

De kruisheld, of het leven van den grooten apostel Paulus, leeraar der heidenen, in VII boeken begrepen

<https://hdl.handle.net/1874/25807>

A. Houbraken del.

G. Vander Grinten sculp.

T. Amsterdam, by P. BOETEMAN, in de Munnike-straat, 1712.

VERKLARING
DER
TITELPRENT.

DE Kruiskerk' op een troon geplaatst van lugt en wolken,
Als Jesus ware Bruid, zit in triomf ten toon:
Zytreedt, met haren voet, op scepter, zwaart, en kroon,
En kwetzend foltert uig, de plaag der Christevolken.
Haar regte hand wyft op het kruis, (de regte baan
Voor die op 't martelſpoor de hemelreis beginnen)
't Onfeilbaar teken van 't gezegent overwinnen,
Naar't heilig voorbeeld van den grooten Tarſiaan.
Twee Englen, welker oog geen zonnenoog kan doorwen,
Ontvouwen vrolyk het geſlote parkement,
Waar op het leven van den Kruisheld uitgeprent,
Den grooten Paulus toont in 't eindloos hof hier boven.
't Verzegelt wonderboek aan hare linkerhant,
Waar op die zaal'ge 't hoofd opſteekt gelyk een leli,
Vertoont in 't waar geloof de kragt van 't Evangelii,
Dat op haar hart gelyk een ſlonkerſtarre brant.
De werreltling, verdwaalt in 's aardryks ydel pogen,
Daar by 't op welluſt, ſtaat, of rykdom heeft gemunt,
Stort, wyl zyn oogmerk doelt op een verleijend punt,
Bedrogen in zyn' waan, ter neder voor haare oogen.
Zy, van een edler vuur in 't heilig hart geraakt,
Kent geen begeerte, als die, waar in Gods liefde blaakt.

D E
K R U I S H E L D ,
O F H E T
L E V E N
VAN DEN GROOTEN
APOSTEL PAULUS,
LEERAAR DER HEIDENEN,

In VII. Boeken begrepen

Door J. v. HOOGSTRATEN,
En met Konstplaten en Kanttekeningen verrykt

Door A. HOUBRAKEN.

T A M S T E R D A M ,

By PIETER BOETEMAN, in de Munnikestraat,
by de Nieuwemarkt, 1712.

O P D R A G

A A N

DEN WEL EDELEN GESTRENGEN HEERE

M^R. GERARD VANDER **DUSSEN**,

HEERE VAN TEYLINGEN,

RAAD EN VROEDSCHAP DER STAD ROTTERDAM:

MITSGADERS RAAD EN ADVOKAAT

FISKAAL IN DEN EDELMOGENDEN

ZEERAAD OP DE MAZE, ENZ.

* 2

Mya

O P D R A G T.

I
N
 Yn Zangheldin, gewekt op 't ryzen van uw faam,
 Stelt aan het voorhoofd van haar werk uw' grooten naam,
 En komt, gestrengte Heer, na weinig kleinigheden
 Uitogewyd voorheen, wat breeder aangetreden,
 Niet opgetralyt met verdigte, of ydle stof,
 Maar een gewaad, gesiert met onbevleken lof,
 En, om de stoffe alleen, wel waardig uit te keuren,
 Gelyk een pronktapyt van levende koleuren,
 Waar af 't borduurfel kraakt op 't zwieren van de naald,
 Als ze over schilderkunst, en verwen zegepraalt,
 En alles even schoon te malen weet naar 't leven.
 Zoo ziet men stammen aan de onsterfelykheit gegeven,
 Daar muur en wand meê praalt; een Koninklyk sieraad:
 Gelyk zig 't hof vertoont van Neêrlants vryen staat:
 Waar aan de vremdeling zig blint ziet, opgetogen
 Door't heerlyk wonder, dathem't pronkstuk houd voor oogen,
 Des zieners aandagt wekt, en met het leven speelt;
 't Zy't Landgraaf, Vorst, Prinses, of Koning ons verbeelt:
 Of toont, uit Willems stam, de telgen van Oranje,
 Krygsroeden voor Philip, en al de magt van Spanje:
 En wat zig voorts den klauw, en tant der bitse Nyt
 Dus heeft ontrukkt, en zig vereewigt op tapyt.
 Zoo houdt de deugd haar glans, en glory onverderfelyk,
 En maakt, door dapperheit, den sterveling onsterfelyk:

Zoo

O P D R A G T.

Zoo treedt de Kruisgezant , de glory van myn digt,
 De groote Paulus , na lang dralen in het ligt,
 Eenvoudig van gelaat , en in zyn oude wezen,
 Gelyk hem Lukas gaf aan de eerste kerk te lezen :
 Wiens teekening hem naar het leven heeft gemaakt ,
 Die over hel en dood gelukkig zegepraalt ,
 Het aardryk ommezwerft , en plant de Christenscholen,
 Door Rome , Grieken , en zo wyd de Heidens dolen ,
 Van geen gevaar gestuit , als eerste Kerkgezant ,
 Of der Apostlen Prins , geleit van 's hemels hant.
 Geen hagelbui van steen kan zynen yver toomen ,
 Nog dolle zeeftorm , hoe vervaarlyk opgekomen ,
 Daar alles jammert op den woesten Oceaan ,
 De kiel te barste stoot , en schip en goed vergaan ,
 Maar 't volk geborgen , en behouden wort in 't leven ,
 Om zyn volmaakt geloof , Gods helt ten prys gegeven :
 Terwyl de Christenplaag , in moortlust uitgespat ,
 Vast op de kruiskerk woedt met brantstaak , galg en radt ,
 En wat de wreetheit scheidt tot foltertuig , en wapen.
 De Rykswolf Nero plakt in 't bloet der Christeschapen :
 Maakt Rome , daar voor hem Augustus zege blonk ,
 Nu tot een schantpoel van zyn lust , en moortspelonk :
 Niet eer verzaadt , voor hy het hoofd van Jesus leden ,
 In Kruisheld Paulus ook van 't lichaam heeft gesneden :
 Dat dierbaar hoofd van 't merg der wysheit ryk bedeeft :
 Waar onder de Offerpaap , en vogelwichlaar speelt ,

* *

Om

O P D R A G T.

Om 't waffende geloof, der Christnen fcherpste wapen,
't Afgodisch kerkgedrogt ten wiffen val gefchapen:
Waar op de Apostel bly de dood treedt in 't gezigt,
Zyn hals het lemmer bied, en opvaart in het ligt.

Ontbreekt het ons aan magt, daar verf van vuur en stralen
Te kort fchiet, om de deugt van Paulus afte malen,
Die onder 't elleftal, met eeuwig diamant
Bekroont, nu 't hofbetreedt van 't hemels Vaderlant,
Met zo veel helden, als op 't kruisfpoor triomfeerden;
Toen blinde Heidenen verziende Joden leerden
Hoe verre eenvoudigheid voor waan van wysheit gaat:
Myn zangnimf zoekt geen lof uit ver gezogt fieraat,
Of ryk gefneden lyft met blinkend gout doorweven,
Aan 't heerlyk fchilderwerk, door Lukas pen naar 't leven
Gemaalt, te hegten: daar de konft zich zelve pryft.
Door keur van ftoffe gaat het printwerk voor de lyft.
Hy dwaalt niet die, van 't ligt der waarheit aangedreven,
Den zuivren marteldraat vervolgt van 's leeraars leven,
En zyne rampen telt, gefchakelt aan een lyn
Van kruis en lyden, fmaat, gevangenis, en pyn,
En wat tot 's hemels eer de Apostel is weêrvaren,
Eer hy den troon beklom der juichende Englescharen,
Op 't zalig ligt, dat zyn geboortefarre wyft,
Die, hoe vol glanffen, nog met flauwer stralen ryft
Te Tarfus, dan zy daalt en ondergaat te Romem.
Want heeft de wreetheit hem daar 't levensligt benomen,
Zyn

O P D R A G T.

Zyn heilige yver, daar Godts kerk door is gestigt,
 Is hem een star, die heel de Christewerrelt licht,
 En al den aardboôm nu beschynt met hare stralen,
 In glans en luister, van geene eeuwen te bepalen:
 Een onuitbluslyk licht, waar op Godts kerke steunt,
 En vast staat, hoe 't geweld van Rome stormt, en dreunt,
 En snoo gewetensdwang aan eene helste keten
 De schakels smeed: geen eeuw zal Paulus lof vergeten.

Hy trekke uit fabel of verziëring zynen lof,
 Dien 't lust: hier trekt de pen haar glory uit de stof,
 En doot het spreekwoord; dat het kleet den man moet maken:
 Hier maakt de man het kleet. zo zyn tot goude daken
 De Vissers hutten opgerezen aan het Y,
 Uit veen, en kleigront: zo schuilt in een harders py
 Zomwyl een Godheit, als de Heidenen gewagen.
 Geen keurig oog dat zulk een stof niet zal behagen,
 Die op den voorgrond al haar bygevoegt sieraat
 Slegts in 't verschieft verthoont, terwyl zy boven staat.
 Met dezen luister treedt de Kerkgezant te voren.

Gebeurt ons de eere, dat hy mag het oog bekoren
 Des Raadfiskaals; daar die, ten dienst van stad, en lant,
 Zyn vlugtige uren meet, den geest nau eens ontspant
 Van zorg en moeilykheên, het Hof, en Raadhuis eigen,
 Myn Zangeres wil, onbeschroomt voor 't vreeslyk dreigen
 Van Momus, en Menip, en bytenden Zöyl,
 Met ongedwongen toon, hoe nederig van styl

O P D R A G T.

En trant, zyn lof met lust de werrelt nog doen hooren.
 Wel Edle Heer, tot nut des Zeeraads als geboren,
 Ik vond een ruime zee van uitgeleze stof,
 Zo myne veder zig mogt dienen van uw' lof,
 En wat van uwen ftam, in tak en telg gebleken,
 My, tot uw glory, zou de lippen open breken,
 Gelyk Heer Bruno, van de Faam geleit op reis,
 Zig binnèn Utregt toont een Vader van den peis,
 Tot Hollants Afgezant, om zyn vernuft, gekoren.
 Maar noit trok u de zugt, om eigen lof te hooren.
 'k Stelde anders Beverning hier levend in het ligt,
 Dat Staatorakel, hoe ver boven myn gedigt,
 En hooger dan de Dom met zyn verheven toren
 In lof geklommen, van geen pennen na te sporen
 Dan Fenixvederen, daar de Agrippyn meê praalt,
 En zyn verheve zoon 't kaneelaltaar onthaalt.
 Dan zag ik (maar wiens penne is dat geluk beschoren?)
 Dien wydvermaarden Oom in zynen Neefherboren,
 Als eerften afgezant, waar vrede, of oorlog riep;
 De bloedige Laurier zig in Olyf herfchiep,
 Of Hollants wakkre Leeu geroepen wiert ter wapen:
 Geen oog in 't zeil, hoe nut tot Hollants heil gefchapen,
 Zou hare zevenstar, waar die haar ftalen fchiet,
 Zo lichten; hoe de haat ook op haar welvaart ftiet.

Nu is de uitweiding in die stoffe ons hier verboden,
 Daar wy den Raadfiskaal op Kruishelt Paulus nooden,

Uit

O P D R A G T.

Uit ledige uren opgeflagen, en gebouwt:
Wanneer de dienst des Lands, onze yver aanbetrouwt,
Zulx kon gehengen by langdurige avontftonden.
Wort nu dit tafereel niet even ſchoon bevonden
In yders oog, (wie vint een aanzigt zonder vlek?)
De groote naam van Van der Duffen zal 't gebrek
Vergoeden, onbedagt, of agtloos aangevreven.
Door deze hope, van het aardryk opgeheven,
Daar uwe glory elk leert naar de ſtarren zien,
Komt myne Zangheldin haar werk u aan te biën,
Geſtrengte Heer, en werpt zig nedrig in uw armen,
Geruſt, dat voor den Nyt uw naam haar zal beſchermen.

Staat haar uw heusheit toe, dat ze iets voorſpellen mag?
Zy ziet, op haren wens, den zegenryken dag
Eenmaal gerezen, die, op 't algemeen behagen,
U 't Borgermeesterschap met lof ſtaat op te dragen.
Dan geeft de breede Maas, myn Vaderlyke ſtroom,
Zyn watergolfgeſpan ligt eens zo ruimen toom,
Als toen hy vrolyk uit zyn ſchulpkaros getreden,
Uit Leidens hoogeſchool, u zag op 't Zeehof treden,
Ten prys van uw vernuft, en luifter van uw' ſtam.
Dan juicht Erasmus ſtad, het koopryk Rotterdam,
Van ouds alom vermaart door loffelyk regeeren,
Met luſt den Yffel toe; en Goudaas Borgerheeren
Verwellekomen, op het ryzen van uw faam,
Hun Penſionaris met de glory van uw' naam.

O P D R A G T.

Beleeve ik dat, hoe wil myn Zangnimf, als herboren,
Haar loftrumpet op zulk een blyde maar doen hooren;
En 't oude Teylingen, op dat gewent gerugt,
Zyn net gekruint geboomt zien heffen naar de lugt!
Geen morgeson kan haar met blyder dag ontmoeten:
Des legt ze op deze hoop haar veder voor uw voeten;

En teekent zich,

Wel Edele Gestrenge Heer,

U E. Ed. gehoorzaamste dienaar

J. v. HOOGSTRATEN.

A. H O U B R A K E N
A A N D E N
G U N S T I G E N
L E Z E R.

DE zinnen, door veel blokkens afgemat,
Vereiffen, tot verkwikking van het leven,
Uitfpanning, om den geest weêr kragt te geven,
Door zang, of spel, of wat vermaak omvat:

zegt iemand myner gemeenzaamste vrienden in zekere opdracht voor een Blyspel: en het bewaarheit zich zelve. Want wie, dien het Hollants spreekwoord, de boog moet niet altyt gespannen staan, bekend is, zal met ons niet toestemmen, dat hy wel doet, die zig aan verandering van bezigheden gewent, om door verwisseling van gedagten den geest wat spelens te geven, en het vernuft op te scherpen? Te veel yverens aan eene en zelve zaak, hoe nut en noodig, maakt de zinnen dof, en den geest lusteloos, die zo wel naar vereifte ruste tragt, als het lichaam, door te geduurigen arbeid afgemat.

Ledigheden zyn haatlyk en verfoeilyk, maar uitfpanningen zo noodig als genugchelyk.

Mannen van uitmuntende geleertheit geven hier voorbeelden van, die, onaangezien hunne lastige beroepen, zich nogtans uren van vermaken hebben uitgekozen, in welke, als onder schaduw van tytverdryf, ook fraje vonden, en heerlyke schriften van hunden spelenden yver zyn nagebleven.

Uit-

G U N S T I G E N L E Z E R .

Uitspanning kan ons 't hart en oog vermaken.
 De geest, hier door verkwikt en uitgeruſt,
 Vint zich geſterkt, om weêr met nieuwen luſt
 Tot de oeffening te treên van hooger zaken.
 Dit toonde eertyts Eſopus by de ſtraat,
 En 't gaat dus nog met de allergrootſte mannen.
 Apolloos boog dient altyt niet gespannen.

*Zulk eene luim bekroop den grooten Erasmus, toen hy op
 reize zyn boekje van den Lof der Zotheit ſchreef, om zyn-
 nen geest wat ſpelens te gunnen. Dus vermaakte zig de
 geleerde Tomas Morus, in zynen tyt de grootſte paerel aan
 de kroon van Engeland, met het ſchryven van zyn Eilant
 Utopia, twee pronkstukjes, door den sierlyken Vertaaler F.
 v. Hoogſtraten onzen Nederlander, der Latynse tale
 onkundig, in zuiver Duits nagelaten. Het vermaaklyk
 Zorgvliet door den geleerden Dichter Kats, Hofwyk door
 den vernuſtigen Huigens, en Okkenburg door den geestigen
 Weſterbaan beſchreven, toonen ons dat deze geesten zich
 hebben willen verluſtigen, om al spelende zig te vermaken
 door boert en ernſt: en de werrelt ſpreekt daar lof van.
 De ſchilderkunſt, hoe vlejende uit zich zelve, kan egter,
 als men 'er al te yverig aan zit, den geest vermoejen, en
 ſtomp maken. Uitspanning is gevolgelyk daar by noodig,
 om het vernuſt weêr te ſcherpen, en den yver te vernieu-
 wen, gelyk de ſlypsteen het verſtompde ſtaal ſcherpt.*

*Myne aangeboore leerzugt pynigde my noit met te lange
 overwezig, waar mede myne ledige uren behoorden door-
 gebragt te worden. De braafſte Dichters gevielen myne
 jeugt al vroeg, om hunne aartige vindingen, en verwon-
 derlyke ſieraden, den ſchilderen en hunne konſtoeffening zo
 nodig als eigen.*

Dus

GUNSTIGEN LEZER.

Dus gebeurde het, dat ook zomtyts ons penceel voor de penne verwisselt wiert, en eenige kleinigheid, op Lyk- of Bruilofstatie, hier door op onzen name in het licht kwam. Maar hogere jaren en ryper gedagten wierpen deze voddekraam wel haast aan een kant.

Lang waren myne gedagten toen bezig over eene verkiezing van stoffe, waar toe my te zetten: ziende dat door beschaafde pennen de meeste zaken, daar ons oog op viel, al waren afgehandelt, en dus het gras voor onze voeten afgemayt.

In deze twyffeling, (want die keure heeft komt angst aan, zegt het gemeene spreekwoord) gelyk als met een schip door de woefte zee geslingert, zonder te weten naar wat have best koers gezet, of als in een ryken bloemhof gestelt, daar het geringste blaasje zelf het keurig oog behaagt, wist ik niet wat my te kiezen stont, schoon nu, dan deze, dan gene deftige stoffe mynen yver gelyk als uitlokke, en ten zanglust gaande maakte.

Eindelyk viel de keure op het beschryven van het leven des grooten Apostels Paulus in vaarzen, van niemant onzes wetens tot nog toe by der hant gevat, en dus wat nieuws, dat wel den meesten ingang vint. De Heer Jan Brant had dat wel voor het grootste gedeelte in Predikation, zyne geloofsgenooten, en verdere gezintbeden nagelaten; maar geene Poëzye, of spreekende schilderye vertoont, gelyk wy, zanglustig, voor hadden. Heerlyk en onverbeeterlyk ware dit werk, als een hemels tafereel en proeffstuk van de konst, ons door den Fenixdichter Antonides gemaakt en nagebleven, hadde eene ontijdige dood, nydig op zyne zo vroeg verkrege glory, ons die zege niet ontroofst, en de werrelt van dat kunstjuweel verfteken.

G U N S T I G E N L E Z E R .

Wat was't een schade voor de Digtkonst, dat die Helt
In 't bloeijest van zyn tyt wiert door de doodt gevelt.
Wat had zyn Digtvuur ons een lofelyk werk geschonken!

De penne was hier nauw toegesneden, of myne bedenkingen stapelden my zwaarigheden op zwaarigheden, en deden my gelyk als tegen eenen steilen berg opzien, die niet te beklimmen was. Dit dwarsboomde eenen geruimen tyt mynen voortgang, en deed me met stukken en brokken nu en dan myn lust verzadigen, waar my de groote Paulus, of in deftige redeneeringen, of in opmerkenswaardige zaken nu en dan te voren kwam, of in heerlijkheit boven de andre Apostelen uitstak.

Onder dit lastige werk gelyk als zughtende, kreeg ik het bezoek van den Heer Jacob Zeeuws, vermaart Dichter, en myn ouden boezemvriend, toen ik de stad Dordregt nog onderhoorig was.

Deze oude en zeer gemeenzame ommeegang liet niet toe myn voornemen voor hem te verbergen. Dus ontdekte ik hem mynen toeleg, met het vertoonen van eenige stukken, door my reeds berymt. Hy prees myne verkiezing als de nutste stoffe voor eene welgesneden penne, moedigde mynen yver ten voortgang; maar hielt my met eenen de zwaarigheden voor oogen, of zo grooten werk te wagten. De zwaarwigtigheid op het werk van zo langen adem, de alom heerssende bedillust dezer knibbelzieke werrelt, en de grieven daar uit te wagten, zeide hy, zullen u pynigen eer gy ter halver bane komt, enz. Het eerste kon ik niet ontveinzen: het tweede was ik getroost: en het laatste bekreunde ik my niet: maar schikte my ten voortgang.

De Heer Zeeuws, wederom t'huis gekomen, begon zich

GUNSTIGEN LEZER.

zich een korten tyt hier na (moogelyk over zyne ongeveinsde afrading bekommert) in te beelden, dat zyne openbarigheit hier omtrent te groot was geweest, en hy daarom oorzaak mogt zyn geworden, dat myne dichtlust verkoelt, en het begonne werk gestaakt was. Om dit te verbeteren, en my wederom een hart onder den riem te steken, zond my zyn Ed. uit Zevenbergen met eenen brief dit volgende vaers:

Gy zult dan Paulus leeftyt zingen;
En kieft (beluft op hooger wys,
Het onbevlekte Lam ten prys,
Te weiden in bespiegelingen)
Een Euangelidiamant,
Die glimt en gloeit, en blaakt en brant.

De nyvre Kruisgezant, zoo heerlyk,
Door gunst der Oppermajesteit,
Van d'eerste dwaling afgeleit,
Heft zich, naar uw gezang begeerlyk,
En, moedig op dat maatgeluit,
Ter onbekende grafzerke uit.

Gy baadt dan in . . . . .

Maar, gelyk de werreltse zaken wisselvallig zyn, geraakte ik kort daar aan met myne huishouding op te breeken, en van Dordregt naar Amsterdam te wonen: eene verbuizing van zeer moejelyken nasleep, maar onder Gods zegen naar wens uitgevallen. Nauwelyks was ik in deze werreltstad behoorlyk op myn stel geraakt, of het geluk toonde my een veel gunstiger aanzigt, dan het oit aan de

G U N S T I G E N L E Z E R .

Merwe had gedaan ; 't welk my met zo veele bezigheden ook aanstonts overstolpte , dat door dezelve de begonne levensbeschryving ten eenemaal agter de bank raakte. Een geruimen tyt had dit werk geslapen , zonder dat het van my wederom konde gewekt worden , tot eindelyk de Heer Jan van Hoogstraten , een van myne oudste en gemeenzaamste vrinden , door ons penceel meer dan eenmaal naar het leven afgebeelt , my te Amsterdam bezoeken kwam. Ylings vatte ik deze gelegenheit by 't hair , met hem voor te houden dat zyn Ed. te veele kleine stukjes in de werrelt hadde gebragt , om niet eens op eenig groot en voornaam werk te doelen , daar de werrelt nut , en hy lof van kon hebben. In 't kort , ik ondeckte hem myn zaak , vertoonde hem myne begonne stukken en ontwerpen , prees hem de waardye van die keurstoffe aan , zo om des Apostels weergalooze redenvoeringen tegens Joden en Heidenen , als om de wonderbare ontmoetingen en voorvallen , daar in ondeckt ; hem verzoekende dit begonne webbe (zonder zig juist aan dat model te binden) voor my , die nu de tyt te kort had , te willen afweven , of een nieuw uit zich zelven te willen opzetten. Lang had ik werk om hem te bewegen , tot het aannemen van een last , dien hy zyne schoudren te zwaar agtte ; maar ziende met welk een yver de konstplaten daar toe reeds vervaardigt wierden , behalven de beloften die ik 'er by voegde , van hem met myne kantteekeningen rustig ter voltojing van 't werk te zullen byspringen , greep hy moed , nam dat arbeidzaam werk aan , en voltoyde het in korter tyt , als ik durven wagten had. Vrolyk beurde onze Zanggodin toen het hoofd ten hemel : ziende den bouw van haar werk , even boven den gront gebeurt , nu door een bouwkundiger hant voltoyt , en met zyne vereifte sieraden opgeluistert : gelyk het nu breeder uitgezet , en met hooger verdiepingen , onder een verbeevener dak , en trotser voorgeevel opgetrokken , (als geene

G U N S T I G E N L E Z E R.

gelykenis naar het eerste bestek hebbende) voor het oog der werrelt gestelt wort. Dus hebben wy geen van beide lang stilgezeten, wanneer aan onzen kant de tafereelen bewerkt wierden, ter vertooning en uitbeelding der Historien, tot vullingen der Nissingen in d'ingangen, sieraden van dit bouwerk. Waar mede ik geloove de boeklievende werrelt genoeg te zullen geven. Heeft het u, Bescheiden Lezer, den geest tot waardige beschouwingen opgebeurt? heeft het uw gemoed met nieuwe kragten gesterkt, of van de waarheit des Evangeliums overtuigt, daar Godts heilig bestuur over zyne kerke de Ongodisten dezer werrelt een brantmerk in 't aanzigt zet? hebben de onvergelyke en zielroerende redeneringen van onzen Apostel u tot het geloove in den Heilant Jesus overgehault? of heeft het voorbeeld van den grooten Leeraar der Heidenen u aangespoort om het kruispad met een stantvastig gemoed in te slaan? houd het voor een middel van den Almachtigen daar toe gebruikt, en geef 'er Gode de eer af.

De hope van een gelukkig lot vleid my reeds over het zelve. En waarom niet? Wy dissen 't E. hier geene ydele hersenschimmen, of bedenkingen uit ongeregelde, of buiten het regte spoor hollende hartstogten op; geene bedrieglyke eigen vindingen, met schyn van waarheit overkleedt, om de werrelt te misleiden, maar eene stigtelyke uitbreiding van de kortheit des Evangelisen Historyschryvers, zo na gevolgt als doenlyk is geweest. Zoo toonen wy ook geene bedenkingen of redeneringen die het wezentlyk van de zaak raken, of zy hebben haren gront op Gods woort: want de Aanleggers en Voltoijers van dit werk hebben noit ander oogmerk gehad, dan om 'er de Christen werrelt mede te verpligten, en dus hun schryf- en zanglust eens den toom te geven. De Nyt mag het vry met afgekeert gezigt begrimmen, een Zöyl of Menip wat op de bui-

GUNSTIGEN LEZER.

*tenkorst knagen; de kerne is en blijft het zuivere woort
Godts, en heeft de vromen tot hare schutsbeeren. De
Apostel beschermt overal zich zelven. En wy, onzen
Paulus het ligt gunnende, stellen ons, in alles wat hem
ontmoeten mag, met dit volgende slotvaersje van den Dig-
ter L. Rotgans te vrede:*

Laat de Nydt, die alles schent,
Haar verwoede tanden zetten
In uw levens perkament,
Zy zal nooit die stof verflinden,
Schoon haar oog van gramschap blaakt:
't Werk zal zyn bescherming vinden
By de deugt, die eeuwig waakt.

O P H E T
L E V E N
V A N D E N
APOSTEL PAULUS,
DOOR DEN HEER
JAN VAN HOOGSTRATEN.

DEn Yftroom op doorluchten toon
En heerelyken trant te zetten,
Was't werk van Vondels schrandren zoon
Antonides: maar Chriftns wetten,
Welke ons de groote Paulus fchreef,
Van Goddelyker vaerzen vloejen,
In 't leven dat de Tarfer dreef.
Hier fchynt de Poëfy te gloejen,
Als van een heilig vuur geblaakt:
De Dichtkunft mag van 't aardsche zingen,
Of 't geen ze door verzieling maakt:
Dus kan ze door de wolken dringen.

G. C I N Q.

O P

O P H E T
L E V E N
V A N D E N
APOSTEL PAULUS,

In 't licht gegeven door den HEER

JOAN VAN HOOGSTRATEN.

En andre Antonides herleeft in Paulus leven.

Een andre Paulus, dan men wachte, treedt in 't licht.

HOOGSTRATEN, wiens gezang gansch Neêrlant houd verplie
Durft met dien Kruisgezant door vreemde luchten zweven.

't Zy daar hy op de zee den wint breekt met zyn' steven :

Het Zy hy Rome: 't zy hy 't wufte Athenen ftigt :

Het zy hy, ſchuldeloos, voor Feftus wordt beticht;

Daar hy zo ruftig door Godts geeft werdt aangedreven.

Hier leeft ge, ô Paulus, vry. hier reift gy, zonder ſchroom.

Hier rolt uw groote naam op onvervalfchte toonen.

Hier juicht gy, buiten twift, met Godts verkoore zoonen.

Doorluchte Heilherout, wat zyt ge ons wellekoom!

Om by den naneef niet zyn glory te verliezen,

Kon zich HOOGSTRATEN geen doorluchter ſtof verkiezen.

JAKOB ZEEUS.

D E

D E
KRUISHELD,
 O F H E T
 L E V E N
 V A N D E N
APOSTEL PAULUS.
 E E R S T E B O E K.

MY lust den Kruisgezant te schetsen naar het leven,
 Zyn eerste dwaling en vervolging na te streven:
 Van daar de SANHEDRIN hem, blinden yveraer
 Op Christus leden, en verstroide Apostelschaar,
 Zond, als volmagtigden, met zegelen, en brieven,
 Om Christus oog, in 't hart van zyne kerk, te grieven,
 Gods lamm'rekudde te verstrojen langs het velt,
 Of haar, van stad tot stad, te vangen met geweld;
 Tot daar hy, van Gods stem geroepen ter bekeering,
 Den trotsen Jood verbaast, en met zyn nieuwe leering
 Verftokte harten breekt, nog harder dan een rots,
 En plant in 't Heidendom de ware kennis Gods,
 Door geen geweld ontzet, of dreigende gevaren.

*Inleiding
 en voor-
 nemen
 des Dich-
 ters,*

A. Houbraken del.

2 HET LEVEN VAN DEN

*die zyn
verstor-
ven lust
om deeze
waarde
stoffe
weder op-
wekt.*

Zoo spant myn Zangheldin haar reeds verworpe snaren
Weêr op, ten glory van Gods held, die zwaard, en speer,
En boei, en kerker tart, op 't spoor van zynen Heer:
Het lyf, veel eêr getrooft ten marteldood te geven,
Dan 's hemels hoog beroep, en wil te wederstreeven:
Het zy **FILIPPIS** dorst naar zyn onschuldig bloet
Of 't godloos Rome, daar de dolle Nero woed,
Dat schrikdier onverzaad in Christenbloet te sloepen.
Wie 's hemels gunst wint, word op aard geruft verworpen.
Het bloet der Martelaars bouwt Jesus ware kerk:
Terwyl hun zielen, opgeheven boven 't zwerk,
Met hemels hofbanket, en manne ryk beschonken,
Van daar beschouwen, hoe de woede dol, en dronken,
In 's hemels eigendom de helse klauwen slaat,
En zich een knaging wekt, die nimmermeer vergaat.

*Voorne-
men en
besluit om
het ont-
worpen
te ver vol-
gen.*

Is 't ons geoorloft dus in naauwbepaalde palen
Den grooten **PAULUS** met penseel, en pen te malen,
Daar hy de martelkroon des overwinners spant,
Den Farizeer ten spyt de kruisstandaarden plant,
Alom den voortogt heeft op Jesus veltbanieren,
Het heilloos offren stut van kalveren, en stieren,
En waar de doot hem dreigt, voorzichtig zegepraalt,
Een oogst van zielen wint, en dubb'len prys behaalt?
't Lust ons zyn bloet- gelyk zyn boettrompet te steken,
Gods wonderen in top te heffen onbezweken,
En 's hemels helden, daar de hel zich tegen kant,
Te voeren in triomf, met Jesus Afgezant,
Tot hy zyn loop volend in 't strydpark van Messias:
Een weg, hem door den zoon gebaant van Zacharias,
Die, voor zyn marteldoot, de heilige Jordaan
Voor 's hemels donderwoort zo dikwils stil deed staan.
Zoo mag myn zwak gedigt, hoe luttel waard te hooren,
Den lezer enkel om de dierbre stof bekoren.
Geen schets zo wis hier toe, als de omtrek, die men in 't

Geheiligt wonderwoort van Gods herouten yint;
 Daar Lukas, deelgenoot van 't heilig Evangeli,
 In uitmunt, als op 't velt een onbesmette leli
 Het mindere gebloemt met haar sieraad verdooft.

*Het E-
 vangeli
 de zeker-
 ste weg
 tot deze
 geschiede-
 nis.*

ô Schriftgeleerden, van dit hemels ligt berooft,
 Dat met de eeuwſchriften van het Heidendom geleken
 De zon der waarheit ziet door alle nevels breken:
 Uw donkre ſchaduw ſmelt voor dezen klaren dag.
 Hier ſtaat uw afgezant, die met behagen zag
 Het woeden, geeſſ'en, en onmenſſelyk vervolgen.
 Hier is de wreedaart, die bloeddorſtig, en verbolgen
 Op 's hemels eigendom in 't harnas aangekant
 De Roof- en Moorttrompet blies door al 't Joodſe lant,
 En der Rabbynen magt verſterkte met zyn woeden.
 De ſtoel van Rome zent haare Inquiſtiroeden,
 Nog op dat zelve ſpoor, door Spanje, en Portugaal,
 Op 's hemels hulp hier uit gedreven door het ſtaal,
 Toen vryheit van gemoed veel zwaarder ſtond te wegen
 Dan Alvaas moordſpelonk, en zyn bebloede degen,
 En ſnoo gewetensdwang te kort ſchoot voor 't geloof.

*Aan-
 ſpraak
 aan de
 Schriftge-
 leerden.*

*Inquiſitie
 nog geoeff-
 ſent by de
 Roomſe
 Kerk.*

De bittere Saulus dus voor yders klagten doof,
 Met zyne krygers in het harnas opgezeten,
 Terwyl de Tempelier zyn lof dagt uit te meten
 Jeruzalem ten praal, (als een die hart, en oog
 Had opgedragen aan zyn trotſe Sinagoog)
 Voelt zig, op 't onvoorziensf gevangen in zyn wapen,
 Van een bloeddorſtig in een vreedzaam menſch herſchapen,
 En, tot verbazing van zyn hoogberoemden ſtam,
 Uit een verwoeden wolf in een geboogzaam lam,
 Dat zynen Harder tragt gehoorzaam na te treden.
 Omhelſt gy Jezus kerke aldus in hare leden
 Gelukkige! zo kneed de ſterke vinger Gods
 Haaft tot een week moeras den allerhartſten rots,
 Hoe luſt het ons in 't velt van uw beroep te weiden!

*Scheſſe
 van Pau-
 lus nade-
 rende be-
 keering,
 en daden.*

4 HET LEVEN VAN DEN

Wie zal myn Zangheldin met u op reis geleiden,
 Verkoren Boetgezant? daar gy de doot braveert,
 De Feften overtuigt, de Sergien bekeert,
 En voor uw wysheit doet de Felixen verftommen?
 Het trotse Athene mag op zyne wyzen brommen:
 De school van Plato, hoe verheven, raakt ten ſpot,
 Daar uw vernuft haar toont den onbekenden God.

*Nadere
 overwe-
 ging des
 Digers
 over zyn
 beſluit.*

Maar welk een twyffeling hout hier myn opzet tegen,
 Als die een werk zoek 't welk myn ſchouders in zal wegen?
 Een laſt voor myne hand te torſſen veel te zwaar,
 Voor 't muggeziftend oor, en oog, te vol gevaar,
 En beſt bevolen aan de vlugt der Fenixpennen,
 Ruimschoots gewoon ten top van 't hoog Parnas terennen,
 Doorknede geeften braaf op zangſtyl afgerigt
 En Taal- en Oudheidkunde, en onberisplyk digt.

*Lof van
 de Heeren
 Vollenho-
 ve, en
 Moonen.*

Hier moest de Kruistriomfbeschryver weêr herleven,
 Of Moonen zich in 't velt van lof en eer begeven:
 Befaaude geeften, naaſt aan de Agrippynſe zwaan,
 En 't helder Goeffe ligt, gewoon op zy te ſtaan;
 Wie zig te veel vertrouwt vint zich wel haaft bedrogen.
 De fabelwysheit, die al ſpelende yders oogen
 Weet te verrukken, en der werreltingen drift
 Door fraje vinding af te beelden in gefchrift,
 Vertoont ons Faëton wel op den zonnewagen,

*Voor-
 beeld van
 Faëtons
 reukelooze
 onderne-
 ming.*

Maar zyn vermetelheit, waar op hy wort gedragen
 Met een geſtraft, daar hy, op 't miſſen van de baan,
 Geblixemt van Jupyn, ſtort in den Eridaan,
 Namaals de (a) Po genoemt, en geeft den vloed zyn leven:
 Een zelve voorbeeld heeft ons Ikarus gegeven;
 Die, op zyn waſſe vlerk betrouwende te ſtout,

De

(a) De Po, voorheen de Eridaan genoemt, is de ſtroom, waar in, zo de oude Poëten vertellen, Faëton uit den Zonnewagen is gevallen. Zie Ovidius Herſcheping 2. deel, Vondels treurſpel van Faëton, en Antonides Yſtroom, 3. Boek.

De zee kreeg tot zyn graf, die nog zyn naam behout.
 Hy moet zig branden, die de zon te na durft komen.
 My lust met Febus zoon geen wiffen val te schroomen,
 Of als een Ikarus, tot vliegen onbekwaam,
 Een onbekende zee te noemen naar myn naam.

*en van F.
 karus.*

De felle blixem, waar zy neêrschiet, niet te stutten,
 Treft steile toorens, en verschoont de lage hutten.

Hy wandelt veiligst, die den middelweg verkiest,
 En, in zyn dwaas bestaan, zig zelve niet verliest.

*Middel-
 wegh is
 veiligst.*

Wyk zangheldin, en wik die zaak met ryper oordeel:
 Neem andren, op die klip alree gefrant, ten voordeel.

Een schip op zant is een gewisse baak in zee.

't Is veiliger op strand, of aan een vaste ree,

Des zeemans worstelen met wint, en woeste baren

Te aanschouwen, dan in 't hol te treên van die gevaren,

Waar in zo menig, te vermeten, 't lyf verloor.

Dus scheen een stem my vast te fluisteren in 't oor:

En 'k voelde, door die rede, allengs myn vuur verkoelen,

Myn drift bezwyken, en versterven onder 't woelen

Van dezen zinnestryd, die 't eene veel te ligt,

En 't andere weêrom te zwaar woeg van gewigt:

Wanneer een zagt geweld my voerde deze reden:

Tree toe: gy zult uw pen nooit loflyker besteden:

Die zang wil 't Englenheir behagen voor Gods troon.

En 't Serafinendom zal juichen op dien toon,

Die ook de Christenkerk zal troosten hier beneden

Op 't zien wat Paulus liefde om haar heeft doorgestreden.

Een ander schetse met zyn pen het krygsgedruis:

De grootste zege rust op Jesus martelkruis.

Wie zoekt triomfen by 't gedonder der kanonnen?

Door deze veltbanier is hel en dood verwonnen.

De wakkre Antonides was hier in voorgetreên,

Had hem de onrype dood dien lust niet afgesneên,

En de eerkrans boven al de digteren ont dragen.

*Aanmoediging
 van A.
 Houbraken tot dit
 werk.*

6 HET LEVEN VAN DEN

*Beklaag-
lyke dood
van An-
tonides
om het
agterbly-
ven des
werks van
hem be-
gonnen.*

Een ſcha, die Nederlant ſtilzwygend zal beklagen,
Zo lang het miſſen zal dat nooit volprezen werk,
Het geen zyn maker had geheven boven 't zwerk,
Waar hem wat langer tyd hier toegeſtaan van leven,
Om 't heerlyk konſtwerk, reeds begonnen, af te weven,
Die nu 't geſtarnte ver beneên zyn voeten ziet,
Terwyl zyn kout gebeente een zagte ruſt geniet.

ô Voorbeeld van de kunſt! gy doet myn vuur ontvonken!

Antonides, uw naam maakt my van zangluſt dronken,
En van een heilig vuur in 't ingewand beroert.

*De gedag-
tenis van
dezen Fe-
nixdigter
geeft
nieuwwen
luſt.*

Ik voel myn geest van uw gevlerkte drift vervoert
Om met de ſtof, van u ontworpen, u te ontmoeten,
En Paulus martelkroon op te offeren aan uw voeten.
Het albeſpieglend oog verſchoon myn ſtoute taal,
En gun myn pen, dat zy zo groot een prys behaal!

Alziende Majesteit in 't eindloos hof hier boven,

*Aanroe-
ping der
hemelſe
hulpe
voor die
van aen
verdigten
Parnas.*

Wiens naam alle Englen en Aartsenglen eeuwig loven:
Gedugte ſchepper van dit wonderlyk heel al,
Uit wien het alles vloeit, wat is, en wezen zal,
Van eeuw, nog tyd bepaalt, wat ryzen mag of dalen;
Wie durf uw ſtarrentroon vol tintelende ſtralen,
Waar voor de zonne zelf met haare glanſſen zwigt,
Hoe zuiver, naderen, ô aldoorſchynend ligt!
Dat zelf den Cherubyn, wanneer hy de opperdaken
Van uw ontzagchelyk paleis ſraat te genaken,
Wel driemaal deizen doet, hoe ſchoon, en onbevlekt;
Tot hy, het aanzigt in zyn vleugelen gedekt,
Genade ontfangt om voor uw heerlykheid te buigen?
Daar zo veel duizenden van uwen naam getuigen,
Als ſtarren zonder tal aan 's hemels blaauwe tent,
Door al uw wonderen den aardkloot om bekend,
Zal nu een aardworm zig verſtouten hier beneden
Het diep geheimkoor van uw wysheit in te treden,
Om 't heilig wonder af te malen op zyn blaên,

Te zien in 't leven van den grooten (a) T A R S I A A N,
 Wiens daden 't ongeloof verschrikken, en verbazen,
 Zo ver de glinstrende safieren, en topazen,
 Robyn, en diamant slegt glas te boven treên?
 Een aardworm, wiens gezicht nooit zulk een ligt bescheen?
 Zo staat in dit beslag zyn hand wel haast verlegen,
 Ten zy ge, ô Heer! hem begenadigt met uw zegen.
 My dunkt ik voel uw kracht neerdalen op myn bé
 Van daar het kruislam het paleis van liefde, en vrê
 Voor den geloovigen ontgrendelt, hier gestorven.
 Nu toon myn penne, is die genade ons hier verworven,
 Door welke wegen God zyn koninkryk op aard
 Regeert, bestiert, en op wat oogmerk hy 't bewaart.

Nadat de Heiland aan het kruishout nu gestorven,
 Voor 't zondig mensdom de verlossing had verworven
 Door zyne marteldoot, op 't heilloos Golgotha,
 Verscheen de zon van Gods oneindige gena,
 Om, wat in Jesus naam geloofde, te bestralen,
 Zo ver het aardryk zich uitstreckte in zyne palen:
 Gelyk het Elleftal gezonden van zyn hant
 In 't goud van dit geloof blonk door al 't Joodsê lant,
 En Christus hemelvaart niet schroomde te openbaren,
 Het beelt van Jupiter te bonzen van de altaren,
 Gods naam te roemen voor het heilloos offervier
 Der tempelpapen, by 't geloey van kalf, en stier,
 En blatend vee, aan hun Afgoden opgedragen;
 Een mist te donker voor het licht dat reeds aan 't dagen
 Met schooner luister rees van Hof-, en Tempeltrans,
 Dan de albeziende zonne in haren vollen glans:

*Inleiding
 en begin,
 met den
 aanvang
 der eerste
 Apostelen.*

Daar

(a) Saulus, naderhant Paulus genaamt, was geboren te Tarsus, by geleegenheid (volgens de getuigenis van den Grieksen Kerkenleeraar Hieronimus in 't leven van Paulus) dat zyne ouders in de stad Gifcala, in hoog Galilea, wonende, door oorlogen ontruft, naar Tarsus met 'er woon vertrokken waren.

8 HET LEVEN VAN DEN

Daar zy op versfen dauw het aanzicht buigt voor over,
En kragt, en leven schenkt, aan bloemen, kruit, en lover.
Gelyk de kragt van Gods meewerking yders geeft
Bestraalde in 't wonder van het naaste Pinxterfeest,
't Geen 't eerste vuur ontfak van 't Joods onstuimig woeden.

Hier sremt uw aandagt zich, godvrugtige gemoeden!

*Stefanus
eerste
Martelaar, en
Kruisbelt
voor Paulus,*

Daar gy Helt (a) Stefanus, verhoort op zyn gebeên,
Den eersten voor Gods kerk in 't martelperk ziet treên
Met een verwoeden troep van muiters om hem henen,
Met klinkers, keyen, puin, en scherpe en zware steenen
Als wreede beulen fel gewapent, om Gods helt
Het hoofd te kneuzen, die hun 't eeuwig heil vermelt,
En met zyn bloet elk tragt de zaligheid te kooplen.
Hy zwigt voor 't boos geweld: maar ziet den hemel open
En Jesus in zyn glans, en volle majesteit
Aan 's Vaders regte hand: die hem de kroon bereit
Van deez' verwinning aan zyn martellot geschonken.
Maar zy van wangeloof, en moortlust dol, en dronken,
Verbluften slang, en draak in 't akelige woud,
Ja 't wreedste dier dat zich in 't naaste bos onthout.
word ge- Zo smoorde een hagelbuy van steenen, staal, en stokken
steenigt. Zyn rede in haar geboort: terwyl hy onbetrokken
Van zulk een nevel, blonk in 't glinstrend aangezigt
Als of de Zon hem had omschenen met haar ligt:
Nog biddende voor die dus stonden naar zyn leven:
,, Wil haar onwetenheit, ô Vader, dit vergeven,
,, Die door hun blindheit, en verstokte zielen, niet
,, Begrypen waarom my van hun dit leet geschiet.

Hier

(a) Stefanus, eerste Martelaar, en de yverigste onder de zeven Diakonen of armverzorgeren, na het verkondigen, staande houden, en moedig verdedigen der Evangelie waarheit, tegen heel de Joodse Synagoge, Libertinen, Cireners, Alexandriners, Ciliciers, Asianen, en vrede ongeloofigen, veroordeelt, uitgeworpen, en van de Joden geiteenigt. Hand. Kap. VII. vers 58: 60.

Hier mede sloot de helt zyn halfgebroke ne oogen :
 Terwyl zyn geeft van de aard ten starren ingevlogen,
 Zyn Schepper dank bewees in 't diamanten flot
 Voor Gods genade , in zyn gewenscht en zalig lot:
 Zyn lichaam latende , als van ongeagter waarde,
 Bestulpt met steenen , of begraven onder de aarde,
 Waar uit het van de hand des Scheppers was geteelt
 Naar Adams juiste vorm , Gods eerst geschapen beelt.

De wreedheit sloot aldus den mond van 't Evangeli.
 Zo valt op 't onvoorzienst een opgeschote leli ,
 Wanneer een onweêr ryft , by helder zomerweêr,
 Dat zee en lugt beroert , 't gebloemte slaat ter neêr,
 De steile bergen schud , en hoog verheeye duinen,
 Het groen geboomte van zyn bladerryke kruinen
 Berooft , en hof , en beemt ontbloot van hun cieraat :
 Terwyl de donder knarft , de felle hagel slaat,
 Het schittrent weêrligt voert de stormen op zyn veder,
 En zyne kragten breekt op eiken , beuk , en ceder ;
 Daar 't wereloos gediert in 't ruim en open velt
 Vergeefs te ontloopen tragt het razend stormgewelt.

Rabbinen , dus staat weêr uw glory aan te groejen ,
 Die gy bedugt waart dat die Godstolk zou besnoejen :
 Maar laat u niet te vroeg verleiden van uw waan.
 De flam , door u geknot , is weder opgestaan.
 Het zaat des hemels , dat gy waande te verdeigen ,
 Beschaduwte reeds het rond des aardryks met zyn telgen.
 Het bloet der Martelaars is 't zaat van Christus kerk.
 Maar gy hardnekkige , voor u , zie ik door 't zwerk
 Der wolken reeds van ver een vuur'ge staartstar glimmen ,
 (a) De voorboê van uw straf ; uw Tempelen beklimmen

B Van

Gelykenis.

*Verkeerde
 vreugde
 der Rab-
 binen o-
 ver dezès
 martel-
 dood.*

(a) Na dat de voorspellingen van Jeruzalems ondergang , door den mond der
 waarheit en der Propheten , haren tydloop ten einde zagen , is de geesfel van
 Juda , Titus , (terwyl zyn Vader Vespasianus werk genoeg had om het ont-
 stelde Ryk van Vitellius te bemagtigen) met zyn legioenen in het Joodische
 land

Voorspel-
ling van
Jeruza-
lems ver-
woesting.

Van d'Arendstanderts, opgeregt tot uw bederf;
Het zwaart van Titus, al uw bouwpragt, have, en erf
Vernielen; uwen roem, en trots op Salems tempel
Met zyn vergulde dak, tot den benedendrempel
In stof en gloejent puin haast werpen overhoop.
Dan staat de woede niet te stuiten in haar loop;
Als zy, wraakgierig op geraamte en bekkeneelen
Van uw verflagenen, haar moortrol uit zal speelen,
En gy ontzinde, droef den tyt zult zien vervult,
Waar in de wraak haar regt zal eiffchen van uw schult.
Dan wil uw naar geschrei vergeefs den hemel dagen,
Die doof zal wezen voor uw jammeren en klagen.

Aan-
spraak
aan Sau-
lus, toen
aanhijfer
van Ste-
fanus
doot.

En gy, te dezer tyt van 't zaligende ligt
Nog onbefeeneen, eer en glory van myn digt,
ô Ooggetuige van dit woeden en krakkeelen,
Schiept uw vermaak ook in dit Treurspel te zien spelen!
Toen gy de (a) kleederen der steenigers op straat
In uw bewaring naamt, op zulk een gruweldaad:

Wie

land gevallen, de groote Konings stad berennende, in de maand Nisan, (by ons April) d'eerste maand na de Joodsche tellinge, wanneer het op den xiv. dier maand Sabbath, te gelyk Pascha, en die Stad, wegens het Jaarfeest, opgepropt van menschen was. Hy had zyne legerbenden wel meest geplaatst op den Olyfberg, om den gruwel der verwoesting aan de heilige plaatse, dat is, in het gezigte van den Tempel, te doen staan. Hoe het zich met het bemagtigen dier stad binnen vyf maanden heeft toegedragen, daar van geeft ons Jolephus, ooggetuige van heel dit werk, een daglyst op, in zyn VI. Boek.

(a) Zy wierpen hem (namentlyk Stephanus) ter stad uit, en steenigden hem, en de getuigen leidden hunne kleederen aan de voeten eenes Jongelings enz., zegt Luc. 7. v. 38, en 22, 20. Dog men moet daar uit niet verkeerdelyk besluiten, dat Paulus wort beschreeven, aldoen in zyn kindse, of groene jeugt, het gebruik van de reede nog niet magtig zynde, om van de billikheit of onregt dier daat te besluiten; maar men sla het oog op de onderhandelingen die hy met de Tempelpapen hout; en het bestier van die zaak, welke zy hem aanbetrouwen, 't geen alleen door een man met overleg en geslee- pen brein most worden uitgewerkt. Doe hier by dat men volgens het ge- bruik dier tyden zulke nog Jongelingen noemde, die driemaal tien jaren telden. Zie Tako Hajo van den Honart, in zynen-voorlooper van den Brief tot de Romeinen.

Vie weet zyn noodlot, of waar toe hy is verkoren?
 Gy zult dezelve taal de werrelt haast doen hooren,
 Vaarom uw voorzaat leed, en, zyne glory waard,
 Gods eeuwig Koninkryk verkondigen op aard.
 s't my vergunt, ô held, uw glory na te streven
 n al de wond'ren, door Gods geest van u bedreven,
 Zo zal myn veder langs een weg van rozeblaën,
 Jit martelbloet gegroeit, met u ten reye gaan:
 Daar gy, beschaduw't van het ligt der Serafyen,
 ten zon verstrekt om hier Gods kerke te beschynen,
 My dunkt uw star schynt my te wenken met haar ligt,
 in van haar vuur een straal te schieten op myn digt.
 't Gaat wel. ik voel myn geest van ievervieraan 't blaken.
 Myn Zangeres, gy meugt den Kruisgezant genaken,
 Toon ons zyn leven van zyn wieg, tot aan zyn graf.
 Waar hem de hemel 't eerste, en tweede leven gaf:
 Wat dorp, gehugt, of stad hem teelde in hare poorte.
 't Berugte (a) Tarsus was de plaats van zyn geboorte,
 Om zyne hooge school, toen wyt, en zyt vermaart:
 Maar om zo groot een geest te kweeken nimmer waard,
 Die hooger ryzen moët dan Griekens lessen rezen,
 hoe zeer van Strabo, en het trotsc Atheen geprezen,
 Terwyl Tiberius regeering liep ten end,
 Der Christ'nen (b) toevlugt in vervolging en ellend.

*Des Apo-
stels ge-
boorte-
plaats.*

B 2

't Zy

(a) Tarsus, een stad in Cilicie, op de rivier Cydnus, twee mylen van de zee, tegens over den Oostelyken hoek van 't Eiland Cyprus; een gewinstad der Romeinen, met voorregten van Cæsar, en byzonder van Augustus (om dat zy hem in den oorlog tegen Brutus en Cassius veel diensten had gedaan) beschonken, zulks hare borgers Romeinen waren. zy had een bloejende hooge school, waar in de wetenschappen wierden aangekweekt, als te Alexandrye en te Athenen, daarom ook van Lucas Hand. 2 r. v. 39. genoemd, *geen onvermaarde stad in Cilicie.*

(b) Naardien de Roomsche Keizer Klaudius Tiberius (veelligt op het berigt van Pilatus, aangaande de wonderdaden van Christus, zo voor als na zyn dood) ter gunste van de Christenen, door een scherpe wet in 't Joodsche land alom deed verkondigen, dat alle die de Christenen uit bitterheit of afgunst lagen leidden,

daar

't Zy deze gunst was om Pilatus te believen,
 Of om de Sanhedrin in haar gezag te grieven.
 Hier heeft zyn jeugt, in geest, en taal, en wetenschap
 By elk uitmuntende, haast op den hoogsten trap,
 Gelyk zyn brieven (tot bewys) daar zelf van wagen,
 Met lof den schoolprys uit het letterperk gedragen,
 En 't zaat der wysheit, daar gezogen, opgeleit,
 Om namaals tot Gods eer te worden uitgebreit:
 Gelyk zyn pen haar kragt en stand altyt zal houwen
 By hen, die op 't geloof alleen hun hope bouwen,
 Zo lang het moederligt de werrelt milt bestraalt,
 En over 't ongeloof de waarheit zegepraalt.

*Zyne leer-
 lust en ie-
 ver in zy-
 ne jeugt,
 en voort-
 gang,
 met zyne
 jaren op-
 wassende.*

Die zelve leerlust, onverzaad in hem gereezen,
 Heeft hem den weg ook na Jeruzalem gewezen:
 Nadien in Tarsus, zyn geliefde Vaderstad,

De

daar voor gestraft zouden worden; hebben veele schryvers zoeken op te speu-
 ren, wat de reeden mogt zyn geweest, dat de vervolging der Christenen in
 zyn regeering zoo heevig is aangevoert, op dien tyt als Stefanus de Diaken
 sneuvelde, als ook nog een geruimen tyt na zyn Marteldood; en men heeft
 bevonden dit bygekomen te zyn, door den tusschentyt, onder het verwisse-
 len der Landvoogdy van L. Pomponius, op Vitellius: want Pomponius,

Landvoogd van Syrie, is overleden in 't jaar	En zyn navolger Vitellius was in 't jaar van Romens bouwing	Is eerst in Palestina gekomen in 't jaar
1286 van Romens bouwing.	1287 nog Borgermeester te Romen met P. Fabius.	1288 na de bouwing van Romen.
1220 Van Tiberius regeering.	1221 van Tiberius regeering.	1222 Van Tiberius regeering.
1233 Van onze tytreeking.	1234 Van onze jaarteekening.	1235 Van onze jaarreekening.

Tacitus jaarboek op 't jaar DCCLXXXV., en DCCLXXXVIII.
 De Heer Taco Hajo van den Honart (die zyn werk gemaakt heeft om de-
 zen tusschentyt op het aldernaauwste uit te pluizen, in den voorlooper van zyn
 verklaring over den Brief tot de Romeinen) vind uit een tyt van omtrent
 twee jaren, in welken tyt de Joodse Raad, de handen wat ruimer heb-
 bende, de vervolging des te heeviger voortgezet en aangedrongen heeft.
 Dus bediende de Opperpriester Ananias zig ook van den tyt tusschen de dood
 van Festus, en de verheffing van Albanus tot den Stadhouderyken stoel;
 en liet Jacobus Minor, anders den Broeder des Heeren genaamt, met een
 Volders knots de herfenpan inslaan. Joseph. Jood. Oud. B. 20. Hoofd. 8.

De Leeraar voor zyn geeft niets groots meer over had.
 Hier ving hy aan de school der Joden te onderzoeken,
 Derzelve zeden, het geheim der Tempelboeken,
 Zo vol van raadfeilen, zo vol verborgen zin,
 Te ontzwaagten, tot vermaak der trotse Sanhedrin,
 En vergenoeging der geletterste Rabbynen.
 Want nu de Tempelzon zo hoog begon te schynen
 Door heel Judea, dat elk haar gezag ontzag,
 Scheen Saulus hun niet min te ryzen in den dag,
 Dan eene nieuwe maan, hun toegeschikt van boven,
 Die met haar glans de star der Christ'nen zou verdoven,
 Haar licht ontluiſt'ren, hoe klaarschynend' opgeſtelt,
 Of van den (a) melkweg af te dryven met geweld.

Dus in 't gezig van al de Pharizeen verheven,
 Geheilgden in 't oog, maar valsch in leer en leven,
 Tradt hy de school in van Rabyu Gamaliël,
 Een Schrift- en Wetgeleerde, op vonden scherp, en snel,
 En boven anderen vermaart om zyn geleertheit:
 Maar schoon dit zaat van die geleertheit veel verkeertheit,
 Tot smart der kerke, in 't hart van Saulus kweekte voort,
 't Most egter tot zyn lof opwassen ongeſmoort,
 En u Gamaliël, en and'ren hoog verheven,
 Nog overtuigen, dat de smet hem aangewreven,
 Namaals gezuivert door het Evangelisch licht,
 U nog beneev'len zou dat schynſchoon aangezig,
 En trotse voorhoofd zo vol rimpelen als kreuken.
 De heiligheit zit in geen kleedt bezaait met spreuken
 Of lettervonden, goud, of trotse tempelpragt,
 Maar in 't eenvoudig hert dat Gods genade wagt,
 Aan geen en schyn verſlaaft, of bloote ceremoni,

*Zyne leere
 onder aen
 Rabyu
 Gamaliël.*

(a) Demelkweg, om zyne witheit zo genaamt, is die lugtſtreek, waar langs de Goden (zoo de Heidenen wilden) naar het Hof van Jupiter reeden, als ze van hem opontboden waren.

Waar mee de fchyndeugt dekt haar valſche guicheltroni,
 Daar ze uit het wetboek raapt, en opzoekt wat haar dient,
 Op de armoë treedt, en houd den rykdom voor haar vriend.
 Onnoozelheit laat zich hier door van haar verlokken,
 Eer zy de ſchapevagt den wolf ziet afgetrokken:
 Gelyk uw leerling, op wiens afch uw radt nu draait,
 U zelf doen blyken zal, wat zaat ge ook in hem zaait;
 Maar niet voor dat de tyt hier toe zal zyn gebooren.
 Gy zult hem eerſt, tot uw vermaak, nog zien en hooren,
 Daar hy de voeten ſtout op Chriſtus leden zet,
 Maar met geen martelbloet zich zelve ooit beſmet.
 Wel aan. het luſt ons hem te zien in 't wreed vervolgen.

De Tempelbloetraadt, uitgelaten en verbolgen
 (Na 't ſnood ombrengen van held Stefanus, te wreed
 Mishandelt) op al wat voor Chriſtus leere ſtreedt,
 Stak nu de bloedtrompet aan alle kanten weder.
 Want, ziende 't kerkgezag reeds half getreên ter neder,
 En hoe hun aanzien reede op vuilen droeſſem liep,
 Door 't ligt dat Jeſus leere in veele plaatsên ſchiep,
 Barſte op de waarheit uit met losgelate toomen.
 Zo woed en bruiſt de zee om alles te overſtroomen,
 Wanneer ze van een ſtorm gedreeven uit haar bed,
 Eerſt al het lage land rondom in water zet,
 En in dien aanval weet van wankelen nog wyken,
 Voor haar gezwolle vloed de dammen, en de dyken
 Heeft overweldigt, en alom in barre zee
 Herſchept, tot wanhoop van den Landman, om zyn vee,
 Reeds opgebroom met zyn vrouw, en waardſte panden:
 Terwyl de dollé ſtroom het alles maakt te ſchanden.
 Zo groot een onweêr trof Judea, na den moort
 Van onzen Martelaar, held Steven, naau gehoort,
 Of elk wiert op het bloed des Chriſtendoms verwoeder,
 Dat vaſt verſtrooit wierd als een kudde zonder hoeder.
 Want nu trad Saulus met zyn bloedplakkaten aan,

Om wie de wet weersprak in ketenen te slaan,
 Of zich niet houden wilde, aan Mozes styl, en orden.
 Hy, gevolmagtigde des Tempelraads geworden,
 Voert zynen last met zulk een vinnigen besluit,
 Als ooit vervolger deedt, aan alle kanten uit.
 Hy vangt, en spant, en laat geen schuilplaats onbekropen,
 Verschrikt de steden die aan 't vlugten, en verloopen,
 Haar welvaart wyken zien: terwyl de inwoonder, bang
 Voor deze zielenplaag, en snoô geweetensdwang,
 Zyns lyfs behoudenis gaat zoeken aan zyn voeten.
 Gewelt doet de onschult lig de schult der misdæen boeten:
 Wanneer de reede zwigt voor de opperdwinglandy,
 En 't scherp gesleepe staal den bloeddorst hangt op zy.
 Zo stapt hy voort, gesterkt van lyf- en krygstrauwanten,
 Zent zyn verspieders uit, en stut aan alle kanten
 De heilige oeffening, en leere, en Christenpligt,
 Die uit geloove, en liefde, en hoope schept haar ligt,
 En reeds Samarie gevoert had op haar wegen.
 't Heugt u, Samarie! gy liept den vlugters tegen
 Om hen te ontfangen, en te bergen in uw schoot,
 Daar de een met kerker dreigde, en de ander met de dood.
 Jaagt gy, ô Saulus! dus Godts uitgekore vrinden?
 Kan u een dolle drift van godsdienst zo verblinden?
 Godts erfdeel schrikt voor zulk een razend onbescheit.
 Geen mensch wort op die wys ten leven ingeleit.
 De Heiland, op wiens naam uw lemmer is geslepen,
 Heeft zyn verkorenen niet met geweld gegrepen,
 Of dus gedwongen. 't pad des vredes in te slaan,
 Is eerst zich zelf, en dan al 't werreltsche versmaên,
 Godt minnen boven al: zyn naasten als zig zelve.
 Op dezen grondbouw staan der Christ'nen kerkgewelven.
 Hier in is 't al, het gene u Mozes wet gebiedt,
 Ver van zyn broeders dus te jagen in 't verdriet,
 Of met het staal den draat hun 's levens af te knippen.

*Saulus
 eerste ver-
 volging,
 uit last
 van den
 Jood'sen
 Raad.*

Dus

De kruis-
kerk hier
door in
mood.

Dus stond het water reeds de kruiskerk op de lippen,
Om in een zee van bloet te zullen ondergaan,
Toen op Damascus Godt begon zyn oog te slaan,
En wat daar om, en heen, door Saulus wiert bedreven,
Die voor zyn aantogt elk deed sidderen en beven,
Grootmoedig op zyn last van 't prat Jeruzalem,
Wiens kerkgezag hy eerde, en aanbad als Gods stem.
Zo ver weet zig de schyn van Godsdiens uit te rekken.
Dus wist het Jodendom zyn gruwelen te dekken:
Gelyk het heden, van de aloude smet bevuilt,
Nog agter 't grot van zyn verbroke schaduw schuilt;
Van 't Evangelij schuw, en doof voor 's hemels tolken,
Hoe van Gods Englen zelf verkondigt uit de wolken
En 't menschedom toegelamt, op 't vleesch geworden woort,
Wanneer de Kersnagt zong Godts heilige geboort.

Zyn op-
togt naar
Damaf-
cus.

't Vuur der vervolging, dus nu ligterlaag aan 't blaken,
Bewoog den Heiland, om de zynen te genaken:
Den vlammeftigter te weêrhouden met zyn hant,
En zyn verdrukte kerk te redden uit den brant.
Niet verder dan zult gy uw trotsse treden zetten,
Gestrenge uitvoerder van deze averegtle wetten,
Ten zy ge wilt dat u het hemels vuur verniel,
Als Arons zonen, wien (a) de straf volgde op de hiel,
Om 't ongeoorloft vuur, gestookt op Gods altaren.
Maar hy, als of geen magt, hoe hoog, hem kon vervaren,
Vervolgt zyn woeden tot Damascus voor de poort,

Daar

(a) *Vreemt vuur*, zegt de Text Lev. 10. 't welk niet van den Brandaltaar dat door 't hemels vuur wierd aangestoken, maar van elders genomen was: en het reukwerk in de wierrookvaten daar mede gerooft, en voor het aangezicht des Heeren gebragt, was de misdaad, waar door Aarons zonen Nadab en Abihu het oordeel Gods op den hals haalden: dat hen beide met een blixemstraal (hemels vuur) getroffen heeft, dat zy dood daar heen gevallen zyn. Dit was (zegt Rabbi Gaskuni) naar de wet der vergelding: want zy zondigden door vuur, en wierden met vuur verteert. Zie Goeree Mozaïze Hist. 4. B. p. 340.

A P O S T E L P A U L U S . I . Boek. 17

Daar hem een weêrligt slaat , op 's hemels donderwoort ,
Dat als een schigt van vuur , ten wolken uitgeschoten ,
Hem uit den zadel werpt , gelyk van Godt verftooten ,

*Door
Gods
hand we-
derhou-
den ,*

En toegalmt : Saulus ! wat vervolgt ge my ? zie toe !
Verblinde Saulus : 'k voel de stramen van uw roê ,
Die myn verdrukte volk uw wreedheit doet beweenen .
Hy , magteloos , en van het hemels ligt omfcheenen ,
Roept , door zyn val verdooft , en naulyks by 't verftand ,
Wie zyt ge Heer , die my geraakt hebt met uw hand ?

*en met
blindheit
geflagen .*

De Godtheit antwoordt den verflagen vol medogen :
'k Ben Jesus , dien gy durft vervolgen : staak uw pogen

En ydel woelen : 't is een reukeloos bestaan

De hielen willens in de prikkelen te slaan .

Wie met den hemel ftrydt legt haast ter neêrgetreden .

Beproef u zelf , die my vervolgt in myne leden .

Hy , wat bekomen , roept weêrom met vrees belaên :

Wat wilt gy Heer dat van uw dienaar zy gedaan ;

Op dat hy volgen mag uw heilige bevelen ?

Dus schein de geest zyn kragt alreeds in hem te teelen ,

Van wien hy was geschikt tot een verkoren vat .

Des hem de stem herriep : Sta op : ga naar de stad :

Ga heen : want daar zult gy , uit mynen name , hooren

Wat u te doen staat , en waar toe ge zyt gekoren .

*Bid de
Godtheit
om gena-
de over
zyn mis-
dryf ;*

*verkrygt
ze , en
last , om
op te staan
tot zyn
heil .*

Zie hoe Godts eigendom nooit afdwaalt van zyn hand :

De bitt're Saulus , uit een fellen dwingeland ,

Die Jesus kerk bestreedt met foltertuyg en wapen ,

In eenen leerling , naar Godts hart alreê herschappen ,

Die nooit zal schroomen tê verbreiden Jesus leer ,

En zelf den Sanhedrin te treden op zyn zeer .

Dit hemels ligt moet nu verligten alle volken ,

Al zou de donder zelf Godt roemen uit de wolken .

Geen marteldoot schrikt nu Godts Afgezanten af .

Veel min de blixem van der Joden ban en straf .

Het ligt der waarheit , door geen nevels te besmetten ,

*Wonder-
lyk is de
voorzie-
nigheit
Godts in
hare roe-
pinge ter
zaligheit .*

Zyne inwendige bekeering.
 Staat door Gods vyanden zyn glans zelf uit te zetten,
 Zo ver de zonne, door haar onbegryp'lyk ligt,
 In ons het denkbeeld wekt van 't Godlyk aangezicht,
 Niet af te schilderen, hoe ver de zinnen dwalen,
 Of door opmerking, of beschouwing te agterhalen.

De nieuwbekeerde, met zyn ouheil nu begaan,
 Terwyl hy arbeid om van de aard weêr op te staan,
 Heeft dezen slag in 't eerst zich niet gestelt te voren
 Als een genade, maar een straf hem lang beschoren
 Voor reuk'loos misbedryf, of eenig grover feit,
 't Geen 't oog geraakt had van Godts Oppermajesteit,
 Gelyk ons tafereel hem toont, verrukt, bewogen,
 In 't hart getroffen, en geslagen in zyne oogen;

Zyne bedwelmt-heit, door de verdoo-ving van zyn val.
 Waarom hy tast gelyk een blinde naar den wand.
 Zyn krygsgezelschap, eerst gevlugt, grypt weder stant,
 Terwyl zy't licht, dat hun verschrikt had, zien verdwenen,
 En hunnen leidsman vast met sidderende beenen
 Om hulpe roepen, daar hy wankelt heen en weêr.

Gelykenis op dit geval.
 Gelyk een slagtos, door de byl geploft ter neêr,
 Eer hem de laatste kuis den doodslag komt te geven,
 In een bedwelmtheit heen en weder word gedreven,
 Al suizebollende om zyn eerste kragten hygt,
 En schraapt, en kruisbeent, tot hy flauw ter nederzygt,
 Terwyl zyn bloet stremt, en 't gezigt hem word gebroken.
 In die bedwelming met de oogleden toegeloken,
 Van weêrzyde ondersteunt, en met de hand geleit,
 Voert hem de krygsbende, eer zy hooploos van hem scheid,
 Tot in Damascus: daar hy, op een nieuw herboren,
 Voort zyn gebeden stort, in stilte voor Godts ooren,
 En 't knagent hart ontlast, om 't reukeloos bestaan
 Van dit vervolgen, met geregte schult belaên.

Zyn komste in de stad Damascus, en inwendige boete aldaar,
 Drie dagen heeft hy hier met de oogen nog gesloten,
 En, zonder dat hy drank of spyze heeft genoten,
 In zyn verzugtingen gesleten, met zyn lot

Te vrede, en vergenoegt in de eere van zyn Godt ;
 Terwyl Godts geeft , om zyn benaauwtheen te verligten ,
 Hem 't hart versterkte met vertrooffende gezigten ,
 Die uit de nevelen van deze duisterheit
 Den dag hem fchiepen , zyn gedult alreeds bereit .

*geduuren-
de zyne
blindheit.*

Een waarde leerling van den Heiland , Ananias ,
 Genaamt , die niet ontzag de kruisleer van Meffias
 Te prediken , ten prys van 't onbefmette Lam ,
 Dat met zyn dood de fchuld der menschen op zich nam ;
 Bevond zich (wie staat in Gods fchikking niet verwondert ?)
 Nu in Damafcus van de broed'ren afgezondert ,
 En in zyn rustvertrek gelegen ftit alleen :

*Een En-
gel ver-
fchynt
Ananias,
ten voor-
deele van
Saulus.*

Voor wien Godts Engel in een nagtgezicht verfcheen .
 Waar zyt ge , klonk de ftem van 't opperfte vermogen .
 Hier ben ik Heer , fprak Ananias , voor uw oogen ,
 Gereed te hooren na 't bevel van uwen mont .
 Zo sta , was 's hemels laft , dan op , en ga terftont
 Naar 't huis van Judas in de ftraat genaamt de Regte :
 Op dat ik 't ongelyk door uwe hand beflegte ,
 Door eenen Saulus (een geboren Tarfiaan ,
 Van Ouders een Romein) myn glory aangedaan :
 Gy zult hem daar ter plaatze aantreffen : ga hem tegen :
 Want hy heeft , op zyn beë , genade om hoog verkregen .
 En door een nagtgezicht , u zelf alreeds gezien ,
 Door myne hand bereit hem weër 't gezicht te biën ,
 Dat voor drie dagen is verduiftert in zyne oogen .
 De leerling , uit ontzag ter aarde neêrgebogen
 Op 't Goddelyk bevel , ftond vaardig en bereit ;
 Dog vol bekomm'ring om dien laft , hem opgeleit ;
 Nadien de faam reeds door die landftreek had doen hooren ,
 Met welk een hoon en fmaat , en kwelling , Godts verkoren
 En diergekogte Volk , door dezen man alleen ,
 Rondom Jerufalem was op den nek getreën :
 Gelyk hy nog gesterkt , om 't zelve te volenden ,

*Twyffel-
moedig-
heit van
Ananias ,
op des En-
gels bevel ,*

Was te Damascus aangekomen met zyn benden,
 Ten schrik en schroom van al wat Jesus naam beleeft,
 Het Evangely preekte, of voor zyn leere streeft.

*die, door
 de Godly-
 ke aan-
 spraak ge-
 sterkt,
 zynen
 last uit-
 voert.*

Maar de albezende, voor wiens oog niets is verborgen,
 Steef dus zyn last: Ga heen: staak uw onnutte zorgen:

Want deez' vervolger is my een verkoren vat.

Zo zuiver als den weg der waarheit ooit betrad.

In dezen Saulus leeft myn uiterste behagen.

Hy is het, die myn naam den aardkloot om zal dragen,

En nimmer schroomen, met de dood, van my geleên,

(Het grootste wonder) voor het Heidendom te treên:

't Geflagt van Israël, hoe stug ook, te overtuigen,

En kroon en scepter voor de kruistriomf te buigen:

Hem zal ik toonen (hoe gebrandmerkt van de faam)

Hoe veel, en wat hem sta te lyden, om myn naam.

Welaan myn Zangheldin! weêr naar den prysgedongen,

Nu Saulus opgang, uit zyn nederlaag, gezongen,

Tot hy, door Syrië, en gants Palestyn befaamt,

Niet langer Saulus, maar nu (a) Paulus wort genaamt.

Die

(a) Of hy dien naam heeft aangenoomen ter gedagtenis van de overwinninge, die hy door zyne reeden op 't gemoed van Sergius Paulus behaalt had, (gelyk zo voorheenen de Roomsche Veltheeren zig lieten benoemen naar die volkeren, welke zy verwonnen hadden; waarom ook de Keizer Flavius Klaudius, na dat hy in twee veltslagen de Gothen, die met hunne bondgenooten, de Sarmaten en Schyten, een heir van tweemaal hondert duizent mannen uitmaakten, ten eenemaal in Hongaryen uit het velt geslagen had; wiert toegenaamt Gothicus, de Goth.) of dat hy van de Heidenen, met opzicht op zyn uiterlyke gedaante, Paulus (dat is, klein, of van gering aanzien) genoemd is, en de Apostel 2. Cor. 10. v. 10. daar op zinspeelt; waarom hy by de Joden met den bynaam van Hekkaton, dat is de kleine, benaamt wort: ja dat David in zyn 68 harpzang, daar op zinspelende, hem noemt Benjamin de kleine, wort van Do. Herm. Gerbaden (in zyn Heiligdom der Heidenen geopent) eer voorgestelt als beweezen. Hieronimus leid dezes naams af: komt af van het Hebreeuws Pala, Wonderlyk; andere van het Hebreeuws woort Phé, en 't Grieks Aule, Trompet, en dan zal 't een trompettender mond beteekenen, om dat hy een uitstekende Kerktrompet is geweest na zyne bekeering, en de leere des Euangeliums door de werelt gebazuint heeft; dog, alhoewel dit een zoete zinspeling op zyn persoon betreft, zoo schynt het

Die met zyn leere kroont zyn onbesproken leven,
 Door geen en and'ren drift, dan Jesus geest gedreven:
 In welkers naam hy Jood, en Heidenen bekeert,
 De dooven hooren doet, den stommen spreken leert,
 Ja de overleed'nen wekt, om, door dat wonderteken,
 De hardste harten te vermurwen, en te breken,
 En elk te leiden tot de ware kennis Godts,
 Die op geen zantgrond is gebout, maar vaste rots.

De Vader van het licht, hierom, met u bewogen,
 ô Saulus, licht wel haast de schillen van uwe oogen.

'k Zie Ananias nu met mind're zorg belaên,

Na 't huis zich spoeden, daar Godts wil moet zyn voldaan,

En zynen Saulus hier gebogen voor zyn voeten,

Niet koel, maar met den naam van broeder heus begroeten,

Met liefde omhelzen, en de boodschap van zyn Heer

Hem mededeelen, als voortplanter van zyn leer,

Die zelf de woestheit nog zal temmen der Barbaren.

Aldus gereedt in zyn gezantschap voort te varen,

En Godts genade hem te schenken, lang belooft,

Legt hy vol zegening de handen hem op 't hoofd:

En spreekt, Godts geest komt uw bekeering dus bewerken

Om u in hope', en liefde, en vast geloof te sterken,

Kleinodiën op aard, voor geen en schat te koop,

En gezellinnen van den Christelyken doop.

Erken dus, door myn hand, Godts heilige vermogen.

In die gestalte viel het deksel hem van d'oogen.

*Paulus
 wort van
 Ananias
 bezogt.*

*de handen
 opgeleit.*

*en ge-
 doopt.*

C 3

De

het ons toe, als te veer gezogt; ook is het een gebruik by de schryvers van dien tyt, zig meer te zetten op woordenpluizery, dan om d'eenvoudige waarheit na te sporen. Saul was oulings den naam van een der Koningen Israëls, die met onzen Saulus uit de stamme Benjamins hunnen afkomst rekenden; en, terwyl hy een Hebreër was, hebben hem zyne Ouders den Hebreeuven naam van Saul gegeven: welke naderhand naar de Romeinsche uitspraak is verwisselt in Paulus; zo nogtans dat hy, onder de Joden verkeerende, nog dikwils met den naam van Saulus is benoemt, behalven dat de H. Schrift geen het minste spoor geeft tot de reede van zyns naams verpelling.

*Krygt
hier
op zyn
gezicht
z weder.*

De donk're ſchaduw week voor 't albeſtralend licht,
En Saulus zag den dag weêrom met zyn gezicht.
Dus in den waterdoop voor litmaat aangenomen
Van Jeſus kerke, ſtond hem geen gevaar te ſchroomen.
Hoe zeer de helhond baſte, op 't groeijende geloof,
Godts nieuwe Apoſtel ſpelt hem haaft den zielenroof
Te ontzetten, en dien prooy te rukken uit de tanden.
Want 's hemels wonderwerk was nu in hem voor handen.

*'t Gerugt
van dit
wonder
bekeert
veele on-
geloovi-
gen.*

't Gerugt van dit bedryf vloog ſtraks Damafcus door,
En bragt 'er vele door dat wonder tot gehoor:
Byzonder toen Godts heldt, van heilig vuur ontſteken,
Het bitſe Jodendom begon te wederſpreken,
Den ſlaaffen letterdienſt te weeren, en zich bloot
Te ſtellen voor de zege uit Chriſtus bittre doot.

Elk ſtond op dat gezicht verbaaft en opgetogen,
En twyffelde of hy 't zag, en vraagde 't aan zyn oogen.
Een troep verſtokte ſtak de hoofden by malkaër,
En riep verbaaft: van waar komt ons deeze yveraar?
Is dit dezelve niet, die, willig afgezonden

Van de Overprieſt'ren, elk de wet plagt te verkonden,
En, wie daar tegen ſprak in ketenen te ſlaan,
Of naar Jeruzalem te voeren hier van daan?

*Verwar-
ring en
verbaaft-
heit onder
de Joden,
over Pau-
lus beke-
ring;*

Hoe is 't dan mogelyk het geen wy zien, en hooren?
Of draait zyn geest, gelyk de kerkhaan op den toren,
Naar alle winden, die hem ſchade of voordeel biên,
Dat hy zich overal laat in den voortogt zien?

't Zy dat hy Moſes wet den volke houd voor oogen,
Of voert een nieuwe leer in onze Sinagogen,

*by veele
niet aan-
genomen.*

En kryt den Tempeldienſt voor donk're ſchaduw uit:
Geweken voor het licht dat Arons offer ſluit:
Zo treedt hy met den voet geboden en verboden,
Als was beſnydenis nog wetboek meer van nooden.

Dus ging de onweteneit vaſt Saulus les te keer,
Maar hy van dag tot dag bekragtigt in zyn leer,

En onbezweken in de waarheit voort te ontleden,
 Deed elk verstommen voor de kragt van zyne reden,
 Onwederpreeklyk hem van boven ingestort,
 Waar voor de Kabalift in vonden sehoot te kort,
 En, hoe geslepen, zich in 't end liet overtuigen:
 Dus zag Damafcus hun voor den Messias buigen,
 Van hunne Vaderen met doorenen gekroont,
 En nu van Saulus klaar in 't kruisgeloof vertoont.
 Waar door 'er velen, neêrgebogen voor zyn voeten,
 't Geloove omhelsden, om dat misbedryf te boeten.

De Apostel begint te leeren, en vry uit te spreekken, en wint 'er veele tot voortplanting van 't Evangelij;

Maar als zyn leere dus doorstraalde, wyt en zyd,
 Ontstak de boosheit, op het brullen van de nyt,
 In moord- en wraakzucht, om den Kruishelt aan te randen,
 En hem den Tempelvoogt te leveren in handen
 Geboeit, als hy voorheen den Christ'nen had gedaan:
 Of hem te dooden, zo hun 't vangen mogt ontgaan.
 Maar woelt en ieyert vry, Godtslasterlyke benden,
 Die moedwil zal u zelf eer storten op de lenden,
 Eer gy den heldt, die 't ligt draagt voor Godtsaanzicht uit,
 Van 't dierbaar leven rooft, of in uw kerker sluit.
 Zyn kamprol moet eerst zyn ten vollen afgeloopen,
 Eer hy op 's voorraats spoor, zich maak den hemel open.
 Houd uwe poorten vry gefloten, en bewaart,
 Damafcus zal hem nooit zien kwetsen door uw zwaart.
 Hoe gy de waarheit ook verdrukt in Jesus leden:
 Zy zullen door 't geloof, op slang en draken treden,
 En wandelen in 't oog des afgronds onverzeert.

waar door hem lagen worden geleit van de nydige Joden.

De Apostelen nogtans te menigmaal geleert,
 Hoe wis de wrok stond van den Sabbatist te dugten,
 Besloten Saulus lieft de haat te doen ontvlugten,
 Dan hem te wagen aan dit dreigende gevaar.
 Een wakker zeeman neemt aldus den voorboê waar
 Van 't nakende onweêr, zich ontdekkende in het ruisfen
 Der zoute baren, eer ze aan 't bulderen, en bruisfen,

De Apostelen tragten hem te bergen.

Als

24 HET LEVEN VAN DEN

Als steile bergen zich opheffen naar de lucht.

*en laten
den nieu-
wen Apo-
stel in een
mand by
donkere
nagt van
de stads
muur af.*

Voorzichtig is hy , die den nootd in tyts ontvlugt.

Een stille en donk're nagt , die reede was aan 't vallen ,

Holp dus den Kruisheldt van Damascus hooge wallen ,

Neêrlaten in een mande , op 't dringen van den noot ,

Daar ieder leerling Godts hem trouw de hant in boot ,

Op dat hy veilig na Jerusaleem zich spoeden

Mogt , en Godts kudde daar voor onheil gaan behoeden ,

Gelyk een harder die nooit sluimert op zyn wagt .

En gy , door wien die vond is tot zyn hulp bedagt ,

Getrouwe toevlugt , waar de noot dringt , wis , en veilig ,

Georgius , toen aan de Van bekent van heilig :

*Lof van
eenen
Georgius
of Joris
als uit-
vinder
dezer
daadt.*

't Zy dat wy dwalen in het noemen van uw naam ,

Of die regt hebben , wy verheffen uwe faam ,

Hoe magteloos om die te toonen in haar waarde :

Uw lof zal , om die daadt , zich spreijen over de aarde ,

Zo ver men deugt , en trouw , en vrindepligt waardeert :

Gelyk uw graf (a) ook daar ter plaats nog wort geëert .

De Joodse woede , door die list dus uitgestreken ,

*Spyt der
Joden o-
ver zyn
ontkoo-
men ,*

Terwyl de leeraar , naar Jerusaleem geweken ,

Nu reeds de palen van Damascus streng gebiedt

Ontkomen was , slaat stom in 't geen 'er was geschiet :

Den vlugter hopende in zyn loop nog te agterhalen :

Of dat de donk're nagt hem zou van 't padt doen dwalen ,

Indien men hem bezette , en nazette in der yl .

*en ver-
geefse
vervol-
ging.*

Maar , waar men uitzag , men vernam hem op geen myl .

Zo draait , en raamt , en snoeft met opgesteken ooren

Een jagthondt , die het spoor heeft van het wilt verloren .

Ter-

(a) Men toont te Damascus nog , nevens meer andere oudheden , het graf van St. Joris , die Paulus by duisteren nagt in een mande by den muur zoude afgelaten hebben . De Roomsche Christenen en Mahometanen houden dit graf in groote agting , en gelooven dat de oly uit die lampen , by het graf brandende , veelerhande ziekten en kwalen geneezen kan . Stokh. Journ. p. 183 .

Terwyl de jager, om 't vermiste niet te ontgaan,
 Hem voert al streelende weêr op de rechte baan,
 Waar langs de brakken wyd en zyd hem 't spoor bereiden;
 En, op hun scherpe lucht, ten hazenleger leiden,
 Tot hy zyn prooy, zo lang vermist, weer krygt in 't oog.
 Maar deze zee ging voor den Damafceen te hoog.

Jeruzalem, hoe stondt gy voor het hoofd geslagen,
 Toen gy dit licht, waar uit uw luister plag te dagen,
 't Geen te Damascus met de zonne was gedaalt,
 Nu binnen uwen muur het hoofd zaagt opgehaalt,
 Om onbenevelt Hof en Tempel te beschynen,
 En uwe schaduw voor zyn zon te doen verdwynen:
 Geen wonder, dat ge voor zyn aankomst staat bedeeft,
 Uw kerkbouw schud, waar hy de kracht toont van Godts geest.
 Hier zal het wonder, hem gebeurt, zich openbaren.
 En geene straf zal hem doen wank'len, of vervaren:
 Hy komt de broederschap, niet uw verbodt belaên,
 Vertoonen, welk een licht in hem is opgegaan:
 Dat nu geen nevel van vervolging meer bedekken,
 Maar, op zyn voorgang, elk een leidstar zal verstrekken
 Ten weg des levens, geen gemakkelyke baan,
 Maar, waar men treedt, met kruis, en dorenen belaên.
 Dog hoe verheerelykt hy ook komt aangetreden,
 Bestookt op zyne komst een vrees all' Jesus leden,
 Die, aangetaft van schrik, hun fellen vyant zien.
 Waarom zich elk bereidt om zyn gezicht te ontvliên,
 Juist als hun Barnabas dit onweêr op doet klaren,
 En zy door zyn bericht met Paulus zelf vergaren
 In vredelieventheit, en aandagt, nooit gestoort;
 Nu zyn vervolging was gestuit in haar geboort.
 Hy melt hun, in den geest van blydschap aangesteken,
 Hoe gants Damascus van het wonder wist te spreken,
 Het hemels wonder, den vervolger met zyn stoet,
 Op den gemeenen weg, door Godts genade ontmoet.

*Saulus
 komt te
 Jeruza-
 lem,*

*daar de
 Sinagoge
 en Joodsche
 Raadt
 verstormt
 over zyne
 bekeering;*

*ook de
 nieuwe
 Christe-
 nen, die
 'er aan
 twyfelden,*

*tot hun
 Barnabas
 geruſt
 steli,
 door 't
 verhaal*

Met zyn bekeering, die daar op bestondt te volgen.
 Zo, zegt hy, maakt Godts liefde een tyger, hoe verbolgen,
 En heet, op roof en moort, tot een zagmoedig lam.
 't Geen Ananias 't eerst tot onzen trooft vernam,
 Toen hy, in 's Heilands naam, den nieuwen broeder doopte,
 't Gezicht hem weëgaf, en de zielverwinning hoopte,
 Hem nu gebleeken aan Godts lang verdrukte kerk:
 Een hulp, die Paulus stond te heffen boven 't zwerk,
 En zynen naam doen zien in 't boek van 'teind'loosleven.
 Hy zweeg niet, hoe hy, van Godts geest alreë gesteven,
 Verwonne zielen in triomf had meê gevoert,
 En heel Damascus door die wonderdaat beroert.
 En hoe hy 't ongeloof met kragt had wedersproken:
 Gelyk hy hier kwam, om dat verder te bestoken,
 Voor geen gevaar bedugt, of brullen van de nyt,
 Die op zyn doen vergeefs haar stompe tanden slyt,
 En klaagt dat hy, dien al de leden meest vertrouden,
 Nu voor het hooft van hun bespringers wort gehouden.

De broederschap, op dit verhaal nu wel te moê,
 Steekt den geroepenen verheugt de handen toe,
 En welkomt hem als de eer van Jesus medeleden.
 Elk is bereit met hem het strydperk in te treden,
 Een oogst van zielen aan te winnen, en Godts lof,
 Zo lang vertreden, eens te heffen uit het stof:
 Elkanders zwakheên met genoegten te onderschragen,
 En lief en leet, met een gelyk gedult te dragen,
 Hoe zeer de dwinglandy van 't bitse Tempelrot
 Gewelt pleegde op de kerk en haar gezegent lot.
 Een eensgezintheit leert dus twee gelieven paren,
 Die, door den echten band, naar lyf en ziel vergaren,
 Zo min bekommert voor gevreesden tegenspoet,
 Als voor de vreugt, waar meê de bruiloft hun ontmoet.
 Dus zag Jeruzalem, als eersten dezer broederen,
 Hem, in opregt verbont van vrindschap, leere, en goederen,

Op Salems heuvelen, het heilig Beedehuis
 Bezoeken, en de zeege uitbreiden van het kruis,
 Voor geen gevaar bedugt: het zy de Tempelkoren,
 Op Davids maatzang, zich den volke lieten hooren,
 Of dat het morgenuur het offer had gestookt,
 Door 't goude wierookvat van 's Priesters hand berookt:
 Terwyl een menigte van aangedronge scharen,
 Den lofzang zingende, op den offerdienst vergaren:
 Dit spheet de stadt, waar in voorheen op zang en spel
 De Rykstroon juichte van den Vorst van Israël,
 Nu, door de Roomse magt gekortwiekt, die vermetel
 Hier 't Opperkerkgebied gefchopt had uit den zetel,
 't Gezag des Priesterschaps in zyne magt besnoeit,
 En aan den standaard van zyn Adelaar geboeit.

Maar, even als de zon, wat mist haar dreigt te dekken,
 Zich 't oog der werrelt door geen nevels kan onttrekken,
 Wierft Paulus, openbaar te spreken nu gewent,
 Door iever, die hem dreef, den Joden haast bekent,
 Voor een afvalligen by ieder uitgekreten,
 En rustverstoorder, van verkeerden geest bezeten,
 Gehaat, verfoeit, als een die de eeryzynslandaarts schondt,
 Waard uitgebannen, of geklopt op zynen mont:
 Gelyk, op dit gemor, de wraakzucht aan het wassen,
 Vast toeleidde, om hem met den moortpook te verrassen,
 Waarom de Apostelschaar bekommert, in der yl
 Hem perste hier van daan te wyken voor een wyl:
 Eer hun de moedwil kwam te zamen aan te schenden,
 Of 't dreigend onweêr hem te storten op de lenden.
 Des spoeit hy zich, op haar verlof, naar Cefareen.

*maar,
 door zyne
 leere ont-
 dekt zyn-
 de, van
 de Joden
 belaagt,*

Wat Zangheldin zal my zyn afscheid hier ontleên?
 Of my versterken, om zyn lessen op te garen?
 Wat kragt van rede kan zyn reden evenaren?

*waarom
 by hier
 van daan
 na Cefa-
 reen ryst.*

Wie schildert my zyn liefde, en trouw, en vrientschap af,
 Waar meê hy in Godts naam elk een den zegen gaf,

Zyn af-
scheit
van de
broeder-
schap
hier geno-
men heb-
bende,
trekt hy
naar zyn
Vader-
ftad.

En rustig aanmaande, om, in iever onbezweken,
Voor de eer van Christus, en zyn koninkryk te spreken,
Door geen vervolgers te weêrhouden hier op aard?
Myn veder vint zich hier op 't einde van haar vaart:
Juist daar de (a) grenssteen de gebroeders dwingt te scheiden,
Wier zegen Paulus staat na Tarsus te geleiden,
Van Lukas wyze pen hier verder niet geuit,
Dat de onze voor een poos houd in haar vaart gestuit.
Schiep dus Godts kerk haar vreugt uit Paulus ommekeering,
Ze ontfangt dus heden nog haar troost uit zyne leering,
En blyft in ongeval met dezen stut gesteekt:
Nadien Godts liefde alom op haar bescherming werkt:
Gelyk zy hem, door wien zy 't allermeest most lyden,
Bekeerde, om dus voor haar behoudenis te stryden,

Een

(a) Sedert het Joodsche lant door de mogentheit der Romeinen ver-
meestert is, hebben zy dat in Lantvoogdyen verdeelt, en elk der
zelve onder een Stadhouderlyk opzicht latende,
de grenscheiding door een gemerkten paalsteen
afgebakent. ook stonden dusdanige gemerkte ko-
lommen, in elke bedeeeling der Roomsche Ste-
dehouders, hondert mylen in 't ront; waarom
de Romeinen, met opzicht op de twintig Stede-
houders onder Keizer Augustus, (waar van Cirenus
of Quirinius, by Luc. cap. 2. gemelt, een was)
zeiden, dat hun gebied zich uitstreckte *usque ad
centesimum lapidem*, tot den hondertsten steen. zie
M. van Middelhoven, in zyn Bronader der woorden-
oorspronkelykheden, p. 152. het is bedenke-
lyk, dat deze grenssteen ook met een tot dat
gebruik, en van gelyken opstal zullen geweest
hebben, als die Cyppen of weegsteen, welke de
Roomsche Lantvoogden langs de gemeene wegen
doorgaans op duizent schreeden lieten plaatsen,
om op te zitten, den last op te verleggen, of van
dezelve te paart te konnen klimmen, enz; waar
van J. Oudaan ons de figuur vertoon in zyn Room. Mog. p. 409. Tab. cviii.
met het opschrift S. P. Q. R. IMP. CAE. QVOD VM S. EX. AE. P. Q.
IS AD ADE., dat hy dus vertaalt: *de Raadt en 't volk van Rome aan den gebieder Ca-
sar, om dat de wegen gevestigd zyn uit dat gelt, 't welk op bevel des Raads tot de
schatkist gebragt was.*

Een voorbeeld dat men van geen mensch wanhopen moet,
 Hoe uitgelaten hy zich aanstelt, en verwoed,
 Om 's hemels eigendom wraakgierig te verpletten:
 Want, om die waarheit hier in hare kragt te zetten,
 Plag hy, geduldige en gezegende Afgezant,
 Zo ver de kruisbanier van hem is voortgeplant,
 Te roemen zelf, dat hem de Godheit had verkoren,
 Om uit zyn eigen mont de werrelt te doen hooren,
 Dat zelf het hartste hart, al was 't van staal en steen,
 Zomtyts den rykdom erft van Gods barmhertigheên:
 En zyn genade des alleen dient aangebeden.

Hy hoeft niet op te staan, die nooit is neêrgetreden.

Wat zegen is het, na 't bekennen van zyn val,
 Te mogen zeggen: Heer, wat wilt ge dat ik zal?

„ ô leveraars, gewoon elkander te verdoemen,

„ En door een vals gelaat uw schyndeugt te verbloemen!

„ Pilarebyters, op het spoor der Phariseên,

„ Elks misbedryf geneigt te ziften, en te ontleên:

„ Terwyl ge, van uw lot onkundig, and'ren oordeelt;

Let, addereengebroot, wien Godt hier stelt ten voorbeeld,

Om uw verkiezings, en verwerpings valsden gront

Te ontworstelen, en dus te kloppen op den mont.

De stem der waarheit, die niet dolen kan, of missen,

En ons een spiegel strekt in haar gelykenissen,

Agt niemant zalig, op hoe vasten spoor hy gaat,

Zo lang de deur nog van zyn leven open staat.

Dus oordeelt niemant van verkeerden waan gedreven,

Voor gy den laatsten dag beschouwt hebt van zyn leven:

En, zyt ge vroedt, laat dan het vonnis nog aan hem,

Door wien de Apostelen, in kerker, boey, en klem

Gesloten, wonderbaar geredt zyn uit de klauwen

Van 't kerkgedrogt, gewoon de waarheit te benauwen.

Zo houd eens anders smet van ergernis u vry.

Vloekwaarde schyndeugt! ô besmetlyke harpy!

*Huiche-
laars en
schynhei-
ligen, hoe
wyd van
den reg-
ten gods-
dienst,*

*en byzon-
der die zo
ligt hun-
nen even-
naasten
veroor-
deelen om
het uiter-
lyke,
worden
hier ge-
teekent.*

„ Hoe durft ge u langer nog op 't uiterlyk beroemen,
 „ Of u godtslasterlyk een kint van Jesus noemen,
 „ Daar uw gewisse, met onkuisheit vuil besmet,
 „ Voor 's naaften schennis, en bedrog zich open zet?
 „ 't Eenvoudige gewaat zal u die wond niet heelen.

De Pharizeese rol aldus om laag te spelen,
 Kan 't oog der werrelt wel een tyt blindhokken: maar
 De hartekenner zoekt de zynen ver van daar.

*Wonder-
 daden
 na het
 vertrek
 van Pau-
 lus, door
 den Apo-
 stel Pe-
 trus, in
 't voorby-
 gaan
 aange-
 roert.*

Nu diende een hooger toon gezet op myne snaren:
 Terwyl Godts Afgezant, na Tarsus ons ontvaren,
 Geen minder wonderwerk ons hier laat aan de hant,
 Daar 't heilig kruisgeloof (door Petrus voortgeplant,
 Den regten grondsteen om Godts kerke te onderschragen)
 Met schooner luster dan de zonne staat te dagen,
 Schoon ze al wat adem scheidt verkwikt, en leven geeft.
 Zie hoe het ongeloof voor zyne leering beeft.
 Gebreken treden aan van die te Lidda wonen,
 Om door dat wonderwerk Godts heerlykheit te toonen.
 Bedroefde Eneäs, vier paar jaren lang gekwelt
 Van zyn geraaktheit, wort door Petrus hant herstelt.
 En, om zyn vast geloof, van zyne kwaal genezen.
 Saróne, ik zie ook de bekeering in uw wezen:
 Daar gy te Joppe, van verwondering ontroert,
 't Aanmerklyk wonder looft, aan Dorkas uitgevoert,
 Voor Petrus aankomst reeds gescheiden uit het leven,
 En 't leven op zyn beë haar wederom gegeven,
 Ten troost des huisgezins, nu moede, en afgetreurt
 Op 't koude lyk, eer nog dit wonder was gebeurt:
 En wat u wyders met dien Kruisheldt is weëvaren,
 Niet verder passende op den toon van myne snaren,
 En des alléen maar, in 't voorbygaan, aangeroert,
 Hoe waart, op hooger trant ten starren opgevoert,
 Nadien ons Paulus schynt te wenken uit het leven,
 Dat, boven 't sterflot, hout Godts Afgezant verheven,

Daar

Daar 't Serafinendom in 't ongenaakbaar ligt,
Nu zynen iever kroont, de glory van myn digt.

Een reeks van bossen, hoog gebergte, en diepe dalen,
Vergun myn Zangheldin dan schigtrig om te dwalen,
Tot zy den Kruisheldt, tot Godts eer altyt gezint,
Van Barnabas verzelt, weêr binnen Tarsus vint,
En hem beweegt om zich de schaar weêr te vertoonen,
Het zeegenryk begin met schooner end te kroonen,
De Kruisleer wyd en zyd te voeren in den dag,
En te doen blyken wat de Christenbouw vermag.

*Paulus
en Bar-
nabas 30
Tarsus 3*

'k Zie (a) Antiochie op zyn hoog bemuurde schanffen,
Rondeelen, bolwerk, en verheeve torenttransffen,
Veel moediger dan ooit zich heffen naar de lugt,
Op 't heerlyk bloejen van Godts Evangelivrugt,
Door dit gezegent paar geteelt, en daar gewonnen.
Want, eer het jaar een ring sloot van driehondert zonnen,
Zag dees vermaarde stadt de Christenleer, hoe zwaar
Voorheen gewogen, daar uitbreiden openbaar,
En 't onbenevelt ligt, van Paulus opgesteken,
Zyn glans zo luisterlyk uitschieten, onbezweken,
Dat, wie 't geloof beleedt, nu zonder vrees, of schaamt,
Het hoofd opstak, schoon hy een Christen wiert genaamt.

*honne
leer 10
Antio-
chie.*

Bekeerde zielen, van Godts blydschap overgoten,
Een dreigent onheil stont die vrugt haast om te stooten,
Zo Godts voorzienig oog, dat om u allen waakt,
Den slag niet keerde, die uw Hoofstfad reeds genaakt.

Zo

(a) Antiochie was de hoofstfad in Syrie, dus van Seleucus Nikanor naar zynen vader Antiochus genaamt. deze stad bestond weleer uit vier delen, die elk met eenen byzonderen ringmuur ombolwerkt waren. Nikanor leidde de hant aan den eersten bouw, en bragt de inwoonders uit Antigonía derwaarts henen; daar na is zy door het inwoonende volk, naderhand van Seleukus Kallinikus, en eindelyk van Antiochus Epiphanes vergroot. zy besloeg onder alle de steden van 't Roomsche Ryk de derde plaats, naast Rome en Alexandrye; was gelegen in een lustig dal, niet verre van den vliet Orontes, van ouds besaamt om haare vrugtbaarheid, grooten koophandel, en schoolen, waar in de wetenschappen gekweekt wierden.

32 HET LEVEN VAN DEN

Zo dreigt een woest gedrang van zaamgepakte wolken,
Een onweêrbui op 't hoofd der ondermaanse volken
Te storten, eer men 't denkt, by helder zomerweêr.
Waak op, ô Broederschap, en ga 't gevaar te keer.
Jeruzalem spelt u een plaag door zyn Profeten:

Voorzeg-
ging van
Agabus.

Waar onder (a) Agabus van 's hemels geest bezeten,
Een hongersnoot voorzegt, die zich uitbreiden zal
Op alle kusten, hier bekend in 't aardse dal.

Die hemelroede deed zich voelen allerwegen,
Toen Rome Klaudius ten Rykstroon zag gestegen,

En

(a) Dat 'er volgens de beschryving van Lucas op de voorspellingen van Agabus, onder de regeering van Keizer Klaudius, een groote hongersnoot, voornamelyk in 't Joodsche lant, gevolgt is, bevestigt niet alleen Joseph. lib. xx. 3., maar ook 's Keizers munt; even als of die alleen den verflindenden tyt waare ontrukkt, om de waarheit van des Apostels schryven te helpen schragen. Wy hebben deeze ontleent uit het penningboek van J. Oudaan, p. 12. Tab. II. 5. 6., die vast van gevoelen is dat deze penningen niet voor gangbaar gelt gemunt, maar van Klaudius tot gelt gemaakt zyn; aan geene andere penningen der Keizeren naderhant te bespeuren. ook al die men vint zyn boven alle andere penningen gesleeten, niet onwaarschynlyk door de behandeling enz. Op dezen penning staat duidelyk (op de wyze als onze agentwintigen gestempelt) op den eenen kant A S., op d'andere zyde M P. en P R O., welk ik (zegt de Schryver) leezen zoude, MONETA PUBLICA POPULI ROMANI; dat is, *gemeene munt des Roomschen volks* Hier uit meen ik dan ontwyffelbaar te besluiten, dat deze penningen uit eigen aart geen gelt geweest zyn, maar by toeval tot enz.; en vervolgt, om dat het koren en eetwaren tot hoogen prys steigerden, was eenig vaardig hulpmiddel nodig om d'arme luiden in den nood te ondersteunen, en hier toe geen gereeder dan de kopere penningen, welker veele voor handen waren, en by 't gemeen volk by menigten gevonden wierden, door eenig ingedrukt merkteeken, de waardy van gelt te doen bekoomen.

En de eer der Broederschap, zyn mind'ren bystant boot,
 Geheel Judea spysde, op 't persen van den noot,
 En graan, en weyte schafte aan alle Christen monden:
 Want Barnabas, hier toe met Saulus afgezonden,
 Bragt te Jeruzalem, Saróne, en verdre steên,
 Den Ouderlingen, 't geen geschikt was voor 't gemeen:
 Op dat de plaag der reeds aanstaande diere tyden
 Hen niet verhind'ren mogte, in voor Godts kerk te stryden.

De hongersnoot daar op gevolgt,

en de voorzorge van Paulus en Barnabas daar tegen.

Geltzuchtige, ziet wat dit heilig voorbeeld leert,
 Wanneer gy trots, en met het aanzicht afgekeert,
 Behoeftigen ontzegt een luttel te onderschragen,
 Of met een aalmoes 't oog des hemels te behagen.
 Geen deugt die in Godts oog met schooner glanssen straalt,
 Als 't medelyden daar de liefde in zegepraalt;
 Met 's naastens ongeval tot in den geest bewogen.
 Dat is de Godsdienst die nooit Christen heeft bedrogen.

Een voorbeeld en spiegel hier uit voor de geltzuchtigen.

Stont dus de Broederschap tot ieders hulpe ree,
 Waar is die liefde nu vervlogen? welk een zee,
 Woestyn, of kerker, hout dat dier juweel verborgen,
 Dat zich de Christen aan zyn noodeloze zorgen,
 Uit yd'le gierigheit, zo jammerlyk verflaapt,
 En zyn geleent talent in de aarde dus begraaft?
 Of is de liefde, nooit ontaart van mededogen,
 Voor deze zielenpest bedugt, onze aarde ontvlogen,
 Om onze onmenslykheên niet van naby te zien,
 En geene afgodendienst de hant te helpen biên?
 ô Ja, zy hout zich in den hemel opgesloten,
 En noemt hen zalig, die haar zoeken onverdroten.

Terwyl het woort dus, als een afgezette bloem,
 In planten aanwies, al het Christendom ten roem,
 Zag elk het bygeloof vast meer en meer verdwynen,
 En Saulus weder van Jeruzalem verschynen,
 Van Barnabas, en van Joannes nu verzelt,
 Gebynaamt Marcus, zo de pen van Lucas melt;

E Om,

Om, na gedanen dienft, zich verder te gaan kwyten
 Voor 's hemels eer, en zelf den Priest'ren, en Levyten,
 Emanuel, het woort, te preken onbescroomt,
 Hoe fel hun iever door 't geweld ook wiert betoomt;
 Dus staande, om voor dientogt Godts zegen af te bidden,
 Bevondt zich Barnabas met Saulus in het midden
 Der broeders, door hun vlyt tot nog toe meest befaamt:
 Als wakk'ren Simeon, toen Niger bygenaamt,
 Verzelt van Manahen en Lucius, gezanten,
 Bekwaam om 't woort in 't hart van 't Heidendom te planten,
 En nu reisvaardig om dien last op zich te laèn:
 Wanneer Godts geest in den gebede elk deed verstaan,
 Dat Barnabas, hier toe met Saulus uitgekoren,
 't Gezantschap was, dat men in dezen had te hooren.
 Des wierden daat'lyk hun de handen opgeleit:
 En elk betoonde zich op Godts bevel bereit.

*Paulus
 en Bar-
 nabas
 reizen
 weder
 naar
 Antio-
 chie,*

Gaat heen gezegende, wy volgen uwe treden,
 Om 't wonderwerk, door u voor handen, voort te ontleden;
 Terwyl de wangunst woed in 't bits Jeruzalem;
 Als gy het Heidendom doet luist'ren naar Godts stem,
 Van haar verworpen, en geweigert aan te hooren,
 Waar uwe boetbazuin de harten trof, en ooren.
 Gaat heen: Godts liefde bint zich aan geslagt nog stam.
 Al stoft de blinde Jood op 't zaat van Abraham,
 De Godtheit kan zich uit de steenen dat verwekken.
 Wy volgen op uw spoor, om verder op te trekken,
 Langs steile bergen, stroom, en meeren woest en wilt,
 Door stormbui omgeroert, of lieflyk weër gestilt.
 Tot wy, Selusie en gansch Ciprus omgevaren,
 Te (a) Pafos ryzen zien de goddelooze altaren,

*waren
 langs Se-
 lusie, Ci-
 prus, en
 Pafos,*

Aan

(a) Pafos was een stad op 't eiland Cyprus, waar Venus, (zo de Grieken verha-
 len) uit het schuim der zee geboren, in een paerlemoerschulp is komen aan-
 dryven. In die gestalte verhaalt Pausanias dat ze in een Grieksen tempel front
 afge

Aan Venus toegewydt, en haar verdigten stoet,
 Godinne van de liefde, en haren geilen gloet.
 Als of de welluft, in het menfelyk brein gekropen,
 Zich Godtheën fcheppen konde in dartelheit verzopen,
 Om hun verdorventheën, uit vlees en bloet ontftaan,
 De hant te bieden, en daar zelf in voor te gaan.
 Zo gaat de blindheit hier met vlees en bloet te rade,
 En zoekt uit flagting, fmook, en offers Godts genade,
 Terwyl ze onkundig niét dan beelteniffen kent,
 Van Lant- en Zeegeòd, en Godinnen zonder ent.
 Men zegt dat dit gebouw, uit marmer opgerezen,
 Op (a) Agapenors laft gefigt is, lang voor dezen,
 Als eene kerkbelofte aan Venus toen gedaan,
 Voor dat hy 't zeegevaar gelukkig was ontgaan;
 Maar Salamis wil haast dit Heidens ligt zien dooven.
 Het onuitbluflyk licht fteekt hier het hoofd haast boven.
 Daar 't kruisgezantfchap, met Joannes nu vergroot,
 De Sinagoge fterkt en ftigt in Christus doot,
 En al die landftreek op komt wekken tot bekeering,
 Hoe zeer de nyt haar gal uitbraakt op hunne leering.
 Zie hoe de Apostel, van Godts geest in 't hart verligt,
 Den Steedhouder rukt de fchellen van 't gezicht:
 Den braven Sergius bekeert, en voor zyn oogen
 De fnoode konft ontdekt, daar't volk door wort bedrogen
 Van zielverleiders, nu van hunne magt ontbloot,

*komen te
 Salamis,
 en bekee-
 ren veele
 der onge-
 loovigen;*

*ook diem
 Steede-
 houder
 P. Ser-
 gius,
 naar
 wien
 hierom*

E 2

Op

afgebeeld, droogende (de loffe lokken van haar hair met beide handen gevat) het zeewater van haar aangezicht. Haar was te Pafos een pragtige tempel gebout, en daar in een Orakelfpraak, waar by hare Priefters plegen raat te vragen over onzekere onderneémingen. Immers wort heel gemeen in de Heidensche fchriften dit Pafos op Cyprus, de byzondere woonplaats van Venus, genoemd; als ook by de oudfte Griekfe Digtters Koninginne van Paphos en Cyprus. by Horatius vindt men hier van doorgaans veel gewag.

(a) Agapenor, de zoon van Anceus, en neef van Lycurgus, die in eenen zeeftorm, na het ondergaan van Troje, op het Eiland Cyprus vervallen zyn-
 de, zich daar ter neer zette, heeft de ftad Pafos gebout. Stat. Lib. 5. Theb.

*Paulus
zich
vernoe-
men laat.*

Op de bekeering van zyn grooten naamgenoot,
Die zich verheugt in de eer van (a) Saulus te vernoemen.
Een looze Jood (b) gewoon de kruisleer te verdoemen,
En 't bygeloovig volk te lokken in zyn net,
Uit tooverstrikken boos, en listig opgezet,
Braveerde Paulus in zyn onderwys, en leering,
En zocht den tegenstant in Sergius bekeering.
Maar Paulus, ieverig en van Godts geest vervult,
Trad op hem aan, vervoert van heilig ongedult,
En beet den booswigt toe: Wie durf ons hier braveren,
Om 't werk, waar toe ons Godt gezonden heeft, te weren?
Zyt gy Bar-Jesus? dat uw naam ten vloek gedy,
Die 't hemels woort verwerpt, en hangt de hel op zy.

*Booze
toeleg
van ee-
nen Too-
veraar
Bar-Je-
sus, te-
gens Ser-
gius be-
keering,*

Verwagt Godts oordeel, op die heilooze onbezintheit:
Godts wraak aan 't ryzen, slaat u door myn hant met blintheit;
Den glans onwaardig van het albestralend licht,
Om uw vermetenheit getoont in zyn gezicht.

*die, hier
over,
van Pau-
lus met
blintheit
geslagen
wort.*

Ga, zoek aan uwe kunst, en haar verdicht vermogen,
Nu de vergoeding van het missen uwer oogen:
Waar in de dag zich voor een tyt in nagt verkeert,
Tot dat uw tooverboek is door de vlam verteert. (c)

Die vloek was nauwelyks van Paulus uitgesproken,

Of

(a) De zinspeling doelt op het gemeen gevoelen, dat Saulus zyn naamspelling zoude verandert hebben in Paulus, ter gedagtenisse van zyn geestelyke verwinninge op Sergius Paulus behaalt. zie hier boven pag. 20.

(b) Bar-Jesus, anders Elymas, cap. 13. v. 6. 8.

(c) Tooverboeken zyn heel bedenkelijk zulk een soort van boeken geweest, waar in behendige hantgrepen, en voor 't meeste deel van 't volk onbekende, en by gevolge verwonderlyke werkingen, uit natuurlyke oorzaken voortspuitende, (gelyk de Toverij der Egiptenaren was, die tegens Moses om den prys dongen) in aangeschreeven stonden: waar door zulke als Elymas, op guichelspel geslepen, de menschen tot verwonderinge en bygeloovige besluiten verlokten; even of zulke dingen door een vreemden geest bewerkt wierden: of ook wel met ydele wyzen van beleezingen opgevult zyn geweest, daar wy in 't vervolg een staal van zullen aantonen, gesmeedt van het gedrogtelyk broedfel van Simon Magus.

Of eene donk're nagt had de oogen hem geloken,
 Gelyk hy stekeblint liep tasten naar den want,
 En ieder bad om hem te leiden by de hant.

Wien schynt het vrent, dat hier 't geloof niet lang vertraagde,
 Daar zo veel wonderwerk van Godts vermogen waagde?
 De Stedehouder buigt voor 't kruisgeloof zich neêr,
 Erkent, in Jesus naam, nu aller Goden Heer,
 En bint een menigte aan die vastgegronde waarheit,
 Uit Paulus onderwys gestraalt met eene klaarheit,
 Die allen donk'ren mist van twyffeling verdryft:
 Terwyl de Toov'raar in zyn warnet hangen blyft.
 Gelyk de nagtuil, als het morgenlicht aan 't dagen,
 De nugt're zonne volgt op haren lentewagen,
 Dien glans ontduikt, zo haast de bruine schaduw breekt,
 En zich in spleet of scheur van 't hol geboomt versteekt,
 Daar hy de nagt bedroeft met yffelyk gefluister,
 Zo zag men Elymas verdwynen in het duister,
 Voor 't Evangelisch licht, nu ryzende als de zon,
 Die 't oog der aarde ontfteekt, als aller ligten bron.

*Eene menigte
 wort op
 den voor-
 gang van
 den Stede-
 houder
 bekeert.*

De landstreek hier verligt door 't hemels wonderteeken,
 Begon de schaduw van de wet allengs te breken:
 En Paulus zag hier aan met een verheugt gezigt,
 Wat voorts, na zyn vertrek van hier, moest zyn verrigt.
 Joannes scheide, om naar Jeruzalem te trekken,
 En 't groeiende geloof den broed'ren daar te ontdekken:
 Terwyl de Boetgezant, Pamfilie genaakt,
 Door Pergen trekt, en te Antiochie geraakt,
 Een eed'le stad toen in Pisidie gelegen,
 Om 't ligt der waarheit daar te ontfteken allerwegen.
 Want daar de liefde dryft wort de iever nimmer moe.

*De
 Kruisbelt
 Paulus
 komt te
 Antio-
 chie,*

Der Joden Sabbath gaf hier straks aanleiding toe:
 Men zag hun, met de schar ten Tempel ingetreden,
 Den dienst bywonen, met den aanvang der gebeden:
 Dog Moses wet wiert naau gelezen, of het oog

*gaat
 van zyn
 reisgenoot*

Barnabas
verzelt
in den
Tempel,
of Sina-
goge der
Joden,

Viel op hun beide van de gantse Synagoog,
 Als of een straal van licht, neêrschietende uit de wolken,
 Hen kwam te ontdekken voor 't gezigt van alle volken:
 Gelyk een Diamant, op 't voorbeeld van 't gestarnt,
 Wanneer het duister is, met schooner luister barnt,
 Of als het glimmend goud op purper en scharlaken.
 Een iever schieen het hart des Priesterschaps te blaken,
 Op deze ontmoeting die een ieder had ontzet,
 Om hen te hooren na 't afhand'len van de wet.
 Gelyk een bode, met dien last hun toegezonden,
 't Gezegent paar begroette uit hunner aller monden,
 Zo eenig (a) woort van troost, en waarheit hoog geagt,
 By hen verschuilen mogt, en diende voortgebragt,
 Zy mogten toetreên, en dat uiten zonder schroomen.
 De wakkre Paulus hield dit waardt in agt genomen.

worden
van de
Priest-
ren ont-
dekt, en
verzocht
om zich
te verklar-
ren

En,

- (a) Dit toont aan, hoe eertyts by de Hebreëen de gewoonte was de vryheit van spreken in hunne vergadering toe te staan, 't welk bedenckelyk van daar is overgegaan tot de eerste Christen kerke. een fondament waar op de voorstanders van deze vryheit van spreken, dus redenvoeren: Dewyl de Godsdienst een algemeene pligt is, waar aan alle menschen, ieder in 't bysonder, op het hoogste zyn verbonden, en dien men op een ander niet moet laten staan: zo volgt, dat niemant van die oeffening mag uitgesloten worden. Of moeten de lippen der Priesters *alleen* de wetenschap bewaren, en moet men uit hunnen mont de wet hooren? hoe dan, indien de Leeraar in zyn begrippen omtrent het regt verstaan van Godts woort doolt, (wyl dolen menschelyk is) de regtdraat van den zin des geests ontloopt, en de gantsche gemeente doet dwaalen? zal dan de zonde van het gemeen voor reekening van den Leeraar komen, of het volk zich daar mee by Godt ontschuldigen kunnen? zie L. Klunkh in zyn Boekje, *de vryheit van spreken in de gemeenten* enz., pag. 179. en 204. De Heere Ger. Noodt schynt dit begryp de hant te reiken, 'T is immers (zeft hy) *iets het geen alleen tot de ziele en het verstant behoort: waar in niets voor anderen te zagen, of te majen valt, en het geene eeniglyk betreft den wellstant en het gevaar van die gene, welke zich daar van bedient: kan dan een man van cer, deugt, godvrigt, en gematigheit, die gewoon is zyn regt naar de rede, en niet naar zyne drijfien of kragten af te meten, zonder schaamroot te worden, zich zelven zo aan zyne kwaataardigheit en wangunst overgeven, dat by in zyne gedagten durft nemen, eenen anderen van de vryheit, die de natuur aan allen heeft gegeven, te berooven, of dezelve te kronken* enz. zie zyne Redenvoering van den 8. Feb. 1706. in de hoo-ge school te Leiden uitgesproken, p. 12.

En, opgerezen uit het midden van den drang,
 Groette eerst de hoofden, toen de meerdre, en mindre rang
 Der Tempelvoogden: voorts de zaamgedronge scharen,
 Reikhalzend' naar het geen zyn mont zoude openbaren:
 Terwyl Godts held, nu reede, elk wenkte met de hant
 Zich neer te zetten, en te luist'ren met verstant,
 Na 't geen de waarheit zou doen vloejen van zyn lippen,
 Waar langs geen ydel woort den Kruisheld stont te ont-
 glippen.

*Paulus
 neemt het
 verzoek
 aan, en
 bereid zig
 hun te
 leeren.*

't Gewoel verstomde, elk zweeg, en de aandagt rees in 't ront,
 Wanneer Godts stem zich voort liet hooren door zyn mont.

Einde van 't eerste Boek.

D E
 KRUISHELD,
 O F H E T
 L E V E N
 V A N D E N
 APOSTEL PAULUS.
 T W E E D E B O E K.

*Rede van
 Paulus
 tot de
 Antio-
 cheners.*

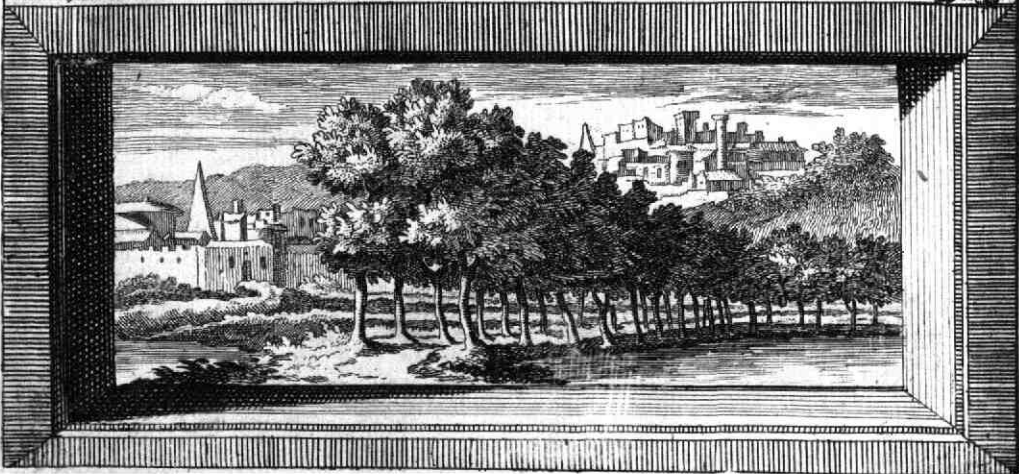
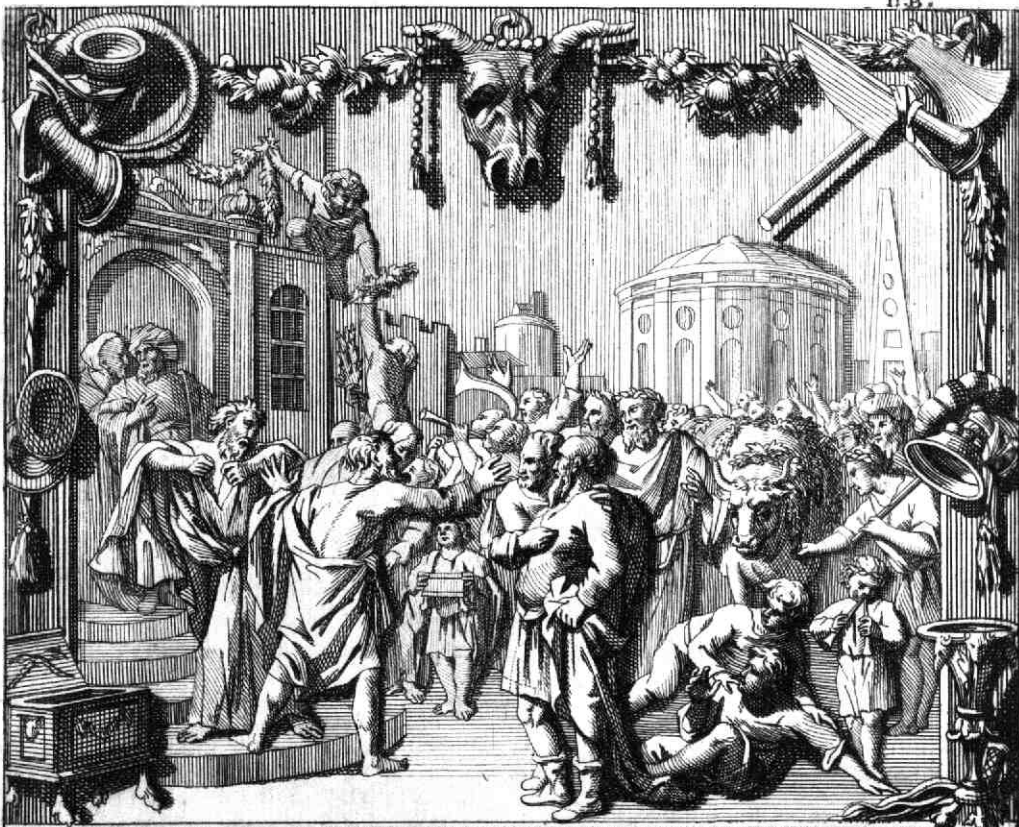

Gelykenis.

*Zyn ver-
 zoek tot
 aandagt.*

Ifraëllers , die het spoor der wet bewandelt,
 En gy die Godt vrees, en naar regt en reden handelt,
 Gewyde, en ongewyde, in 't ieveren nooit moe,
 Waar u de kerkdienst roept, aandagtige, hoort toe,
 Zo druipt myn leere u, als een vrugt'bre dauw in de ooren ,
 Die 't drooge zaat belet te stikken in de vooren,
 Wanneer de zomerzon te gloejend ryft in 't ooft,
 De kwynende akkers scheurt, en met haar stralen rooft,
 En zengt het voedsel in gebloemde, kruit, en lover:
 Wy kwamen niet vergeefs, maar tot uw troost hier over,
 Om u te ontvouwen, welk een heilzon 't lant beschynt,
 Waar voor de schaduwdienst van Moses wet verdwynt:
 Wie des het leven zoekt, besny zyn hart en ooren.
 De Godt van Israël, wiens wond'ren gy zult hooren,

Die

APOSTEL PAULUS. II. Boek. 41

Die 't heir van (a) Amrans zoon den weg wees door een wolk,
 Heeft onze Vaders uitgekoren voor zyn voik,
 En waardig eigendom: het woest gewelt besprongen;
 De roê der slaverny Egipten fors ontwongen;
 Den Nyl getugtigt, om de wreedheên, lang beschreit,
 En zyn verkoren volk dat diensthuis uitgeleit.
 Die zelve Godtheit, van ons allen aanbeden,
 Heeft dit verlosste heir, in zyn bedorve zeden,
 En snoode ondankbaarheên, zo menigmaal getoont,
 Voor 't vuur van zyne wraak ruim veertig jaar verschoont,
 In Kanaän geleit, wat magt het kwam bestoken.
 Wat Koning zag zyn staf niet door Godts hant gebroken,
 Daar zeven volkeren, verdelgt, en uitgeroeit,
 Hun 't lang beloofde lant, daar melk en honing vloeit,
 Inruimden met verlies van have, en erf, en leven;
 Dat lantjuweel, van Godt aan Jakobs huis gegeven,
 En van zyn milde hant den stammen uitgedeelt,
 Tuigt nog, hoe vaderlyk zyn wysheit kwetst en heelt,
 Waar hy de zynen straft, en slaat hun zoete wonden.

*De
 Apostel
 haait de
 weldaden
 op, van
 Godt
 aan Is-
 raël be-
 wezen.*

*Ondank-
 baarheit
 der Is-
 raëlieten
 tegen
 Godt.*

Vier eeuwen en een half voldeden hunne ronden,
 Na dezen tyt: wanneer 't de Vader van het ligt
 Geviel, door Regters hen te houden in hun pligt;
 En onder deze zyn hun jaren ook gesleten,
 Tot Samuel verscheen, de luister der Propheten.
 Maar toen wiert elk, naar 't schein, der zoete vryheit zat,
 En eiste een Koning van verkeerde drift gevat.
 ô Zwakke beenen, die geen weelde können dragen!
 Zo gaat de vryheit schuil voor de aankomst veler plagen,
 Wanneer in stad of lant een oproerzieke schaar,
 Voor zagte Regters kiest een trots geweldenaar.

*Het
 regeeren
 der Reg-
 teren
 verwor-
 pen,*

*om eenen
 Koning
 te heb-
 ben.*

De Alziende ontsloot alweêr, op hunne beê, zyn ooren,
 En gaf hun Sauwel nu, tot hunnen Vorst gekoren,

*Saul tot
 Koning.*

F Den

(a) Mozes was de zoon van Amram en Jochebed, Exod. 6. 19.

Den zoon van Kis, een man uit Benjamins geslagt,
 Helt Josef's afkomst, om zyn deugden hoog geagt:
 Tot dat hy na 't verloop van tweemaal twintig jaren,

Zyn nazaat:
David: In David ryzen deed de toevlugt zyner scharen,
 Voor welken nazaat hy den voorzaat weêr verftiet.
 Deez' klom op Sauwels troon, na veel geleên verdriet,
 Van wien Godts mont zich niet ontzien heeft te belyden,
 Dat hy in David vond zyn uitterfte verblyden,

een man naar Godts harte;
 Den zoon van Jesse, een man geheelyk naar Godts hart,
 En wil, en wens, wat ramp hem immer heeft benart.
 Uit dezès edel zaat is Jesus ons geboren,

en uit dezès stamme de Christus:
 De groote Heilant, voor veel eeuwen al verkoren,
 Gants Israël ten troost, op Malachias stem,
 Die hem te voorschyn brengt in 't nedrig Bethlehem:
 Na dat Joannes, de voorboode zyner leering,
 Aan Israël den doop gepreekt had der bekeering,
 En, 't geen hem Godts herout geboden had, vervult.

van Joannes den Doo-per aanwezig:
 De woestynier, van elk gehoord met veel gedult,
 Sprak, in het end, ront uit, tot de aangedronge scharen:
 Wie meent gy dat ik ben, die 't ligt u op doe klaren,
 Dat met zyn stralen op den grooten Goël ziet?
 Schik my dien lof niet toe: ik ben de Christus niet.
 Hy komt na my, in wien de Heiland is te vinden,
 Wien ik niet waardig ben den schoenriem af te binden,
 Veel min dien Koning ooit te treden op de zy.

Het woort der zaligheid (gebroeders hoort naar my,)
 Wort u verkondigt, en gezonden uit den hoogen.
 Wie Godt vrees, voelt zyn hart hier af wel haast bewogen.
 Geliefde kinderen van Abrahams geslagt,
 Verwerpt den schat niet die uw ziel wort t'huis gebragt:
 Jeruzalem verhart blyft van dit heil verfteken,
 Hoe zeer de stemmen der Propheten van hem spreken,
 Wanneer de Sabbath elk het wetboek open legt.
 Den Heilant is gehoor, en hoede, en vrede ontzegt:

A P O S T E L P A U L U S . II. *Boek.* 43

Hy als een floorder der gemeene ruft veroordeelt ,
 En weg geleit , hoe zeer zyn liefde elk strekte een voorbeeld
 Van leere en deugt , die ons de zaligheid belooft .
 Hy most op haar geroep van 't leven zyn berooft :
 Hoe zeer Pilatus drong geen schult in hem te vinden .
 Zyn doot (het was Godts wil) most dus de doot verflinden .
 Zo wiert de Profesy vervult in Jesus ent .

*dog van
de ver-
stokte Jo-
dengen-
vangen
en ge-
doot.*

Een zuiver graf ontving zyn lichaam ongeschent .
 Maar Godt de Vader , die geen hulp hier heeft van noden ,
 Heeft dezen zynen zoon 't verderf ontrukkt der doden ,
 En tot het leven , dat nooit enden zal , gewekt ,
 Hoe fel de Joodse Raadt zyn streng hier tegen trekt .
 Na zyne doot is hy gezien van veel getuigen ,
 Die ook naar zyne leer hun hart en ooren buigen .

*Zyn op-
standing
en bewys
dat hy
Godts
Zoon is.*

Van Galilea tot Jeruzalem gewaagt
 Een menigte , die hier van wisse kennis draagt ,
 Met hem een zelve weg gereist , en hier gekomen ,
 Om voor de kruisbanier te worden aangenomen ;
 Het hooggezegente , en het wensfelykste lot .

Wy nu verkondigen u dezen zelve Godt ,
 Uw vad'ren , door den mont belooft van Esaïas .

Dus , zoekt ge uw heil , erkent in Jesus uw Messias .

Joannes noemde van die stem zich maar een galm :

Waar van zich David dus laat hooren in zyn Psalm ,

Daar hy , van heilig vuur ontstoken , en aan 't blaken ,

De Godtheit toejuicht , om zyn bede te volmaken :

„ Myn wil is dat gy voert den ryksstaf en de kroon .

„ 'K heb u van daag geteelt : gy zyt myn eigen zoon .

Dus opgewekt , om ter verderving niet te keeren ,

Staat u 't orakel 't zelve in 't volgende te leeren :

„ 'k Zal de weldadigheên , aan David mynen knegt

„ Geschonken , over u uitsorten , doet gy regt .

En verder : „ 'k ly niet , dat myn heiligen verlooren

„ Gaan , of verderving zien , ter eeuwigheit verkoren :

*Lang
van E-
saïas
voorspelt,
als de
ware
Messias.*

Want David, toen de doot hem sneed het leven af,
 Heeft de verdervinge gevonden in zyn graf,
 Die nimmer werreltvorst, hoe magtig, is ontvloten.
 Maar hy, wien Godt ons hier gewekt heeft uit den dooden,
 Voor welkers schaduw al de hellsse plagen vliên,
 Heeft die verdervinge ter geener tyt gezien.

Volmaakte zuiverheit straalt uit zyn hemels wezen,
 Voor geen verderfelykheit heeft immer hy te vreezen.
 Dit is Emanuel, Godts zoon, der Christ'nen hoofd,
 Door wien vergeving van de zonden wort beloofd,
 Ja zelf van zulke, daar uw wet voor moet bezwyken.
 Dat vry uw Priesterfchap zich vly, te mogen pryken
 Met Arons borstgesteente, en Moses strenge wet:
 Gy wort niet anders dan door 't vast geloof gered;
 En wie dat aanvaart, ver van kalf of stier te branden,
 Ziet zyn regtvaerdiging (geloof me) nu voor handen.
 De heileeuw, nu zo lang verwagt, treedt in het ligt.

*De
 heileeuw
 is geko-
 men met
 Christus
 geboorte.*

Zie toe dat u geen damp benevel het gezigt.

De Profesyen staan op onverwikkbre gronden.

Laat haar vervullingen in u niet zyn gevonden,

Van zulk een zeege schuw, als u wort aangeboôn;

Waar af zich Habakuk laat hooren streng van toon:

„ Beschimpers van 't geheim van 's hemels wonderheden:

„ Zo menigmaal verbaaft voor 't dondren van myn reden.

*Dreigen-
 de woor-
 den van
 den Pro-
 feet Ha-
 bakuk te-
 gen de
 ongelovi-
 gen.*

„ Gy zult verdwynen, als de rook voor wint en lugt,

„ Die 't hemels broot verwerpt, en kiest verbode vrugt.

„ Een werk staat my haast uit te werken, (vrees de plagen)

„ Dat zich 't verftokte hart te deerlyk wil beklagen;

„ Een werk dat gy, te ver door wangeloof verdwaalt,

„ Nooit zult gelooven, schoon 't de waarheit u verhaalt.

Hier sloot de Leeraar zyn vermaning met een zegen,

Vernoegt, dat hy de fchaar had tot gehoor gekregen:

*Paulus
 besluit
 zyn rede,*

Die zich niet minder aan zyn reden hielt verpligt:

Want veele jookten reeds te treden in het ligt,

Om dezen leidsman , als het regte kerkorakel ,
 Te mogen volgen, hoe geketent aan den schakel
 Der ceremonien, en boejen van de wet.
 Elks iever wies, als had deze aanspraak hem gered.
 Ook schein den Heidenen die leere aan 't hart te raken :
 Want deze zag men naast de Joden hen genaken ,
 Met ievrig aanzoek, dat nog eens het zelve woort,
 Ten naasten Sabbath ook by hen mogt zyn gehoort.

*wint ve-
 ler ge-
 moede-
 ren ,*

*en wort
 verzogt
 nader te
 leeraren.*

Nu zag men veelen, op het scheiden der vergaring,
 De Apostels volgen: deze om nadere verklaring
 Van 't nieuwgehoorde: gene om 't eerlyk uitgelei,
 Des volgde Jood, en Joodgenootschap alle bei,
 Genegen Barnabas en Paulus meer te hooren,
 Byzonder zulke wien hun Godtspraak ving by de ooren.
 Zy strooiden hun vermaan dus geenzints in den wint,
 Maar ieverden om , wie te leeren schein gezint,
 In dezen opgang met hun lessen zo te styven,
 Dat elk onwankelbaar by Godts gena mogt blyven.
 Zo viel het zaat des woorts, hun allen nu gemeen,
 Op vrugtbre harten, en niet op een dorren steen.

De Sabbath zette naau de Tempeldeur weêr open
 Na drie paar dagen, of elk kwam ook toegelooopen
 Uit alle wyken, van gelyke drift bestreên.
 Zo helpt een kwade maar 't gepeupel op de been :
 Wanneer de faam, beluft op ramp en nederlagen,
 Te schielyk uitblaast, hoe 's lands zeevloot is geslagen,
 Of 't heir te velde door de vyanden gesloopt:
 Terwyl de burger vast op de overwinning hoopt.
 Zo komt een byzwarm, als de starren zyn geweken,
 Met een verwart gedruis ten korven uitgestreken,
 Eer 't nugtre zonneligt, in 't oosten opgestaan,
 De wolken breekt, en verft de kimmen met saffraan,
 Gelyk een leger, in slagorde aan alle zyen,
 Zich neêr te werpen op de kruitwaranderyen,

*Sterke
 toeloop
 hierom op
 den vol-
 genden
 Sabbath.*

Gelykenis.

Gelykenis.

46 H E T L E V E N V A N D E N

En hof, en beemden, daar het edelste gebloemt,
 By tym, en majolyn, het puik der maanden roemt,
 De witte bloeffems van haar honig te berooven,
 Waar meê de schoone Mey de beemden kleedt, en hoven,
 Tot dat ze, gants verzaadt van haar verkregen last,
 Zich heeft ontheft, en die in zuiver wasch gekast.
 Zulk eene menigte kwam hier te zaam gedrongen,
 En wat haar oogmerk was dat leefde op alle tongen.

*De leere
 van
 Paulus
 maakt
 hem
 vyanden.*

Maar even als de deugt, wanneer ze in aanzien klimt,
 Van 't hatelyk gedrogt der wangunft wort begrint,
 Begon de nyt hier ook den kam om hoog te steken.
 De Tempelier de leer van Paulus te weêrpreken,
 En 't meeste Jodendom te trekken aan zyn lyn.

Gelykenis.

De vuile spin zuigt dus het bitterste fenyn
 Uit eene en zelve bloem, waar uit voor ieders oogen,
 De zuivre bie nog flus den honig heeft gezogen.
 Het steekt den Phariseeu in 't afgekeert gezicht,
 Dat hy zyn schaduw ziet verdreven van dit ligt.
 De tempel is te klein voor de aangedronge scharen,
 En deze glory schynt hem in den schilt te varen.

*Tast de
 Rabbinen
 op hun
 zeer,*

Dog Paulus ieverig, en, om die valsheit straf,
 Rukt den Raby aldus 't bedrieglyk masker af:
 Het woort der zaligheid u allen voor te preken,
 Was onze pligt, om u 't verftokt gemoet te breken,
 En te verlossen uit de will'ge slaverny,
 Waar in ge, blind en doof, de schyndeugt hangt op zy;
 Dog, wyl een wrevle geest uw zinnen zo verbaistert,
 Dat gy uw zaligheid verftoot, en schempt, en lastert
 Op 't woort des levens, Godts orakel, hemelval,
 Waar voor uw yd'le waan wel haast bezwyken zal,
 En 't hemels Paradys u zelf onwaardig oordeelt;
 Zo strek uw nydigheit den heidenen ten voorbeeld,
 Waar na we ons keeren gaan, om hun die zienspys
 Te diffen, Godt, en zyn geloovigen ten prys.

Godts

Godts Profesy staat haar vervulling dus te vinden
 In 't heilig woort, u, voor het laatste dus te ontwinden,
 Door Esaias mont, wel duidelyk gespelt:

„ 'k Heb u den Heid'nen tot een helder ligt gestelt:
 „ Op dat de zaligheid, door geene nyt te schenden,
 „ Door u zich spreijen zou aan alle werrelts enden.

Dus wiert het Heidendom van 't hemels ligt bestraalt:
 En de bekeering won 't getal, om hoog bepaalt,
 Toen zich het kruisgeloof dus uitbreidde onbezweken.

*en keert
 zich tot
 de Heide-
 nen :*

Dat vry een bitter haat uw harten kom ontsteken,
 Verstokte Joden, om die zeege weêr behaalt:
 De kruisleer zal haar zaat uitbreiden onbepaalt,
 Zo ver het starrenheir het aartryk komt te dekken.
 Gy meugt de waarheit ramp, of snoo vervolging wekken,
 Of Godts gezanten 't lant ontzeggen, wreed en straf:
 Zy schudden tegens u 't stof hunner voeten af.

Wy zien Iconie, na afgepynt verlangen,
 De broederen wel haast met open arm ontfangen;
 't Vervolgde Christenheir, gewapent met gedult,
 En elk met blydschap, en Godts geest, op nieuw vervult.

*verlaat
 Antio-
 chie, en
 komt te
 Iconie,*

't Geloof, dat, hoe verdrukt van tyranny en plagen,
 Alle onheil tart, en, door de buldrende onweêrvlagen,
 Gelyk een palmboom 't hoofd blyft heffen naar de lugt,
 Won hier te Iconie weêrom gewenste vrugt,
 Zo dra 't, de landstreek doorgevoert op vlugge wicken,
 De Joden kerstende, en de letterwyze Grieken:
 Waar van een menigte zich boog voor 't kruis ter neêr.

*daar de
 kruisleer
 veele
 Christe-
 nen
 maakt.*

Maar 't ongehoorzaam zaat, gebeten op de leer,
 Die t' Antiochie de Sinagoog braveerde,
 En (als men 't noemde) de eer des Priesterschaps onteerde,
 Verwekte in 't Heidendom een doodelyken haat,
 Op 't geen de broederschap leeraarde by de straat.
 En 't schein dat deze list haast onheil slont te brouwen.
 Maar, wat kan de iever der Apostelen weêrhouden?

Dien,

Dien, in hun meesters naam alle ongeval getroofd,
 Geen vuur te heet schynt, hoe het blakert, inerkt, en rooft,
 En met zyn vlammen reeds van verre schynt te zengen.
 Zy treden door, om hun gezantschap te volbrengen,
 Wat haat of moetwil hier of daar hun iever stuit,
 En voeren Godts bevel alom vrymoedig uit.

In die vrymoedigheid, gesterkt door zyn genade,
 Ryft menig wonder, dat hun leere komt te stade,
 Het geen de stad in twee gezintheên straks verdeelt,
 Een scheuring wekt, veeleer gereten, dan geheelt,
 't Onmydelyk gevolg der twistende gemoeden.
 Godts kerke zou niet meer aan deze stramen bloeden,
 Waar dat gedrogt hier in zyn opstant ook getemt,
 Dat zo veel zielen heeft van liefde en hoop vervremt.
 Zo dra de Godtsdienst zich een (a) kunst begon te noemen,
 En elk het weten, meer dan 't doen, bestont te roemen.
 Terwyl de heerszugt na 't gebied dong, met gevei,
 En dus den vuilen gront van Neêrlands scheuring lei.
 Veel hoofden maken een verwarring van veel zinnen.
 Zo ging het hier, daar elk de zeege dagt te winnen.
 't Zy de een het Jodendom te vast aanhangen bleef,
 Of de ander op de vlerk van hope en liefde dreef.
 Des zag men 't twistvuur haast in ligte vlammen blaken,
 Stads oproer groejen, en 't geweld zich vaardig maken,
 Om Christus leden nu te scheuren fel van een,
 En dus de Apostelen op 't vreedzaam hart te treên.
 't Eene ongeluk volgt dus het andere op de hielen.
 Maar gy ontaarde hoop, gy zult hen niet ontzielen.
 Een schat, het alziende oog hier boven toebetrouwt,
 Zult gy niet plondren, op wat gront uw schenzugt bouwt.
 In Licaönien, en zyn voorname steden,
 Zie 'k hen dat waard talent haast veiliger besteden:

Eene
 samen-
 rotting
 van
 moetwil-
 ligen
 doet Pau-
 lus met

Na

(a) *Cum rudis, & simplex nondum se fecerat artem Religio, H. Gr. aan Thuanus.*

Na dat ze wyf lyk, van uw moetwil aangerant,
Den fteen ontvlugt zyn, reeds geworpen door uw hant.
Zo vlugt een lantman, die zyn nabuurs hut ziet blaken,
Waar van de vonken reeds zyn rieten dak genaken,
En woelt, en ievert, om, in dien verlegen ftant,
Zo veel hy bergen kan te bergen uit den brant,
Eer 't vuur hem nadert, om zyn armoë te verteeren.

Gelukkig Lyftre, kunt gy uw geluk waardeeren,
Gezegent Derbe, en gy ô landen daar om heen,
Wat viel, toen Paulus u met Barnabas verfcheen,
Op uwe kruin een dauw van milde zeegeningen!
Het zaat des afgronds mag de Apostelfchap bespringen:
Godts Evangeli, dat hier blinkt in vollen glans,
Zal 't oog van uwe kerk, en hof, en torenttrans
Een ligt byzetten, daar de maan voor zal bezwyken,
Hoe fchoon ze aan 't hemelfe gewelffel ftaat te pryken;
Daar gy haar offert als de (a) Nagtgodin Diaan,
Met eenen maagdenftoet gewoon ter jagt te gaan;
En verdre droomen, daar zich blinden aan vergapen,

G

Van

(a) Dezelve, om dat zy ligt aanbrengt, wort Lucifera of Lucina genoemd.
Dees Godes (zegt F. Rous in zyn Attifche oudheeden p. 414.) ftaat bekend met drie namen, Lucina aan den hemel, Diaan in 't wout, en Proferpyn onder de aarde; waarom het Roomfche vrouwvolk, het barens wee gevoelende, haar aanriep, *Diana triformis, driegedaantige Godes* enz., waar op Horatius in zyn 3. boek, het 22. gezang, zinfpeelt:

*Montium custos, nemorumque Virgo,
Qua laborantes utero etc.*

dus in Neêrduits gevolgt:

*Bewaardsvrouw van 't gebergte en dal. ô Woudmaagt! gy
Driekoppige Godes; gy ftaat de vrouwtjes by,
Als zy in barensnoot, driewerf uw naam (in ly)
Om hulpe fmeken . . . . .*

uit dien zelfden hoofde gaf men haar den naam ook van *Genethlios*; dat is, die het bewint over de geboorte heeft.

*Barnabas
wederom
van hier
vertrek-
ken, naar
de fteden
van Li-
caõnie,
Derbe,
enz.*

Gelykenis.

*Zy komen
te Lyftre,*

50 HET LEVEN VAN DEN

Van wigchelaars, en zielverleyende Offerpapen
 Gestyft en ondersteunt: het levenwekkend ligt
 Bestraalt u in dit paar: dus opent uw gezigt.
 Al wrokt de Joodsche haat, een zienlyk wonderteeken
 Wil haast voor de eere van Godts Afgezanten spreken.

Versterk met uwe kragt, ô kruisgeloof, myn digt!
 Uw hemeltolk, alom nu toonende in het ligt,
 Wat wondren door uw onbegrypelyk vermogen
 De hemel werken kan voor aller menschen oogen,
 Vint hier te Lyfteren een' man, verminkt en lam
 Aan bey de voeten, van dat hy ter werrelt kwam,
 En die gevolglyk nooit de straaten had betreden.
 De ellendige, in zyne kwaal gevordert door gebeden,
 En in den geest geraakt door de Evangelikragt,
 Riep Paulus aan, dat tog in hem mogt zyn volbragt
 Het geen zyn vast geloof hem wensden deed, en hopen.
 De Apostel, innerlyk ontroert, en reeds bekropen
 Van mededogen, om het ligt dat hem bescheen,
 Sprak, van den geest verrukt; Sta regt op, en ga heen,
 Uw vast geloof heeft uw gezontheit u gegeven.
 Maar Godt zy de eer, door wien dit wonder is bedreeven.
 En naauwelyks floot dus de Kruisheld zynen mont,
 Of de geraakte rees, en wandelde terstont.

daar de
 Apostel
 Paulus
 eenen
 kreupelen
 geneest.

De Ly-
 fters,
 om dit
 wonder
 verbaast,
 schreeu-
 wen de
 Apostelen
 voor Go-
 den uit,

Een menigte, op dit nieuws alhier te zaam gekomen,
 En 't wonder ziende, dat elk uitriep zonder schroomen,
 Het Godtlyk wonder, niet te wagen, zo men dagt,
 Van stervelingen uit het aardse voorgebragt,
 Verhefte een zeegeliedt om 't broederpaar te loven,
 En riep: De (a) Goden zyn ons neêr gedaalt van boven.

Dat

(a) De bygeloovigheit had de oude Heidenen ingeboezemt te gelooven, dat de Hemelgoden somtyts in menschelyke gedaanten op de werrelt verschenen, en omgang met de volken hielden, 't welke de oude Fabeldigters hielpen onderfchragen; onder welke Nafso, als een der voornaamste, wel mag getelt worden, die in 't leven van Augustus een geheel boek van die herfchepping

Dat wy hun offren. Dus wiert Barnabas Jupyn,
 En Paulus, voor Mercurus gegroet, in mensenschyn,
 Om 't woort van hem gevoert, waar dat het was van noode,
 Gelyk der Goden (a) tolk Jupyns gezwinde boode.

*en maken
 toebereid-
 selen om
 hun offer-
 handense
 doen.*

Elendig bygeloof, waar voert de drift u heen!
 Hier raken pypers, en koorzangers op de been,
 Met Simbalisten, hartopwekkende Tamboeren.
 Ik hoor de kromhoorne, en trompet de lugt beroeren.
 Een menigte gelaên met kranffen, loof, en kruut,
 Als stont het feest hun in te wyden voor een bruit,
 Treedt vast ter kerkdeur in, verzelt van offerknappen,
 Gewoon den toefel tot dien dienst by een te rapen,
 En wat de dwaasheit weet te trekken aan haar lyn.
 Het kerkportaal verthoont het pronkbeeld van Jupyn,
 Nu voor den dag gehaalt om de eere dezer Goden.
 Een plegtigheid, wanneer het offer was van nooden.

Wie schilderde ons naar eis dees offerstaats af,
 Zo niet ons printtafrel die te beschouwen gaf?

*Beschry-
 ving der
 plegtig-*

*k Zie mirte- en bloemenkrans, doormengelt met laurieren,

G 2

By

geschreeven heeft; in het welke hy onder meer andere vertellingen (want hoger staan zy by ons niet te boek) verhaalt, hoe Jupiter en Mercurus, in menschelyke gedaanten omwandelende, de ondankbaren verdelgden, en de herbergzame Philemon en Baucis in boomen veranderden, om dat de een des anders sterfuur (dat hun beede was) niet met smarte zoude zien.

(a) Van Mercurus, by de Heidenen aldus genoemd, en als een gewoonlyke Afgezant van Jupiter gebruikt, gewagen Virgilius, Ovidius, en meer andere. Paulus doorgaans, als het nodig was, het woort voerende, zagen zy naar hun dwalende begrippen aan voor Mercurus, den tolk of taalsman der Goden enz. zyn beeld is doorgaans by de Heidenen voor den Godt der welsprekenheit geëert, en een gewiekte slangestaf toegevoegt, om de kragt der redenen te beteekenen, dewyl men hem gehouden heeft voor den vinder van veele zaken, dienstig tot het menschelyke leven, en het vernuft. men geeft voor, dat hy der menschen taal of woorden tot een zamenbinding van geschakelde redenvoeringen gebragt heeft. om diergelyke reden heeft men by de beelden van Mercurus geplaatst den Kreeft en den Steenbok, om de hoogklimmentheit van het vernuft te beteekenen, in tegenstellinge van den Kreeft, die de laagte, en met water bedolve zantgronden zoekt; om door dit zinnebeeld te leeren, hoe het verstant zich uit de laagte naar om hoog door een noefte vlyt moet opeuren.

heit dezer
gewoon-
lyke offer-
statie.

By hen geheiligt, huis, en hofportaal versieren.
 Gelyk de wooning, die de Apostelschaar vergast,
 Van eene meenigte festonnen hangt vermaft,
 En wat de kunst hier wyt en breet ons geeft te aanschouwen.
 Het buitenciersel dient om 't binnenwerk te ontvouwen
 In zyn vertoonfels: als de pragtige (a) Offerhuif
 Den norffen kop des Stiers vercierende als een kuif,
 Met zyde snoeren aan de horens net gevlogten.
 De (b) Feestbazuinen, als een slang gekrult in bogten,
 Waar door de nagalm met een langer adem bromt.
 (c) Kromhoornen, op wier klank het volk ten Tempel komt,
 En (d) Bekkeneelen, daar de altaren groots meê pralen.
 Het (e) Wierrookkoffertje, gedreve (f) zilvre schalen.
 De (g) Wykwast, 't (b) Slagtmes, en des Hoogepriesters
 (i) Byl Ge-

- (a) Deze huif of Inful was van gebreide wol, gespannen boven het hoofd des Offerstiers, gestrikt aan de topenden der hoornen, van waar de geknopte offerbanden neerwaarts hingen. met dit optooisel stond het Offerdier eenentyt lang voor het altaar te pronken; daar na dienden de (d) Bekkeneelen der geslagte Offerdieren, om de godvrugtigheit en den godtsdienst te vertoonen, en wierden geplaatst tegen den altaar.
- (b) Deze waren gemaakt van zilver of koper, van het montstuk neerwaarts naar agteren met den bogt, onder den arm van hem diè daar op blies door, tot boven zyn hoofd; het open end veeltyts geciert met een wytgapenden bek van eenig gedierte, gelyk die in de oude marmere beelden te Rome te zien zyn.
- (c) Deze waren hoorens van Oerassen, voor van den mont af met zilver beslagen. zie Cæsar in 't 6. boek van zyn Gall. oorlogen. Hunne gedaante was byna als dat van de Lituus, of Wichelstaf. Lucilius zegt, *zy roepen de vergadering zamen met hees geluit van Kromhoorens.* B. 6.
- (e) Acetra genaamt, waar uit de Priester, zo haast het offervlees aan 't smeulen was, een deel nam, en wierp het in 't vuur, om den benauden reuk van 't vlees te verdooven, dat om te verbranden geschikt was.
- (f) *Palera* genaamt. deze dienden voor d'offeraars om uit te drinken, of om het bloed der slagtdieren daar in te vangen. beidezins wort het gebruikt van Virgilius. zie Oudaans R. Mog. p. 557.
- (g) Wykwast, Kwispel, of Besprengkwast. deeze maakte de Priester nat in 't water, waar in de Toors, die voor het Outaar gedient had, waar op d'offerdienst verrigt was, uitgebluft wiert. 't Gemeene gros der Heidenen had zulken grootagtinge voor dusdanig een besprenkeling, dat zy daar door waanden van zondesmitten gezuivert te wezen. Cicero zeit, *De besprenging des waters neemt de besmetting des lichaams weg enz.*

Gevlogten aan de koort, daar 't stugge vee somwyl
 Mede aan de hoornen van den altaar wort gebonden;
 Gereedschap, ten verderf des levens uitgevonden,
 Dat hier naar 't ende spoeit in 't hupplende Offerdier,
 't Zy Hinde, witte Vaars, of groen bekransde Stier,
 Gelyk wy dezen op den voorgront aan zien treden.
 De Aardspriester stapt vooruit, gedoft in witte kleeden
 Van zuiver linne, zyn geheiligt koorgewaat.
 't Ontzaglyk voorhoofd, nu met geen gewyden (a) draat
 Omvlogten, laat zich voor het offerfeest verciere
 Met eenen Tulbant van geheiligde laurieren.
 Al de (b) Onderpriefters treên hun kerkvoogt zedig na.
 De vyftien lezers (c) der Oraklen slaan hem ga,
 Gewoon hun iever aan den kerkdienst te besteden,
 En nooit te wyken van 't gebruik dier plegtigheden.

Verbaasde Paulus, gants begaan in dit geval,
 En onbewuft, wat uit dien omflag volgen zal,
 Ziet zich met Barnabas, van de andren afgescheiden,
 In pragt, en zeegepraal, vast na den tempel leiden,
 Daar 't heilloos offer reeds bereid wort tot hun lof.

De kruis-
 gezant
 vint zich
 in de ui-
 terste
 verle-
 gentheit

G 3

Oud

- (b) Het Slagtmes, *Secespita*, was voor spits, en aan het hegt plat en breed. Festus beschryft het te zyn, een lang yzer mes, met een rond yvoren hantvatfel, dat met spykers van Cyprus koper beslagen is enz.
- (i) De figuur daar van ziet men op een penning van Lepidus, gemeen in de muntkabinetten enz.
- (a) Om dat het in veelderlei gevallen te lastig viel voor de Opperpriefters, het hoofd met een hoed of huif bedekt te houden, is naderhand een draat of snoer, *Filum* genaamt, in plaats gekomen, en de Opperpriefters zedert *Flamines* genoemd. zie A. Bogert R. Mog. p. 84.
- (b) Deze wierden *Sacerdotes* genoemd, en waren minder in rang en waardigheid gefchat dan de *Pontifices*.
- (c) Eerst stont aan twee mannen, de boeken der Sybillen te bewaren; naderhand aan tien, en in vervolg van tyt aan vyftien en nog meerder getal: want men rekende daar onder de wichelaars, vogelramers, offerbereiders enz.; hoewel de naam van Vyftienmannen altyt in gebruik bleef. Hun was de zorg dier boeken niet alleen aanbevolen, maar zy moften die ook by tyt van noot inzien, en de plegtigheden en diensten, in dezelve geboden, bereiden en waarnemen.

54 HET LEVEN VAN DEN

over dit
bygeloof.

Oud (a) Rome voerde dus de helden uit het stof,
Wen ze, uit het velt van eer, op 's volks gejuich gedragen,
De staatsboogen ten verheven zeegenwagen (b)
Doorkruisten in triomf, en Koninklyken stant.
Dan toonde de (c) Elpeftaf, in hunne regterhand,
Waar uit een Arent rees met uitgespreide vleuglen,
Dat deze glory van geen hooger was te teugelen,
Gelyk de zeegetak daar af 't bewys kon zyn,
Uit lauren, niet geplukt, dan op den (d) Aventyn,
Tot dat een later tyt dat ciersel heeft verschoven.

Maar 't is ons oogmerk niet de Vorstelyke hoven,
Van 't bygeloovig Rome, of haar misbruik, te ontleên.
Wy keeren weder daar de stoet komt aangetreên,
Op feestbazuingeschal, en klank van bom, en snaren.
De gryze Wichlaar volgt naar Jupiters altaren,
Die, 't aanzicht naar het (e) Ooft gekeert, vast blaakt en brant,
Om

- (a) Oud Rome; dus, naar den naam van zynen stigter Romulus genoemd.
 (b) Deeze waren oudtyts ront en verheeven, of ook wel een weinig agteruit gierende, en open. de gedaante van dezelve ziet men nog in den eerboog van Constantins. de stof, waar van ze gemaakt wiert, was yvoor. Zie Ovid. in 3. boek, 't 9. gedigt van zyn Pontuskust.
 (c) Dat de zeegepraalder een yvoren scepter in zyn hant had, blykt uit Appianus Alexandrinus, daar hy, de Triumf van Scipio beschryvende, zegt: *Deze had in zyne eene hant een yvooren Scepter enz.*, op welks top stont een Arent; daar Juvenaal in zyn X. schimpdicht op zinspeelt, als hy zegt:

Voeg hier den Arent by met uitgespreide vleuglen.

Op de Elpe Scepter . . . . .

- (d) Een berg, niet alleen berugt om zyn laurieren, maar om dat de verwinnaars voor Cæsars tyt met geene, dan die daar op geplukt waren, bekransd wierden. Naderhant hebben de Cæsars van dien laurier gebruikt, die Livia Drusilla uit de nebbe van het witte hoen nam, dat uit de hoogte onverzeert in haar schoot geworpen wiert, en dien zy in de hoven van Cæsar liet planten; welk gewas in 't laatite jaar van Nero tot den wortel toe verdort en vergaan is, zie Suetonius in 't leven van Galba.
 (e) Niet alleen keerden zich de Priesters, als zy offeren zouden, naar 't oosten; maar Vitruvius en Porfyrius zeggen, dat de ingangen der Tempelen, en ook de aangezichten der beelden naar het Oosten getelt waren.

Om 't bloet des veegen stiers te plengen met zyn hant.
 Dus zag 't gezantschap haast, wat hier uit stont te wagten.
 En 't waar gebeurt: was niet dit heilloos offerflagten
 In zynen ophef snel gestuit door hunne hant.
 Maar Paulus, in het hart van ievervuur gebrant,
 Om Gode alleen den lof zyns arbeids op te dragen,
 Komt fluks ten Tempel uitgestoven, gants verslagen,
 Om 't geen de noot dreigt, springt in 't hondert, ryt, en sbeurt
 Zyn (a) kleed'ren, hindert dat het offeren gebeurt,
 En smeekt, en roept luidkeels tot de aangedronge scharen:
 Verblinde zielen, wilt in 's hemels naam bedaren
 Van uwen iever, die des hoogstens eere roofst,
 Eer 't wraakvuur afdaalt, en de straf zoekt op uw hoofd!
 Wat onbezinheit jaagt uw geest op zulke wegen?

*Springt
 ter tempel
 uit onder
 de offer-
 vindere,*

*sbeurt
 zyne klee-
 deren,*

Men

- (a) Het sbeuren der kleederen was gemeen by de Hebreuwen, wanneer zy iemand Godtslasteryke woorden hoorden spreken. Dog zoo wy de schriften van later Joden geloof mogen geven, zoo was daar omtrent zekere bepaling: want wy lezen by Maimonides, *Indien iemand een Israëliet Gods naam hoort lasteren, die moet zyn kleederen sbeuren, maar indien by het hoort van een Heiden, zo is het niet nootzakelyk: waarom zy ook zeggen dat Eliakim, en de mannen die by hem waren, hunne kleederen gesbeurt hebben, als zy hoordende Gods-lasterende woorden van Rabiake, dewyl hy een Israëliet was, die zynen vaderlyken Godtsdienst verloochent en afgezworeen hadde. En dus zouden zich Paulus en Barnabas hier in hebben vergrepen, of hun drift te ver vervolgt hebben. Dog ik maak geen zwaarigheid om hun doen billyk te keuren, om dat zich hier een ongemeen voorval op doet, waar door niet alleen de eer van Godt wert gelastert en benadeelt, maar ook een toeleg in deursteekt, om hen, die voorstanders van het Evangelii waren, tot lasteraars van het zelve te maken, en dus den voortgang van de kruisleer te dwarsboomen. De kleederen van den hals af benedenwaarts met beide handen van een te rukken, zults dat men de naakte borst zag, was de gemeene wyze van kleedersbeuren. dus leest men by Maimonides: *De kleederen moesten gesbeurt worden van voren, en die dezelve sbeurt op den rug, of in de zyde, of van onderen, wykt af van de gewoonte van sbeuren;* en by Joseph. de Bell. Jud. lib. 2., *De Overpriesters zelf kon men zien, op hun hoofden stof geworpen hebbende, en naakt aan de borst, hunne kleederen gesbeurt zynde, in tegenstellinge van die wyze van kleederen sbeuren, die alleen en enkel behoorde tot den Hoogenpriester, die het kleedt niet anders vermogt als van beneden af naar boven op te sbeuren; gelyk de Joodse meesters dit in hunne schriften naaukeurig onderscheiden. dus lezen wy, De Hoogenpriester sbeurt van onderen, maar een gemeen Priester van boven.* Misna tit. Florajoth. cap. 3.*

Men treedt geen menschen, als wy zyn, met offers tegen,
Of ydle glory, waard getreden met den voet.

*vermaant
hen naar
zyne leere
ze luister-
ren, en
den regten
Gods te
kennen.*

Godt heeft ons, nevens u, gevormt uit vlees en bloet.

En om u allen tot dien Vader te bekeeren,

Dien allermagtigsten, die Goden kent, nog Heeren

Benevens zig; voor wien de starren, zon, en maan

Zich buigen met haar glans, en hem ten dienste staan;

Die zee, en winden toomt, en los laat zonder wapen,

Door wien alleen dit rondt, en alles is geschapen,

Dien onbegrypyken, in weldoen nimmer moe;

Dreef ons een heilig vuur naar uwe steden toe.

Gelukkig waart ge, zo gy uw geluk bezefte,

En, op myn beede, uw hant en oog eens naar hem hefte.

Hy heeft de Heidenen geleeden voor uw tyt:

Schoon hunne dwaling met zyn eer, en glory fryt:

Want ook zyn naam is hun niet onbetuigt gelaten,

Goet doende zelf den geen, die reuk'loos en verwaten

Zyn glans misverwen, en gedugte majesteit.

Geen bloem groeit op het velt, die niet zyn lof verbreit.

Geen kruit, geen korenaar op haren halm verheven,

Geen vrugtbre tyden ons zo mildelyk gegeven,

Die niet getuigen van de wondren die hy werkt.

Hy is de algeever, die ons 't hart met voetsel sterkt:

En graan, en wyn bezorgt, en eerb're vrolykheden

Ons toestaat: hy alleen moet hier zyn aangebeden.

Dus spreekende heeft hy ter naauwer noot gemaakt,

Dat, eer hy scheidde, nog het offren wiert gestaakt?

Zal ik 't gevaar, dat u genaakt, nu af gaan malen?

*Aan-
spraak
aan den
grooten
Paulus,
om een
weinig
stilstant.*

Of is het my vergunt wat adems hier te halen,

Prins der Apostelen, en grootste boetgezant

Van 't heir, dat nevens u de kruisstandaarden plant:

Terwyl uw kunstafreel my noodigt te beschouwen,

Wat ons 't beneden stuk daar af bestaat te ontvouwen?

Of eist uw iever, onutbluslyk in zyn ligt,

Dat

APOSTEL PAULUS. II. Boek. 57

Dat ik niet affta van den loop van myn gedigt,
 Zo voer my aan . . . . ð neen, uw ftar, om laag gedreven,
 Wil my het vry gelei van deze afwyking geven.

Hier toont het diep verfchiet een grazige valei:
 Daar ryft gebergte, milt befchaduw't met een fprei
 Van bladerryk-geboomt, dat, door den wint gedreven,
 Een aangenaam geruis te maken fchynt naar 't leven.
 De groene boorden van de dreven, op den kant
 Met zilvre popelier, en weelige yp beplant,
 Staan zich te fpieglen in het oppervlak van 't water,
 Dat langs de zoomen spoelt met aangenaam geklater.
 Hun lomerryke kruin, hoe ryzend' naar om hoog,
 Schynt neêr te buigen, om twee fteden voor het oog
 Te ontdekken, waar van de een zig toont by de andre flauwer:
 Om dat de tuffenftant der lugt de daken blauwer,
 Maar, als men nadert haar met eigen verf ver'toont;
 Voor al, wanneer de zon die met haar glanfèn kroont.
 De voorfte is Lyftre, klaarft te ontdekken voor onze oogen.
 En de andre Ecónie, wat duifterder betogen,
 Door wyder afftant: en dezelve plaatsen, daar
 De nieubekeerde zich heen fpociden, om 't gevaar
 Te ontwyken, en de leere een vryer weg te banen,
 Dan hun wiert toegeftaan van de Antiochianen:
 Die op de kruisleer, nu gebeten, 't woefte grauw
 Vast porden, om hun zaam te brengen in het nauw,
 Daar 't ligt aan 't muiten ftaat, maar zwaarlyk is te stillen.
 Een Afgods tempel zal zich gints ver'toonen willen,
 Na zich het bovenftuk hier op doet voor ons oog,
 Groots op zyn bouwpragt, en cieraaden breed, en hoog,
 En wat 'er verder praalt voor kerkcieraat, en wapen.
 Zo kan de aanschouwer zich aan 't fchoutoneel vergapen:
 Wen hy de fchermen, net gefhakelt ry aan ry,
 Een ftraat verbeelden ziet, en huis, en galery.

*Befchry-
 ving der
 lantfroke
 alhier,
 volgens de
 afbeelding
 der printe.*

Maar de eer van Paulus noodt ons hooger op te fteven.

*De Digter ver-
schoont
zich over
deze af-
wyking.* Wel aan: wy vatten weêr den draat op van zyn leven:
Want, welk een lofwerk hem de kunst snyt, of cieraat,
't Is schaduw by zyn glans, die altyt boven staat.

*Paulus
wort door
aanbit-
zing der
Joden
van de
Heidenen
gesteenigt.* Der Joden bitter woede, op dit gerugt te vreezen,
Kwam, op die zeege hier behaalt, weêr opgerezen,
En blies den Heidenen, alreê van spyt gefart,
Om 't offer, pas geschut, de wraakzucht in het hart.
Een vloekverwantschap holt, in moortluft uitgelaten,
Hun ten verderve, graaft de steenen uit de straten,
Om Godts gezantschap, dat hier met de (a) beesten stryft,
Van 't dierbaar leven te berooven, dol van spyt;
Dat (b) Belials gespuis, op Paulus aangedrongen,
Gelyk een Tyger, die, zyn ketenen ontsprongen,
Zyn Tugtheer aanschent, valt den vromen held op 't lyf,
Vergeefs ontwykend' dit onmensselyk bedryf.

*Gelykenis
van deze
woede.* Zo valt de onnoozelheit, in 't beestenperk verstootten,
Den opgesparden muil, en scherp gekromde poten,
Van beer, en wolf, ten roof, in bloetdorst onverzaat,
Gelyk zich Jood en Heide, aan Paulus hier misgaat.

*De Apo-
stel blyft
voor dood
leggen,
door deze
mishan-
deling:* Zyn zon dagt hun te hoog in top van eer gescheenen,
Om niet te duiken voor een hagelbui van steenen,
Als een greeze orkaan, den Kruisheld toegebracht,
Om hem te smooren in een eindeloozen nagt,
En 't ligt der waarheit in zyn ondergang te dooven.
Maar 't alziende oog, dat om hem waken blyft hier boven,
Behout den Martelaar, voor doodt getreên in 't slyk.
Gy stortte, ô Barnabas! uw tranen op zyn lyk:

*wort van
Barnabas
als een o-
verledene
beschreit.* **Nict**

- (a) Of 't gevecht van Paulus, met de beesten, in een eigentlyken zin te verstaan zy, daar van kan men nazien J. Oudaans Roomsche Oudheit, pag. 451. *De Christenen voor de beesten* was een gewoon geroep by de Heidenen, zo haast als 'er een Christen aangeklaagt, of gevangen was. Dat zulk een lot den Christenen ook wel te beurt gevallen is; bevestigt het voorbeeld van den Martelaar Ignatius, daar hy, in dien noot gebracht, zeit, *Ik ben des Heeren graan, om van de tanden der beesten vermaakt te worden, enz.*
- (b) (Gespuis of zoonen Belials) Deugnieten, boosaardige, en zulke die na zeden nog tugt luisteren. zie Deutr. 13. Judith. 19. enz.

Niet denkende of de ziel was daar al uitgevaren,
 En opgeklommen tot den troon der Englescharen,
 Om, voor haar marteldood, de kroon der heerlykheit
 Te ontfangen; voor den uitverkoornen weggeleit,
 En Christehelden, die op 't kruispoor triomfeeren.

Ontaarde zielen, is dit (a) 's Leeraars gunst waardenen?

Beloont uw woede dus 't orakel van Godts mont,
 Schent gy de hant, die u den kreup'len maakt gezont,
 De dooven hooren leert, en niet dan zaligheden
 Uw stammen aanbied, hoe verbastert van de reden?

*Blinde on-
 dank-
 baarheit
 der woefte
 Heidenen,
 voor ge-
 noote wel-
 daden.*

Ondankbaarheit, gedrogt des afgronts, welk een staart
 Van gruwlen sleept gy na, daar gy regeert op aart!

Wat werrelts deel zal niet van uwe woeftheit wagen?

De wonderwerker, op uw hant nog straks gedragen,
 En aangebeên, als van een zienelyken Godt,

Legt, van uw dolheit weggesleept, verjaagt, bespot,

Gelyk een booswigt fel gerabraakt in zyn leden,

En, buiten uwe stad, voor doodt in 't stof getreden.

Verandert dus uw liefde in doodelyken haat?

Gelykenis

Zo dooft een onweerbui den schoonsten dageraat,

Die, met een kroon van goud in 't oosten opgerezen,

De werrelt toelacht met een onbenevelt wezen,

Wen 't pruilent wolkgedrang by helder zomerweêr

De lucht bezwalkt, en stort in regênplaffen neêr.

Zo kwam een bende muit- en oproerzieke scharen

Des werrelts Heilant onbezuift in 't schilt gevaren:

Den Heilant, tot wiens eer de mont van oud, en jong,

Nog kortst te voren niet dan zegezangen zong,

En uitriep, Jesus naam, en Davids ryk ter eeren.

„Hy zy gezegent, die komt in den naam des Heeren,

„De Vorst van Israël: Hozanna, Davids zoon,

„En wettig erfgenaam van Godts verheven troon.

Maar, hoe wydlugtig zich die vreugdegalm liet horen,

„Hoe wydlugtig zich die vreugdegalm liet horen,

„Hoe wydlugtig zich die vreugdegalm liet horen, Men

(*) Gelyk zy voorgaven, Lucas 13. v. 15., enz.

60 H E T L E V E N V A N D E N

Men zag die blyfſchap haast in bittren rouw verſmoren:
 Wanneer Godts zoon (op deze, en aller Englen ſtem,
 Dus in triomf geleit tot aan Jeruzalem,
 Langs ſtraten, mit beſtrooit met palm, en groene meyen)
 Den kruisberg loejen deed, en zyne dood beſchreijen,
 De rotſen ſcheuren, en de zon, in 't aangezicht
 Met bloet bevlekt, al de aard berooven van haar ligt.

Zou, 't geen den meeſter leed, den knegt niet wedervaren?
 Verſtokte Joden, en vertwyffelde Barbaren,
 Gy hebt op de eige wys het ſchoonſte licht gedooft,
 Dat uit den hemel ooit gedaalt is op uw hooft.
 Die zelve ſtem, waar op gy Paulus hebt verheven,
 Roept hier ook: Kruift hem, en berooft hem van het leven.
 De boosheit blaast dus heet, en kout uit eenen mont.

*Aanroe-
ping om
ſtant-
vaſtigheit
in het ge-
loove, en
dezelvs
belydenis.*

Verloffer, Heilant, die uit 's hemels morgenſont
 Al 't mensdom doet van uw genadezon beſtralen,
 Verhinder onzen geest zo reukeloos te dwalen,
 Op dat men zich uw woort nooit te belyden ſchaam,
 Maar zyn behoud'nis zoek in de eere van uw naam.
 De aartsvyant mag zich aan uw kruisverwanten wreken.
 Verzweeg hun mont Godts eer, de ſteenen zouden ſpreken.

*De Apo-
ſtel Pau-
lus komt
weer tot
zig zel-
ven,*

Gelyk het glimment vuur, bedoven onder de aſch,
 In vonken aanneemt, en zyn gloet hervat, zo ras
 Het opgeheldert, in de lugt weêr adem halen,
 En onbelemmert, als voorheen, mag van zich ſtralen,
 Begon zich Paulus weêr te heffen in den dag,
 Van daar hy uitgestrekt voor doodt ter aarde lag,
 Bezwynt, en voor 't geweld der ſteenigers bezweken.

*vermaant
den zynen
op zyn
voorgang
tot ſtant-
vaſtig-
heit,*

Hy hoort zyn leerlingen, om hem vergadert, ſpreken,
 Hy noopt, hoe zeer van pyn gedrukt, hun allen 't werk
 Weêr aan te vangen, dat zyn geest heft boven 't zwerk,
 Daar 't ontoeganklyk ligt de liefde lokt na boven;
 Die hier, om Jesus naam verbannen en verſchoven,
 In kruis en lyden, zich alle aards geweld getrooft,

APOSTEL PAULUS. II. Boek. 61

En nooit na 't westen ziet, maar 't altyt ryzend ooft.
 Dat 's regt de boetbazuin voor 't Christenheir gestoken,
 De hel bestreden, en haar list en magt verbroken.

Godts held, des andren daags verreezen met de zon,
 Beschouwde nauw het ligt van allerligten bron,
 Dat met een zoom van goud de bergen vast vergulde,
 En beek en bronnen met een glans van stralen hulde,
 Waar uit de lantman zich een schoonen dag voorzei,
 Of hy begaf zich weer op Barnabas gelei,
 Van hier naar Derben, in zyn yver onbezweken.

*en begeeft
 zich met
 Barnabas
 hier van
 daan naar
 Derbe,*

Een blyde menigte, op zyn zielberoerend preken
 In 't hart geraakt, bleef hier voor 't Ev'ngeli staan,
 Bekeerde zich, en fokte een oogst van zielen aan,
 Gereed, om voor 't geloof, door vuur en staal te dringen.
 Zo wiesch 't getal van Godts verkore leerelingen.
 Het goud van zyn geloof, dat geene weërge kent,
 Verspreit zyn glans van hier, aan 's werrelts ander ent.

*daar zyne
 leere veel
 vreuget
 kweekt;*

Nu lust het hun van hier na Lystre weër te keeren,
 Iconien, en Antiochie te leeren,
 Het zielendom, nieuw aangenomen, met elkaër
 Te sterken in 't geloof, en elk voor lyfsgevaar
 Te hoeden, waar gewelt, gewetensdwang te schroomen,
 Of Phariseesche haat hun stont op 't lyf te komen.
 Godts Koninkryk hangt van geen weelde, of wellust af.
 Die smetten dienen eerst gedompelt in het graf.
 Verdrukking roept ons tot het eeuwige verblyden.
 Wie dat begeert, begin zyn weg door kruis en lyden.
 De heilant is ons dus, myn kindren, voorgegaan.
 Dus spreekt, dus troost hy hen, en wyft de regte baan.

*hier zyn
 wens be-
 komen
 hebbende,
 leeraart
 by weer
 te Lystre,
 Iconie, en
 Antio-
 chie.*

Godts wassend erfdeel mag verheugt Triomfe zingen.
 Men steekt de handen op, en kiest 'er Ouderlingen,
 Om de gemeenten te verdeelen, naar elks eis:
 Terwyl 't gezantschap zich weer vaardigt tot de reis.
 Wiens lot vereifte dus de werrelt om te dolen:

*De broe-
 derschap
 verdeelt,
 en elk zyn-
 nen weg
 gekozen.*

Terwyl de mindere Godts hoede bleef bevolen,
 In welkers naam elk ter bekeering had geloofd.
 Wie 't lichaam steunen wil, voorzie het van een hoofd.
 By trouwe harders gaat de kudde niet verlooren:
 Schoon haar de wolf genaakt met opgesteken ooren.
 Dus prees de broederschap 't voorzichtige beleid
 Van Paulus, tot Godts eer geschikt, en heerlykheit.

*Komt te
Pisfidie,
Pamphi-
lie, Per-
gen, en
woorts in
Attalie:*

'k Zie hen Pisfidie, en Pamphilie doorgetogen,
 Te Pergen 't hemels ligt ontsteken voor elks oogen:
 En, volgens Lukas penne, Attalie bezien,
 Om, wie 't geloof omhelsde, of zocht, de hant te biën.
 Dit gaf den Heidenen een toegang, en Barbaren.

*en einde-
lyk weder
te Antio-
chie.*

Een korte tyt zag hun van hier weër afgevaren,
 En Antiochie betreden vroeg en spä,
 De stad, waar uit de geest hun leidde op Godts gena,
 Om 't werk (daar nu volbragt) tot 's hemels eer te bouwen.
 Hier dorst de leereling zyn ooren naau vertrouwen,
 Wanneer hem Paulus mont, de wondren altemaal
 Bevestigde, en op 't netste afmaalde in breed verhaal:
 En 't klonk den meesten als een donderslag in de ooren,
 Dat Godt de Heid'nen ten geloove ook had verkoren;
 En verdre teekens door zyn hant aldaar gedaan,
 Toen 't heilloos Jodendom zyn leere dorst versmaën,
 En Godts Apostlen zyn gebied en lant ontzeggen.
 't Gaat wel. uw leer wil hier zo vaste gronden leggen,
 Doorlugte boetgezant, dat Jesus liefdekerk,
 Uit uw tieras zich zal verheffen boven 't zwerk,
 Uit eeuwig diamant, gelyk een rots, geklonken,
 Waar op de zonne speelt en weërligt met haar vonken,
 Ver boven 's werrelts oog, de onsterflykheit gewyt.

*Zyn ver-
blyf alhier
ten troost
der nieu-*

't Gezantschap sleet in rust hier eenen ruimen tyt;
 En 't stont geschapen (waar men eens gezint gebleven)
 Dat hun geen reis zo ligt weër had op weg gedreven;
 Maar als de zeeman zich verheugt op wint en ty,

Is dikwils 't onweêr en de storm het naaste by.

Judea , twistziek , bleef aan dienst en schaduw hangen ,

En dreef , dat niemant stont de zaligheid te erlangen ,

Dan die besneden wiert naar Moses wyze , en wet ;

Onaangezien de doop hier tegens aangezet ,

In 't vast geloove ons wast van alle onreinigheden ,

En op Messias woort ten hemel in doet treden .

Dit nieuw geschil dreef hun weêr op een nieuwen togt .

Die vrage diende by de Apostlen onderzocht ,

En Ouderlingen , te Jeruzalem gekoren ,

Om ieders meening en gevoelen daar te hooren ,

Den twist te sliffen , waar die rees , of op wat gront ,

Niet naar de wet , maar naar 't orakel van Godts mont .

Wel aan : naar Barnabas , en Paulus omgekeken .

Ik zie 't verkoren paar , in yver onbezweken ,

Fenicie reeds doorgetrokken met gedult ,

En in Samarien een ieders wens vervult ,

Daar zich de blytschap in de broederen liet hooren ,

Als de bekeering hun der Heid'nen kwam ter ooren ,

Uit 's Afgezants verhaal : zo juichte op deze stem

De blyde Apostelschaar in 't prat Jeruzalem ,

Na zy 't gezantschap had in liefde , en vrede ontfangen ,

En Godt geheiligt om dit wonder , elks verlangen .

De Broederschap , te zaam vergadert , ziet den twist

Door Petrus , van Godts geest gedreeven , haast gesliff ,

En Barnabas zich gants met Paulus vergenoegen ,

Door hun gezantschap , een gezantschap toe te voegen

Naar Antiochie , door dit geschil verdeelt .

Hoe klaar , in (a) Naman , door Joannes afgebeeld .

'k Zie

*we Chri-
stenen.*

*Misver-
stant der
ieveraren
voor de
wet te
Jeruza-
lem ;*

*dat Pau-
lus we-
derom op
reize
helpt ,*

*die dit
krakkeel
gelukkig
besliff ,
door de
tussen-
spraak
van Pe-
trus .*

(a) Naäman , Veltoverste des Konings van Sirie , 2 Kon. 5. , dompelde zich (op het bevel van den Propheet Elifa) zevenmaal in de Jordaan , en wiert van zyne melaatsheit gereinigt . een voorboode van den waterdoop , die , op het geloof van Christus verdiensten , de zondesmatten afwast ; en , gelyk Naäman uit de Jordaan opkomende , zich vond aangedaan met nieuw vleesch , als dat

64 H E T L E V E N V A N D E N

'k Zie Judas, dien men ook plag Barfabas te noemen,
 Met Silas (mannen, om hun voorgang, waard te roemen)
 Tot dit gezantschap reede, en vaardig by der hant.
 Het water bluft het vuur, hoe hevig dat het brant.
 Aldus verdween de twift, toen Paulus weêrgekomen,
 Den haat verkoelde, door wat iever ingenomen.
 Een juk dat lieffelyk te dragen is, en zagt,
 Wort ligt omhelst, daar 't strenge en zware wort veragt.
 Dus stilde Silas ook met Judas, bei Propheten,
 De ontruste harten, door 't geloofskrakkeel verbeteren,
 Tot dat de tyt van hun vertrek weêrom verscheen.
 Maar Silas, meê gehaat in de oogen der Hebreën,
 Besloot, ten dienste van 't gemeen, nog wat te blyven,
 De nieuwbekeerden in het waar geloof te styven,
 En 't zaat van 't heilig woort, die lantstreek door verspreit,
 Te doen opschieten, tot Godts eer en heerlykheit.
 Zyn leere en leven stigtte, al wat hem kwam te hooren.
 't Afgodisch offer, dat nog veelen kon bekoren,
 Wiert, op zyn onderwys, vernietigt in den gront.
 De felle bloeddorst, die de ziel als 't lichaam wont,
 Vont geen verschooning, waar, of niet wat glimp bestreken.
 Gy zult u van 't verftikte onthouden, onbezweken,
 Geliefde broedren, en verbode hoerery:
 (Dus luidde zyne leer) op dat ik Gode u wy.

Aanwas van het Christen-geloove te Antiochie.
 Terwyl zyn les dus jong en out hielt opgetogen,
 Groeide Antiochien in aanzien en vermogen,
 Daar Paulus, wat gevaar hem dreigde, of wederfont,
 De zielen ketende aan 't orakel van zyn mont,
 Tot dat hy, jokende om de broederschap te aanschouwen,
 Van stad tot stad, besloot het woort te gaan ontvouwen.

Den

dat van eenen jongeling, v. 14., zoo worden de gedoopten aangedaan met een nieuwen geest; waarom de Doop ook genaamt wort, *het Badt der wedergeboorte enz.*

APOSTEL PAULUS. II. Boek. 65

Den gront van Jesus kerk, met broeder Barnabas,
Die landstreek, door en door, te leggen in tieras;
En te onderzoeken (waar de geest hem mogt geleiden)
Of eenige onlust ook de broeders had gescheiden;
Zo mogt het ongeveer geloove boven staan,
Door geen en schyn van deugt, of wangeloof verraên.

Wat is uw yverzugt van nutte zorg bekropen,
Roemwaarde Paulus! spreit ge dus uw armen open,
Om elk te ontfangen, als het koren in de wan,
Ver van verdoemen, of den hatelyken ban?
De goede herder leert aldus zyn kudde weiden.
Gy trouwe wagter zult haar op die wys geleiden.
Het hart des huurlings ongevoelig, wreed, en straf,
Oogt op zyn woeker, en misbruikt den harderstaf,
Hoe duur hem aanbetrowt, en op zyn wagt bevolen.
Maar gy, die niets begeert, belet het vee te dolen.
Geen werreltse eer kan u verlokken, geen cieraat
Bekoren, als het geen door tyt nog roeft vergaat.
Wie 't zielkompas beoogt, en wendt om gunst of gaven,
Zeilt op de barning, en verliest de regte haven.
De huurling waakt om loon: de harder om de min
Van zyn geliefde vee, het regte zielgewin.

Maar treên wy weêr te rug naar onze reisgenoten,
Nu vaardig tot den togt, van hun te zaam besloten,
Maar door een klein geschil gelaten onvolbragt.
Elk kiest een reisgezel hem 't noodigste geagt.
Dus zag men Barnabas met Markus afgevaren
Naar Ciprus, nog verstaft aan Venus reukaltaren:
En Silas dezen togt met Paulus vangen aan,
Gereed te sneuv'len, of Godts held ten dienst te staan:
Wat lant- of zeegevaar, of akelige wegen
Te dugten staan: elk steunt op 's heeren hoede, en zegen;
In vrede en vrintschap van de broederen uitgeleit,
Tot daar hen stroom of weg weêr van elkandren scheidt.

*Paulus
liefde, en
gadelooze
yver in
zyn be-
roep.*

*Paulus
van Bar-
nabas ge-
scheiden,
kiest hier
Silas tot
zyn reis-
gezel.*

Hoe komt uw yver Godts geroepenen te flade,
 Getrouwe Boetgezant! die weêr, op zyn genade,
 Uw lichaam aan 't gevaar der zee ten besten geeft,
 Of 't ongedierte, dat in wilderniffen zweeft,
 Uit zyn spelonken brult, en schuilt in nare holen.
 Het roovers rot, dat zich in bossen hout verscholen,
 Den armen reiziger op 't lyf valt, en vrybuit,
 Of, met den moortpook hem des levens draaiboom fluit,
 Begrimt u, waar gy streeft, ten trooft van uw gemeente.
 Dog hoe de bloetdorft, van het afgeknaagt gebeente
 Nu zat, met nieuwen roof zich weêr te meffen tragt,
 Geen aartsgewelt, dat van uw moed niet wort veragt.
 Wat ydle vreeze zou Godts Veltheer ook vertfagen?
 Die 't spook des afgronts niet ontziet ten fryt te dagen,
 Zwiggt voor geen moortfenyn, of boosheit, of gewelt.
 Zyn ons de hairen, naar zyn leere, op 't hoeft getelt,
 En van den moetwil niet uit hunne plaats te rooven?
 Ten zy het alziende oog, dat om ons waakt hier boven,
 Wanneer ons uurglas loopt ten einde, dat gedoog.
 Wie vreeft de boosheit of haar opgespannen boog?
 't Opregt geloove weet van wankelen nog vreezen.
 Flaauhartige, in de leer, naar eifch, niet onderwezen,
 En kleingeloofige, op het minft gevaar bedugt,
 Betoonen dat hun nog ontbreekt die levens vrugt;
 Die vrugt des levens: 't ooft van Godts geftigte kerken,
 En 't ware wezen van 's Apostels wonderwerken.
 Gezegende! gy maakt den Heere een effen baan,
 Daar zo veel zielen voor uw kruisleer open staan.

Lof van
 zyne
 lant- en
 watertog-
 ten, tot
 Godts ee-
 re en heer-
 lykheit.

Hy
 reift door
 Afie, en
 van daar
 na Troôs.

Maar 'k heb alreeds te lang van uwen togt gezwezen.
 Myn zangnimf, door gebaande en ongebaande wegen
 U volgende, zie 'k reeds in Afie gelant;
 Maar aan dien oort het zaat van 't woort niet voortgeplant,
 Hoe zeer ge ook yverde, om u daar te laten hooren.
 't Geheim des hemels staat geen menfen na te fpooren.

APOSTEL PAULUS. II. Boek. 67

Wy streeven dan regt door naar Troäs, op het ligt,
Waar meê de Godheit u bezoekt, door een gezigt,

't Was nagt. en mens, en vec, van sluimerzucht bekropen,

Lag in gewenste rust: geen dier had de oogen open,

Wanneer de Apostel, steeds op Godts bevel bedagt,

Omscheenen van een ligt in 't naafte van den nagt,

Met oog en oor ontfing, wat 's hemels wil begeerde.

Een Macedonisch man, die zich voor hem verneerde,

Tradt met eerbiedigheit den Kruisheld in 't gezigt,

En bad den leeraar met het eerste morgenligt

Van Troäs uit te gaan, en zyn onvrugtbre hoeken,

Om Macedonie met Silas te bezoeken:

Op dat door zyne hulp, dat ryk ook het gezigt

Geopent wierde, en meê bescheenen van Godts ligt.

Hier meê verdween de schim, geweken uit zyne oogen

In 't aarzelende ligt: hy, door die stem bewogen,

Staat op haar roeping reede, om zonder lang beraên,

Zo haast de Dageraat zou wezen opgestaan,

Het Macedonisch ryk te zoeken door de baren.

In dezen yver, dus van Troäs afgevaren,

Langs (a) Samotracie, en de kusten daar om heen,

Zag hen de naafte dag (b) Neapolis betreên;

Voorspoedig op die reis gediënt van weêr, en winden,

Om Macedonie langs deze kust te vinden.

Uw poort was de eerste, die 't gezantschap binnen tradt,

Philippis, naafte, aloude, en koninklyke stad,

Naar uwen Vorst genoemt, op dat het weitse Grieken

Uw lof zou dragen op zyn uitgespreide wieken:

Gelyk ge een paerel plagt te strekken aan de kroon

Van zynen nazaat, den vermaarden (c) Macedoon,

I 2

Den

*Gods
beveelt
Paulus
door een
nagtgezig
hier van
daan na
Macedo-
nie te ver-
trekken.*

*Hy
komt in
de hoof-
stad Phi-
lippis.*

(a) Een eiland naby den Hellepont.

(b) Een stad, op den oever van Macedonie en Tracie geleegen.

(c) Alexander Koning van Macedonie.

Den werreltwinner, door geen tegenstant te teuglen,
 In zyn triomfen, als een Arent op zyn vleug'len,
 Geneigt te vliegen door het ongemeten ruim,
 En 't ront des aartryks stout te drajen op zyn duim,
 Toen eene werrelt niet genoeg was voor zyn pogen.
 Hoe groot ook uw geluk toen scheen in yders oogen,
 Om Alexanders faam, Philippis, oude stad,
 Het haalde, niet by 't heil, dat nu uw' muur omvat,
 Door dit gezantschap te verbergen in uw palen.
 Zag Griekenlant u ooit met reede zeegepralen,
 Nu waar het juichens tyt, waar in ge op uwen gront
 Geen Afgod draagt, maar zelf 't orakel van Godts mont,
 Door uw verblindheit niet te kennen in zyn waarde.
 Hier is de Tolk, die u den Schepper dezer aarde,
 Den regten Silo, zal ontvouwen, Sions heil,
 Den Godt der Goden; wiens gezag de maat, en peil,
 Van uw verdigte en steeds gebrekkelyke Goden,
 De kruin inflaat: die kalf, nog stieren heeft van noden
 Tot offereer, waar op uw oud orakel bromt.
 De stem te Delfis, voor die waarheit nu verftomt,
 Smoort in het voorportaal des Tempels: yder wonder,
 Van Godts gezantschap, schokt, gelyk een felle donder,
 Den helfchen drievoet: daar Apol in dubbele taal
 Den vrager antwoordt geeft, door 't brommende metaal.
 Die zon, daar uw Apol voor duikt in zyne glansfen,
 Befchynt nu, met haar ligt, uw kerk, en torenttransfen.
 Maar wien vermaakt het ligt, zo hoog van ons geëert,
 Die, om de fchaduwfen, de zon den rug toekeert?
 Het Evangeli wil hier egter triomfeeren,
 En 't hemels licht wil zich met grooter glans vermeerren,
 Daar 't nu op vrouwen fchynt den hemel toegewydt.
 Die in 't gebed, met luft, zich oeffenen om ftrydt.
 Van dit gezelschap zag men Paulus aangenomen.

De (a) Sinagoge, die zich spiegelde in de stroomen
 Van eenen schoonen vloedt, blonk zonder wederga,
 Ten beedestonde altyt op eene Lidia,
 Den glans van haren tyt, godtvrugtig in 't beschouwen
 Van 's hemels wondren, en Godts wetten te onderhouwen;
 Een voorbeeld van haar sexe, in weldoen nimmer moê.
 Die Godtgeheiligde viel 't woort van Paulus toe,
 Ontfing het in haar hart als een geschonken zegen.
 Gelyk het dorstig lant den langvertraagden regen,
 Als een verdroogde spons inzuigt, en, hoe bespat
 Van vogt, nog jooft en gaapt naar 't laatste dropje nat,
 Zo dronk zy 't woort in van het heilig Evangeli.
 ô Bloem van Saron! onbesmette, en zuivre leli!
 Gy ryft in deugt zo ver al de uwe boven 't hoofd:
 Als 't maanlicht 't licht van al de mindre starren dooft.
 Hoe wil u 't Bruilofskleet van Koning Jesus passen!
 Godts Afgezant zal u van Adams erffmet wassen,
 En, door den waterdoop gereinigt, Christus naam
 In 't harte prenten. 'k hoor de werrelt van uw faam
 Alom gewagen, als een spruit van Godt verkoren,
 Voor alle deugden en weldadigheên geboren.
 De naam van Lidia zal klinken onbepaalt,
 Zo ver de goude zon op de aarde ryft en daalt:
 De Christenwerrelt steeds haar deugt, en godtvrugt pryzen,
 Zo lang men weet, wie Godts gezantschap kwam te spyzen,
 En huis, en herberg schonk ook tegen Paulus wil.
 Geniet wat Godt geeft (was haar woort) en hou dit stil.
 In dit verblyf, van haat nog Joodsen list bestreden,
 Zag Paulus, hoe Godts kerke, aangroejende in haar leden,
 Met zulk een kroon van glans, haar luister boven stak,
 Gelyk de zon zich toont aan 's hemels starredak.

*Lidia
 door Paulus be-
 keert.*

*Gelykenis
 van ha-
 ren yver
 om het
 Evangeli
 te hooren.*

*Hare
 verdiende
 lof over
 hare her-
 berg-
 zaam-
 heit, en
 verdre
 deugden.*

(a) Buiten de stad aan de riviere, daar een beedehuis of Sinagoge der Jooden was, Luc. 16. v. 13.

En 't schein geschapen, dat zyn aanhang zich verbreiden,
 En tot het wasbad der genade, Jood, en Heiden
 Eerlang bewegen zou, Emanuel ten prys.

Die zyn verkoornen trekt op eene wondre wys.

Geheimen boven het begrip van 's menschen oordeel.

Maar hoe voorspoedig elk op zyn verkregen voordeel

Zich mogt beroemen, in 't uitbreiden van het woort,

Men zag dien voortgang haast door woest gewelt gestoort,

En Godts gezantschap weêr in de uiterste gevaren.

Als ik uw lot bezef, dan ryzen my de haren,

Stantvast Paulus! nooit van heldendeugt berooft:

Een nakend onweêr hangt uw zonne boven 't hoofd,

Om haar met Silas in een poel van ramp te smoren,

Met wat omzigtigheid gy zamen u laat hooren.

't Schynt dat uw doen, hoe stil, zich niet verbergen mag,

Al zou het Lucifer zelf voeren in den dag,

Om zyn verdoemenis, op 't eeuwig licht gebeten.

Een jonge dienstmaagt, van een (a) toovergeest bezeten,

(Waar

- (a) Onze Euangelist teekent niet aan op wat wyze zy hare waarzeggerij oeffende. twee oude onderscheide wyzen geven wy eenig bedenken: dat is, dat deze dienstmaagt zy geweest een uitschot van Apolloos Tempelmaagden, die, in konstgreepen volleert, nu hare tonge om wint verhuurt had; en te schatten van die waarde, als by ons die lantloopsters, welke wy Heidens (lieft heiwonders, om dat men hun geen verblyf in de steden vergunt) noemen: of dat zy haar waarzeggerij heeft geoeffent door middel van de Theraphim, de oudste bekende wyze van zaakraming; lang voor Delfsch Orakel bekend: want dat de konst van waarzeggerij van oude herkomst is, doet zich alzints klaar genoeg op; maar de wyze hoe het geschiedde, of kon geschieden, vinden wy by veele van den anderen verscheelende geboekt. De meeste (en wel zulke die daar geloof aan gaven) waren van gevoelen, dat dit door een soort van gemaakte beeldtjes (die op zekere zamenloop der starren gevormt of gegoten, en met de teekenen dier starren bestempelt, zekere verborge krachten wierden ingedrukt, waar door men veel kon weten en verrigten) geschiedde. De oude Grieken noemden die *Apopompoioi*; Paracelsus, *Gamahaos*; en Kircherus zegt, dat dezelve by d'Egiptenaren *Theraphim* genoemd wierden enz. Dat deze tot raatvragen en waarzeggerij gebruikt wierden, blykt uit het zeggen van den Profeet Zacharias: *De Theraphims spreken ydelheit*, Cap. 10. v. 2. Onder de huisgoden, die Rachel haren Vader Laban ontutfelde, wort ook deze naam gespelt, Gen. 31. De reden, die

(Waar na de Priesterfchap, op Afgod Phebus mont,
 Het blinde Heidendom aan zyne orakels bond,
 En 't bygeloovig volk trok naar Jupyns altaren,
 Ten offerdienft geleit door valfe wichelaren,
 En vezelscheiders, vast aan droom en ydlen waan,)
 Vloog het gezantschap, waar zy 't aantrof, agter aan,
 En riep, en kreet: Is ooit myn zeggen waar bevonden?
 Men kenne, in deze, Godts Propheten, hier gezonden
 Om 't zaligmakend woort te prediken alom.
 De waarmont, zo ik dit verdigte, maak' my ftom,
 Of houw myn profefy voor eeuwig uit elks ooren.
 Dit openbaar geroep, door geen verbiên te ftoren,
 Vloog, als een nieuw gerugt, door alle straten heen,
 En dreigde een oproer te verwekken by 't gemeen,
 Dat vast te zamen rotte, en aandrong op haar reden.
 De groote Paulus, in zyn geest hierom te onvreden,
 Als wel voorziende, wat daar uit te dugten ftont,
 Zo lang hy zich door deze alom onveilig vont,
 Begraude aldus den geest, die zich door haar liet hooren.
 'k Gebiede u, in den naam van 's hemels uitverkoren,
 En godtgewyden zoon, den naam van Jesus, dat
 Gy van haar uitvaart, en haar geest nooit weêr omvat.

*De Apo-
 stelen we-
 derom in
 gevaar,
 om eene
 bezetene
 dienft-
 maagt.*

*Paulus
 ontjaagt
 haar den
 boozen*

Voor geest.

die zy daar toe had, gelooven veele deze geweest te zyn: dat Laban, raat-
 plegende met dezelve, mogt ontdekken den toeleg van Jacob, en wat weg
 hy tot zyn henenogt gekeurt had. Van wat waarde die oude guichelkraam
 van waarzeggerij en bedriegelyke vonden te schatten zyn, kan men afmeten
 uit Lev. 19. v. 31., daar Godt volstrekt gebiedt, *Gy zult u niet keeren tot de
 Waarzeggeren, en tot de Duivelkonstnarren: want ik ben de Heere enz.* Daarom ik
 met verwondering een staal uit de schriften van den Heere Spencer, omtrent
 andere gevallen geroemt, moet aanhalen; met verwondering, zeg ik, om dat
 het niet bedenkelyk is, hoe in 's mans herffenen heeft konnen komen te
 beweeran, *dat de Teraphim of beeldekens, welke namaakfels zoude zyn geweest van
 de Seraphim, of goede Engelen, zo niet met Goddelyken, egter met een eerlyken en geoor-
 loofden dienft zyn geëert byna van alle de Patriarchen, en zielen die alleen Godt toege-
 negen waren; en dat die beeldekens, niet door de Duivelen, maar door de goede gee-
 sten zynde bezet, geantwoort hebben aan den genen die hen raadt vraagden.* cap.
 4. lect. 9.

Voor zulk een donderwoort, geschooten van zyn lippen,
Verdween de geest, en ging aan lugt, en schaduw glippen.
Een wonder, naauwelyks van die het zag gelooft,
En de waarzeggerin haar wetenschap ontroofte.

*Een on-
metelyke
kracht van
Paulus
vast ge-
loove.*

Geloofs geheim, wat draagt ge onmetelyke kragten!
Voor u zwigt Lucifer met al zyn helse magten.

Het ryk des afgronts schud, waar Paulus triomfeert,
En Jood, en Heiden, door zyn wonderdaën bekeert,
Voor geen gevaar versuft, hoe naau hem op de hielen.

*Een op-
roer hier
over ont-
staan, en
Paulus
aange-
klaagt.*

Ik zie de boosheit, tuk op schenden en vernielen,
Weêr uitgebroken, om het missen van 't gewin,
Dat haar de mont aanbragt van dees waarzeggerin,
't Gezantschap aangeklaagt, en voor het regt getrokken,
Als stadberoerders, waard gesteenigt, of met stokken
Ten stede, en lantpale uitgedreven, en wat meer
't Gelaat misverwen mogt van Paulus nieuwe leer.

Een roep ging: Deze, schoon by elk bekend voor Joden,
Verwekken zeden, het Romeinse volk verboden,
Ontrusten kleen en groot, en lastren de Overheên,
Met een verwart geluit van stemmen onder een,
Dat 's Regters oog verbaaft, en doet zyn ooren ruiffen.

Gelykenis.

Zo hoort men aan het strant de woeste baren bruiffen:
Zo smelt een mengelmoes van stemmen, ongewoon,
Al haar verscheidentheên van klanken tot een toon.
Elk heeft iets tot hun last, en tragt zyn leedt te wreken.
De meesterschap voor al der dienstmaagt, nu verstenen
Van haar waarzeggerij, by elk een hoog geagt,
(Dat dezen vrekken geen geringen (a) buit aanbragt)
Verwekte jong en out in haar belang te treden,

En

(a) De kleederen veranderen; maar daar door verandert de mensch niet, die is geheel in het herte opgesloten. in de eene eeuw is men onwetende, in de andere komt de wysheit als een nieuwe moode weêr voor den dag. zoo gaat het hier mede; maar alle menschen zoeken hun eigen voordeel, en die moode zal nooit veranderen. Fontenel. in de Zamentpraak der dooden.

En hitte, woedende om de scha, by hen geleden,
 Een muiltiek leger van gepeupel op hen aan,
 Op dat de toveraar de straf niet mogte ontgaan,
 Van hunne dolheit den Apostelen beschoren,
 Voor wier onnozelheit geen voorspraak stondt te hooren.

Vervloekte geltzugt, 't regt gewoon te schenden aan,
 Wat doet ge hier op aarde uw flaven niet bestaan!
 De deugt, waar gy, het diep des afgronts uitgebroken,
 De zielen schent, en plaagt, of oproer aan komt stoken,
 Moet wyken voor 't gewelt van uwe razerny.
 De gruwlen hangen u geketent op de zy.
 Waar gy den gront betreedt, gaat zede, en tugt verloren,
 Wyl alle zonde uit u, onzaal'ge, wort geboren.
 En schent gy wreede hier Godts afgezanten aan,
 Niet min gewoon, dan naar uw vuil (a) gewin te staan;
 Die van geen woeker, staat, of heerszugt aangedreven,
 Geen oog slaan, als op 't gout van 't onverganklyk leven?

*Vloek der
 geltzugt
 en gierig-
 heit.*

K

Daar

(a) Naardien klaarblykelyk is, dat de Apostelen geen eigen voordeel, of andere werreltyke inzigten, maar alleen de eere van Godt beoogt hebben, moet de godtverzaker van wegen zyn lasteren zich schamen. want wat mensch van redelyk begrip zal zich zondet eenig inzigt in gevaar steken? is de armoede bekoorelyk? zyn de gevaren des doods zo vleijende, dat zich iemand voordagtelyk daar in begeeven zal? en nogtans zyn 't de Apostelen die zegen konden, *Wy hebben alles verlaten enz.* zyn zy ook niet byna alle de marteldood gestorven? Men zal zeggen, de waan geeft zulke vaste verzeekering aan het gemoedt, als de waarheit doen kan; en ketters zullen zo wel hunne meening stantvastig tegen galg en radt staande houden, als de belyders der zuivere waarheit. 'tis zo, dog in zeker opzigt. by voorbeeld: honderden Tooveressen hebben zich, op eigen belydenissen dat zy die konst verstonden, laten verbrannen, daar zy nogtans maar alleen de verbeelding van hadden, als by de uitkomsten gebleken is. Maak nu de som eens op, daar zullen niet anders uitkomen als onnoozele misleide of styfzinnige menschen. maar van de Apostelen kan men zeggen, dat zy elk in 't byzonder, gelyk Paulus, woorden van waarheit, en van gezont verstant spraken; dat zy hun zegen de reede dorsten onderwerpen; dat zy altyt gereed waren tot verantwoordinge van die hoope die in hun was; en hunne leere met wonderdaden, oogzienelyke getuigenissen van den hemel, bevestigden; dat de zekerste proef is van de waarheit des Euangeliums.

Daar hunne liefde zelf uw borgeren toe noodt?
 Verdient die weldaat dat gy schreeuwt om hunne doodt?
 Een rustverftoorder tragt zich in gebied te dringen,
 Of zyn gebieder door geweld den ftat te ontwringen,
 Om zich te vreezen doen, waar hem de heerszugt dryft,
 Door 't omgekochte graeu, dat blind zyn toeleg ftyft.
 Waar is in Paulus ooit, of Silas, dit gebleken?
 Heeft de een of de ander ooit uw rust naar 't hart gefteken,
 Of tegen Ryksgebied, of wet zich aangekant?
 Wie liefde en vrede preekt, beroert nog ftad, nog lant.
 Wat muiteling den Jood of Heiden riep ten ftryde,
 Geen plaag uit (a) Gaulen bond hun immer zwaart op zyde,
 Om 't Jodendom te ontfiaan van 't Keizerlyk gebied,
 Of iets te wagen, dat naar ftaat of hoogheit ziet.
 De moetwil, waarom gy hun ftaat naar 't dierbre leven,
 Is dat uw Satan, door hun Godtheit uitgedreven,
 In zyne nederlaag zelf voor hun onfchult pleit,
 En u den weg vertoont, die elk ten leven leit.
 En gy Barbaren fchenkt hun dezen (b) allfembeker,
 Geen oog flaande op den onvermydelyken (c) wreker,

Die

- (a) Judas Galilæus, Gaulonites bygenaamt, om dat hy uit Gaulen van geboorte was, rokkende de Joden tegen de Romeinen op, en felde zich tot een hoofd der oproerigen, om hen van het flaaffe juk der Romeinen te bevryden. zie Jof. Joodfe gefchiedeniffen, 't 18. boek, cap. 1.
- (b) Die agt geeft op de fprekwyzen der Hebreën, ziet ligt dat by hen lichamelijke smarten en hartewee, door een *drinkbeker* uit te drinken, dikwerf betekent worden. Een plaats voor alle zal genoeg zyn om myn gezegde te bevestigen. in het LXXV. Harpgezag hoort men David zeggen, op de 9. poote: *Want in des Heeren hant is een Beker, en de wyn is beroert, vol van mengelinge, en hy fchenkt daar uit; dog alle godloozen der aarde zullen zynen droefem uitzuigende drinken.* Dus is het dat de Heilant Jefus zyn aanftaande lyden een drinkbeker genoemt heeft; als hy in Gethfemane, daar zyn druk aanvang nam, zeide: *Is het mogelyk dat deze drinkbeker van my voorby ga, enz.*
- (c) Op dat Ifraël Godt in zyn eigenschappen zoude kennen, heeft de Almagtige gewilt, dat Mofes ftalen van zyne weldadigheit aan de eene, en van zyne wreekende regtvaardigheit ter andere zyde zoude boeken voor de nageflagten; op dat zy fchroomen zouden zyne moogentheit te verfoornen. Met gelyke beftempelingen bragten de oude Heidenen hunnen Jupiter uit den fche-

Die zulk een euveldaat wil straffen op zyn tydt.
 Terwyl ge met uw vuist het regt in 't aanzicht smyt,
 Gelyk het Jodendom Pilatus wetten hoonde,
 Toen hy den Heilant in zyn onschult elk vertoonde,
 Op zulk een wys wort hier de Regter overschreeuwt.
 Lashartige, voor wien het aityt rozen sneeuwt,
 Die, in het bont gedoft voor harde wintervlagen,
 De weelde omhelst, en in den zagten staatsiwagen
 De kerkgewoonte volgt; by lustig zomerweêr,
 In pragt en praal verschynt voor Christus uwen Heer,
 Of roemt in 't openbaar zyn kruis, en bitter lyden;
 Terwyl ge niet een stap zoud durven treên ter zyden,
 Om hem te volgen langs die stekelige baan;
 Hier schaamt uw grootsheit zich op Paulus 't oog te slaan:
 Daar hy, op 's Heilants spoor, zyn uiterste behagen,
 Het naakte lichaam biedt aan felle geësselslagen,
 Van niemant, dan van zyn geliefde schaar betreurt,
 Gehoont, geteifert, en het kleedt van 't lyf gescheurt;
 Tot hem het purper dekt, dat uit zyn bloet geronnen,
 Voor aardse pragt, hem vlegt een lofwerk van festonnen,
 K 2

*Naam-
Christe-
nen be-
schreeven,
en doorge-
screeken.*

*Paulus,
na veele
vassse be-
schuldigi-
ng,
wort met
Silas ge-
eesselt,*

Uit

fchemerenden dageraaf, van d'ingefchapen reedekennis ontdekt, en naar hun denkkeelt gevormt, in hunne Tempelen; om de geene, die niet magtig waren hunne verstanden uit de laagte op te beuren, voorbeeldelyk te leeren, op dat zy 't afschrik zouden hebben van het kwaat, door een wraakoeffenende Godtheit; die zy zeiden dat al de menschelyke bedryven opschreef, om die te zynen tyt te straffen. Dus verbeelden zy hem, zittende op een werreltkloot, in de eene hant een bereid bokkevel, of perkament en schryffliif hebbende, en in de andere zyn gevreesden blixem, met opgeheeven arm, als gereed om regtvaardige straffen te oeffenen. De Keizerlyke penningmunten bevestigen myn zeggen, die door zoo veele eeuwen heen de gedagtenissen bewaren van veele Tempelen, door de Roomsche Moogentheit ter gedagtenis van Jupiter gestigt; gelyk op een penning van Augustus de bouwgestalte des Tempels van Jupiter, met het byschrift, IOV. TON., *Jupiter de donderaar*; op eenen van Vespasianus, volgens de oude wyze van schryven, IOVIS CVSTOS, *Jupiter de bewaarder*; van Domitian, IVPITER CONSERVATOR, *Jupiter de behoeder*; en voornamelyk op een van Alexander Severus, IOVIS VLTOR, *Jupiter de wrecker*.

Uit Jesus Rozengaart: terwyl de wreedheit yft
 Op 't fchendig vonnis, dat de laffe Regter wyft.
 Die, om zyn woede nog te ruimer uit te breiden,
 Het paar ten kerker doemt, van 't daglicht afgefcheiden,
 In nare duifterheit, daar boei, en ketenprangh,
 De leden kluiſtert, en de voeten houdt in dwang.
 Die voeten, niet gefchoeit, dan, om op Godts behagen,
 Het Evangeli 't ront des aartryks om te dragen,
 Staan hier gepynigt en verzekert in den ſtok,
 Gelyk het wilt gediert geketent in zyn hok,
 En egter nimmer tot zo hoog een lof geklommen.
 Waar kan Godtvrugtigheit op hooger glory brommen,
 Hoe zeer gefchantvlekt, en vervolgt van wyk tot wyk,
 Dan daar ze door haar kruis, haar Heilant wort gelyk?

*en in de
 gevange-
 nis ge-
 worpen.*

Maar hoe de wreedheit woed, om 't hemels licht te dooven,
 Zy zal Godts erfdeel niet van haar talent berooven,
 Hoe diep gefteken in dit donkere gewelf.
 De poorten zullen zich eer openen van zelf,
 Hoe wel verzekert met haar grendelen en floten.
 Ik zie de broedren, in hun lyden onverdrooten,
 In de eer getrooft, van hem, die 't licht van 't duifter ſcheit,
 Eer van dezelve hant ten kerker uitgeleit,
 Die Petrus uit den klem gehaalt heeft van zyn banden,
 Dan Godts Apoftelſchap dus lang in 's haters handen.
 Onnoofle Joſef, voor wiens leet de zon ging ſchuil,
 Van zyne broedren dus gefteken in een kuil,
 Zag geen en ramp, die hem niet zugten deed, en vreezen,
 Maar namaals zyne zon te heerlyker gereezen.
 Zo boeide Daniël den wreed en leeuwenmuil,
 Toen hem Darius had geworpen in hun kuil,
 En zag het morgenlicht opryzen ongeſchonden,
 Wanneer de hofſtoet hem vernielt agtte, en verflonden
 Van 't brullent ongediert, dat niemant ſpaart. Zo kwam

*Godt de
 zynen
 nooit ver-
 latende,
 geeft wiſſe
 hoope van
 verloffing.*

*Voorbeelt
 hier af
 in Petrus,*

in Joſef,

*in Da-
 niël,*

APOSTEL PAULUS. II. Boek. 77

't Geloovig (a) drietal ongeschonden uit de vlam,
Van vuur nog vonk gezengt, in 't barnen van den oven. en de jon-
gelingen
in Babels
oven.
't Geloof, dat wondren werkt, is door geen haat te doven.
Wy zien de Apostelschaar, gedekt van dezen schild,
Dus haast in vryheit, en al 't oproer weêr gestilt.

(a) Sadrach, Mefach, en Abednego, in Babels oven.

Einde van het tweede Boek.

D E

KRUISHELD,

O F H E T

L E V E N

V A N D E N

APOSTEL PAULUS.

D E R D E B O E K.

 Ls 't razende onweêr 't hart des zeemans doet be-
zwyken,

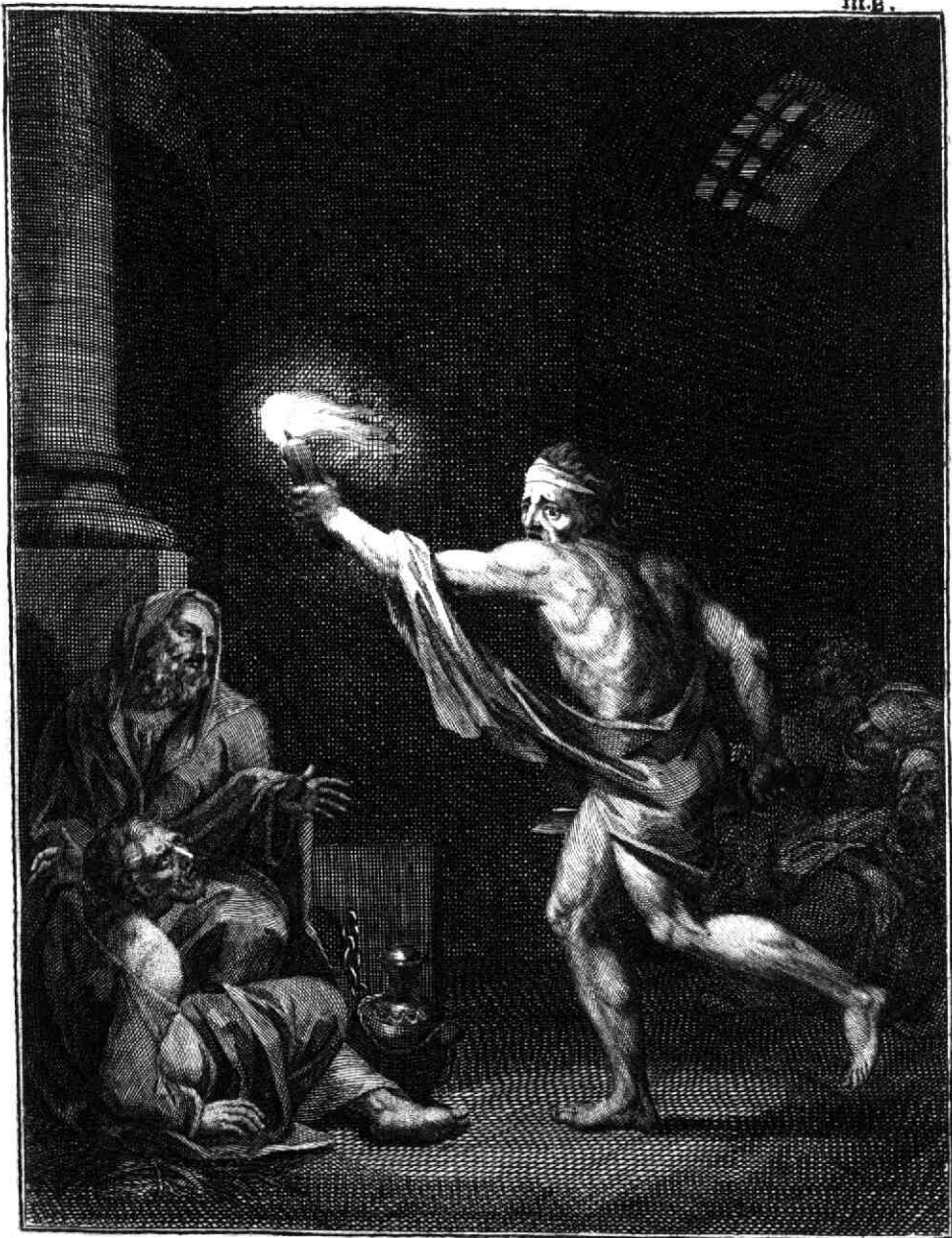
Beleiding.

Is de eerste toevlugt, zeil te minderen, of stryken,
Om 't dreigende gevaar, dat elk hangt boven 't hooft,
Terwyl de storm het schuim der blaauwe golven klooft,
En buldert over 't vlak, en roert de gronden boven:
Maar anders gaat het Godts gezantschap, waard te loven,
Dat voor geen onweêr van gevaren zich ontstelt,
Of in zyn yver zich laat stuiten door geweld;
Hoe zeer het wangeloof, van (a) razerny bezeten,

Het

(a) In dólle razerny, en met overschreeuwen van den Regter, wierden Paulusen Silas de kleederen van het lyf gescheurt en geplukt: want daar dit naar ordentelyke regtspleging geschiedt, lezen wy: *De Borgermeesteren bevalen den booszwigt se ontkleeden, en te doen geesselen.* Liv. b. 7. Op goede reden hebben dan

APOSTEL PAULUS. III. Boek. 79

Het vinnig moortmes slypt op 't ongekreukt geweten:
 't Onwankelbaar geloof, een diamante schilt,
 Waar op de hel vergeefs haar kragt en pylen spilt,
 Zal, van wat leet gedrukt, zyn dierbren stant behouwen,
 En triomfeeren in het onverzeert vertrouwen.

Het zielenanker, de onuitbluffelyke hoop,
 Blyft in dien gront gehegt, wat maalstroom het beloop;
 Men boei de Apostlen 't lyf, of sla hun bittre wonden:
 De geest tot 's hemels eer gerigt, blyft ongeschonden,
 Schoon hem de kerker drukt met fellen klauw ter neêr.
 Hy schroomt geen lofzang aan te heffen tot Godts eer,
 Maar looft zyn Heilant met een ongeveinst verblyden,
 Dat hy hem waardig agt, om zynen naam te lyden,
 En door die barre zee van ongelyk en hoon

*Stant vast-
 tigheid
 der geloov-
 igen, in
 druk en
 lyden.*

Te mogen streven naar den prys der martelkroon
 Van zynen (a) voorzaat, zo volstandig laatst gewonnen:
 Die nu het ryk betreedt der eindelooze zonnen,
 En van naby den glans van 't zalig ligt beziet,
 Waar meê de hemel, in zyn uitterste verdriet,
 Den geest hem sterken kwam, ten marteldood verwezen,
 Om in den laatsten noodt te schrikken nog te vreczen.

De nare nagt, die elk een zagte rust bereit,
 Gaf aan de Apostelen, in deze duisterheit,
 Geen zugt, om met gemak de leden uit te strekken,
 Maar Godt ten prys, elkaer ten beede, en zang te wekken;
 Hem aan te roepen, die hier den verflaag'nen rigt,
 En den gevangenen verlost met zyn gezigt.
 Geen wonder dat hun hart dan uitberste onbezweken.
 De Godt van Isrel hoort de zynen, op hun smeken.

*De ge-
 vange
 Apostelen,
 Paulus en
 Silas,
 sterken el-
 kanderen
 met de
 hoope op
 Godts be-
 scher-
 ming;*

Dus

Diocletianus en Maximilianus in opzicht van de Roomsche Regteren gezegt,
 en vastgefelt, niet te hooren naar de veranderlyke stemmen van het volk, om dat
 het niet behooryk is dat men zyne tongen geloofst, wanneer het begeert, of dat
 een schuldige zal worden vry gesproken, of een onnoozele veroordeelt.

(a) Stefanus de gesteengide.

*heffen ,
in zynen
naam
verheugt ,
Pfalmen
en lofzan-
gen aan ,*

Dus klinkt hun nagtgezang ten diepen kerker uit,
 Gelyk een lofbazuin aan 's hemels daken stuit,
 Door geen geweld van boog, of toegeslote deuren
 Verhindert met haar galm de ruime lugt te scheuren,
 En door het starrenheit, ver boven 't iterfelyk oog,
 Als een reukoffierhand te ryzen naar om hoog.
 De Godtheit slaat het oog genadig naar beneden,
 Sterkt hunne harten, op hun lofzang, en gebeden,
*en toonen
Godts
wonder-
daden in
de flaking
hunner
boejen.*

Verbaast de zielen der gevangenen, en toont
 Wat drakentemmer 't ontoeganklyk ligt bewoont,
 Ten schrik van hun die Godts belyders staan naar 't leven.
 De gront des aartryks schudt, en doet den kerker beven.
 De pylers fidderen, en schokken 't levend graf.
 De sterke sloten aan de deuren vallen af,
 Gelyk getroffen van een vreesfelyken donder.
*Een aart-
beeving
schokt den
kerker,
en opent
deszelfs
sloten en
deuren.*

De poorten springen op, gehoorzaam aan dit wonder,
 Waar meê Godts sterke hant het woest geweld genaakt.
 De scherpe boejen der gevangenen geslaakt,
 (Wat werkt de kragt niet van der heiligen gebeden!)
 Trompetten uit dees nagtspelonk Godts wonderheden,
 En roemen de eer van hem die 't al bewegen doet.
*De overi-
ge gevan-
genen bid-
den de
Apostelen
om hulpe.*

De stoet misdadigers, nu los, valt Godt te voet.
 De stokbewaarder, uit zyn bedde, toegelooopen
 Op 't nieuw gerugt, vint poort, en kerkerdeuren open,
 En, onbewuft van 't geen hem duifter was te raên,
 Geloofde, Paulus was met Silas doorgegaan,
*De stokbe-
waarder
of Sipier,
op het ge-
rugt toe-
schieten-
de, waant
dat de A-
postelen
gevlugt
zyn;*

En door geweld of list zyn boejen reeds ontweken.
 Een doodschrik, die zyn geest bekruipt, belet hem 't spreken.
 Hy loopt vertwyffelt, hier en gints, van vrees benart,
 Agt zich verlooren, en de wanhoop treft hem 't hart,
 Om dit gevangen paar, zyn wagt zo hoog bevolen;
 En echter hem ontfnap't uit deze donkre holen;
 Een misdaat, die hy waant, dat hem de dood bereit,
 Niet te verschoonen, maar een onvergeeflyk feit.

In die gedagten steekt zyn vrees het hoofd weêr boven,
 En wyft hem 't staal, gereed hem 't leven te berooven,
 Om, 't geen verantwoord diende, op deze wyste ontgaan.
 De Kruisgezanten, met 's mans jammeren belaên,
 Die nu gereed stont om den doodfleek zich te geven,
 Beriespen hem: Verschoon u zelve, spaar uw leven,
 Ontzinde, en houw eens op van al dit naar getier.
 Geen mens is u ontvloôn: wy zyn nog alle hier;
 Hoewel, door Godts genade, ontslagen van uw banden.
 Wie hem vertrouwt ziet zyn verlossing haast voor handen.
 Die blyde stem streek, hoe vertwyffelt, en benart,
 Strak den wanhopenden de zorg en vrees van 't hart:
 Gelyk een onweêr, plots gekomen tot bedaren,
 Eer eenige opening de bui staat op te klaren,
 Uit onze lucht verstuift, en elders neemt de wyk.
 Hy dryft zyn huisgezin ten bedde uit al gelyk,
 En voortgedreven, om dit Godts geheim te ontdekken,
 Roept hy om licht, om daar meê dieper in te trekken,
 En te ondertaften, welk een stem, zo juist ter ty,
 Zyn hant weêrhouden had in zyne razerny,
 Op dat zyn dankbaarheid dien vroomen mogt behagen.
 Dus springt hy schigtig, op de toors, hem voorgedragen,
 In 't diepste van het hol: daar niemant hem ontmoet,
 Dan Jesus dienaars, dien hy beide valt te voet,
 En om genade smeekt, voor dat hy, onbedreven
 In hun geloof, den last gevolgt had, hem gegeven,
 En Godts Apostelen gemartelt in den stok. (a)

*wort
 hier over
 wanho-
 pig, en
 wil zich
 ontlyven,*

*dat door
 de Aposte-
 lente te zy-
 ner troost
 verhin-
 dert
 wort.
 Gelykenis.*

*Verzoekt
 vergiffenis
 van Godis
 Afgezan-
 ten, om
 de wreet-
 heit aan
 hun ge-
 pleegt.*

L

Zie

(a) Nadien de voeten, gesloten in den stok, niet alleen dienden tot ver zekerder bewaring, maar ook tot pyniging en smarte der gekerkerden: is te denken, (door dien men met zo veel bitterheit tegen de Kruisgezanten ingenomen was) dat men hen ook op de hartste wyze zal behandelt hebben. En, om een denkbeeld van dit beulengeretschap te krygen, lees wat Eusebius schryft van Origines, dat zyn beenen in den stok tot het vierde gat wierden uitgerekte: waar nit af te nemen is, dat dit is geweest een hout, doorboort met verscheide gaten, elk op zekere ruimte van den anderen staande, waar door de beenen te-
 gen

Zie daar de uitvoerder van der Regtren bittren wrok,
 Die nimmer iemant dan met wreetheit plagt te ontmoeten,
 Vol vrees gebogen aan der Kruisgezanten voeten,
 't Geloove omhelzen, om 't geval van hem gezien,
 En niet te vreden, voor hy hun zyn hulp mag biën.
 Op dit bevel, en hun verlof, weêr opgerezen,
 Vint al 't gezelschap hem gelatener van wezen.
 Hy leit de Apostelen het hol uit, in zyn huis,
 Beklaagt hun rampen, en zo fel geleeden kruis,
 Wast elk de voeten, en de stramen zyner wonden.
 En wenst zyn ziel aldus gewassen van haar zonden,
 Gelyk de balssem van zyn hulp haar smart verligt.
 Gelukkige, wien 't lot tot dezen dienst verplicht,
 Gy zult, ô (a) Stefanus! (wel hun die 't beste kiezen!)
 Uw loon, in eeuwigheit niet voor die daat verliezen;
 Maar met uw huisgezin, van Paulus hant gedoopt,
 De kroon der zaligheid ontfangen ongehoopt,
 Aan allen toegezegd, die 't hemels woort betrouwen;
 Waar door gy veilig met al de uwe wort behouwen.
 Joannes doopte met het water der Jordaen.
 Dus zuivert Paulus u, om onbevlekt te staan,
 Voor 't heilig wasbadt van Godts dierbare genade.
 Een waar berouw kwam Magdalene aldus te stade,

Toen

gen de natuur, of meer, of min, (na dat de onbarmhertigheid dat goet keurde)
 de) geweldig wierden van een gespalkt.

*Lignoque plantas inserit,
 Divaricatis cruribus.*

dat is:

*En staat de voeten in den stok,
 En spalkt de beenen van elkander.*

zegt de Digter Prudentius van Vincentius Martelaarschap.
 (a) De naam van den stokbewaarder.

Leid
 hen uit
 de nagt-
 spelonk in
 zyn huis,
 en bewys
 hun alle
 troost en
 hulpe,

en wort
 met zyn
 huisgezin
 bekeert, en
 door Pau-
 lus ge-
 doopt.

Toen ze aan de voeten van haar hoog beminden Heer
 Haar schult beweende, en viel voor Godts genade neêr.
 Die wil geen offer tot verzoening onzer zonden;
 Maar een gebroken hart, geprikkelt van zyn wonden.
 Geen wonder dat gy hier met de uwe zeegepraalt,
 Daar gy de Apostelen aan uwen disch onthaalt,
 Omarmt en koestert, voor den schat van hun verkregen.
 De zon bestraalde nooit uw huis met zulk een zegen.
 De stille nanagt rolt van 't aspunt van den beer,
 En spelt een schooner dag voor u, tot 's hemels eer,
 Waar mede u zyn genade, in liefde, blyft bevolen,
 Om van het licht, dat u beschynt, niet weêr te dolen.

Het kriekend morgenlicht verdreef in 't end de schim

Der nare duisterheit, de zon rees uit de kim,

En kleeedde met een zoom van gout, en diamanten,

Gebergte, heuvels, en begraasde waterkanten,

Om, op gebloemte, en kruut, met versen dauw gelaên,

Verlekkert, naar gewoonte in 't velt te gaff te gaan:

Terwyl zich rozeknop ontsluit, en witte leli:

Wanneer de haters van 't verkondigt Evangeli,

Stadts valsse Regteren, misleit door 't woefte graauw,

Zich, om dit woest bedryf, bevindende in het naauw,

Hun dienaars zonden, met een orde, zo verwaten,

Als wetteloos, om Godts gezantschap uit te laten,

En elk te ontheffen van de vrees voor (a) verdre straf.

Zie daar een vonnis, zo verfoejelyk, als laf.

Maar Paulus, wel bewust wat angst hen dede schroomen,

En, door 't geschonden regt van yver ingenomen,

Zond met zyn antwoord dus de boden weder heen:

*Beschry-
ving van
den mor-
genstont.*

*op welken
de Reg-
teren,
hun wan-
bedryf be-
vloedende,
de Aposte-
len ont-
staan wil-
len,*

L 2

Onze

(a) Om dat het geesselen, inzonderheit als het met riemen of pezen geschiedde, (als A. Bynæus aantoot, in zyn gekruisten Christus, pag. 412.) gehouden wiert als een kwaat voorbeduitfel van een aanstaande dood, gelyk in het Treurgeval van den Heilant Jesus te zien is. en Philo van de Joden, diê te Alexandria gekruist waren, sprekende, voegt 'er by: *Na dat ze waren geesselt*

Onze eer is te edel, om ze aldus te zien vertreên.

Wy, hoe onschuldig, zyn het boevenschuim ten voorbeeld,

Als oproermakers hier mishandelt, onveroordeelt:

dat Paulus weigert;

Het Roomse burgerregt, dat die van (b) Tarsus kroont, Is door dit misbedryf geschonden, en gehoont.

Geen Regter teisterde ooit, op ongegront vermoeden,

Dus Roomse borgeren met felle geesfelroeden.

De onnoozelheit, hier in haar regt getreên ter neêr,

Eist voor de onschuldigen verbetering van eer.

Staat uit deze oorzaak hier ons vrygelei te ryzen?

(c) Dat zy zelf komen, en ons dezen pligt bewyzen.

Dit bytend antwoord, als een welgegronde klagt,

waarom zy haar vernedren zelf na den kerker te gaan, zich ontschuldigen, en hun uitlaten;

Den valssen Regtren, en Hoofdmannen toegebracht, Vermeerderde op een nieuw hunne opgenome vreezen,

Nu ziende welk een volk hun dwaasheit had verwezen.

Romeinen, wyt gevreesd aan 's werrelts ander end,

Verwekken schrik in 't hart, van die hun regten schent.

Des komt de Hoofdmanschap, met deze vrees beladen,

De Apostlen bidden, hun te houden buiten schaden,

En met de vryheit, elk geschonken, deze stad

Te ontwyken, daar het graeu hen overrompelt had,

Op hunne onnoozelheit, door 's haters list, gebeten.

Zo

in den Schouwburg. Gegeesfelt te worden was het grootste schandaal dat een man konde aangedaan worden; waarom het meest tot straf der slaven gebruikt wiert, zelden voor vrygeboornen. Dus beroept zich ook Paulus op dit burgerregt, en de geschonde

(b) Roomsche Wet, die niet straft dan naar voorgaande onderzoek, dus zegt de Regtsgeleerde Celsus: *Non est dubium, quin cuiuscumque est provincia homo &c.*, Daar is geen twyffel aan, uit wat voor een landdeel een mensch ook zyn mag, die uit de gevangenisse wort woorsgebracht, of die geene, die over dat landdeel gestelt is, moet het onderzoek doen, enz.; en als hy onderzocht heeft, en vastgestelt wat met hem zal gedaan worden, hem henen zenden met het opschrift van zyn schult, tot dien genen, die over dat landdeel gestelt is, waar uit die mensch is. Dus zondt Pilatus Jesus tot Herodes, om dat hy Viervorst over Galilea was, en Jesus de Galileër bygenoemt, door zyn eigen Regter zoude gevonnist worden, gelyk H. de Groot heeft aangemerkt op Luc. 13. 7.

(c) Paulus wil dat zyn geschonde eer hier door weder wert opgebeurt enz.

Zo wort de boosheit van haar overtuigt geweten
 Gelyk een worm geknaagt, in 't rustloos ingewant.

't Apostelschap, dat zich vereert hielt met de schand,
 Om de eer van Jesus naam, zo heerlyk doorgestreden,
 Verliet den kerker op 't aanhouden hunner beden,
 En gaf het afscheit aan het huis van Lidia,
 Die roem der vrouwen, door Godts eeuwige gena,
 Van zyn gezanten tot een voorbeeld uitgekoren,
 Ook om de ware leere, uit haren mont te hooren.
 De rest den broedren aanbetrowt in stil gepeis,
 Begaf zich 't yvrend paar ter stad uit, weêr op reis.

*die deze
 stad ver-
 laten, en
 weêr op
 reis gaan.*

De ondankbaarheid dier kruisaanschennende barbaren,
 Zag Godts Apostelen Philippis haast ontvaren,
 En uit de have van dat ongestvyre frant,
 Voorspoedig in Theffalonika aangelant,
 Daar elk zich kweet, als een van Godts gezonde boden.
 De Sinagoge, hier vergadert van de Joden,
 Verwekte Paulus, naar gewoonte toe te treên,
 Zo haast de Sabbath, hoog geviert, weêrom verscheen.
 Zyn onuitbluslyk vier moet hier weêr zeegepralen.
 Hier lust het hem Godts eer weêrom in top te halen,
 En 't blinde Jodendom te tasten op zyn zeer.

*Hunne
 komste te
 Theffalo-
 nika.*

Rabbynen, trots op kerkgezag, en werreltse eer,
 Gewoon, naar eigen waan, het merg der wet te ontwinden,
 Hier is het heilige der heiligen te vinden,
 De ware Christus: zoekt hem niet in Moses blaên;
 Neen, de Messias is in Jesus opgestaan,
 Dien Paulus predikt, om u alle te verligten,
 En, neigt ge uw ooren, in elks hart een kerk te stigten,
 Veel heerlyker dan de Tempels die gy bouwt.
 Hy is ('t is waar) van u geklonken aan het hout,
 Of van uw vaderen ten marteldoot verwezen;
 Maar na drie dagen uit zyn graf weêrom verrezen,
 En in zyn heerlykheit volkomen opgestaan.

*daar Pau-
 lus weêr
 in de Si-
 nagoge
 gaat.*

*Aan-
 spraak
 aan de
 Rabbinen.*

*met be-
 wys van
 den wa-
 ren Mes-
 sias in.*

Jesus
Christus; Om 't zondig mensdom van de schult des doods te ontslaan,
 En, door zyn marteldood, na zo veel bitter lyden,
 Als een zoenoffer van den vloek u te bevryden.
 Dien bittren kelk heeft hy, in 's Vaders wil te vreên,
 Gedronken, slegts om uw behoudenis alleen.
 Gelukkig zyt ge, leent ge aan zyne stem uw ooren.
 Aldus liet Paulus op de Sabbatthen zich hooren,
 Elk onderwyzende uit de godtgewyde blaên,
 Hoe Christus lyden moest, en van de dood opstaan,
 Om zyne majesteit te ruimer uit te breiden,
 En zyn geroepenen ten leven in te leiden,
 Gelyk zyn kerke staat op 't kruisgeloof gegrondt.
dat veele
zielen
wint, zo
van Grie-
ken als
Hebreën. Een menigte van liefde, en hoope, in 't hart gewond,
 Op 't geen de waarheit uit zyn mondt scheen te beloven,
 Boog voor den schat, hun van geen dieven oit te ontroven;
 Dus won hy Grieken, en Godtsdienstige Hebreën,
 Voorname vrouwen, jonge, en ouden onder een.
 En 't Joodgenootschap zag met onbenevelt wezen
 't Eenvoudige geloof, hoe zeer gedrukt, gerezen,
 Op 't zaligmakend woort, uit 's Leeraars mont gevloeit,
Gelykenis. Gelyk een dauw, die velt en beemden milt besproeit,
 En groei, en voetsel schenkt, aan weyte, en welig koren.
 Want, waar hy leerde, ving zyn les elks hart en ooren.
 Maar de weerspannige, wier haat, nooit uitgebluft,
 In snoo vervolging leeft, en alle vrede ontruft,
Dreigend
ongeval
bier op. Verstokte Joden, door geen reden te bewegen,
 En wat zich meer aangelt, dan Godsdienst scheen gelegen,
 Nazaten van 't gedrogt dat Christus heeft verraên,
 't Aanwassende geloof gewoon in 't ligt te staan,
 En met den nagt den dag te ontrennen op zyn vleugelen,
 Verwekten, dol van haat, een oproer niet te teugelen,
De deugt
vint over-
al hare
vervol-
gers. Op deze nieuwe leer in 't harnas aangekant.
 Gelyk de deugt, in haar triomfen aangerant,
 Waar zy, den haat ten val, de zeege heeft bevogten,

A P O S T E L P A U L U S. III. Boek. 87

Die plaag ten doel staat, en haar woedende gedrogten,
 Uit haar spelonken, tuk op roof, gerukt by een.
 Het martgeboefte, en zyn gevolg dus op de been,
 Vloog als het wilt gediert, ten schuilhoek uitgebroken,
 Van alle kanten toe, om Paulus te bestoken,
 En Silas, nevens hem uitvoerder dezer zaak,
 Op te offren aan de vlam van hun gesmeede wraak.

*Het ge-
peupel
komt op
de been,
om Pau-
lus en Si-
las aan te
schenden.*

Roervinken, overal het lant geneigt te ontruffen,
 Zyn herwaarts aangewayt uit onbekende kusten,
 Was elks verwaten roep: men werp, eer 't verder loop,
 Die snoode muiters met hun aanhang overhoop,
 Of sloop ze voor 't geregt, eer zy het vuur ontsteken,
 Dat te Philippis hen ten kerker uit deed breken,
 Van waar zy, om de straf, hun opgeleit, te ontgaan,
 Gelyk bandyten zyn geweken, herwaart aan.
 De nagt des kerkers jaag het dagligt hun uit de oogen:
 En wie hen herbergt ly de halsstraf onbewogen,
 Den oproermakers van 's lants wetten opgeleit.
 Zo damp men 't heilloos zaat eer 't verder zich verspreit.

*Hun
woest ge-
roep in
dat boos
voorne-
men.*

Verbaftert Abrams zaat, wat gaat gy snoode gangen!
 Gy roept om 't licht, en blyft aan mist, en schaduw hangen.
 Gy schrikt, uit vrees van u te ontreinigen, den want
 Van eenig Heidens huis te raken met uw hant,
 En schroomt Godts heiligen geen oproer te verwekken,
 Of met onschuldig bloet uw zielen te bevlekken.
 Het huis van Jafon den geloovigen, verrast
 Van 't zaamgerotte graeu, sta op zyn wortel vast:
 Indien de muiteling, op rooven, en verflinden
 Gescherpt, de Apostelen daar binnen kom te vinden,
 Door zyne voorzorg, wis geborgen voor 't gevaar.
 Wie temt den haat van een' verblinden yveraer,
 Gewoon met eenen glimp van godtsdienst te verbloemen,
 Wat hy ten galge, of wel ten vuure durft verdoemen,

*Aan-
spraak
aan de
Abrami-
ten over
hunnen
verkeer-
den Gods-
dienst.*

*De Apo-
stelen in
't huis
van eenen
Jafon ge-
zigt.*

Schoon

*dog ver-
geefs.*

Schoonhy voor (a) Astaroth, of voor den (b) Molog smookt?
Gelyk 't gedrogt, (c) dat in den Roomfen kerker spookt,
Nog daaglyks aanwaft in 't ophoopen dezer zonden,
En bloet voor gelt verkoopt, door snoode papevonden,
Op alle streken afgerigt van huichlary,
Om 't Phariseudom naast te blyven op de zy;
't Volk te verslaven aan den smook van hunne altaren,
Den Heidenen ontleent, en offerwichelaren;
De hoer van Babel fier te heffen in den top,
En elk te buigen doen voor Romes gruwelpop,
Op 't zevenhoofdig beest vol hovaardy gezeten,
Dat kroon en scepter boeit aan zynen gouden keten.
Valt vry oproerige op het huis van Jafon aan:
Gy zult de onschuldigen uw klauw in 't hart niet slaan.
De Regter vint uw haat te reedloos en verbolgen,
Om, op uw snood groep, de Apostlen te vervolgen.
Terwyl die voorpraak, van uw schenzugt te bewust,

*Overeen-
stemming
van deze
vervol-
ging, met
die van de
Inquisitie
op gelyke
wyze na
gebleven.*

De

(a) Astaroth, of Astarte, was een Kartageesche Godes, dat het opschrift van dezen penning van Severus en zynen zoon niet duisterlyk te verstaan geeft: want vertaalt zynde, wil het zeggen, *Vrygeving der Keizeren over de Karthagers*, waar van zy de oorzaak veelligt hunne Godinne toeschreven, die, om dat ze zonder naam voorkomt, en voor merkteeken, den scepter van Juno, en den leeuw van Cybele heeft, niet on-eigentlyk de Karthaagse Astarte, of Urania kan verbeelden, in 't gemeen *de Koningin des hemels*, of *Cælestis*, *de Hemelsche* genoemd; by den Propheet Jeremias MELECHETH *des hemels*.

- (b) Molog was een namaaksel van den Egyptischen Afgod Apis: eerst in Aarons gulden kalf nagebootst, wederom in Jeroboams kalveren te Dan en te Bethel vernieuwt, en eindelyk in een gruwzaam monster hervormt, in wiens gloejenden buik ook zelfs de afgevalle Israëlitzen hunne kinderen wierpen enz.
- (c) De Inquisitie.

APOSTEL PAULUS. III. *Boek.* 89

De reden toont, waaromge aldus de stad ontruft.
 Men hoort de Apostelen geen wetten tegenspreken,
 Nog zich in 't hoog bewint van Vorst, of Keizer steken.
 Wyft hunne leere u op een koning? zyn gebiedt,
 Daar zy op oogen, is van deze werrelt niet.
 Het nieuw Jeruzalem, ten hemel afgelaten,
 Wiens muuren van Turkois belonken goude straten,
 Wiens poorten glinsteren van levendig kristal,
 Ver boven enig ryk, in 't nietig aardse dal,
 Wyft op een koning, die, ten schrik van alle volken,
 Een eindloos ryk bezit ver boven lugt, en wolken:
 Als heersfer van een wydt en onbepaalt gebiedt,
 Die alle kroonen voor zyn hoogheit buigen ziet,
 By wien geen majesteit, hoe groot, is te gelyken,
 En voor wiens magt alleen alle aardse magten wyken:
 Gelyk de Apostlen, hoe geschantvlekt van uw blaam,
 Dat ryk u prediken, in Koning Jesus naam;
 Niet te verhinderen, hoe reukloos en wanschappen
 Het spook des afgronts zich hier tegenstelt ter wapen,
 Dat zelf in 't Jodendom daar toe zyn hulpe vint.
 Men ziet geen haverkaf, gedreeven van den wint,
 Met sneller vaart, en vlugt, van 't aardryk weggestoven,
 Geen pruilend wolkgedrang zo snel, van 't ligt verschoven,
 Als op dit oogenblik het straatgeboeft verdween,
 Zo dra heldt Jafon dus voor 't hoog geregt verscheen,
 De list ontdekte, die de werrelt hielt bedrogen,
 En, door zyn voorspraak, elk de schellen streek van de oogen;
 Waar op de Regters hen in vrede lieten gaan.
 't Gaat wel: die voorspraak heeft de broederschap voldaan,
 En Godts gezantschap bly den wolventant onttrokken,
 En 's Tygers fellen klaau, in 't onverduldig wrokken,
 Reeds opgeheven, om dien prooi te schenden aan.
 Maar, op dat niet een nieuw gevaar weêr mogt ontstaan,
 Besloot de broederschap een middel op te zoeken,

*De Apo-
stelen
worden
door de
voor-
spraak
van Ja-
son oni-
slagen.*

*De over-
ige geloov-
igen egter
over hen
bekom-
mert.*

Om 't yverende paar uit deze ontruste hoeken,
By nagt of ontyde, af te fchepen elders heen.

*helpen de
Kruisge-
zanten
naar
Bereën;*

Die trouwe voorzorg wees den weg hun naar Bereën;
Wanneer een donkre nagt de Tefsalonifenen,
Na al deze onrust, in de rust hield op haar wenffen,
Gelyk de wagter van een diepen flaaip verkragt,
Den weg elk open liet, en fluiimerde op zyn wagt.

Bereë! lukt het u Godts helden in te halen?

Een onwaardelyk loon wil u die deugt betalen.

Theffalonika, daar 't geloof wiert voortgeplant,
Moet door Godts zegening nu wyken voor uw ftant,

*daar zy
aanko-
men, en
gelukkiger
voortgang
maken.*

Zo dra 't gezantschap 't ligt in uwe Sinagogen
Ontfteken komt, waar door Gods geeft u ftraalt in de oogen:

Gy kauwt het heilig woort vervreemt van onbescheit,
Gelyk een hemelfpys, die u ten leven leit:

Bezoekt de fchriften, in beloften, en verbonden,
En wort geloovigen, Godts zegen waard, bevonden.
Gelukkige, groeit dus in 't zielenwinnen aan:

*Het gerugt
hier van
alom ver-
fpreit,*

De groote Paulus wyft u 's hemels regte baan:

Dat ligt der Heidenen (leent gy aandagtige ooren)
Smoort zyne gaven nier: gy zult die zien en hooren,

Waar hy de fchaduw doet voor zyne glanfien vliên,
't Afgodifch Grieken zyn gewaande goden zien,

En elk den maker toont van dees gefchapen aarde,
Geen fteenen Godt, maar onbegrypelyk in waarde,

Op welkers oogwenk al het rond des aardryks draait,
Van geen Jupiter, of Febus overkraait,

Maar een die leeft, en zich verthoont voor yders oogen,
In alles wat natuur fchept door zyn alvermogen.

Geen dier, geen plant, of wat de werrelt teelt in 't ront,
Dat zyn almogentheit niet roemt met open mont.

*wekt ee-
nige op
houngewe-
Joden.*

Maar welk een luit gerugt fpelt hier weër nieuwe plagen,
Daar 't Evangelifch licht zo heilryk ftaat te dagen,
En zyne ftralen fchiet in yder huisgezin,

APOSTEL PAULUS. III. Boek. 91

Op jonge, en oude, met voorspoedig zielgewin?
 Of staat der Joden haat hier wederom te schromen?
 ò Ja. dat kerkgedrogt, ook herwaart aangekomen,
 Op 't snatren van de faam, die niets laat ongerept,
 Heeft der gezanten doen hier weder onderschept.
 Theffalonikaas wal zyn zy hierom ontvaren.
 Daar brult de boosheit in haar opgerooide scharen
 Weërom, gelyk voorheen met open muil en klaau.
 Een heilloos oproer klinkt ten mont uit van het graau.
 't Veelhoofdig beest, dat meer dan duizent lastertongen
 De deugt ten plage spitst, waar 't uit den band gesprongen
 Geen wit beoogt, dan dat naar plondring zweemt, en moort,
 Gilt, brieft, en schuimbekt, zet zich schrap aan elken oort,
 Om, 't geen het najaagt, in zyn woede te verslinden,
 En zyn vernoeging in vergoten bloet te vinden,
 Of zelf de vryheit stout te treden op den hek.
 Dat onbetembaar beest met zyn getanden bek,
 Gebeten op de faam van Paulus groote daden,
 Zogt aan den Kruisgezant zyn bloetdorst te verzaden,
 En 't levenwekkend ligt te dooven van Godts helt,
 Die niet dan liefde, en vrede, en zaligheid vermelt,
 En tot der Heidenen Apostel is verkoren.
 Maar hoe het brult en woed, in zyn getergden toren,
 Venyn, en zever spuwt, en braakt vergifte gal,
 De boosheit zoekt hier te vergeefs der vromen val,
 Wanneer de hemel hen gewaardigt zyne hoede.
 Der broedren voorzorg strekt den Kruisheld dusten goede,
 Wanneer zy Paulus (als geweken naar de zee)
 Geleidde naar Athéne in vast verbonden vrè:
 Terwyl Timotheus, en Silas daar gebleven,
 Den storm ontdoken, tot zy over was gedreven.
 Zo gaat de onnoosle duif voor gier, en havik schuil.
 Het weerloos lam ontwykt aldus der wolven muil,
 Bekommert, waar het weid, voor hun gevreesde tanden.

*van Theffalonika
 her-
 waaris
 aan te ko-
 men, om
 hen weër
 op niens te
 verwoel-
 gen.*

*Beschry-
 ving van
 't oproerig
 graau, by
 een veel-
 hoofdig
 beest ge-
 loken.*

*Paulus
 ontwykt
 voorzigtig
 zyn be-
 derf.*

Gelykenis.

Dus vliet de looze hont, terwyl hy langs de randen
 Des breedten Nylstrooms zyn verhitte dorst verlaat,
 Voor de oeverkrokodil, in roofluft onverzaat.
 Gelyk de deugt, in top van glory hier gerezen,
 Alom haar haters en vervolgers heeft te vreezen.

De groote Paulus nu te (a) Athenen in de stad,
 Die praal van Grieken, en vermaarden letterschat,
 De beurs der wysheit, hoe van schaduw omhangen,
 En om Timotheus, en Silas in verlangen,
 Gevoelde in zynen geest van smarte een hart gety,
 Om de veelvoudigheid van hare afgodery.
 Zyn yver blaakte, om uit dien droom elk te doen ryzen,
 En op het zalig licht van 't nieuw verbond te wyzen,
 Dat eenig bake der gewenste onsterfelykheit,
 Voor die gelooven, na dit leven wis bereidt.
 Een onvermoeide vlyt, en arbeid was van nooden,
 Om 't heilloos bygeloof, als elders, hier te dooden.
 Een diep gedronke waan ontwent zich te bezwaart,
 Schoon reeds ontwortelt, en verplant in betere aard.
 Besmettende erfleer dryft gemaklyk op haar wicken.

Hy
 leeraart,
 wie het
 oor te lee-
 men traagt,
 by de
 straat.

Hy

(a) Athenen, de praal van geheel Griekenlant, was gelegen op een hooge rots, (zegt Strabo) rondom met huizen en woningen bezet, van welkers kruin dat pragtig gebouw, aan Minerva gewyd, ten trots der nabuuren, uitstak; dat Cekrops naar zynen naam Cekropia deed noemen; in later tyt Akropolis, de Hoogstad, in onderscheit van de beneedestad. want de oude stad was in haren omkring zeven en een halve myl; dog daar na zyn'er nog meer wooningen aangebouwt, zo dat die met'er tyt groot genoeg was om een stad uit te maken, zegt Plutarchus; gelyk ze dan gevolglyk ook onderscheiden wierden in de boven- en beneedestad. Oudtyts waren de Atheeners vrienden der vreemdelingen, houdende de herbergzaamheit voor een heilig werk. ook was 't een wet by hen, dat niemant een vreemdeling mogt verongelyken, zegt Socrates by Xenofon. zy waren trouw (ten tyden van Paterculus) in handel, en onderhouden van vrintschap; waar van daan het spreekwoord by de Romeinen, *Fida Attica*, afkomstig is; maar hunne taal is by verloop van tyt, als mede hunne zeden, verbastert en vervallen, naar 't zeggen van Polibius, tot een bysere wanschikkelyke buisensporigheid van hunnen ouden aart, vi. boek, genegen om een ander met valsche aanklagten te bezwaren. zie F. Rous Attische Oudheeden, pag. 26.

Hy hielt de Joden, en de letterwyze Grieken,
 En wien de Godtsdienst maar schein in het hart geplant,
 Zyn diepe oraklen voor, hoe dikwils aangerant,
 Op mart, en straten, van de woestheit der barbaren,
 Met onbescheit gewoon zyn leere in 't schilt te varen.
 Hier redenkavelde hy met de Epicureen,
 Daar wiert zyn leer van de Stoïken fel bestreên.
 Gints overreedde hy, die Zenoos lessen eerden,
 Of die 't verhuizen van de zielen stout beweerden,
 Waar naar de afgodendienst nog veeler Turken helt,
 Voorheen in 't oosten van Pitagoras gestelt.
 Maar hoe zyn rede in kragt elks oordeel ging te boven,
 Men had geen ooren om zyn stelling te gelooven.
 Eenzydigheit won velt, en scholt den redenaar
 Voor eenen (a) snapper, en verwaanden beuzelaar:
 Terwyl zyn rede, nu van andren overwogen,
 Weêr prys behielt, of stak der goden glans in de oogen,
 Toen hy hen Jesus, en de opstanding deed verstaan,
 Als een die goden, nooit bekent, hun bragt ter baan.
 Vooral beschimpten zy de opstandinge der dooden,
 Geen menschen eigen, maar alleen aan hunne Goden,
 De zielen latende in het Eliseefe velt,
 Daar een gelukkig lot den zaligen verzelt:
 Terwyl de boozen, ter verdoemenis verwezen,
 De straf van Radamant, en helsen Pluto vreezen,
 Zo menigmaal de worm hun 't wroegend hart doorknaagt,
 En alle soort van wee den booswigt pynt, en plaagt.
 Maar, 'k zie den leeraar hier niet lang op straat gebleven.
 Een menigte van zugt tot nieuwigheên gedreven,

*Redenkavelt met de Filo-
sopen,*

*wort van
hun
bespot,*

*en vooral
toen hy
de opstan-
dinge des
vleeschs
begon te
bewaar-
heeden.*

M 3.

En

(a) Zo als zy van aart waren, wilden zy ook Paulus en zyne reedenen schatten. Aristofanes zegt, dat ze in de baarscheerderswinkels zaten, en hadden 't druk, en 'er den mont vol van, dat hy was ras was ryk geworden. En Eliaan, in de wonscheelerswinkels zisten ze, dat schande is, en weten nergens van, dan op allerhande manieren te vuilbekken, en yder by den aars op te halen.

Wort naar
Areopagus ge-
bragt, om
zich nader
te verklar-
en.

En gants begeerig, om deze ongehoorde leer
Met nader uitleg te bekomen, en wat meer
Te mogen hooren, dan 't gedruis op mart, en straten,
By redenwifeling 't gehoor fcheen toe te laten,
Drong Godts Apofteel, in elks oog veragt en flegt,
Naar (a) Areopagus, de plaats van 't hoog geregt,

Om

(a) Op dien heuvel daar de bovenftad of *Akropolis* op gebouwt was, ftont Areopagus. Juftyn de Martelaar zegt, *Die vierschaar was op een verbeerve rots. By den ouden Dichter Ennius leezen wy, Areopagitica petra, dat is, De Areopagitische rotze; en by Eschilus, en Euripides, de hoogte van Mars.* Deeze naam quam (zo de outheit wil) van het gerigte der twaalf Goden, die gezeten zouden hebben over den manflag van Mars, begaan aan Halirrhothus, zoon van Neptunus. Veelmaal wort deze Areopagitische Raad (zoo van den voorgemelden Treurfpeldigter Eschilus, bl. 297, als van anderen) genoemd de *Onkreukbaarste*, de *Geftrengste*, en de *Agthaarste*. Wat hoogagting deze Raadt had, (dien Maximus in zyn voorreeden op de werken van Dionys en Nicephorus, zegt te bestaan uit wyze, ryke, en adelyke, en zulke, die van een onbesproken leven waren, dien niemant iets konde te laste leggen, van dat hy zich ergens in kwalyk mogt hebben gedragen) is af te nemen uit de redenvoeringe van Tillius, daar hy dus spreekt: *Zo 'er iemand is die zou willen zeggen, dat het Atheensche Gemeenebest wel zoude konnen geregeert worden zonder den Areopagitischen Raadt, die zou met even goet regt konnen zeggen, dat de werrelt zou konnen werden geregeert zonder der Goden voorzienigheit.* Alle zware misdaden kwamen tot deze Vierschaar; ook was zy bevoegt om onderzoek te doen op der borgeren handel en wandel; en men leeft by Xenophon, dat ze eens zeker jongeling over zyn ongebonden leeven fcherp over den hekel haalde. dus een yder wetende dat nauw agt op het doen en laten dezer vergadering gegeven wiert, en misfchien den eenen of den anderen tyt gedaagt mogt worden, om van het zelve rekenschap te geeven, bevlytigde zy zich om ter hand te trekken, 't geene eerlyk was. Inzonderheit hielt zy nauw opzigt op den Godtsdienst, dulde geen veranderinge daar in, waarom ook Socrates, van Melitus beschuldigt, voor die geregtsbank met tweehondert een en tagtig stemmen is veroordeelt. In zyn doodvontnis ftont, *Socrates, de zoon van Sophronicus van Alopece, heeft de wet gefchonden, door dien hy niet erkent de Goden die deze stad geloofi, en andere nieuwe Goden invoert enz.* Overzulks is ook Paulus voor deezen Raadt gestelt, om over 't invoeren van vreemde Goden gevonnist te worden. Of nu W. Goeree reden hebbe om te twyffelen dat Dionifius, gebynaamt Areopagita, (ten opzigt van zyn bekeering by onzen Euangelift gemelt) een Raadtsheer, of Pleitbezorger van dat huis des gerigts mogt geweest zyn, terwyl Paulus over geene misdaad, maar om reden van zyn nieuwe leere te geeven, aangeklaagt wiert; en dat ook alle, die dat gedeelte van Athenen bewoonden, Areopagiten genaamt wierden, (zie zyne Euang. Aardbeich. p. 258) laat ik anderen oordeelen.

→ Om voor die vierfchaar, die ook 't heilge was bevolen,
 Te erlangen uit wat plaats hy kwam, of uit wat scholen.
 Dus liepen vreemdeling, en boer, en burger zaam,
 En wat voorts opgewekt, door 't klappen van de faam
 Zyn tyt te spillen zich gewende, flegts verloren,
 Met naar wat nieuws te zien, te zeggen, en te hooren.
 → De ruime hofzaal, in een oogenblik omringt,
 Valt veel te klein voor 't volk dat hier te zamen dringt.
 Onjoden, Joden, stout op hun gefmede vonden,
 En lediggangers, in hun wandel ongebonden,
 Of Griexe Wyzen, vrent van Mozes styl en wet,
 Of halve Joden, met afgodery besmet,
 En wat ten Tempeldienst der atgoon was gekoren,
 Komt hier om ftrydt naar toe gedrongen om te hooren.

*Geweldi-
ge toevloe-
jing van
menschen
daar na
toe.*

De wakkre Paulus dus in 't midden van 't gewoel,
 Gelyk een redenaar van zynen hogen stoel,
 Of een verheven plaats, van de andren afgefcheiden,
 Zyn oogen door 't gedrang des volks vergunt te weiden,
 En, eer hy aanheft, naar vereifte stilte wagt,
 Dat heir eens overziet, dat hem te hooren tragt;
 Slaat de oogen heen en weer, door al de hofkolommen,
 En staatsibeelden, en den ry der heiligdommen,
 Waar in de pragt zich vont met eedle kunft vereent,
 Nu merkende dat reeds de Schaar gehoor verleent,
 En zelf de Raadt hem fchynt ten aanvang te bewegen,
 Stort dus uit zynen mont de vrugt van heil en zegen:

*De Apo-
stel op een
verheve
plaats ge-
zet, be-
reidt zich
ter onder-
wyzing.*

Atheense borgeren, en gy beroemde Raadt
 Van deze werreltftad, en haar verheven ftaat,
 Het oog van Griekenlant, daar zo veel mindre fteden
 Haar glans en luifter van ontleenen, hier beneden:
 By alle welke Atheene, als een verfierde Bruidt,
 In 't ftuk van Godtsdienst munt, door pragt van beeltwerk uit,
 My nergens hier om strecks zo rykelyk gebleken,
 Hoe ver ik over zee, en lant-, en waterftreken,

*Zyne aan-
praak
aan den
Raadt en
burgery
van A-
theenen.*

Tot veeler welstant my gewaagt heb aan 't gevaar.

Atheeners, ter gehoor verschenen by malkaër,

*Hy ver-
heft hun-
nen yver
tot den
Godts-
dienst,*

Ik zie, en wens het te gedyen te uwer zegen,

Dat u de Godtsdienst meer dan andren mag bewegen,

Uit duizent teekenen, en blyken my getoont;

Met welk een loon zaegt gy uw Tempeldienst bekroont,

Waar deze Godtsvrugt, daar uw stad op schynt te brommen,

Van bygeloof bevryt, in zo veel heiligdommen,

Als zich in hare muur doen zien, en open velt!

Daar kerk- of veltaltaar den naam der Godheên melt,

*leit de
menigte
dus al-
lengs tot
opmer-
king,*

By u geheiligt, waar die smookt tot hunner eeren.

Blaakte u het hart, om eens uit mynen mont te leeren,

Wat dwalende yver u, voor 't ligt, aan schaduw bint,

Gy streekt de schel af, die u 't scherpe gezigt verblint,

Vernuftig anderzins om alles te doorgronden,

Wat, buiten godtsdienst, tot uw nut dient uitgevonden.

Ik geef myn woorden elk te ontwinden, kort en klaar.

Myn oog viel heden op een pragtigen altaar,

Waar van het opschrift elk ten aandagt scheen te nooden,

*en roemt
hunner
onbeken-
den Godt.*

Gelyk een pronkstuk voor den grootsten van de Goden.

Wie dezen kennen mag, bestraalt een zalig lot.

Zyn opschrift luidde: (a) VOOR DEN ONBEKENDEN GODT.

Dien

(a) DEN GODEN VAN ASIA, EN EUROPA, EN AFRICA; DEN ONBEKENDEN, EN UITLANDSCHEN GODEN. Epimenides toont twee redenen aan, die de Atheeners bewoogen hebben, tot het stellen van dit opschrift; waar van de laatste met de meeste stemmen onder de oudheit overdraagt: namelyk, dat die van Atheenen, met een zware pest geplaagt, prof namen te verzoenen, die, welke by hen voor Goden gehouden wierden; maar, geen hulpe daar by vindende, begreepen dat 'er misschien eenig Godt was, dien zy door onkunde geen behoorlyke eerbewyzen gedaan hadden, en die hun hierom de pest toezont. Dus hebben zy enen nieuwen altaar gebouwt, met het bovengenoemde opschrift enz.; waar van daan het kwam, zeit Laertius, dat 'er ten tyde van Epimenides Altaren zonder naam te Athenen gevonden wierden. Daar wort ook verhaalt dat zeker Reiziger, in de wildernisse van Lybia enen altaar van steen ontdekte, met dit opschrift in Griekse letteren: *Ik Polistratus van Athenen hebbe dit Altaar geheiligt, aan AI dat goet is in den hemel; en zoo dat AI maar EEN is, zo bidde ik dat dat EEN myne beloften aanneeme, T.*

Dien onbekenden, van u zelf hier aangebeden,
 Zal ik u kennen doen, begunstigt gy myn reden,
 Slegts met uw aandagt; geen verfierden hier verboon;
 Maar den waaragtigen gezeten op zyn troon,
 Die aarde en zee regeert, den schrik van alle volken,
 Wiens oog de lugt doorstraalt, en 't zwerk der bruine wolken:
 De hartenkenner, niet te tasten in zyn eer,
 Den zelve, dien ik u verkondig door myn leer.
 Door dezen is het dat wy ademen, en leven.
 Gy dient hem ook, dog van verkeerde drift gedreven.
 De Almagtige, waar door al 't Godtlyk wort verstaan,
 Die de aarde omringt heeft met den breeden Oceaan,
 En 't al geschapen, wat zyn wil daar in deed leven:
 Door wien de vogelen door lugt, en wolken zweven,
 En al het schubbig vee het zoute nat doorkruift:
 Behalven 't geen zich vint in meir, en stroom gehuift,
 Met alles wat in beek, en bron, en zilvre vlieten,
 Het golvent kristallyn gewoon is door te schieten,
 En als 't gestarnte blykt, en wemelt door den vloet;

*Welken by
 hem te
 doen ken-
 nen tragt,
 uit zyn
 afwezent-
 heit, en
 alvermogen.*

N

Die

Sp. 4. D. p. 169. Baronius (om tot het voortige nog iets te zeggen) tragt deze verschilligheit der lezinge dus uit den weg te ruimen: dat 'er niet alleen een Altaar te Athenen den onbekenden Godt toegewyd zy geweest, maar ook meerdere; en derhalven, dat het beide waar wezen kan: namentlyk, dat 'er een altaar is geweest, waar van Paulus het opschrift vermelt, en ook andere aan de Goden van enz. Dog het gevoelen van den grooten Desideer is aanneemelyker. deze, de oververstandige overleggingen, en het gedrag des Apfels, omtrent de Atheners, willende aantoonen, zegt, dat hy hunne overgelooigheit gewaar geworden was uit de beelden die in 't openbaar stonden, van hem niet met opzet, maar by geval voorby gegaan; en hynoemtze niet Afgoden, of gedenkteeken van godloosheit, maar met een zagter woort, SEBASMATA, 't geene ten goede aanmerkinge geduid wort: 't is ook een stuk van goede omzigtigheit geweest, dat hy 't opschrift van den Altaar niet gelyk het was verhaalde, namentlyk, DEN GODEN VAN ASIA enz.; maar hy zeit gezien te hebben eenen altaar, waar opgeschreeven stont, DEN ONBEKENDEN GOD, nemende uit het opschrift 't geene hem dienen konde, en nogtans is hier geen onwaarheit te bespeuren: want, dewyl hy 'er het opschrift by doet, DEN ONBEKENDEN GODEN, zo belyd het, dat 'er eenige Godt, aan die van Athenen onbekent, was.

Die 't onweer ryzen, en ook weêr bedaren doet:
 De Vader van het licht, geschikt op wagt en ronden,
 Door wien al 't oppervlak des hemels wort ontwonden,
 Die 't ruime starrendak ontfpant als een gordyn,
 En ons den nacht ontjaagt, door maan, en zonneshyn,
 Deze onbegrypelyk, te wonder van vermogen,
 Is door geen beeltwerk af te malen voor onze oogen.
 Die grootheid, die om hoog, nog perk, nog palen kent,
 En zich onzachlyk maakt aan 's werrelts ander ent,
 Die strant en bergen schud, en hemelhoge duinen,
 Wanneer zyn vinger talt, op hun verheve kruinen,
 Of 't aardryk beven doet, als van een koorts bereên;
 Die onbekende Godt is onze Godt alleen.
 Die majesteit behoeft geen arent te beschryden,
 Wanneer 't haar lust, door 't zwerk, den aardkloot om te ryden,
 Nog op geen schulpkaros te glippen over zee.
 Een vliegend wolkgespan staat op haar wenken ree:
 Waar voor de winden zich, met uitgespreide vleugelen,
 Intoomen laten, van haar hant alleen te teugelen.
 Die wyze, magtige, die grootste, en rykste Godt,
 Die duizent dienaars ziet bereit op zyn gebodt,
 Uit vlugge geesten, die, als vuurge vlammen wemelen,
 Romdom zyn starrentroon, ver boven alle hemelen;
 De algever, die de zee, en 't aardryk onderhoud,
 Woont in geen tempelen van sterflyken geboud,
 Maar bouwt zyn eigen kerk in 't hart van die gelooven,
 En laat door beeldendienst zyn hemelse eer niet rooven.
 Zou die grootmagtigste, wien alles toebehoort,
 Die alles uit een Niet gevormt heeft op zyn woort,
 Naar iets, het geen beneên de starren is, zich neigen?
 Al wat op aarde wort gevonden is hem eigen.
 De grootste Mogentheit valt zynen arm te zwak,
 Wanneer zyn gramschap blaakt, en dondert over 't vlak.
 't Is op zyn wil dat hier de Koningen regeren,

Zagtelyk
 berispt
 de Apo-
 stel den
 beelden-
 dienst.

Maar verder niet als tot aan 't perk van zyn begeren.
 Godt, die het alles kleedt, en voedt, elk in zyn rang,
 Die van het pluimgediert begroet wort met gezang,
 Wanneer het morgenligt, gebroken uit de kimmen,
 De nevels smelten doet, en schaduwen, en schimmen
 Doet wyken voor 't geluit van 't eerste veltgeschrey,
 Gelyk een morgenbê gestort in beemt, en wey;
 Zou die zig dienen van den mens, of zyne zonen?
 Hy gaf zyn scheffels, om beneden hem te wonen,
 Dit zichtbare aardse rond, van zyne hant zo vast
 Geklonken, dat het rust als op zyn eigen last.
 Zyn onverwonne vuist, van geene kragt bevogten,
 Toomt in den Oceaan de ontuimlende gedrogten,
 En in 't Sineese wout den sterken (a) Behemoth,
 (Die voor de morgenzon zig buigt (b) als voor een Godt)
 Ook den (c) Leviathan, dat schrikdier, zo wanschapen,
 Op welkers schubben schaart het allerscherpste wapen,
 Dat de oevers beven doet, voor zyn gevreesd getier,
 Des breedten Nyls, die zevenmondige rivier.
 Zou die ontzaglyke iets uit ons verblyf ontberen,
 Of zig door offerhande, of beeldendienst doen eeren,
 Of door eens menschen hant zig dienen laten? neen.
 Van alles wat hier leeft, komt hem de prys alleen.
 De klaverryke beemt, die 't grazend vee doet tieren,

De

- (a) Bochartus verstaat door dezen het Nylpaert, maar de meeste den Olifant. Zie Oudaans uitbreiding over 't boek Jobs.
 (b) Reizigers verhalen, dat de Olifant, des 's morgens het zonneligt ziende ryzen, zich daar voor nederbuigt.
 (c) Den Leviathan, Job. 40. 41. Door dezen verstaat Bochartus, nevens zeer veel andere de Krokodil, waar over Oudaan aldus zegt!

Laat nu dat waterdier u komen in gedagten,

De krokodil, die, 't zy hoe groot,

Al grooter groeit tot aan zyn dood,

Laat dien Leviathan u voorstaan in zyn kragten.

De woestenyfspelonk vol onbetembre dieren,
 De fchrik des reizigers, en 't akelige wout,
 Waar in de tyger zig by wolf, en beer onthout,
 En wat het vee ten plaag geborsten uit zyn holen,
 Zig in 't gebergte, grot, of kuilen houd verſcholen,
 Is 't eenig werkſtuk van dien meeſter, welkers hant,
 Waar die zich uitſteekt, zeen, en ſtroomen overſpant,
 Die dezen werreltkloot beſpoelen met haar plassen:
 Noit overſtroomen, maar op ebbe, en vloed en paſſen,
 Naar 't wiſſen van de maan, met ſtarren ryk bezayt.
 Hy heeft den as gewrogt, waar om onze aarde drayt,
 Dat allereenigſte, dat onbepaalde wezen,
 Volmaakt in al zyn doen, ſtaat ons alleen te vreezen.
 Godt kent geen Goden, die zich voor alle eeuwigheit
 Aldus bevonden heeft in volle majeſteit,
 Van 's werrelts aanbegin, eer zelf de heemlen waren,
 Nu t'zyner heerlykheit, bewoont van Engleſcharen,
 En Cherubynen, voor het diamanten ſlot,
 Gelyk een wagt geſchikt van aller Goden Godt:
 Die 't menſſelyk geſlagt, geteelt uit eenen bloede,
 Dit aardſe woonhuis heeft geſchonken t'zyner hoede,
 En elk den tydt van zyn verblyf daar in bepaalt.
 Want ſchoon zyn wysheit, daar geen wysheit hier by haalt,
 Zig, voor des menſen oog, in ſchaduw en hoeken
 Niet wil verſchuil en; is 't zyn wil dat wy hem zoeken:
 Hoe na zyn voorzorg zig tot yders byſtant toont,
 En levens onderhoud verſchaft, en by ons woont:
 De Gødtheit, zo bekend door haar mildadigheden,
 Wil, door het ſmeekſchrift van gedurige gebeden,
 Gelyk een Vader, die het alles onderhoud,
 Gezogt zyn; niet door pragt van zilver, ſteen, of gout;
 Waar uit de konſtenaar niet ſchept dan doode beelden.
 Wat de penſeelen van Apelles immer teelden,
 Wat ooit de beitel bragt van Fidias in 't ligt,

*Paulus
 toont hun
 dat deze
 onbekende
 Godt de
 Schepper
 van hemel
 en aard
 is,*

Of door 't vernuft is van Praxiteles gefigt,
 Was niet dan zielloos werk, gewrogt door menschenhanden,
 Geen eere waardig, hoe gefiert met goude randen,
 Dan voor zo veel de kunst haar lof en prys behaalt,
 Wen ze over andren met haar werken zeegepraalt.
 Godt heerft alleen maar, en geen ander daar beneven.
 In hem alleen is 't dat wy ademen, en leven,
 En ons bewegen in 't verganklyk aardse dal:
 Want in hem zyn wy: en door hem bestaat het al.
 Van uwe digters is dit zelfs dus uitgemeten.
 Mistrouw men my 't bewys? doorbladert uw Poëten,
 En de oude orakelen van 's werrelts zonneftad.
 Gy zult bevinden, dat myn woort hun meening vat,
 Wanneer zy, uw Parnas ten prys, zig laten hooren,
 In de eige leere die zo vrent u klinkt in de ooren.

*en over-
 tuigt ze
 met hun-
 ne eige
 digteren.*

(a) Wy ('t mensdom namentlyk) zyn ook van Godts geslagt.

N 3

De

(a) Deze woorden zyn van den Grieksen Digter ARATUS, die gebloeit heeft ten tyde van Antigonus, bygenaamt Gonaras, Koning van Macedonie, die zyn regeering aanvaardde in de hondert twee en vyftigste Olympiade, volgens berigt van Bas. Kennet; daar wy ook het Griekse vaers (waar op Paulus zinspeelt) vertaalt vinden, waar van wy eenige regelen hebben nageschreven, aldus luidende: *Wy alle genieten hem, en zyn ook zyn geslagt. zyn goede register hant openbaart zich aan de menschen. hy wekt de menschen tot het werk op. hy erinnert hun wat zy van nooden hebben. hy zegt hun wanneer de kluiten met ossen of spitten bekwaamst gehanteert zyn; wanneer de regte tyt is de planten te buigen, en alle zaden in de aarde te werpen. hy is het die de gesternten onderscheidende, dezelve tot teekenen aan den hemel gestelt heeft; de jaargeyden verbergt, die dan 't geen'er gebeurt, zekerlyk te kennen geven, alzo hy voor de menschen zorgt enz.* En wyl onze Apostel zich gewaardigt heeft

zync

De Godtheit heeft den mens geteelt, en voortgebragt.
 Hoort gy uw fchryveren die klare woorden uiten;
 Wie tragt de leere, u hier verkondigt, meer te fluiten?

Wy, van 't geflagte dan (ô driemaal zalig lot!)

*Zyn be-
 fluit daar
 op, dat
 men de
 Godheit
 door geen
 beelden
 afmalen,
 of leeren
 kennen
 moet.*

Van dien almogenden, en eindelozen Godt,
 En naar het evenbeeldt gefchapen van dien Vader,
 (Wat erfgenaam kwam oit zyn heilig erfregt nader?)
 Behoorden immers van dien diepgedronken waan,
 Dat men de Godtheit af kan beelden, ons te ontfiaan.
 Wie kan uit zilver, gout, of fteen, 't alziende wezen,
 In grootheid onbepaalt, in glory noit volprezen,
 Oneindig in zyn magt, en glans, en heerlykheit,
 Alom te vinden, waar de zon haar ftralen fpreit,

*Godt kan
 niet afge-
 maalt, of
 door eenige
 kunst uit-
 gebeeld
 worden.*

Gelyken doen? waar van dat ligt, hoe ryk van ftralen,
 Zyn licht ontleent: wie zou Jehova kunnen malen,
 Voor welkers grootte heel de werrelt valt te kleen?
 Geen menschen hant heeft ooit dat wezen nagefneên.

Bootzeer- of fchilderkunft mag geest in kleuren weven,
 Maar niemand doet alhier de doode verf zo leven,
 Hoe levend zy den mens affchetft op het paneel,
 Dat zy die majesteit doet kennen door 't penfeel.

Een ongefchapen Godt kan naar geen beeldt gelyken.
 Het fterfelyk moet voor het onfterfelyk bezwyken.
 Maalt gy de ziel, om dat ze onstofflyk is, niet af,
 En leeft 'er niemand die haar ooit een wezen gaf,

*Gelykens
 uit de on-
 Stofflykheit
 der ziele.*

Als maar alleen bestaande uit onophoudlyk denken,
 Door 't fterven van den romp des lighaams niet te krenken,
 Wie zal de onstofflykheit van 't ongefchapen licht,
 Dat alle leven wekt, vertoonen voor 't gezigt?

x Is Godt een geest, gelyk uw dichters zelf beweren?

Men

zyne spreekwyze aan te trekken, hebben wy hem ook eer willen aan doen,
 van zyn Bortbeelt, naar den penning uit het kabinet van Fulv. Ursinus ge-
 volgt, hier nevens te vertoonen.

A P O S T E L P A U L U S. III. Boek. 103

Men moet hem door den geest, en niet door beelden eeren.

Die heerelyke Godt, zo vol van majesteit,
 Wiens lof, en glory al 't geschapene verbreit:
 Wiens magt te ontdekken is in vogelen, en dieren,
 En kruit, en bloemen zelf, die velt en beemden sieren:
 Die alvoorziene, van niemants oog gezien,
 In 't end begerig, ons het eeuwig heil te biën,
 Verschuift de tyden, in onwetenschap gedompelt,
 En door den schaduwdienst verblint, en overrompelt,
 Van daar de zonnekar, in 't oosten opgereeën,
 Ten westen daalt, en zinkt in eindelooze zeen,
 En roept ons alle, op zyn genade, ter bekeering.
 Gelukkig, die zig niet en stoot aan zyne leering;
 Maar zig de goedheit van dien Vader waardig maakt,
 Die alle menschen met dien grooten dag genaakt:
 Dien lang voorspelden dag, zo vol van heil en zegen:
 Waar op de toegang tot die Godtheit wort verkregen,
 Door Jesus kruisdood nu verzoent: die met gedult
 Betaalt heeft, wat 'er faalde aan aller menschen schult.
 De Joodse plegtigheid smoort in haar nagtgordynen.
 En Isrels schaduwdienst moet voor dit licht verdwynen.
 Nu breekt het middelschot, dat Jood, en Heiden scheidt.
 Nu ryft de goude tyt, zo lang met smart verbeidt
 Van onze Aartsvaderen, en hun beroemde stammen.
 De vyantschap vertoert in Jesus liefdevlammen,
 Verwisselt haat en nyt, in vrintschap, trouw, en vrê.
 Een hemels borgerfchap is voor ons alle reê.
 Wat hart is zo verftokt, dat, voor deze aardse weiden,
 Niet wenft, om zich den beemd des levens te bereiden?
 Daar nimmer vrees voor ramp zich opdoet, of gekwel,
 Maar 't ryk des vredes juicht op Vorst Emanuël.
 Laat ons dien Koning trouw, en hulde op aarde zweeren,
 Die ons een voorregt schenkt, van niemant te waardenen.
 Dat hemels erfdeel, daar de ziel door zegepraalt,

*Hy
 toont het
 genade-
 verbond,
 en den
 tyd, zo
 lang voor-
 spelt, nu
 verschee-
 nen.*

*De heil-
 een.*

Atheen-

*De zalig-
heit is
door het
geloof te
bekomen.*
Atheense borgeren, wort door 't geloof behaalt.
't Onwankelbaar geloof, een gaaf gedaalt van boven,
Ontsluit ons hier op aard de poort van 's hemels hoven,
Waar in de ryke boom des levens groeyt, en bloeit,
Die 't zielendom verkwikt van 's lighaams last vermoeit.

*De Apo-
stel ver-
zoont hun
den dag
des oor-
deels.*
't Is om die rede, dat, op 's grooten Vaders orden,
De heele werrelt ook geoordeelt staat te worden,
Op eenen dag, daar toe geschikt, Godt ten geval,
Waar op gerechtigheit de weegschaal houden zal,
En zonder omzien haar gevreesde vonnis stryken:
Geen sterveling kan dien gedugten dag ontwyken.
Waar op Godts hant den kloot der aarde, ruim, en kloek
Te zamen vouwen zal, als een gesloten boek,

*'s Werrelts
laaste on-
dergang,
en het ver-
ryzen der
dooden,*
En alle dooden op doen ryzen uit hun graven.
Geen majesteit staat dan haar mindren voor te draven.
Behoeftige armoe, hier verschoven, en veragt,
Wykt, voor die vierschaar, staat, nog Koninklyke pragt.
Elk schepsel staat by Godt in een gelyke waarde.
De groote Schepper van dit ruime vlak der aarde,
De voetbank zyner troon, kent op de hemelreis
Geen hut, hoe nedrig, uit een Vorstelyk paleis.
Dit troost verdrukten in hun lyden, hoe verschoven:
Want voor de (a) droevigen is 't hof van vreugt hier boven.

*hem en
den ver-
dere
Godts ge-
zanten
bevolen te
verkondi-
gen.*
Maar, opdat nu de mensch, waar hem zyn blintheit dryv',
Niet langer van dat ligt alhier verfteken blyv',
Doet Godt die waarheit, een onfylbaar Evangeli,
Dat zyne kerk versiert, gelyk de beemt, een leli,
Door al de werrelt uitbazuinen: wat gewelt
De boosheit dezer aarde allom daar tegen stelt.
Zyn alziende oog heeft zig een man daar toe verkoren,
Eer immer sterveling op de aarde was geboren,

Lang

(a) Zalig zyn ze die verdrukking lyden om der gerechtigheit wille: want hunner is het Koninkryke der hemelen, Matth. 5. v. 10.

A P O S T E L P A U L U S. III. Boek. 105

Lang voor den grondbouw van de werrelt, eer 't gebergt,
 Dat met zyn steile kruin 't gespan der wolken tergt,
 Te vinden was, en 't hoeft opbeurde uit diepe stroomen:
 Eer lugt en water had zyn vaste plaats genomen,
 Het ligt uit 't duister rees, het duin den Oceaan
 Van zyne toppen zag beneên zyn oevers gaan,
 En 't woefte nat beperkt van zyn ontdekte stranden;
 Een die de magt van dood en leven heeft in handen,
 Een man, door wien hy aan de werrelt overal
 Doet blyken, dat door hem dit wonder ryzen zal,
 Ten dezen einde hem doen opstaan uit den dooden.
 Die hoog verheerlykte zend nu, als 's hemels boden,
 Zyne afgezanten wyd en zyd den aardkloot om,
 Om elk te noden tot dat waardig heiligdom,
 Waar voor de Aardsregter op een troon van lugt en wolken
 Verschynen zal, ten troost van zyn verkore volken,
 Zyn vyanden ten schrik, en hun, die hier beneên
 De aanroepers van zyn naam stout op de leunden treên,
 En, waar zy prediken, naar hun vervolging dorsten.
 Vier winden tegens een, al tevens uitgeborsten,
 Verlaten 't stormriool, het graf van hun geweld,
 Zo dra Godts donderstem de zee en lugt ontfelt,
 En zyn aartsengel, wiens bazuin kent scha, nog voordeel,
 Zig hooren laat: Staat op gy dooden! komt ten oordeel.
 De buik der aarde staat zig met een naar geschal
 Dan te openen, gelyk een vrouw die baren zal.
 Een eindloos vuur ryft uit de kloof van 's afgronds navel,
 En steekt den aardkloot met een vlam van pek, en zwavel,
 Terwyl de donder brult, en felle blixem woed,
 Aan allen kant vast aan met een onlesbren gloet.
 De dooden ryzen, maar de werrelt, nu verloren,
 Wort in een ruwen klomp een bajert weer herboren.
 Die groote vierschaar staat ons allen voor de deur,
 Gevolgt van blydschap, of van eindeloos getreur,

*Jesus
 Christus
 de ver-
 heerlykte
 in Gode.*

*Beschry-
 ving van
 het laatste
 oordeel.*

Door 't eeuwig welzyn, of 't oneindig kwalyk varen,
 Godts heiligen ten prys, en zyn bekeerde scharen;
 Een hemel vol van vreugt, voor die verkoren zyn,
 En den verworpenen een hel vol smart en pyn.
 Ontwykt den zwavelpoel, die eeuwig staat te branden,
 In bitter ooggeween, en fel geknars der tanden.
 Twee wegen staan den mensch maar open hier op aard:
 Een die verdoemenis, na weelde en wellust baart,
 Godts vyanden, en die zyn woort vermaên, beschoren;
 Een die ten leven leit naar 't hof der Englekoren,
 Daar de Verlosser heerft, die, na zyn ondergaan,
 Gelyk een heilzon uit zyn graf is opgestaan,
 Op dat zyn dood ons leer dit leven af te sterven,
 En 't eindloos leven op zyn voorbè te verwerven.
 Onzalig is hy, die, om 't weelig aards genot,
 Den Mammon dient, en zich aldus vervremt van Godt.

*De Kruis-
 gezant in
 zyn rede-
 nen ge-
 floort,*

*door een
 gemor,
 ontstaan
 over het
 verryzen
 der doden,*

*van de
 Epicureen
 en Pitago-
 risten be-
 spot.*

De Kruisgezant floot hier ten halven nauw zyn reden,
 Of een verwart gedruis van woefte oneenigheden
 Rees, als een onweër, door de daken van het hof,
 En brak de handeling van dees gewyde stof.
 Des hy vergeefs hen ter gehoor weer stont te noden.
 Niets dat zo haatlyk als 't verryzen van de dooden
 Elk een in de ooren klonk: een zaamgerotte schaar
 Had Godts Apostel eer gevlogen in het hair,
 Dan dat beleden, of geloof daar aan geslagen.
 Atheensche Wyzen, om de werrelt te behagen,
 Pitagoristen, en verwate Epicureen,
 Die niets zo hevig dan de opstanding daar bestreên,
 Beschimpten deze leer, gelyk een walg voor de ooren,
 En uitgerabbelt, als een fabel nieuw geboren.
 Zo walgt een zieke van de heilzaamste artseny.
 De school van Zeno steef de spottende party;
 En, aangergt, om van den Leeraar zig te wreken,
 Had hare tong gescherpt op schimp- en lasterstreken,

Gelyk zy dat ontdekte, in dees bedekte taal:
 Het zy genoeg hier mee tot op een andermaal,
 Als 't ons zal lusten u daar verder af te hooren,
 Die zo veel wonders hier den Wyzen houd te voren.
 Zo spotte kort daar na bedektlyk in zyn hart
 Stadhouder Felix, krank aan de eige zielesmart,
 Toen hem de (a) Tarfer, als gevangen voorgekomen,
 De opstanding uitlei, 't hart ten trooft der Christenvromen,
 Die verder oogen, dan 't vergankelyk gezigt
 Bereiken kan, aan de aard te vast, en haar gewigt.

Hun ant-
 woort.

Stroit rozen voor de zog, en paerlen voor de zwynen.
 Gy zult haar luister haast zien sterven en verdwynen,
 En in een modderpoel verslenssen, en vergaan.
 Dus hoorde Paulus hier zyn leere vuil verimaen,
 Gelyk het heilige, geworpen voor de honden,
 Den beesten valt ten proey, waar van het wort verflonden.
 De groote Apostel van dees smaat in 't hart bestreên,
 Als ziende door den gryns van 't valse momtuig heen,
 (Hoe listig zich die (b) Sphinx daar mede wist te dekken)
 Verhaafte zich, om uit de hofzaal te vertrekken,
 Terwyl het woefte graau, die pest der borgery,
 Den henegaanden vast beschimpte van ter zy.
 Het groove Athene, aldus gewoon de deugt te loonen,
 Vlegt Gods Apostel doorne-, in plaats van lauwerkroonen:

Gelykenis.

O 2

Ge-

(a) Act. 24. v. 25.

(b) Sphinx is een zinstaal van arglistige bedrieglykheit. De figuur van dit monsterdier ziet men op een penning van Augustus, met de *Sistrum*, of Egyptischen Ratel in zynen lecuspoot, boezem, en hoeft met gebreide hairtuiten, als van een vrouw, en vleugels op den rug, neêrleggende. Dit is de naam en beeltenis van het verdichte monster; maar in de ware historie heet Sphinx een Amazone, de huisvrouw van Cadmus, die, na dat hy Dracon gedood, het Ryk genaast, en deszelfs zuster getrouwt had, door Sphinx zyn eerste huisvrouw, uit huwlyksyver, is beooreloogt, en met listige onderneemingen geplaagt enz. zie Palephatus van de ongelooflyke historien, pag. 34.

Gelyk 't de glory van zyn helden smoorde in 't graf,
 Wanneer die in het oog te hellen luister gaf,
 Of de eer des Vaderlands schein boven 't hoofd gewassen.
 Dus zag (a) Miltiades zich van de nyt verrassen,
 Die, hoe onschuldig, hem ten kerker liever wees,
 Dan dat 's mans aanhang haar zou pynigen met vrees.
 Themistokles, (b) schoon voor helthafstig uitgekreten,
 Zag dus de ondankbaarheid op zyne faam gebeten;
 En Cimon, (c) de eere van dit weiffelende volk,
 Zyn gloriryke glans benevelt van een wolk,
 Die zyne zonne deed in haren opgang dalen,
 Tot dat ze rees met onuitbluffelyke stralen,
 En 't hoofd, hoe van de nyt bevogten, boven ftak,
 Met andre, welker deugt de wangunft viel te zwak.
 Schoon, om verkregen lof, ten starren opgeheeven,
 Door hunne fchryveren de onfterfykheit gegeven,
 Of door pronkbeelden aan de glory van het lant,
 Op 's volks toejuiching, de eer ten voorbeeld, dier verpant,
 Namaals ten kerker, ban, of halsftaf, fnood verwezen;
 Gelyk het zelve lot den Kruisheld ftont te vrezan,
 Zo haast de meenigte zyn leere tegenfprak.
 De werrelt wysheit geeft den Godtsdienft dus een krak.
 Atheense wiskunft, in haar waan te hoog geftegen,
 En, om voor Paulus leer te buigen, ongenegen,
 Bepotte straks den gront der hoogfte wetenfchap,
 Die tot het leven legt den allereerften trap,
 En 't eeuwig heil vertoont, te jammerlyk verloren,
 Van die hier weigerden hem verder aan te hooren.
 Dus liep de hofzaal leeg van Areopagus.
 Niet vrugtloos egter. 'k zie Heer Dionifius,

*De verga-
 dering
 fcheid eg-
 ter niet
 i' eene-
 maal
 vrugte-
 loos.*

- (a) Corn. Nep. Leven van Miltiades.
 (b) Corn. Nep.
 (c) Zie denzelven in Cimon.

Athenes eersten Raadt, van 't hemels woort gevangen,
 Aan 's grooten Leeraars mont geloovig blyven hangen,
 Gelyk een diamant, gekast in dierbaar gout.
 U wort die hemelspys naar waarde toebetrouwt,
 Beroemde Raadtsheer, om uw ziel een glans te geven,
 Die haar omschynen zal in 't eeuwigdurend leven:
 Van waar uw zon, die hier op werreltwysheit praat,
 Beschouwen zal, hoe die op aarde klimt, en daalt,
 En des te wankelbaar zig toont om op te bouwen.
 Gelukkige, die door 't geloove wort behouwen.
 Uw zielenanker peilt den gront der zaligheid,
 Het Evangeli, voor veel eeuwen toegezeit.
 Moet lof, en eerekroon, 's lants overwinnaar sieren?
 Uw overwinning roept om eeuwige laurieren,
 Die door geen tyt of roeft, verwelken, of vergaan,
 Maar onuitwislyk in het boek des levens staan,
 Gelyk ze in 't harte zyn van Paulus aangeschreven,
 Den waren leidsman naar den weg van 't eeuwig leven.
 Gy hebt op 's Veltheers last den goeden stryt volstreên,
 't Geloof behouden, en verhoort op uw gebeên,
 Den weg ook anderen geopent, ter bekeering,
 Die, op uw ligt, op 't ligt aantreên van Jesus leering,
 Het zet de Kruistriomf geen minder luister by,
 Dat de eedle Damaris Godts Veltheer treed op zy.
 Die praal der vrouwen, ryk begaaft van geeft, en oordeel,
 Spelt Paulus zielenoogft niet weinig baat, en voordeel,
 Nu zy, bedropen van den honig uit zyn mont,
 Tot haren troost gevloeit, Godt kent in 's harten gront.
 Zy, door 't geloove in glans verheven, en herboren,
 Laat van geen aardse pragt, of staat zich meer bekoren;
 Maar ylt op vleugels van haar zaligmakend lot,
 Naar 't allerhoogste goet, den onbekenden Godt.
 Dien onbekenden, der geloovigen verlangen,
 En dierbaarste juweel heeft ze in haar hart ontfangen.

*Bekeering
 van den
 Raadts-
 heer Dio-
 nysius A-
 reopagita.*

*Lof van
 denzel-
 ven,*

*en die
 van Da-
 maris.*

*Haar hei-
 lige yver.*

De Vader van het licht, dat alle leven wekt,
 Is door haar scherp vernuft, haast van haar oog ontdekt.
 Zy kent dien eeuwigen, dien maan, en starren eeren,
 En looft in Jesus naam dien grooten Heer der Heeren:
 Voor wien zich 't Engelenheir ootmoedig nederbuigt,
 En 't eeuwig zegeliet door alle heemlen juigt:

ô Driemaal zalig is de Heer der heirenscharen!
 Om wiens verheven troon alle Engelen vergaren,
 En Cherubynen, met hun vleugelen gedekt,
 Waar 't ongenaakbaar licht zyn schoone glansen strekt:

*Hare
 ziel-
 triomf,
 grooter
 dan die
 der Ama-
 zonen,*

Heeft immer Amazone een eerenkrans verkregen,
 Die om een bloetkroon 't lyf gewent aan speer en degen?
 De schoone Damaris, die Christen Amazoon,
 Van hooger geest verligt, erft een doorlugter kroon.

Zy treedt de beelden van 't afgodendom ter zyden,
 En wekt een meenigte 't geloove te belyden,
 De blinde afgodery grootmoedig af te staan,

*werdient
 eeuwigen
 lof.*

En van den vuilen smook des offers zig te ontslaan.
 Dus wort het heidendom van haar gevolg vertreden,
 't Aanwassend Christenheir gesterkt met nieuwe leden,
 Godts afgezant ten roem: wiens star zo hoog nu blinkt,
 Als 't zalig Engelenkoor het Haleluja zingt.

Verkore Paulus! wie zal u Godts dienst onttrekken?

*Lof van
 den groo-
 ten Leer-
 aar der
 Heidenen,
 boven an-
 deren.*

Die als een helle zon, door geen mist te dekken,
 Uw zielopwekkend licht stelt op den kandelaar,
 Gelyk de middag elk beschynt, in 't openbaar:
 Kwam iemants vlyt zich met den uwen oit te vereenen,
 Waar 't licht van 't nieuw verbond de werrelt heeft beschenen?

Rees onder de uwe een zon oit, die dit moederlicht,
 Dat om onze aarde straalt, gelyk was in gezigt,
 Of daar naar zweemde, door Godts eer in top te halen?
 Uwe onvermoeitheit mogt daar over zegepralen.

't Is Paulus, welkers eer de zon in glans verdooft,
 De grootste boetgezant, en der Apostlen hoofd.

A P O S T E L P A U L U S. III. *Boek. III*

't Is Paulus, hier om laag om geen gewin verlegen,
 Dan dat der zielen: die door zo veel donkre wegen,
 En woefte meiren, ons, alle ongeval getroost,
 Met zich heeft omgevoert van 't weste, tot in 't oost,
 Eer eenig Filosoof hem kende hier te Athenen.
 Dus, van Damascus te Jeruzalem verschenen,
 Van onze veder nagestreeft in zyne vlugt,
 Ziet hem Seleucie door Ciprus zoete lugt,
 Langs Salamine heen, en Pafos omgevaren,
 Benevelt door den smook van Venus reukaltaren,
 Te Perge, Pisidie, en Lyftrien, haast gelant,
 En Derbe, nooit vermoeit, wat woeftheit zamen spant,
 Om in zyn yver hem te stellen buiten hope.
 Hy steekt van Asie weer over in Europe,
 Beschynt Philippis met Godts onbenevelt ligt,
 Daar 't Evangeli straalt den Heiden in 't gezigt.
 Theffalonica leert, en kort daar aan Berene,
 Tot hem Godts liefde voert in 't werteltwys Athene.
 Hier, van de onweteneit vervolgt, aan boort geklampt,
 En van den Afgodist bespot, en uitgestampt,
 Die geene Goden kent, als die zyn' waan bekoren,
 Lokt hem Korinthe, om daar het woort te laten hooren,
 't Gaat wel. wy laten den Athener in zyn' waan,
 Om derwaarts met Godts heldt te streven hier van daan.

*Paulus de
 Prins der
 Apostelen
 genaamt.*

*Zyne rei-
 zen heen
 en weer,*

*en vertrek
 van hier
 na Korin-
 the.*

Einde van het derde Boek.

D E
 KRUISHELD,
 O F H E T
 L E V E N
 V A N D E N
 APOSTEL PAULUS.
 V I E R D E B O E K.

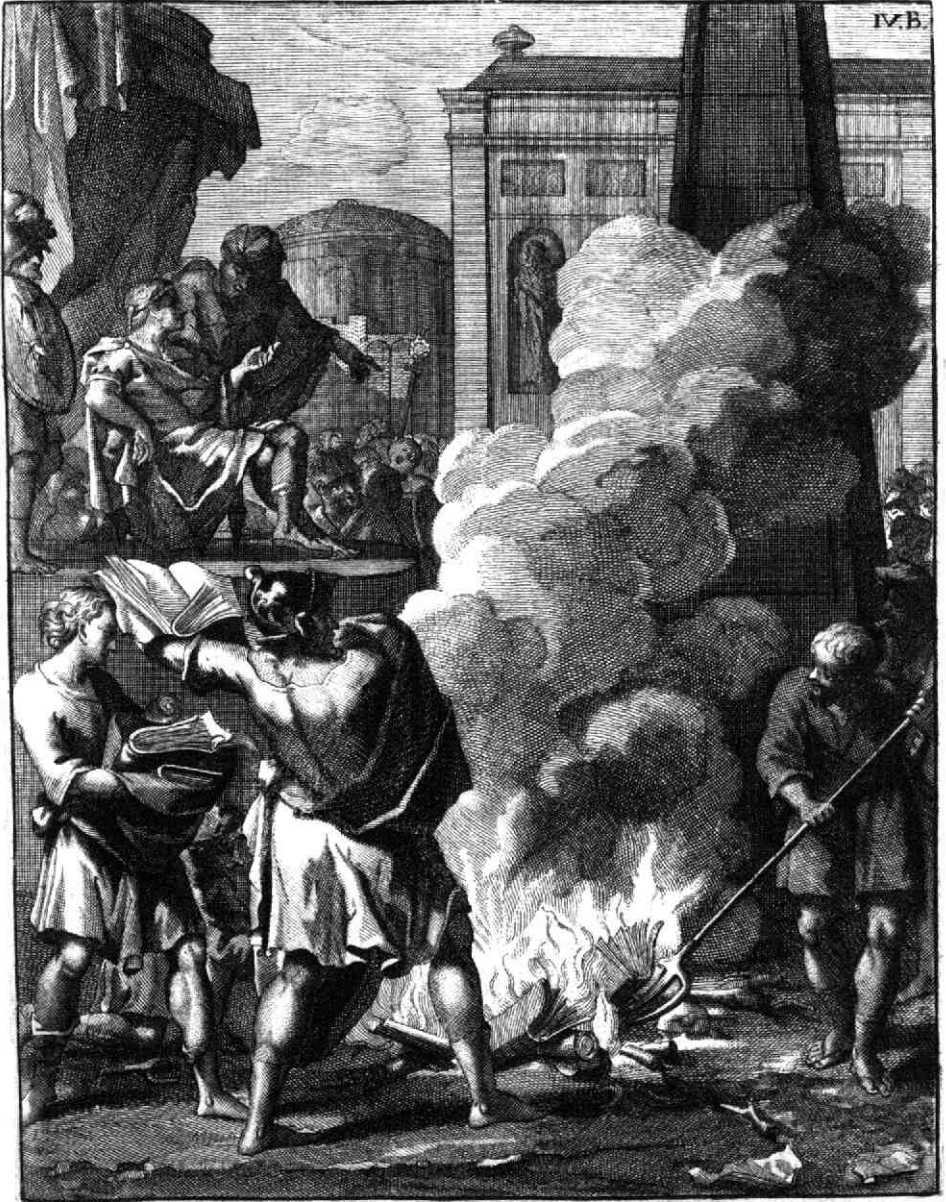
*Voortzet-
 ting van
 Paulus' o-
 vertogt
 naar Ko-
 rinthe.*

*Zyne aan-
 komste al-
 daar.*

DE streck nu weer verzet, en oostwaart opgevaren,
 Tot daar Achaje 't hoofd steekt uit de Egeese baren,
 Op 't albewegend licht, dat wakkren Paulus dryft,
 En zynen geest, in noot, en lyfsgevaren styft,
 Waar zyn bespraakte tong de harten weet te trekken,
 En Jood, en Heiden het geloofsgeheim te ontdekken,
 Dat dierbaarste kleinood, uit 's werrelt donkren nagt,
 Reeds veele duizenden ten troost, voor 't licht gebragt.
 Zo zien we, Athene, en zyn afgodisch heir ontweken,
 Het ryk (a) Korinthen 't hoofd in pragt, en praal opsteken,
 Gelyk de veder het geroemt heeft van Homeer,

En

(a) In de schriften van Homerus wort deze stad het ryke, en in die van Pindarus, het gezegende Korinthen genoemt.

En werpen 't anker voor die schoone (a) hoofstad neêr.
 Is 't webbe ons opgelegd van uw doorlugtig leven,
 Verkore Boetgezant, het dient ook afgeweven.
 Zo volg myn zang de wytvermaartste kerktrumpet,
 Die Vader (b) Numaas styl te Rome heeft verzet,
 En, waar hy menschen vond, de kruischool wist te kweken,
 Hoe van natuur ontaart, of van Godts ligt verfteken:
 Ten minsten zo de kracht ons niet begeeve, of Godt
 Dien voortgang hinder, door ons opgeleide lot,
 Dat uur nog oogenblik verzekert hier beneden,
 En niemants waarborg is, hoe sterk, of fris van leden.
 De lenteroos valt met de kerkhofbloem in 't stof,
 En kent geen eigendom aan dezen brozen hof.
 De tyt van scheiden komt, gelyk die van vergaren.
 Ons levenschip is, eer wy 't denken, afgevaren,
 Of lek, of masteloos, op rots, of bank gezeilt,
 Of wel doorwatert, daar de zee geen gronden peilt,
 Maar alles overstroomt, en stampet het uit zyn naden.
 Wie geeft myn kracht in zulk een reeks van wonderdaden,
 En Godts geheimen, als ons weêr te ontvouwen staan?
 Wie vlegt, wie reikt myn hant gewyde lauwerblaên,
 Om dit verkoren ligt, door niemants ligt te doven,
 Te kroonen in zyn werk, dat nu in 's hemels hoven
 De ryke vrugten van dien zuren arbeit mayt,
 Waar mee hy hier beneen Godts akker heeft bezayt,
 Zo niet myn doffe geest, in 't aards gewoon te smoren,

*Voornemen des
 Digtens
 om Paulus
 leerste
 vervolgen,
 en ten einde
 te brengen,*

*zo zyn levensrye
 dat toelaat.*

P

Van

(a) De hoofstad van Achaje.

(b) Numa, na Romulus, Roomsche Koning, wist, onder voorgeven dat zyne Rykswetten en ingevoerde Godtsdienstige plegtigheden hem by ontyden door bevel der Godeffe Egeria overhandigt wierden, onder den volke agtinge en eerbied voor dezelve te maken; zulks het van het woefte krygsleven tot tugt wierd gebragt; op welk spoor Licurgus ook naderhand gevolgt is, die door een geboott orakel de Lacedemoniers deed verzecken, dat, zo lange zy zich aan de instellingen zyner stad- en kerkwetten hielden, zy gelukkig wezen zouden.

Van hier verheven (wort in 't hof der Englekoren,
Om Godts gena daar toe te erlangen op myn beê?
Roept Godts gena, wy zyn op zulk een hulpe reê.

ô Geest! die ruiffende van boven af quamt dalen

Aanroeping om hulpe tot het voorgenomen besluit.

Op 't Galilees geslagt, en door een gloet van stralen;

Als vuur'ge tongen, op het zalig Pinxterfeest,

Godts Kruisgezanten, voor geen aards geweld bevreest,

Het ligt der talen leerde, en sterkte, op zyn behagen,

Eer 't nugtre morgenligt de zon zag op haar wagen,

Ontsteek met eene tong van vuur myn zwak gedigt,

Daar ik de grootsten van Godts helden voer in 't ligt,

En myne veder waag aan zyn beroemde daden;

Een last zo zwaar als oit myn schouder heeft geladen.

Versterk myn zwakke stem, op dat zy in het ryk

Beloop van Paulus leere en leven niet bezwyk!

Wat stof de Macedoon oit schafte aan vlugge pennen,

Om zyn triomfen 't rond des aardryks om te mennen,

Op zynen grooten naam, die zonk met hem in 't graf.

Maar Paulus glory rukt ons dood nog afgrond af.

Die staat alle eeuwen, en de werret te overleven.

Gelukkig, wien het is vergunt haar na te streven.

(a) Korinthe, nu te regt gezegent, ryke stad, Niet

- (a) De hoofstad van Achaje, gelegen in zekere engte, de Isthmus genaamt, die, aan de oostzyde van de Egeefche, en de westzyde van de Iconifche zee bespoelt, Peloponnesus, nu Morea, met Griekenlant vereenigt. Oudtyts was den Wyze Periander heerscher over die vermaarde stad, en den berugten Euclides, eenen der dorpelingen, tot merkelyke verhinderinge in zyne drift tot geleertheit. want van daar gereift naar Athenen, om Socrates te hooren, maakten die van Athenen niet lang daar na een besluit, dat, indien een ingezetene van Megara (dus is de naam van zyn geboortevlek) binnen Athenen kwam, by met de dood zoude gestraft worden; des hy zich (om eenige voldoening aan zyn leeryver te geven) naderhant genoodzaakt vond zich te verkleden in vrouwelyk gewaad, en het hoofd overdekt, kwam dus meenigmaal van zyn huis te Athenen, in den avondfont, om van Socrates geleert en onderwezen te worden, en keerde, eer de dag aanbrak, weder naar zyn huis. Zie Tom. Stanleys Beschryving der Griekse Wyzen, hoofd. z. p. 139. Maar de Korinthers, met overvloed van tydelyke schatten gezegent,

APOSTEL PAULUS. IV. Boek. 115

Niet om de bouwpragt, die uw groote muur omvat,
 Niet om de menigte van uwe kopermynen,
 Berugt, waar 't dagligt staat de werrelt te beschynen,
 Niet om uw zugt tot weelde, en lust, die onvermoeit
 In dattelheden door uwe ingewanden gloeit,
 En op dien welluft, hier verhindert: nog verboden,
 Een heir van Grieken in uw vesten weet te noden:
 Niet om uw havens, die de zeevaart open staan,
 De ryke koopmanschap zien voeren af en aan,
 En duizent schatten, u zo rykelyk gegeven,
 Na u Augustus deed uit stof en puin herleven,
 Nog om (a) Pirene, dien vermaarden waterval,
 Waar af uw zangberg dreunt met aangenaam geschal:
 Die tweede hengstebron, het hof der Zanggodinnen,
 Van uwe Digteren gewyd: (gy hebt niets binnen
 Uw trotsse muren, dat zich de eeuwigheit belooft;)
 Maar om een grooter heil dat u straalt op het hooft,
 Waar voor 't verganklyke moet zwigten dezer aarde.

Korints
 boven
 maten ge-
 lukkig door
 Paulus
 intrede.

P 2

Ge-

en daar door magtig geworden zynde, bejegenden naderhand den gezanten der Romeinen stugger, en met veele vermaatheit; waar op de Romeinen die stad met een overmagt aangrepen, verbranden, en tot een puinhoop maakten. Naderhand heeft Keizer Augustus, (Julius Cæsar zeit W. Goëré) ziende dat Korinthe om hare gelegenheit, en de twee bekwaame zeehavens (want Cenchrea lag open, om met de Asianen, en die van Europe te koopmanschappen) het Ryk door den Koophandel nut waren, dezelve weder opgebouwt, en door de handelaars, die naar Delus verhuift waren, ter tyt als Korinthen wiert verwoest, weder bevolkt. Dus is zy weder aangegroeit, en tot een vermaarde stad; en luister van Griekenlant geworden; waarom Homerus haar ook noemt 't Ryke, en Pindarus 't gezegende Korinthe. ook is naar deze stad het spreekwoord bekend gebleven:

Non cuius homini contingit adire Corinthum.

dat is:

'T gelukt niet yder naar Korinthen heen te varen;

en hier uit gesproten, dat yder reiziger niet gelegen quam de vermakelykeden in die stad, die hoog op gelt stonden, te genieten.

(a) Pirene was een vermaarde kaskade of waterval, aan de Zanggodinnen gewyd door haaren bouwheer Marathon, den zoon van Korinthus enz.

Gelukkig zyt ge, door een schat van hooger waarde,
 Ja driemaal zalig, door uw nieuw verkregen lot!
 Een zielenarts wort u hier toegeschikt van Godt,
 Om uwe krankheên, van het eeuwig heil verfteken,
 Te zuiveren van hare inkankrende gebreken.
 De groote Paulus komt: ontfang dien Godts gezant,
 ô Wulps Korinte, en vat de dood niet met uw tant,
 Hy brengt het leven, van geen aardse dood te schenden.
 Hoort gy dien guldemont, uw zege zal noit enden.
 Een grooter zielgewin hangt u reeds boven 't hooft,
 Dan 't weits Athene, van die zaligheid berooft.
 Het hemels manne zal u vloejen van zyn lippen,
 Laat gy den balsem van zyn mont u niet ontglippen,
 Die 't oog der zielen heft ver boven 't aardse dal,
 Dat hare aanbidders lokt, uit haar bederf, en val.
 Zo gaan de Tollenaars, en hoeren, hoe verschoven
 Van 't ligt, de Schriftgeleerde en Fariseen te boven.
 Geen werreltwysheit is 't die Godts genade wet,
 Maar een geboogzaam hart: hoort deze boettrompet,
 Korinthers! hoe verflaast aan uw bedorve zeden;
 Hy zal u reinigen van alle ontugtigheden,
 Uw smetten wassen, en uw zielen blank, en schoon
 Geloutert door 't geloof, doen blinken voor Godts troon,
 Ik hoor, ik hoor hem reeds op die verwinning roemen:
 U geregtvaardigden, en afgewassen noemen,
 Geheiligde in den naam van Jesus, zynen Heer:
 Ver van hoereerders, of van dronkaarts, als weleer,
 Toen u de afgodendienst, en gierigheid bekoorde,
 En alle trek tot deugt in dartelheden smoorde.
 Gy vint dien leidzman aan het huis van Aquila,
 Een vromen, hier gelant, om Romes ongena
 Te ontwyken, toen de haat van (a) Klaudius aan 't woelen,

Tollenaars en hoeren, zo zy 't oor ser bekeering neigen, staan voor Schriftgeleerden.

Paulus verblyf by Aquila;

(a) Ter oorzake van zeker oproer, van de Joden bestookt in Syrie, waar in een slaaf van den Keizer, en veele van het Roomsche krygsvolk sneuvelen,

De Joden uitdreef, en zyn geessel deed gevoelen.
 Geen ydle pragt, of praal, of zugt tot brassery,
 Treedt by dien huiswaart uw geneesheer op de zy:
 Gelyk uw borgerfchap verzopen in die weelde.
 Zyn geest, die nergens iets onheiligs baarde, of teelde,
 Verzorgt zyn lichaam hier het broodt, met eigen hant,
 Daar hy van linnendoek de tenten zamen spant,
 Om niemants huisgezin ten ballast te verftrekken,
 Of, wie hem herbergt, schade, of onlust te verwekken.
 Dat zich de gierigheid, en vuige beedlary
 Hier spiegel, bei gehegt aan eene flaverny:
 De vrek, door zyn talent in de aarde te begraven,
 De schooier, door zyn noodt en honger te verflaven
 Aan een gegeven brok, met afgekeert gelaat.

daar hy
 zyn brood
 wint met
 Tentema-
 ken;

ten spiegel
 der vuige
 beedelary.

P 3

Hem

belaste Klaudius dat alle de Joden uit Rome vertrekken zouden: onder welke bannelingen voornamentlyk ook de Christenen waren, die toen nog voor een en 't zelve volk doorgingen; waar van Suetonius zegt: *De Keizer Klaudius heeft de Joden, die zonder ophouden oproerig waren, door Chrestus opgehift, uit Roome gedreven.* Chrestus, zeit Suetonius, uit onkunde van den weerlozen aart, en leere van Jesus Christus, wien hy als het hoofd der Joodse oproerigen invoert, 't en zy wy naar 't gevoelen van veele stellen, dat hy niet op onzen Heere, maar op een ander, toen in leven, het oog heeft. 't Zy daar mee zo 't wil, Paulus, te Korinthen gekomen, vint den bekeerden Jood Aquilas, een man uit Pontus, aldaar onder de verdrevelingen; onlangs met zyn wyf Priscilla uit Italie derwaarts aangelant; by welke Paulus verblyf nam, om dat hy van 't zelve hantwerk, dat is, met hem een Tentemaker was. Niet vrent dan dat hy meermaals zinspelingen op zyn hantwerk in zyne redenvoeringen ingelaft heeft. En de zulke, die uit onkunde gestelt hebben, dat Paulus dit hantwerk geleert heeft, toen hy al Apostel was geworden, om in die tyden van benaautheit en vervolginge iets te konnen winnen tot onderhouding van het leeven, om dat zy menen dat het der agtinge van zyne geboorte en opvoedinge zoude te kort gedaan zyn, (te weten dat een geboren Roomsche borger, van der jeugt in konften en wetenschappen te Tarsus opgekweekt, daar na verder onderwezen aan de voeten van den groten Rabbyn Gamaliel, naderhant een gemeen hantwerksman zou worden) vinden de oorzaak hunner mistafing ontdekt, wanneer men uit de aloude gebruikkunde ontdekt niet alleen dat het by de Joden gemeen, maar dat 'er ook een zekere wet was, volgens het verhaal van hunne Rabbinen, dat geen jongeling in hunne scholen wierd toegelaten, 't en zy die al vooraf eenig hantwerk geleert hadde, om zich, by wenteling van het geval, te konnen redden.

Hem toegeworpen, daar hy troggelt by de straat.
 De wakkre Paulus werkt voor geest en vlees te zamen,
 Maar verder niét, als waar 't de noot eist, en 't betamen.
 Gelyk ons aards gestel, die tent van vlees en bloet,
 Om haar bouwvalligheid, met spys moet zyn gevoed:
 Godts bouwheer tinnert hier geen aardfen Tabernakel,
 Dien roest, of tyt verteert. Dit eerste kerkorakel
 Oogt op een hooger, die, op de eeuwigheit gegront,
 Den letterwyzen Griek, en Jood klopt op den mont:
 Zo dra zyn leere elk als een wonder klinkt in de ooren,
 De Sinagoge doet na 't Evangeli hooren,
 En Jood, en Griek bekeert, en aan de kruisleer hegt,
 Waar zyn welsprekenheit het bygeloof bevegt.
 Gestyft van Silas, en Timotheus dien vromen,
 Van Macedonie weer tot zyn hulp gekomen,
 Voert hy, gedrongen van Godts geest tot zynen pligt,
 In Jesus wederom den Heiland in het ligt,
 Als den Messias, en verlosser aller menschen,
 Om wiens aannadering vergeefs de Joden wenschen.
 Zyn yver leefde, en groeide als een aanwassend vier,
 Waar 't ryzende geloof hem schonk de kruislaurier,
 Hoe van de onwetenheit ook hier en daar bevogten,
 Die, als de nyt de deugt, hem natradt op zyn togten.
 Zo schudde hy het stof ook van zyn kleedren af:
 Waar de verstokte Jood zyn leer verhindring gaf,
 Of eenig kerkgedrogt wou blyven ongenezen,
 Om zyn onbuigzaam hart van 't eeuwig heil verwezen.
 Uw bloet zy op uw hoofst (graaut hy den lastraars toe)
 Ik, die my rein ken, wil, uw onbesuisstheên moê,
 Het zaligende woord, daar gy van blyft verstekten,
 Godts naam ter eere, nu den Heidenen gaan preken,
 Hun de oogen openen, en blyken doen, hoe snood
 Het Evangeli wort vertreden van den Jood,
 Die aan de schaduw blyft der kerkgeboden hangen,

*Silas en
 Timotheus,
 hem gevolgt zyn-
 de, komen t' zyn-
 ner hulpe.*

*Hy be-
 zoekt de
 Heidenen,
 om der
 Joden
 verharde
 harten.*

In 't warnet van zyn waan gebonden, en gevangen.
 De zoon van (a) Amos heeft de heileeu lang gezien,
 Nu opgerezen, om de blindheit 't ligt te biën:
 De wonderteekenen, aan oogen en aan ooren
 Gebleken, wyzen elk de schriften na te sporen,
 Daar hy den doven het gehoor, den blinden 't ligt,
 Het woort omhelzende, voorzegt in het gezigt.
 Maar de aangeërfde waan, en haat, te diep gedronken,
 Houd hunne zielen in onwetenheit verzonken,
 Voor 's hemels boetgezant, en zyne godtspraak doof.
 Maar de (b) Regtvaardige, wie dwaal', leeft door 't geloof.
 Dus is de levenskroon uw huis en hoofd beschoren,
 Die Paulus les ontfangt met open hart en ooren.
 Verkore Justus, door uw leven zo befaamt,
 Als door den naam, die uw Regtvaardigheid betaamt,
 Dat dus uw ligt een ligt ontsteke in yders oogen.
 'k Zie Krispus, Oversten van uwe Sinagogen,
 Uw voetspoor volgen, daar hy met zyn gantse huis
 Zig doopen laat, ten prys van Jesus martelkruis,
 En eene menigte, hem volgende op de hielén,
 Athene trotfen op 't gewin van zo veel zielen.
 Dus wiert het Heidendom, den Jood ten smaet verligt.
 Wanneer de Almagtige, zig, door een nagtgezigt,
 Van zynen dienaar weër, gelyk voorheen, liet horen.
 Zyt onbevreesd, wat plaag uw yver dreigt te storen:
 Want ik ben met u: en geen mensch zal in dien stant
 Zig zelf verlitouten u te kwetzen met de hant.
 Zelf zyn 'er in dees stadt die trouw onze eere voorstaan:
 Hoe des de kruisstorm bruift, gy zult dat onweër doorstaan:
 Gelyk myn jongren, in 't geloof nog zwak, en teer,

*Jesaias
 voorzeg-
 ging van
 dit tegen-
 woordige.*

*Lof van
 eenen
 Justus, of
 Jooft, die
 zig be-
 keert.*

*Een nagt-
 gezigt
 moedigt
 den Apo-
 stel aan,
 tot Godts
 eere dus
 voort te
 varen.*

Voor

(a) De Profeet Jesaias; uit Koninklyken bloede gesproten, Broeder van Amasias, Koning van Juda.

(b) Zinspeling op den naam van Justus, gezegt de Regtvaardige: *Justus sine vitio: de Regtvaardige leeft door 't geloof.*

Voor welke ik 't onweer stilde (a) op 't Galileese meer.
 Op deze stem, naar welke onze aarde, en hemel hooren,
 Liet Godts Apostel hier zyn tyt niet gaan verloren,
 Maar arbeidde elk ten nutte, als een van 's hemels hant
 Gezonden, waar om laag Godts wyngaart dient geplant,
 Die zig uitbreiden moest in eindelooze loten,
 Zo ver het aardryk milt van regen wort begoten,
 Het nugtre morgenligt den versfen daau optrekt,
 Den ploeg te velde draagt, en elk ten arbeid wekt.
 Geen Joodse haat zal nu zyn yvervuur betoomen,
 Schoon die eendragtig hem weêr staat op 't lyf te komen,
 Om de overtreding (als zy schreeuwt) van hare wet,
 En om 't verleiden van het volk, door hem verzet.
 Stadhouder (b) Gallio laat zich niet overreden,
 Wat list de leugengeest, of laster staat te smeden,
 Op 't Evangeli, hier zo heilryk voortgeplant,
 Maar wyft den lettertwist grootmoedig van de hant.
 Geen vonnis willende, op der Joden eisch, gehengen,
 Of onder 't werreltyk het geestlyk regt vermengen,
 Ontzegt den Regterstoel hun alle, en zyn gehoor.
 Waar Salems kerkgedrogt, op deze wys het oor
 Geweigert, toen 't verraat den Heilant had bekropen,
 De kruisberg had niet van onschuldig bloet gedropen,

Nog

*Gallio
 weigert de
 klagten
 der oproe-
 rige Jo-
 den tegen
 Paulus te
 hooren.*

(a) Matth. 8. v. 24.

(b) Gallio wort hier gestelt als een staal van een edelmoedig Regter, die zich niet door gevlei laat overhalen, om, ter gunste van iemant, den luister van het regt te krenken. Het waar te wenschen dat men in 't algemeen van de Regteren zeggen konde, dat ze zodanig waren, in plaats dat men van zommige moet zeggen, dat ze zo behoorden te zyn. Opmerkelyk is het geval van den Digter Simonides met Themistocles. Dees, van Simonides verzogt zynde, om een onregtmatic vonnis, hem ten gevalle, te vellen, gaf tot antwoord: *Gelyk gy geen goet Digter zoud zyn, zo gy niet naar der Digteren trant zongt, even zo zoude ik geen goet Regter zyn, zo ik tegens de wetten vonnisse.*

*Zo moeten zy, die wetten geven,
 Vooral ook naar de wetten leeven.*

APOSTEL PAULUS. IV. Boek. 121

Nog gy, Pilatus, daar de (a) straffen van gevoelt,
 Na dat uw vonnis had der Joden haat gekoelt.
 Verziende Gallio leent hun geschreeuw geene ooren,
 Wyl geene misdaad hem in Paulus komt te voren.
 Dus loopt de boosheit in haar wrok zich zelve dood,
 Als geene eenzydigheit het regt voor 't voorhoofd stoot.

Gelyk de zonne, in onophoudelyk bewegen,
 De lugt doorrent, al 't lant verkwikt, na dauw, en regen
 De beemden koestert, en verwarmt, en vrugtbaar maakt,
 Waar zy 't gezayde met haar hellen glans genaakt,
 En in den diepen schoot, van onze moeder de aarde,
 Staag nieuwe vrugten kweekt, en aantelt, hoog van waarde,
 Zo reift, en yvert Godts Apostel, nooit in rust,
 Om 't zalig zielgewin, naar de eene en de andre kust:
 En woelt, en arbeidt, om, door alle werreltsdeelen
 Het woort te zaijen, en daar vrugten uit te teelen,
 Waard der bekeering, Gode, in Christus toegewyd,
 Gelyk een zon, die al 't geschapene verblyd.
 Zyn tydt, om hier van daan te scheiden, is geboren,
 Korinthers, hoe van hem voor andren uitgekoren.
 Hoe diep uw broederschap den leeraar legt aan 't hart:
 Hy wort van Ephesus geroepen tot uw smart.
 Maar gy blyft egter zyn geheugen duur bevolen,
 Op dat het licht, dat u bestraalt, u niet doe dolen.
 Schoon ik voor (b) andren (zegt hy) geen Apostel waar,

*De Kruis-
 gezant,
 in zyne
 onophou-
 delyke be-
 weging
 om hemel-
 se vrugten
 te teelen,
 by de zon
 geleken.*

*Buitenge-
 meene
 liefde van
 den Apo-
 stel Paulus*

Q Zo

(a) Wie weet of de Goddelyke regtvaardigheid in het boos voornemen van Pilatus niet heeft gestemt, om hem de misdaad, aan Christus begaan, te betalen? 't Is een oud spreekwoort onder de Grieken, *de Goden hebben wolle voeten, maar yzere vuisten*, willende daar door te kennen geven, dat de straffen langzaam, maar wis komen. Pilatus, eerst door de gunst van Tiberius tot de waardigheid van Schattingvorderaar, en Opperregter in Judea opgevoert, raakte naderhand in ongunst; en, verdrietig over zyn ballingschap, benam zich zelve het leven, omtrent die tyt, als Petronius, Stadhouder van Syrie, van Kaligula last kreeg des Keizers beelt te Jeruzalem in den Tempel te planten.

(b) Act. 19. v. 21.

moet zyn. 1 Cor. g: 2

*ook zes en al
 2e drink!*

voor zyne Zo ben ik 't egter voor u lieden: wat gevaar,
bekeerde Of ramp my treffe, of waar myn leere u strekke een regel:
Korinters. Van myn Apostelschap zyt gy het ware zegel.
 Gelukkige, die, uit het ziekbed opgestaan,
Zyn ver- Van weelde, en welluft, uw geneesheer heen ziet gaan,
trek van Daar uw gebeden hem verzellen op het scheiden:
hier na En Aquila hem met Priscilla zal geleiden:
Ephesen Twee zielen, waardig voor Godts Veltheer uit te treên,
 Naar zyn gelofte (a) en woort voldaan was te Kenchreen.
 Van hier gereift in 't end, ziet Ephesus zyn wezen,
 Gelyk een ligt, dat, uit de nevels opgerezén,
 Den dag verheugt, en maakt de wolken schoon en klaar,
 Tot hem zyn yver scheid van 't nieubekeerde paar:
 Waar na hy redeneert, en handelt met de Joden,
 De Sinagoge, en waar het woort hem dagt van noden,
en leere Met zyn geleertheit stigt. hoe ernstig ook gebeên, (b)
aldaar. Om zyn verblyf nog wat te rekken, Cæsareen,
 En ook Jeruzalem verwagten Godts getrouwen,
 En wakkren bouwheer om zyn kerk daar ook te bouwen:
 Gelyk hy vorder, na 't verrigten van dien last,
 't Blyde Antiochie met zyne komst verrast,
 't Geloof vermeerdert, en den broedren, op hun smeken,
 Den geest ophemelt door zyn zielopwekkend preken.
 Zo straalde 't hemels ligt, uit dit verkoren vat,
 Door alle landen heen, en steden, waar hy tradt.
 Hy heeft in Phrigie daar af het merk gelaten,
 Als in Galatien, en zyn berugte staten,
 En Vorstendommen: elk vernieuwende in de leer,
 Om vrugt te zien, van 't geen hy had gezayt weleer:
 Tot Ephesus hem weêr, op Aquilaas verlangen,
 Na zulk een langen togt, mogt in zyn muur ontfangen:
 Daar

(a) Namentlyk van zyn hooft te laten scheeren. Hand. cap. 18. v. 18.

(b) Te weten van Aquila en Priscilla, die hy daar laat.

A P O S T E L P A U L U S . IV. Boek. 123

Daar reeds Apollos, door zyn (a) reisgenoot bekeert,
 Het Evangelii aan de Joden had geleert,
 Dat door deszelfs vertrek nu weêr Korinte stigtte,
 En 't blinde Heidendom met zyne stralen ligtte!
 Dus kweekte Paulus leere ook nieuwe leeraars aan,
 Gereed, om, op zyn tredt, het kruisperk in te slaan,
 En om de martelkroon al 't aardse te verzaken.
 Dat zich de wellust met haar werreltse vermaken
 Hier spiegel: dit is 't ligt dat zonder einde schynt,
 Waar voor al 't werreltse in een oogenblik verdwynt,
 Met welk een vlam van glans, en luister ook omfchenen.
 Het oud Jeruzalem, met al zyn schat verdwenen
 In stof en puin, heeft dit uit zynen val geleert:
 Gelyk het nieuwe dat hier boven triomfeert,
 En zyne borgers nood op 't ryk van 't eindloos leven,
 Den Kruisgezanten naar hun lyden hier gegeven.
 De Almogende vergunne elk die genadekroon,
 Wie hier het kruis omhelst in Jesus zynen zoon.

*Die ook de
 mindren
 tot leer-
 aars
 maake.*

Terwyl Apollos dus voor Christus kerkgezinte
 De leer verkondigde in het magtige Korinte:
 En Paulus, nu de lust, en liefde van 't gemeen,
 Van Ephesus weêrom verwelkomt, hier verscheen,
 Vond deze een menigte, de leer byna ontweken,
 En door onagtzaamheit van 't hemels ligt verfteken,
 Schoon, voor zyn uitreize, in den geest van hem gedoopt.
 De muur van Jesus kerk, door 's afgronts list gesloopt,
 Heeft menigmalen dus al zugtende bevonden,
 Hoe veele stutten door dien heldraak zyn verslonden.
 Daar 's hemels bouwheer Godt een kerk stigt, plant de hel,
 Door list van Lucifer, een Heidense kapel.
 Des hun de heirbaan weêr ten leven dient geweest;
 Dat Paulus aanvangt, en ook uitvoert, hier gerezen,

*Paulus
 vint veele
 verstaant
 in het E-
 vangeli.*

Q 2

Ge-

(a) Te weten Aquila.

Gelyk de zon, die zig nooit spoeit naar 't ondergaan,
 Dan, om des morgens weêr te schooner op te staan,
 En 't vrolyk dagligt, op haar nieuwherboore stralen,
 Met heerelyker glans, en luister in te halen,
 Terwyl ze met een zoom van goudt het aardryk kleedt,
 En als een Bruidegom uit hare kamer treedt.
 Zo blonk het hemels ligt van Paulus in elks oogten,
 En hy beschoude van zyn leer het nieuw vermogen,
 Daar 't zalig kruisgeloof hen alle vond bekwaam,
 Ter zuivre afwassing, door den doop, in Jesus naam.
 Een heilig vuur ontstak terstont hun ingewanden,
 Toen elk gedoopt wiert door de oplegging zyner handen.
 Elk profeteerde, door de kragt van 's hemels geest,
 Gelyk de Apostelen op 't heilig Pinxterfeest,
 En liet zich hooren in verscheidenheit van talen,
 Waar Christus Koninkryk naar 't leven stont te malen;
 Een heerlyk wonder, 't geen den tyt verduren zal,
 De stad verbaasde, in dit gezegent twalestal,
 En van het waar geloof betoonde 't groot vermogen.
 Verzelt van deze tradt hy in de Sinagogen,
 Om 't Evangeli, dat zich uitbreidde onbenart,
 Vooral den Joden ook, te planten in het hart.
 Met deze hope heeft hy hier zyn tydt gesleten,
 Om Christus heildood elk ten breedsten uit te meten,
 En de geheimen van zyn Koninkryk op aard.
 Gewyde lessen, maar niet yder even waart.
 De waarheit vint alom haar hatende gedrochten.
 Dus ziende, hoe zy weer van deze wiert bevogten,
 En hoe waanwysheit stout haar gal, en laster spooft,
 Op 't woort dat haar den weg ten leven wees om hoog,
 Drong die gesmeedde haat den Kruisgezant te scheiden,
 En zyne leerlingen weer elders heen te leiden,
 Op welker oogmerk zich een zekre school opdeed

*Die hy
 wederom
 te regt
 brengt,*

*zodanig,
 dat eenige
 zelf pro-
 feteeren.*

*De Joden
 dwingen
 Paulus
 door bunne
 lagen tot
 omzigtig-
 heit.*

Van een (a) Tirannus, op zyn aanzoek voort gereed,
Om 't Evangelii ook de zynen te doen hooren,

Q 3

Als

(a) Over het woordt *Tyran*, afkomstig van het Griekse *Tyrannus*, is van ouds al veel nazook door geleerde pennen gedaan, om de grondbeteekenis van het zelve te ontdekken. 't Is klaar, dat de Latynen eerst daar door hebben verstaan, een die heerschappy voert met gezag en opperwaardigheid. Een voorbeeld hebben wy by Virgilius, daar Latinus aldus van Eneas zeit,

Pars mihi pacis erit dextrum tetigiſſe Tyranni:

door J. Oudaan dus vertaalt:

*Ik acht' het van de vrede een goet gedeelte althans,
De dapp're regterhant te raken des Tyrans.*

Naderhand heeft men de genen, die door flinkze wegen, list, geweld van magten, bemagtigers, en overweldigers van het Roomſche Ryk geworden waren, schoon meer of min geweldenary, of tyranny oeffenende, met den gehaaten naam van Tyrannen gebrandmerkt. dus wierden Macrinus, en zyn zoon Diadumenianus, nadat Heliogabalus aan het ryk kwam, van den Roomſchen Raad Tyrannen, dat is, *onwettige Ryksgeweldenaars* genoemd. En by Virgill in 't 8. boek, daar hy de gruwzame wreetheden van Mezents verhaalt, wort gezegt:

*Quid memorem infandas cades? quid facta tyranni
Effera? . . . .*

dat is:

Zal ik de gruwzaamheit van dien Tyran vermelden?

Maar weinig voegt zulke luiden (mag ik met Erasmus wel zeggen) een school, van onzen Euangelift nogtans wegens dezen Tyran genoemd; waarom P. Rabus zegt: *Hoe is 't te bedenken dat een Tyran zyn school aan Paulus zoude ten beste geven, om daar den Christelyken Godsdienst te prediken?* en hy toont aan, dat het Griekse woord *Tyrannos* eigentlyk beteekent een *Koning, Vorst*, of *Alleenheerscher*; waar van daan Aristofanes de Blyspeldigter, Jupiter noemt, *Tyrannos Theon*: *Den Tyran der Goden*; en Atheneus noemt de liefde, *Tyrannos theonte kai anthroopoon*: *Een Tyran van Goden en menschen*; dat is, een *Heerscher*; gelyk verder, dat deze benaming ook is gegeven aan vermaarde meesters of konstenaren; en besluit eindelyk, dat het woord *Tyran*, alhier van den Euangelift gebruikt, beteekent een geagt meester, of konstenaar, die zyn school of oefenplaats aan den Apostel Paulus vergunt heeft, om, afgeſcheiden van de lasteraars, gelegenheit te geven om elkanderen te ſtigen, en in de gronden van de Evangelieleer te onderwyzen. Zie de vermakelykheden der Taalkunde, pag. 124.

Als ongeraakt van 't geen de Joden mogt verftoren.
 Waarom zyn toegang hier twee jaren onbenydt
 Geleden wiert, den haat, en 't ongelooft en spyt;
 En Azie, zo ver 't zich uitbreid in zyn palen,
 Het zaligende ligt op Jood, en Griek zag dalen,
 Des allerhoogftens naam ten luifter, en de hant
 Die Jesus wondren dus verspreidde door het lant.

Hier zwigt myn veder voor het onbegryplyk wonder,
 Dat al het lant verbaaft gelyk een schelle donder,
 Gevolgt van slag op slag, door al de lugt rumoert.
 Wie maalt my 't werk, door 't kruisgeloof hier uitgevoerd?
 Schoon 't heilig Sion mogt myn Helikon verftrekken,
 En 't wasbad Siloë daar toe myn geesten wekken,
 Nog schoot myn yver in die fchildery te kort,
 Hoe zeer van Paulus lof, en glory aangeport.
 Zyn liefde tot Godts eer moet egter zegepralen,
 En ons verbinden om zyn glory te agterhalen.
 Wel aan: wy volgen den uitdeeler van Godts geest,
 Wiens enkle fchaduw hier het kranke bed geneest:
 Wiens gordel, (a) zweetdoek, of wat van hem is gedragen,
 Benaude ziekten, koortfe, en pynen kan verjagen,
 En booze geesten dryft het kwynent lighaam uit,
 Waar door de heldraak in zyn woeden wort gefluit,
 Deze egter houd ze, die alom zyn zyde ftyven,
 En zig verheugen, als maar d'afgrond mag beklyven.
 Een zevenhoofdige, en onzalige cedgespan,
 Van zonen Belials, (bedorve telgen van

Paulus
 wonder-
 daden,
 door het
 aanraken
 van zy-
 nen gordel
 en zweet-
 doek.

Een

(a) Deze hebben de gedaante gehad van onze neusdoeken. De Latynen noemen zoo een linnendoek, om het zweet af te vegen, *sudarium*. zy wierden oudtys ook gebruikt op het hoofd, van agteren tot in de nek, en van voren langs de flapen des hoofts, tot op de borst neerhangende, op dat het zweet daar in zoude uitwaasfemen; dog den gestorvenen hing de *Sindon* over 't aangezicht, de onderenden om den hals bewoelt met het zelve windzel, daar het geheele lichaam, tot de voeten toe, meê omzwagelt wiert. Zie de printverbeelding in A. Bynæus gekruisten Christus, hoofd. x x.

Een overpriester: gelt- en woekerzieke Joden,
 Het volk gewoon op list van guichelwerk te noden,
 Gewaande tooveraars, op handbikyery
 Geslepen) tradt verwaant den Kruisheld hier op zy,
 Om in zyn ampt hem, waar het mogelyk, te storen,
 Als of 't orakel naar de guicheltas zou hooren,
 Als duivelbanders, en bezweerdery te bestaan,
 't Geen zy misgunden aan den grooten Tarsiaan.
 Zy schroomden Jesus naam hier toe niet te misbruiken,
 Om in de schaduw van dat groote licht te duiken,
 Dat met zyn glans den geest van Paulus overscheen.
 Vermetelheit dreef hun tot deze dolligheên.
 Verbastert schyngeloof dagt dus de vlag te voeren.
 Dus helpt een muiter een geheele stad in roeren.
 Gehate schyndeugt, stout om alles te bestaan,
 Zet dus een gantse kerk haar vuile smetten aan.
 Zy treden toe, geleid van 't hongerig begeren.
 Elk durft den bozen Geest in Jesus naam bezweren,
 Dien Paulus predikte, en verhefte door de stad.
 Maar de bezetene, of de geest, die in hem zat,
 Bewuft, van welk een drift, dit heilloos rot gedreven,
 Zig dorft verftouten, om Godts wondren na te streven,
 Stooft als een blixem met dit antwoord over ent:
 De groote Jesus, daar genoemt, is my bekend.
 En Paulus, in wiens naam, gy snoode, u hier laat horen,
 Is ons bewuft. Maar gy, die ons wilt ringelooren,
 Als of de kragt van hem ook stont in uwe hant;
 Wie zyt ge, dat ik ook van u wort aangerant?
 'k Eisch u, onzalige, ten stryd, hebt gy vermogen?
 Het Joodgespan, op dit gezeg, in 't hair gevlogen
 Van dien verwoeden, wien het schuim pruijste uit den mont,
 Zag zig gesleurt, getrapt, geteistert, en verwond,
 Het kleedt van 't lyf gescheurt, en in het zant getreden,
 Elks oog ten schand, met naakte, en rootbebloede leden,
 Zyn

Bezweerdery en Tooveraars zetten zich hier tegen aan, en vermeeten zich, in den naam van Jesus Christus, Paulus zyne wonderdaden na te doen.

Hunne straffe en mishandeling hier voor.

Zyn snood bestaan ten loon, wel haast van daar gejaagt,
 En van zyn konstnary geen zielen meer geplaagt;
 Terwyl de aanschouwer, van dit wonder opgetogen,
 Der Joden snoode list ontdekte met zyn oogen.
 Wat werkt de geltzugt niet al uit op 't vuil gemoed!
 Wat waagt een gierigaart niet om verganklyk goed!
 Kan hy den hemel niet in zyn belang bewegen,
 Hy zal (a) de hel om hulp aanroepen, t'zyner zegen.

Het ge-
 rugt hier
 af wyd en
 zyd ver-
 spreit.

Het inel gewiekt gerugt, dat perk, nog palen kent,
 Maar als de vlugge wint, door lugt, en wolken rent,
 Had niet door Ephesus alleen dit uitgemeten,

Maar

(a) *Flectere si nequeunt superos: Acheronta movebunt*: anders, verkeerde, of verboode hulpmiddelen. Dit ziet op konstige en fyn geslepen bedriegerij, en snoode vonden, met de namen van duivelbannen, beleezingen, bezweringen, hanthekyken, en waarzeggerij, alleen door kwade list verzonnen; geen kracht om iets uit te werken in zig hebbende, als alleen het gelt uit de beurzelen der onnozele menschen te lokken, en hunnen hebluft daar mede te voeden; zulks die alle, onder wat naam dezelve voorkomen, van gelyken ook derzelve konstboeken, op hoe duur een markt verkogt, (duizende enz. zegt de text) op de schaal van reede gewogen zynde, zal de waarde van die op een ydele Niet en enkele wysmakery uitkomen. Een staal zal tot de proef genoeg zyn: want wy vrezzen dat die kost den lezer zoude doen walgen.

Bafilides, een konstgenoot met Simon Magus, heeft wonder veel op gehad, en gefhorkt op de
 A — 1 S — 200
 B — 2 A — 1
 R — 100 Z — 60
 A — 1

kracht van zyn Tooverletteren, waar over de geleerde mannen, Wendelinus, Scaliger, Salmasius, en Kircherus veel werks gemaakt, dog daar in geen andere verborgentheit hebben kunnen opspeuren, dan 't geen ook in de zeven Griekse letteren, B H A E N O Z te bespeuren is, namentlyk het getal van 365, zynde het getal van onze jaardagen. Doe hier by de zaamgevoegde letteren

ABRAKADABRA
 ABRAKADABR
 ABRAKADAB
 ABRAKADA
 ABRAKAD
 ABRAKA
 ABRAK
 ABRA
 ABR
 AB
 A

A B R A K A D A B R A, welke aldus, driehoekswyze geschreven, van groot vermogen geagt wierden; ja, op dusdanigen vorm geschreven, en om den halsgedragen, gehouden wierden een kragtige geneesmiddel te wezen voor de derdendaagse koorts; als by Samonicus te zien is; maar ook al van Augustyn daarom doorgestreeken, en over den hekel gehaalt, in zyn boek van de ketterye. Zie hier van breeder by den schryver van de kerkelyke en werreltlyke veranderingen op p. 314.

Maar waar men zielen vond, graag om Godts woort te weten.

Een algemeene vrees verspreidde zich alom.

Het twyflend wangelooft stond voor dit wonder stom:

En Jesus naam, nog onbekent by veele volken,

Wiert groot gemaakt, en opgeheven tot de wolken.

't Geloof won velt, door dit aanmerkelyk geval,

En elk beweest Godt eer, den schepper van 't heelal;

Op welkers oogwenk al de helse magten buigen,

En alle konstnary des Satans valt in duigen.

't Bedrog ontmaskert valt Godts leeraar zelf op zy,

En oeffent nu niet meer zyn konst van toovery.

Waarzeggerij verdwynt in haar verborgen hoeken,

En offert, overtuigt, een lengte tooverboeken

Aan vuur en vlam, op dat de list tot as verteer:

Hoe groot een schat daar aan gehangen is wel eer.

Vergankelyke schat vergaat, en sterft in de aarde,

Waar voor 't geloove een schat uitdeelt van hooger waarde.

Het woort des levens nam aan alle kanten toe.

Want wie geraakt was, boog voor 's hemels strenge roe.

Den mont der waarheit wiert niet langer wederproken,

Het heilloos Joodgespan te bitter opgebroken.

Men zocht de schaduw nu niet langer, maar het ligt.

En Paulus eer nam toe, door 't geen 'er was verrigt.

Verdichte Tovery, gebouwt op list en lagen,

Verderffelyke pest, de werrelt omgedragen,

Was uwe konstnary, met schyngeloof verbloemt,

Op dit gezegent spoor vernietigt, en gedoemt,

En 't mensdom namaals in 't geheugen niet gebleven,

Men had de onschuldigen hier niet voor 't vuur zien beven:

Nog de Inquisitie, dat verwoede moortgedrogt;

By wie 't onnozel bloet nog wort om gelt verkogt,

Had zo veel Regters niet in Tiranny doen blaken:

Men had de (a) stranden niet van raden, galgen, staken,

R

En

(a) Die straffen worden aan de zee-stranden in het gemeen uitgevoerd, gelyk nog in Portugaal.

*Hy ver-
wekt veele
geloovi-
gen,*

*en zelf de
toove-
raars.*

*Verbran-
den aer
tooverboe-
ken.*

*De naam
van too-
verye,
uit diery-
den over-
gebleven,
heeft veel
onheil ge-
baart,*

En martelvuren dus zien gloejen, als de nyt
 Zo menigmaal heeft uitgewerkt in later tyt:
 Toen 't blinde bygeloof, ter vierschaar hoog gezeten,
 Onnoosle zielen trapte op 't ongekreukt geweten,
 En heel Germanje door die blintheit ging in zwang;
 Dat nu de plaag verschopt van dezen zielendwang.
 Gezegent is het ligt, dat onze vrye landen
 Bestraalt, en niemant drukt met snoo gewetens banden.
 Gelyk Godts Afgezant, op 's grooten meesters spoor,
 Den Christen leidde, en tradt in vrede en vryheit voor.
 Heel averregts, als zy, die bitter en verbolgen
 Malkander om 't geloof hier jagen, en vervolgen.
 't Geloove, een gift van Godt, aan pragt, nog staat, nog gelt
 Gebonden, wort veel min verkregen door geweld.

Maar laat ons, vanden Geest, die Paulus noopt, gedreven,
 Den grootsten leeraar weêr opvolgen in zyn leven.
 De liefde tot den bouw van Christus nieuwe kerk,
 Die zyn gedagten houd verheven boven 't zwerk,
 Noopt hem weêr aan op zyn doordringende gepeizen,
 Door Macedonie, en Achaje te gaan reizen,
 Om 't kruisgenootschap te Jeruzalem het ligt
 Weêr op te wekken, steeds ontvonkt door zyn gezigt.
 Zo wenst Godts heldt, eer hem het sterfuur overkome,
 Het Evangely zelf te preken binnen Rome;
 Daar de Arentstandert, voor 't afgodendom geplant,
 De kruisbanier vertradt, en dreef uit stad, en lant.
 Maar nalyks stond hy reede uit Afie te treden,
 Of een nieuw onheil dreigde, in hem, al zyne leden,
 Uit een beroerte ontstaan: eer de oorzaak wiert bekend,
 Waar door de stad dus raakte in oproer overent.
 Het Heidendom, waar by zyn leere aan alle zyen
 Wiert opgevat, als zaat van nieuwe ketteryen,
 Die 't heiligdom van stads Diane stak in 't oog,
 Waar voor zich Ephesus Godtsdienstig nederboog,

*en veel
 onschul-
 dig bloet
 vergoten;
 byzonder
 in Duits-
 lant,
 en zyne
 aangren-
 zende ry-
 ken.*

*Lof van
 Neder-
 lant, over
 de vryheit
 van ge-
 wisse.*

*Paulus
 overlegt
 zyne ver-
 dre rei-
 zen, en
 wenst zelf
 ook Rome
 nog te
 zien.*

*Een schie-
 lyk oproer
 binnen
 Ephesus,
 mit Pau-*

Vergaderde, om Godts heldt hier in te wederstreven, *lus leere ontstaan.*
 Het mart- en straatgeboefte, en dong hem naar het leven,
 Van eene meenigte van arbeidsvolk gesterkt,
 Door welkers loosheit dit vooral wiert uitgewerkt:
 Nadien het konstwerk, dat hun neering deed beklyven,
 Op Paulus leere, stont ten ondergang te dryven,
 Gelyk een zilversmit, Demetrius genaamt,
 En door dit hantwerk wel het allermeest befaamt,
 Zig voor de meenigte liet als in wanhoop hooren:

Begunstigt iemant dit geloof, wy zyn verloren.

Ja 'k zie den Tempel van de magtige Diaan,
 Uit welkers beeltwerk, haar geheiligt, wy bestaan,
 Eerlang ontbloomt van zyn gewonelyke gaven,
 Ter neder storten, en ons in het puin begraven.

*Oproer-
 wekkende
 reden van
 eenen De-
 metrius,
 tot nadeel
 van Pau-
 lus leere;*

Wie kent de loosheit niet aan haar gespitt verstant?
 Men schelt de (a) Tempeltjes, gewrogt door onze hant,
 Huisgoden, en wat voort de kunst werkt, naar het leven,
 Door onzen Godtsdienst, en het oud gebruik verheven,
 Voor zielenloos, en zelf afgodisch door al 't lant:
 Voor eene uitvinding van het menschelyk verstant,

R 2

In

- (a) Hoedanig, en wat deze zilvere kasjes, of tempeltjes geweest zyn, daar over wort by de geleerden getwift. J. Oudaan, die deze zaak in zyn Roomsche Mogentheit p. 264. ook van ter zyden inbrengt, trekt twee gevoelens van geleerde mannen daar toe aan, waar van het laatste hem en ons waarschynelyk voorkomt. 't Eerste is dat van Beza, welke meent, dat het hantwerk van Demetrius, het hoofd der oproerigen, bestont in het slaan van zilvere penningen, met de beeltenisse van Diana en haren Tempel, en dat zulke muntstukken, na de bestempeling, Tempeltjes genoemd wierden, gelyk dus eenige gelftukken der Atheniensers, met een Os bestempelt, Ofsen genoemd wierden; waarom hy ook in den text vertaalt, *zilvermunter*, of *zilverbenker*, 't welk W. Goeree ook volgt. Het tweede is dat van Casaubonus, welke zegt, dat het Tempeltjes van zilver waren, waar in kleine beeltjes van Diana gezet wierden, en van de genen, die Dianaas Tempel kwamen bezoeken, gekogt, om tot gedagtenisse mede gedragen te worden; gelyk de St. Jacobsbroeders schulpen van hunne bedevaart medebrenghen, en anderen uit de Palastynze steden, merktekenen op den arm laten branden, tot bewys dat ze 'er geweest zyn; zo men anders met Pricaeus niet toestemt, dat dezelve tempeltjes hebben gediend om byzondere huisgodsdienst mede te plegen.

In enkel poppegoet bestaande, en geene Goden:
 Gants srydig met de wet der hemelse geboden,
 Om 't blinde volk dus om te leiden naar 't gewin,
 Dat ons het beeldwerk schaft der magtige Godin.
 Gaat dit zo voort, en wort die leer hier voet gegeven,
 Ik zie de grootheit van Diane, alom verheven,
 En haren Tempel, heel de werrelt door geagt,

die groote
 opschud-
 ding, en
 den Kruis-
 gezant le-
 vensge-
 waar ver-
 wekt.

Om hare majesteit, wel haast ten val gebragt.

Vervalt de godsdienst door deze afgeregte boosheit,

Wy vallen, nevens haar, in wisse neringloosheit;

Zo veele jaren van dit heiligdom gevoed,

Dat nu zo stout hier wort van Paulus omgewroet.

Stut konstgenooten, stut den val, hier uit te dugten.

Schud hy de blaên reeds af, hy plukt eerlang de vrugten

Van onzen arbeid: dryft dien zielverleider voort,

Eer hy gants Asie door zyn gevlei bekoort.

Dus sprak hy, en elk riep van gramschap aangedreven:

(a) Diaan van Ephesus is groot, en hoog verheven,

De

(a) 't Verloop der eeuwen maakt dat wy, de regte geschapenheit van veele zaken missende, dikwils ons met gissingen moeten vergenoegt houden. Op pag. 49 hebben wy aangemerkt, dat Diana, om dat haar verscheide bewerkingen worden toegeschreeven, ook onderscheide namen zyn toegevoegt. de redenvoeringen van Apulejus zullen myn voorig zeggen nader bevestigen, en aanleiding geven, om door de schemering der oudheit eenige gedaante van hare beeldsgestaltenisse te ontdekken. Dees dan, de maan aansprekende, zeit: *Koninginne des hemels, het zy gy de heerlyke Ceres zyt, oorspronkelyke voortbrenger der granen enz., of dat gy de hemelsche Venus, die in de eerste beginse- len der dingen, de liefde ter werrelt brengende, de onderscheidenheit des geslachts ver- eenigt hebt, en door een eeuwige voortteeling het menschelyk geslacht vermeerderende, nu in het rondom driftige heiligdom te Pafos geëert wort; of dat gy Febus zuster, die met verzagende hulpmiddelen de baring der vrouwen verhaastende, te Ephesus uwen heerlyken tempel hebt; of dat gy de veraarlyke Proserpina, door uw nagteghuil, met een driegestaltig aanzigt de nagtspoken bedwingende, de holen der aarde in toom houdende, door de bosschen dwalende, met een veelderleye dienst te verzoenen staat, enz.* Waar uit wy zien dat aan Diana wert toegeschreeven, het voortbrengen der aardvrugten, de voortteeling, de bevordering der geboorten, en bescherming der bosschen; welk elk in het byzonder door de Roomsche munt- beeltenissen bevestigd wort; en de gestalten der Ephesische Dianaas tempel- beelden, te Roome nog voorhanden, geeven duidelyk te kennen dat de

Grie-

A P O S T E L P A U L U S. IV. Boek. 133

De magtigste Godin van 't wyze Griekenlant;
 Dat hare beeltenis op 't outer zy geplant,
 En van ons allen hier godsdienstig aangebeden:
 Wat aanhang haren lof tragte in het zant te treden.
 Heel Ephesus snorde op dit luid geschreeuw te zaam.
 't Gepeupel woelde, en liep zich zelf ten enden aëm.
 Zo brult het nagtgeschreeuw der razende bachanten,
 Den Thyrs aanvoerende, waar zy de wyngaarts planten:
 In doller dronkenschap, op allen moetwil reë:
 Terwyl 't gebergte locit, en weërgalmt Evoë!
 ô Liber! Evoë! wien kunt ge niet bekoren,
 Genugchelykste Godt, uit Sémelé geboren,
 Dat uwe haat van ons eens wyke, om Orfeus doodt!
 Waar zal de Kruisgezant zich bergen in dien noodd,

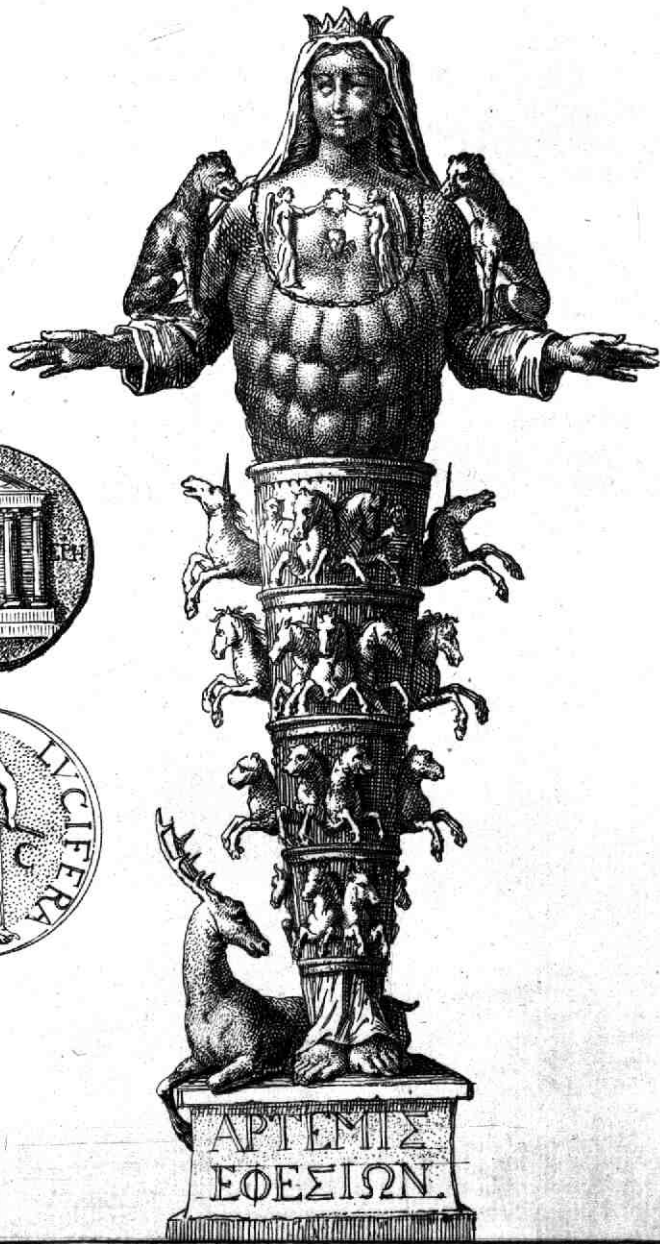
Een openbare oproer, en heel Ephesus op de been.

Gelykenis.

R 3

Daar

Grieken met die vreemde toefstellingen, de verscheiden eigenschappen in een figuur hebben willen afbeelden. Een dier beelden vertoonen wy in print hier nevens aan, met een kroon op 't hoofd, om dat zy haar erden als Koningin van het nagtligt, met veele borsten, om te beteekenen de alteelende en voedende natuur; velderlei beesten en beestekoppen, paarden, ossen, leeuwen, harten, kreeften, vliegen enz.; de laatste op haar kleedt als ingeweeven afgebeelt, en de rest van den navel af, beneedenwaarts, tusschen de bezwagtelingen uitsteken; gevende daar door te verstaan, dat zy door 't ontsluiting van den band der geboorten de scheepselen te voorschyn doet komen: want dat deze uitwerkinge ook aan de Ephesische Diana wiert toegeschreeven, blykt uit het verhaal dat J. Oudaan uit Hefegias Magnesium (by gelegentheit dat hy spreekt van het afbranden van Dianaas Tempel, op den zelfen tyt dat Alexander de Groote geboren wiert) aan de hant geeft, en dat dus luidt: *Diana, voorstamster der geboorte, op dien zelfen dag en uur van haar Tempel afwezig, om Olimpia, Alexanders moeder, voor vroedwyf te dienen, het te druk had om in den brand te hulpe te komen.* Of nu deze Dianaas beelden te Rome, voor welke van buiten ingebracht, plaats was ingeruimt, opregte namaakfels zyn van de Ephesische, daar aan wert nog getwyffelt, zo om dat Hieronimus in de voorreden over den brief aan de Ephesers zeit: *Eerende niet de Jagerinne, maar die met de veel mammen enz.* (gelyk zulk een op den penning van Keizer Klaudius, daar ze in een Tempel staat met het byschrift DIAN. EPHE, de Ephesische Diana, hier ook nevens aan in koper gebragt) als ook om dat men verschil vint in de byvoegselen: want daar onze beeltenis maar een leggend hart of hind aan de voeten heeft, ziet me'er in de afteekening van Francois Perrier twee, ter wederzyde van hare voeten op den voetstut een staande, gelyk ook haar beelt ongekroont.

ΑΡΤΕΜΙΣ
ΕΦΕΣΙΩΝ.

Daar Aristarchus, reeds met Gajus aangegrepen,
 In die verwarring zich voelt naar de schouplaats slepen,
 Den klauw, en fellen tant van 't ongediert ten doel,
 Dat hier in mensenschyn, 't aanwassende gewoel
 Vermeedert, brieft, en brult, en blixemt met zyn oogen.
 Stantvaste Paulus, met der broedren leet bewogen,
 Zyn reisgenoten, in de uitbreiding van 't verbond,
 In Macedonie, nu laatst van hun gegront,
 Dagt met zyn onschult hier den volke te overreden,
 En, voor hun beide, tot de menigte in te treden:
 Als zyn genootschap hem verzogt, in Jesus naam,
 Dit lieft te myden, om de grootheit zyners faam;
 Waar op Demetrius, van veel gewin versteken,
 Gebeten was, om op de kruisleer zich te wreken.
 Voorzigtigheit in noodt, gaat voor den heldenmoet,
 Als 't opperoide graau, door lant, of steden woed,
 Een hollend ros, door stang, nog montgebit te toomen,
 Uit welkers loop niet staat, dan ongeval te schroomen,
 Zo die niet zagt wort, of door wys beleid gestuit.
 Het duizenthoofd'ig beest, dat liever rooft, en ruit,
 En schent, en plondert, dan het oor leent aan de reden,
 Verdoonde zich alom in zyn wanschapenheden,
 En bragt, door de eene dit, door de andre dat ter baan,
 Onkundig zelf, waar uit het oproer was ontstaan.
 Waarom ook de oversten van Azie, en zyn steden,
 Zelf Paulus raden tot de schouwplaats niet te treden:
 Daar 't graau den meester speelde in het verwart geschil.
 Hy volgt geboogzaam, op dien raad, hun aller wil;
 Terwyl een versse troep, met bleek bestorve kaken,
 In 't midden van 't gedrang een oop'ning zogt te maken,
 Om Alexander te doen stellen voor 't geregt,
 Op dat door dezen het geschil wiert bygelegd:
 Gelyk hy al bereids daar toe had aangeheven,
 Om elk 't genoeg, dat men vorderde, te geven;

Maar

Maar 't was vergeefs den hoop gewenkt met mont, en hant.
De rede zwigtte voor het razend onverstant.

Zo dra men aan zyn stem hem voor een Jood erkende,
Verdubbelde 't geschreeu der oproerzieke bende:

Een nieuw gejuich ontstont hier op in 't algemeen.

Dat zich twee uren dus liet hooren agter een:

Diaan van Ephesus is groot en hoog verheven,

Haar eer en glory zal in alle tyden leven.

Groot is de (a) Nagtvoogdes, die 't starrenheir geleit,

En hare glansen om den kloot der aarde spreit,

Wanneer het zonnelyt, beneên de kim geweken,

Haar ligtent oog zich toont door alle werreltstreken,

In volle majesteit geviert, en aangebeên:

Gelyk haar beeltenis geëert wort hier beneên.

Diaan van Ephesus is groot, en hier geheiligt,

Die Grickens lantstreek door haar voorzorg houd geveiligt.

Een Godtheit, waard gedient met eerbied, en ontzag,

Die ons de nagt verligt, gelyk de zon den dag,

Diaan van Ephesus is groot, en hare luister

Siert alle tempelen, als alles smoort in duister.

Groot is de Nagtgodin, en haar geheiligt beelt,

Ons van Jupyn zelf uit den hemel meêgedeelt.

Diaan van Ephesus is eeuwig waard te loven.

Dus stont het oproer vast aan alle kanten boven:

Zo weinig door 't ontzag van 't hoog geregt gestilt,

Als door hun schryver, die vast yverde, om dit wilt

En woest getier, dat als een onweer wies, te smoren,

Tot hy zich eindlyk van de meenigte deed hooren:

ô Ephesus, met uw misnoegde burgery,

Wat rent uw drieste drift de reden ver voorby,

*Die ver-
worpen
wort, om-
dat hy
voor een
Jood ge-
kent wort.*

*Oproerig
geschreeu
der ge-
meente
hier op,
tot lof
van Dia-
ne.*

*Aan-
spraak*

In

(a) Dus ziet men haar op een penning van Faustina, met een brandende fakkel afgebeeld, (nevens de beeltenis van de Ephesische Diana vertoont) met het byschrift, DIANA LYCIFERA, in onze prentverbeelding gestelt.

van den
Secretaris
van 't ge-
regt tot de
gemeente.

In uwen godsdienst van geen menschen wedersproken,
 Veel min getergt om zulk een opstant te bestoken.
 Wien van u allen kan verborgen wezen, dat
 Dianaas heilig beelt bewaart wort in uw stad,
 De kerkbewaarster van die magtige Godinne,
 Die haren tempel voor kerkfchennis hoed hier binne,
 By 't heilig wierookvat, haar Godtsbeelt toegezwayt?
 Dat Godtsbeelt, welk een list die waarheit tegen krayt,
 Is van Jupyn ons zelf ten hemel afgezonden,
 Zo als het hier nog praat in luister ongeschonden.
 Heeft dit geloove? en agt gy 't zelf ligtvaardigheid
 Daar aan te twyflen? waar toe dit gerugt verspreit,
 Zo veel geschals gemaakt, en, in dat ydel wrokken
 Hier menschen aangevat, en voor 't geregt getrokken,
 Als tempelroovers, en beeltschenders dol van zin?
 Geen van hun allen kwetste oit de eer van uw Godin.
 Heeft des Demetrius, met zyne konstgenoten,
 Iets tegen deze, wie zal hem voor 't voorhoofd stoten,
 Indien hun beider zaak gebragt wort voor 't geregt,
 Dat yders (a) twistpleit met behoorlyk vonnis slegt?
 Dat zy malkanderen beklagen, zyn 'er schulden,
 Maar niet door oproer, in geen stad van regt te dulden.
 Hier zyn stadhouders, en hanthavers van de wet.
 Dus laat dit luid geschreeuw ter zyde zyn gezet,
 Indien wy zamen, door 't geweld hier reeds gerezen,
 Voor oproerftigters niet beschuldigt willen wezen.
 Een welgegronde vrees heeft daar toe dezen dag
 Vry voet gegeven, door dit wetteloos gedrag.
 En niemant (kwam hem 't hoog geregt daar op te dagen)
 Zou middel vinden, om die misdaad hem te ontjagen,

Al-

(a) Tot grooten roem bewaart hier de stadsgeheimschryver de eer van de gerechtsbank te Ephefen, als hy aan Demetrius en zynen oproerigen aanhang, die op Paulus gebeten waren, het oor weigert, tot dat de beschuldigers en den verweerder beide zullen gehooft zyn.

APOSTEL PAULUS. IV. Boek. 137

Alhier gepleegt in 't stuk van oproermakery.
 Van deze schennis dan in geenen deele vry,
 Zal 't u behoudnis zyn, geruſt weêr af te trekken,
 En op die wyze geen meer onruſt te verwekken.

Hier zweeg de ſchryver, wiens vermaan niet vloog in 't wilt:
 Want elk bedaarde, en al het oproer wiert geſtild.

*Waar op
 ſtilſtant
 komt.*

Gy waart deze onweerbui ter regter tyt ontweken,
 En met Eraſtus hier van daan juist afgeſteken,
 Timotheus; wanneer ge, op Paulus aanzoek reê,
 't Fier Macedonie gingt zoeken door de zee:
 't Fier Macedonie, aan uw trou en vlyt bevolen,
 Hoe zwaar te leiden van de wysheit zyner ſcholen.
 Geen middel laat ge, om 't woort te planten, onbezogt.
 Nu wil de Kruisgezant u volgen op dien togt.
 Zyn reislust, om in 't end ook Rome te beſchouwen,
 Belet hem langer zich in Aſie te houwen.

Wat ramp of onheil hem die togt ſpelt, of gevaar,
 Geen laſt valt hem in Godts gezantschap oit te zwaar.

Het oproer dus geſtild, en t'eenemaal verdwenen,
 Gelyk de zon, die, met den avond uitgeſchenen,
 Haar dagreis heeft volent, en, om gewenſte ruſt,
 Haar heete vlammen in den ſchoot der zee gebluſt,
 Gaf Paulus wederom het veilige geleide,
 Om zyn leerlingen te bezoeken, eer hy ſcheidde,
 En te verſterken, in 't verkregene geloof,
 Waar op de helhont baſt uit 's afgronds diepen kloof.
 Geen woort ontviel zyn mont, dat niet hun hart doorgriefde.

*Het op-
 roer ver-
 dwenen,
 hervat de
 Kruisge-
 zant zyne
 gewoonly-
 ken yver
 voor de
 Chriſten
 kerk;*

Hy boeit ze met den bant van eenigheid, en liefde.
 Myn liefde laat ik u, en volg den laſt van Godt,
 My opgeleit: dus blyft te vrede met uw lot.
 Laat wederzydze vrede uw harten zamen binden,
 Op dat geen ſcheuring de eensgezintheit mag verſlinden.
 Zo ſtap ik hier van daan geruſt op Jesus ſpoor.

*en wint
 vele,
 zo door
 zyne lee-
 re, als*

Hy zegent hen, en trekt hier op gantsch Grieken door,

Van waar hy Syrie bezocht had, zo de lagen
 Der Joden, hem gewoon bedektlyk na te jagen,
 Hem reede dezen weg niet hadden afgesneên.
 Wanneer benyde deugt de boosheit helpt ter been,
 Is 't reukeloosheit aan 't gevaar zich bloot te geven,
 En wysheit, elders heen, den nood voorby te streven:
 Gelyk de Kruisgezant der Joden bittren haat,
 Op 's grooten meesters spoor, voorzigtig weêr ontgaat.
 Gy Macedonie zult Godts Herout ontfangen,
 Gelyk Philippis, op der broederen verlangen:
 Van waar hem Lukas weêr in (a) Troas brengt te lant:
 Hier ook de reisgenoot van Jesus Kruisgezant.
 Een groot gezelschap van Godts nieuverkore leden,
 Om aan den zondagsdienst zyn yver te besteden,
 En de gedagtenis van 's Heilants marteldood
 Saam te vernieuwen, door het breken van het brood,
 Verwekte Paulus, op een groot getal van ligten,
 De nieubekeerde, daar vergadert, te gaan stigten.
 Gelyk hy vierig, op zyn morgenreis bedagt,
 Zyn leer daar rekte tot op 't midden van de nagt.
 Maar welk een nare kreet klinkt hier Gods held in de ooren?
 Wat weegeklag komt de benatide harten storen?
 Is ligt de Joodie haat hier weder op de been,
 Dat elk dus schreit, en wringt de handen tegens een?
 ô Neen. Een onheil drukt de harten van hun allen.
 Een jongeling, uit een der venstren dood gevallen,
 Waar in de slaap hem had bevangen onverwagt,
 Wort levenloos, ô ramp! den Kruisheldt toegebracht:
 Terwyl men 't lyk beschreit met wereloos erbarmen.
 De Apostel neemt den knaap uit liefde in bei zyne armen,
 Drukt den gestorven uit medogen aan zyn hart,

En

(a) De geboorteplaats van den Wyzen Lyco, waar van getuigt wort, dat hy de Athenienzers dikmaal met zyn raad veel voordeel gedaan heeft.

A P O S T E L P A U L U S . IV. Boek. 139

En wekt hem 't leven (a) weêr. Dit ligt eens yders smart. *die het weêr leven doet.*
 Gods sterke hant steekt hier in Paulus weder boven,
 En leert, al wie het ziet, in Jesus naam geloven. *Dat veels geloovigen maakt onder Heidenen, en Joden.*
 Der Heidenen nagt wykt dus voor 't zielopwekkend ligt.
 Wie, die nóg schroomt, wort van dit wonder niet verplicht,
 Om 't zalig kruisgeloof te stouter uit te breiden?

Dat zelf het leven wekt, wanneer het is gescheiden.
 Verloren (b) Eutichus beschouwt het kaarsligt weêr,
 En geeft, in Jesus naam, zyn levenwekker de eer,
 Van ook den yfen slaap des doods te kunnen breken.
 Waar gaf het kruisgeloove oit zienelyker teeken,
 Van zyn verborge kragt, daar 't hemels ligt uit straalt?
 ô Aldoordringend punt! uw magt is onbepaalt.
 Door uw vermogen is de hel en dood verwonnen. *Lof en kragt des geloofs.*

Uw woning is het ryk der eindeloze zonnen,
 Daar Paulus triomfeert, na den gewonnen strydt,
 Die hem de boosheit heeft gewekt van zynen tyt.

De dageraat breekt door, en noopt hem voort te varen. *Hy vertrekt van hier weder,*
 Zo voert ons Lukas, uit dit geestelyk vergaren,
 Naar Apollonie, toen Alson ook genoemt,
 Een Misiaanse stad, om haren naam beroemt.

Zy wonnen Chios, na 't bezigtigt Mitiléne,
 En Samos daags daar aan. Te Trogiljon verschenen,
 Verbleef 't gezantschap daar een etmaal, eer de dag,
 De naaste aan dezen, hen ook te Miléte zag,

Om deze stad, die door het pekcl van de baren *en komt te Miléte, om na Jeruzalem te gaan.*
 Zich scheit van Ephesus, met spoet voorby te varen:
 Nadien zich Paulus haastte om op het Pinxterfeest,

Ook te Jeruzalem de gaven van zyn geest.

S 2 T E

- (a) 't Heeft den almogenden behaagt, de leere, zynen Afgezanten en Propheten met onwederprekelyke wonderdaden te bevettigen; daar het wederlevendig maken van een doden de zekerste en kragtigste bestempeling af draagt, want waar heeft eenig bedrieger iets diergelyks verrigt?
 (b) Dus wort des jongelings naam gespelt, Hand. 20. v. 7.

volte in 2e druk

De Ouderlingen van de gemeente te Ephesus komen Paulus op zyn verzoek hier te Miléte zien.

Te mogen blyken doen: en , waar 't om hoog beschoren,
Levyt, en Priester, met de kruisleer te bekoren.

Dog eer hy voortreisde, in zyn yver onverwrikt,
Heeft hy naar Ephesus gezanten toegeschikt,
Om de Ouderlingen, op zyn hulp gewoon te bouwen,
Van die gemeente voor het laatst nog eens te aanschouwen,
Zig te verlustigen in hun gelieft gezigt,
En deze harderen te erinneren hun pligt.
Gelyk zy gunstig te Miléte ook hem verschenen,
Die nimmer faalde hun zyn hulpe te verleenen ;
Terwyl hy in den gloet zyns yvers noit gestuit,
Elk, voor zyn afreis, dus nog eens zyn borst ontsluit.

Aan- spraak tot dezelve voor zyne afreise ;

Getrouwe harders, en gebroeders, wien de Heere
Door my begunstigt heeft, met Christus ware leere!
Aan welker opzicht nu zyn kerke wort betrouwt.
Geloovige, die my reisvaardig weêr beschouwt,
Om, waar de geeft my roept, door lant-, en waterstrekken,
Met manne en hemelspys Godts erfdeel aan te kweken :
Gelyk die kudde, hier zo dikwils aangerant,
U wagt bevolen blyft, waar beere- en wolventant
De werelozen dreigt: is 't opzigt u bevolen,
Maakt dat geen roover zich kom warmen by de kolen
Van 't heilloos twistvuur, dat de onnoozelheit verflint.
Zyt ge ouderlingen? hoed, gelyk een Vader 't kint,
Met lust en liefde ook uw herborene gemeente,
Zy is u eigen, als het vlees van uw gebeente.
Gy hebt van de eerste tyt, dat Asie my zag,
Myn leven nagespoort, en dagelyks gedrag.

en ernstige vermaning tot behoorlyke opzigt.

Gy kent myn wandel, voor uw oogten noit verfteken,
En weet, hoe onvertsaagt ik voor Gods eer dorst spreken,
Waar zulks vereist wiert, schoon my Heiden, Turk, of Jood,
Om zulk een doen belaagde, en yverde om myn dood.
Godts eer moet voorgaan, en voor boey, nog kerker zwigten.
Op dezen voet zoek ik zyn tempel nog te stigten

In alle ootmoedigheid, gelyk een dienaar past,
 Dien 's Heeren wyngaart voort te planten is belast.
 'k Heb de bekeering door 't geloof, waar 't was van noden,
 Den Grieken opentlyk verkondigt, en den Joden,
 En hun de zaligheid in Christus toegezeit,
 U niets verborgen, maar het woort alom verbreit.
 Een voorbeeld, waar aan myn vertrek u houd verbonden.
 Want ik wort u ontvoert, en van den geest verzonden,
 Daar my Jeruzalem verwacht, Godt ten geval,
 Onwetend, wat my daar ter plaats gebeuren zal,
 Als dat zyn geest my staag indagtig komt te maken,
 Dat myn verdrukkingen en banden nu genaken,
 't Welk egter myn gemoed in geenen deel vervaart,
 Hoe my de boosheit ook vervolgt met vuur en zwaart.
 Ik hou myn leven my niet dierbaar voor my zelve;
 Maar tot den bouw gereed van Christus kerkgewelven;
 Op dat ik mynen loop aldus vervullen mag;
 Een blydschap, daar myn oog noit wederga van zag.
 Het wenslykste, waar na myn geest zich tragt te buigen,
 Is Godts genaverbond de werrelt te betuigen.
 Nu dwingt een hooger last my dit geweest te ontvliên.
 Gy zult myn aangezigt daarom niet langer zien,
 Door welke plaatsen ik het woort plag te verbreiden,
 Of waar wy immer van elkandren zyn gescheiden.
 Wie des verloren ga, 't is buiten myne schult.
 Dees dag, de laatste waar op gy my horen zult,
 Getuigt, dat ik myn troost u nimmer heb onttrokken,
 Maar steeds geyvert, om ten leven u te lokken,
 Met al het gene, dat de zaligheid betreft,
 De Afgoderyen dempt, en 't hart ten hemel heft.
 Wagt u hierom den last van uwen hals te schudden,
 Den hardren aanbetrowt, op Godts verstroide kudden.
 De Aartsheerder lokt ze met zyn zaligende stem:
 Vergadert ze in zyn naam, en doet, en hoort naar hem,

142 HET LEVEN VAN DEN

Die door den heiligen geeft u zent op zyne wegen,
Om deze, door zyn dood, en dierbaar bloet verkregen:

*Zyne
voorspel-
ling der
aanstaan-
de ketterse
tyden.*

Want ik weet zeker, dat uit 's afgronts helsen nagt

De boosheit eerlang op zal dondren onverwagt:

Dat wreede wolven, na myn afreis zullen komen,

Waar voor de lamrekoy zal fidderen, en schroomen.

Waakt op, als 't ondiër, met de schapevagt bekleed,

U als de schaduw volgt, en op de hielen treedt.

'k Zwyg, wat verkeertheit zèlf zal opstaan onder de uwen,

Door veel afvallige, gelyk de pest te schuwen.

Uit deze ryst eerlang een smet van kettery,

Die uwe leerlingen zal trekken aan haar zy.

Waakt op, en denkt, wat schat uw zorge is aanbevolen.

Indien de harder slaapt, waar zal het schaap niet dolen?

'k Heb u drie jaren lang gehanthaft, en alom

Myn zorg en vlyt getoont voor Jesus eigendom.

Gedenkt ge deze trouw? zo weet ge ook, met wat tranen

En zugten ik u dag en nagt plag aan te manen.

Nu naakt de tyt, de strenge uitvoerder van myn lot.

Des ik u allen de gena' bevel van Godt,

Den hartenkenner: en het woort aan zyne hoede.

Zo strek 't aanwassende geloove u zaam ten goede:

Zo wort gy erven van de kroon der heerlykheit,

Door hem, wiens woort zo lang door ons is uitgebreit.

Den vader der genade in 't eeuwig ligt te aanschouwen,

Den vader, magtig tot deze eer, u op te bouwen:

Gelukkig! die zich met zyne armoë houd vereert.

*De Apo-
stel ver-
toont dat
een opregt
harder
mit liefde,*

'k Heb niemants zilver, (a) gout, of kleeding oit begeert.

Op 's grooten Heilants spoor my nederig gedragen:

Van alle hoovaardy vervremt. uwe oogen zagen,

Waar zulks de noot verzogt, hoe ik met eigen hant,

My,

(a) Hier op draagt de Apostel zynen roem, 2 Theff. 3. v. 8., vergeleken met
1 Cor. 4. v. 12.

My, en den mynen heb verzorgt van onderstant,
 En, door dat voorbeeld u te zamen onderwezen,
 (Ver van de genen, die om 't woort den arbeit vrezén :)
 Dat men op deze wyze, in ramp en tegenspoet,
 De zwakke zielen trouw moet komen te ontmoet:
 Want liefdeloosheit wekt alom verkeerde gangen.
 Veel zaliger is 't hier te geven, dan te ontfangen.
 Zo luit des Heeren woort: gedraagt u naar Godts stem.
 Want al wat ademt, krygt zyn onderhoud van hem.

*maar
niet om
loon dient.*

*Besluit
van zyn
rede.*

Hier floot de Apostel zyn beweegelyke rede,
 Om met hun alle zich te schikken ten gebede.
 Men knielde neêr, elk hief de handen naar om hoog,
 En riep Godts hulp om laag met tranen in zyn oog.
 De hartenbreker weent: hier gaat het op een scheijen:
 De liefde toont haar kragt, en doet de broedren schreijen:
 Men valt elkandren deemoedig om den hals,
 En tragt, op 't uitterste van zo veel ongevals,
 Het onvermydlyke te blussen in zyn tranen.
 Niets dat de harten zo beroert heeft, in 't vermanen,
 Dan 't bittere woort: Wilt tog elkandren hulpe biên!
 Gy zult na dezen hier myn aanzigt niet weêr zien.
 Geen droever scheiden dan om noit weêr te vergaren.
 Nog wekt de Kruisgezant hen alle tot bedaren,
 Reikt elk de hant, bedauwt van 's hemels liefde, en vrê,
 En 't allerlaatst vaarwel geleit hem weêr op zee.

*Zyn be-
weegelyk
afscheit na
het gebed.*

De Kruisgezant, dus van de zynen afgescheiden,
 Noopt onze veder aan hem weder te geleiden,
 Gelyk de zenuw van myn zentweloos gedigt.
 Myn zanglust voert hem reeds Miléte uit het gezigt:
 Om, door Fenicie, op 't gelei der vlugge winden,
 Godts heldt, in Syrie, te Tirus weêr te vinden,
 Hoe van zyn oogmerk afgeweken, en hier aan-
 Gelant, om 't schip dat aan die zeeftad moest ontlâên.

*Waar na
hy te
scheep
slapt.*

*Zyn aan-
komst te
Tirus in
Syrie.*

Hier nu verwelkomt, en een tydt van zeven dagen

By

Zyn ver-
blyf van
zeven da-
gen al-
daar.

By hen vertoevende, die 't kruis in 't harte dragen,
Leerlingen, door 't geloove aan zyn beroep verpant,
Plukt hy de vrugt van 't nieuw verbond, hier voortgeplant;
Maar gants verwondert dat zyn reis hen doet vervaren.

De liefde, die zich door de vrees leert openbaren,
Perft hen Godts Afgezant medogend af te raên,
Zo moedig naar de ftadt Jeruzalem te gaan,

Vreeze
der kruis-
genoten
voor zyne
reize naar
Jeruza-
lem;

Als van zyn lot bewuft, en wat hem ftont te wagten.

Maar wie, dan hy, raad met wat ongewone kragten

De geeft in Paulus werkte, en tot zyn lot hem riep;

Dat uit een wreeden wolf hem in een lam herfchiep,

Toen hem Damafcus zag de Christenkerk belagen.

Dus gaat de reis weêr voort, na 't einde dezer dagen,

Van jong en out, eer hen de zandige oever fcheit,

Uit liefde tot Godts heldt, al klagende uitgeleit.

Voor 't fcheiden knielt men neêr met zaamgevouwen handen,

En bid den Schepper om een zegenryk belanden,

Voor 's hemels afgezant, die, alle leet getrooft,

In Jesus liefde blaakt, gelyk de zon in 't ooft

Met kragt opryzende uit een drang van onweêrwolken,

Te fchoner daagt in 't oog der Indiaanfê volken.

die Pau-
lus egter
voortzet.

Gy meugt, ô Tiriers, hem volgen met uw oog,

Waar ftorm, of onweêr ryft, geen zee gaat hem te hoog.

Toen Ptolomais hem hier zaggh aan land getreden,

Hy komt
te Pto-
mais, en
bezoekt de
nieuwe
Christe-
nen,

Daar zig ook een gedeelte onthielt van Christus leden,

Was die gemeente hem te waard, als hy haar zag,

Om van zyn trooft haar niet te dienen, dezen dag;

Een dag hun waarder, dan een heele reeks van jaren.

Uit deze zeefad, omgefukkelt door de baren,

van daar
te Cæfa-
reen, daar
hy het
fchip laat,
en te lant
treedt;

Ontdekte zyn gezigt het Palestynfê frant.

Hy laat te Cæfareen de kiel, en treedt aan lant,

Bezoekt Philippus, een van Godts Evangeliften,

Die hem verwelkomt als den wytvermaartften Christen,

En hoeft van Jesus kerk, uit duizendenden gezogt,

Met

Met al 't gezelschap, dat hem volgde op dezen togt.
 Hier zag hy 't woort vervult, dat eertyts (a) Joël leerde,
 In twee paar maagden, waar van yder profeteerde,
 Philippus dogteren van hoogen geest begaast:
 Des zyn verblyf aldaar met eenen wiert gestaast.

*en Philip-
 pus, eer-
 nen der
 Evange-
 listen, be-
 zoekt.*

Hoekrimpt my 't hart, op't geen hier dondert in myne ooren!

Is u dan anders niet dan ongeval beschoren,

Stantvalste Boetgezant, en trouwe Martelaar?

Schoon plaag op plaag u volgt, en telkens nieu gevaar,

Nog tragt de haat vergeefs den luister te verdooven

Van uw geloof, beproeft als 't gout in eenen oven.

Godts liefdevuur, dat in uw hart, en aders brant,

En boei, en kerker tart, wort van geen vrees vermant :

Schoon Agabus zich uit Judea hier laat vinden,

En, door zyn voorbeeld toont, wat bant u sta te binden,

Daar hy zig, voor elks oog, met uwen (b) gordel boeit,

't Gevaar voorzegt, dat vast in alle wreetheit groeit,

En te Jeruzalem u staat op 't lyf te komen;

Zo dra de Sinagoge uw komst daar heb vernomen.

*Voorspook
 van Pau-
 lus lyden,*

*uit de
 voorzeg-
 ging van
 Agabus ;*

T

Gy

(a) Profeet Joël, cap. 2. 28.

(b) Wanneer datgene, welk men door onze spraak wil uitdrukken, met voor-
 beelden, aan het gezicht vertoont wort, maakt het te vaster indruk op het
 gemoet. Dus hebben de Profeten oudtyts deze wyze in gebruik genomen. zoo
 leeft men i Kon. 11. 29., dat de Profeet Ahia zyn mantel in verscheide stuk-
 ken scheurde, om aan den Koning Jeroboam te vertoonen de scheuring en
 afval van de tien stammen. En den Profeet Jeremias wiert van Godt belast
 een jok aan den hals te dragen, en dat aan vyf nabuurige Koningen te vertoo-
 nen, tot een teeken dat zy dus hunne halzen met Juda zouden buigen onder
 Nebucadnezar; op welk spoor Agabus hen is nagevolgt; en, in opzicht van
 dingen die voorleden waren, merkt de Heer D. v. Hoogstraten aan,
 (in zynen berymden Fedrus, op de schipbreuk van Simonides,) dat de schip-
 breukelingen oudtyts met een Tafereel, waar in hun ongeluk was afgemaalt,
 zo om een sterker indruk van hun ongeval, als des te zekerder het gemoet
 der menschen tot medelyden te bewegen, langs de huizen liepen bedelen.
 En zo de Beeltenissen van den lydenden Christus met geen ander oogmerk
 in de kerken der Roomsgezinden gestelt wierden, dan om door die zienlyke
 verbeeldingen van de zaligende kruisdood een sterker indruk op het gemoet te
 geven, wie zou dat gebruik met eenig recht wraken?

Gy flaat geen twyffel aan den mont der Profefy:
Maar ftapt, om lief nog leet, Godts hoog bevel voorby.

Het kruisgenootfchap tragt vergeefs u te bewegen,
Om u te onthouden van deze akelige wegen.

Hoc zwaar Jeruzalem hun alle legt op 't hart:

Hoe zeer gy zelve deeld in hunne vrees, en smart,
En elk u smeekt, om tot die ftad niet op te treden:

Uw reis wort niet geftaakt om tranen nog gebeden.

Gy agt het ydelheit, dat elk u 't hart dus breekt,
En week maakt, en zich zelf om u in kommer steekt.

Zou boey of kerker ook uw groote ziel vervaren,

Die Joden, Heidenen, nog woedende Barbaren

Gevreest hebt, aan wat kufft, of ver gelegen oort,

Het Evangeli door uw mont ook is gehoord?

Jeruzalem zal zulk een glory noit verwerven.

Gy zyt voor Jesus naam daar zelf bereit te fterven.

Dus maakt de reisgenoot zich op uw yver ree,

En volgt uw voorbeeld in ftantvafte liefde en vree.

Eenftemmigheid roept uit: Godts wille moet gefchieden:

Ons pafte te luiften, en den Vader te gebieden.

Het fterflyk leven, van veel onheil aangerant,

Is flegts een reis van hier naar 't hemels Vaderlant,

En even eens door welk een weg wy ftaan te fcheiden.

Wy zien den Kruisgezant de zynen dus geleiden,

Befchaduwte van het licht des allergrootften mans,

Tot daar Jeruzalem van kerk- en torentrans

Zyn trotften luifter fchiet op de eere der Rabbynen,

Het licht onwaardig, dat hun hoogmoet komt befchynen.

Het bouwgevaarte, dat op Sions heuvels leit,

En heel Judea tart in pragt en heerlykheit,

Ontfangt de broederschap, op 's hemels laft wilvaardig,

Als vremdelingen, de herbergzaamheit onwaardig:

Tot dat een Mnafon, hier gelant van Cafareen,

Een oude leerling, met meer jongren hem gemeen,

*die egter
volftandig
blyft in
zyn voor-
nemen,
hoe zeer
van de
broederen
gebeden,
om zich
voor Je-
ruzalem
te hoeden.*

*Paulus
komt te
Jeruza-
lem.*

APOSTEL PAULUS. IV. Boek. 147

Der Kruisgezanten hoofd huisvesting aan komt bieden,
 Eer hen de Joodse haat ontdekke, of doe verspieden.
 Een nieuwe vreugt beving de broedren met elkaer,
 Zo haast de Apostel hun verscheen in 't openbaar,
 In wien 't geloof uitblonk, gelyk een dier gesteente.
 Hier van Jacobus, den opziender der gemeente,
 Verwelkomt, en onthaalt van zulk een langen togt,
 Melt hy de wondren, door Godts hant alom gewrogt,
 Waar ook het Heidendom, hoe grof, en onbedreven,
 Nu aan 't geloof verpant, gehoor had willen geven.
 Elk loofde op dat verhaal, met blydschap des gemoeds,
 Den Vader dier genade, als oorsprong alles goeds,
 Daar by vertoonende, hoe duizenden van Joden,
 Alhier bekeert, nogtans besnyd'nis, en geboden
 Zich onderwierpen, trouw, en yvrig voor de wet,
 Op Sinai gestaaft, en eindloos vastgezet.
 Waarom 'er vrees was, nu deze allen klonk in de ooren,
 Dat hy de Joden, by de Heidnen uitverkoren,
 De wet verwerpen deed, en hunner vaders zeën,
 De nieugeborenen deed doopen onbesneën,
 En dus van Moses styl, en orde gants ontaardde,
 't Geen te Jeruzalem niet weinig onlust baarde,
 Haast uit te barsten in een doodelyken haat
 En oproer, wiert zyn komst bekend in dezen staat.
 Hier tegens diende raadt en middel aangenomen,
 Eer men de meenigte te zamen dede komen,
 Uit nieuwelingen, meest bestaande in Christus leer,
 Tot zulk een schielyke verandering nog te teer,
 En daarom waardig lieft wat te gemoed te treden.
 Verziende Paulus tast den grond van hunne reden,
 Gedraagt zich wyslyk naar der Ouderlingen raadt,
 En volgt het middel tot afwering van dien haat.
 Hy kiest hier toe, van hun ter hoogtyt opgezonden,
 Zich twee paar mannen, aan belofte, en woort verbonden:

*Blydschap
der Chri-
stenen al-
daar, op
het ont-
fangen des
grooten
Apostels ;*

*met vrees-
ze ver-
mengt,
om dat
Paulus
doopte
zonder
besnyde-
nis.*

*Middelen,
om dit te
weeren ,*

*en de wet
voor die
tyt te vol-
doen, om*

*de ergernis
te myden.*

Bescheert hun 't hoofthair, naar de wyze der Hebreën
Gereinigt, en voldoet de wet, in 't algemeen.

Gelyk hy 't zelve spoor voor yders oog bewandelt,
Zig 't hoofd scheert, wast, en naar hun Tempelwetten handelt.
Hy wort, om 't zielgewin, den Jode, dus een Jood,
Den Heide, een Heide; waar 't geloof roept, of de noodt
Hem perft, gelyk als hier de wetten te onderhouden,
En allen argwaan, zo voor vrenden, als vertrouden,
Te dempen, waar geweld, of oproer wort geschroomt,
Dat uitgespat, door regt, nog reden wort betoomt.
Dog wat omzigtigheid van de eer der Kruisgezanten,
Tot elks voldoening, wiert gebruikt aan alle kanten,
Schoon hy der Joden oog voldeed met veel gedult,
Zelf de offers staafe, tot de kerkdienst was vervult,
En yders argwaan op die wys zig dagt te ontheffen,
Moest dees voorzeide bui, naar 't bleek, hem egter treffen.

*Hy wort
egter ont-
dekt door
eenige Jo-
den van
Asie, die
hem ken-
nen,*

Zo valt de Apostel, hoe bedekt hy leert en stigt,
Op nieuws zyn vyanden in 't hatelyk gezigt,
Van 't oog, eer 't iemand waande, ontdekt der Asianen,
Terwyl hy yverde met leeren en vermanen.
Dit Joodgenootschap, uit een aangeboren wrok,
Op zyne leere riep: men boei hem in den stok;
En kreet, en schreeuwde tot de zaamgedronge scharen:

*en voor de
volle Si-
nagoge be-
schuldigen
en
lasteren.*

Beledigt Israël! wil dit gedrogt niet sparen,
Wiens hatelyke tong onze oude instelling weert,
Zich boven Moses heft, en andre wetten leert,
Als onze aardsvaderlyke, in de eer der offerhanden
Bevestigt, en verspreit door alle Joodse landen:
Hy agt besnydenis, nog Abrahams geslagt:
Ontwyt den Tempel, door zyn Grieken, hier gebragt
Van Ephesus, als ons niet duister quam ter ooren,
Om Trofimus was zulk een misverstant geboren,
Hier 't eerst van 't nydig oog des Asiaans ontdekt,
Met andre, Paulus tot gelei en dienst verstrekt.

De Tempel dreunt, en galmt op 't onverwagt rumoeren,
 Al 't volk raakt op de been, Jeruzalem in roeren;
 Men rukt den Kruisgezant verbaast ten tempel uit,
 Op dat zyn leven daar den haat niet val ten buit.
 Als dus de moetwil groeit in teisteren en sleuren,
 Tragt hem de boosheit met haar tanden te verscheuren,
 Die blixemt op zyn naam en wandel, luid en hoog,
 Om hem te haatlyker te maken in elks oog.
 En twyfloos had de nyt hem hier berooft van 't leven,
 Waar dit gerugt, hoe langs hoe verder opgedreven,
 Het wakend krygsheir niet geklonken in het oor:
 Waar uit de Veltheer fluks een bende volks verkoor;
 Om zich van de oorzaak, van dit heilloos muitineren,
 Te gaan verzekren, en alle oproer dus te weeren.
 Zo haast de Ruitewagt de oproerigen deed staan,
 Onthielt de woede zich van Paulus meer te slaan.
 Geveinsde huichlary, in 's hemels eer te bloode,
 Is dus de menschen meer gewoon te ontzien dan Gode.
 Hier stuit myn veder voor het wetteloos bestaan.
 Ik zie Godts Afgezant in yfse ketens slaan,
 En de armen boejen, om den Krygsvoogt als gevangen
 Te volgen, voor elks oog! ô averegtsfe gangen!
 Rampzalige yveraars, van rede en tugt berooft,
 Hoe wil die bloetdorst u nog druipen op het hoofd!
 't Is geen verwoede leeuw, genegen tot verslinden,
 Maar een geboogzaam lam, dat gy bestaat te binden:
 Roep vry, verbitterde gemeente: Weg met hem!
 Gy zult, voor uwe doot, nog zugten om zyn stem.
 Wraakzugtig ziet gy hem het leger binnen leiden,
 Om door dat middel 't opgepreste graau te scheiden,
 Van hier, gekerkert, en het wagtflot toebetrouwt,
 By uwen tempel, door Herodes last gebouwt,
 Om daar, byna verstikt, en 't enden aëm gedrongen,
 De flits te ontwyken van uw lasterende tongen;

*Een oproer
 hier over,
 eerst in
 den tem-
 pel, en
 voorts
 door heel
 Jeruza-
 lem.*

*De rui-
 terwagt
 komt tot
 weering
 van ge-
 welt.*

*Paulus
 geboeit, en
 in bewa-
 ring van
 't krygs-
 volk.*

Maar hoe gy juigt, en in zyn ramp nu triomfeert,
 Jeruzalem zal door zyn doot niet zyn vereert.
 De haat mag woelen, om zyn onschult te beledigen.
 Het staat den Leeraar vry zyn eere te verdedigen.
 Gelyk de hopman, door zyn waan in 't eerst verblind,
 In hem niets minder dan een oproermaker vint,
 Hier opgedondert met een troep van moordenaren,
 Egiptens boevenschuim, op jagt van roof ervaren,
 Dat zich in bergspelonk, en woesteny onthoudt,
 Gelyk hem de onschult doet verstaan van Godts herout.

*Paulus
 verzoekt
 gehoor om
 zich te
 verdedi-
 gen;*

*dat hem
 vergunt
 wort.*

*Schielyke
 stilzwy-
 gentheit
 hier op,
 die aan-
 dacht ver-
 wekt.*

De Tarfer helt verzoekt alleen maar gunstige ooren,
 Om hem, zo wel een Jood als de andere, te hooren;
 Op dat men de oorzaak mag ontdekken van den haat,
 Die hier Godts Afgezant zo stout in 't aanzicht slaat.
 De Hopman keurt zyn eis voor goet: de lastraars zwygen,
 De stilte nadert, en spelt hem gehoor te krygen.
 Hy stygt de trappen op, en wenkt aan ailen kant
 Het mommelende volk tot stilte, met zyn hant.
 't Gedruis versmoort, als in stilzwygentheit begraven:
 Gelyk een onweer stuit voor eene stille haven.
 Waar op de Apostel, nu geruft in zyn gemoedt,
 Zich dus verantwoord, naar een vriendelyke groet.

Einde van 't vierde Boek.

D E
KRUISHELD,
 O F H E T
 L E V E N
 V A N D E N
APOSTEL PAULUS.
 V Y F D E B O E K.

ONwetend, of 't myn heil, of onheil zal doen naderen,
 Geliefde broederen, en gy bescheide Vadersen,
 Dat ik in 't end, naar uw zo lang gewenst gedult,
 U mag doen horen, hoe 'k geteifert, buiten schult,
 Gehoont, en aangerant, van elks moetwilligheden,
 Ben herwaarts aangevoert, en tegen regt en reden
 Geboeit, gelyk ge ziet, op yders woest gefchreeuw,
 Zult gy my geeneñ Griek bevinden, maar Hebréeuw,
 In uwe school gekweekt, en daar in opgetogen;
 Zo ziet de haat, wien zy dus handelt onbewogen.

Een grooter stilte gaf 't begin van dit verhaal,
 Toen elk hem voor een Jood erkende uit zyne taal.
 Het mompelen had uit, en elk leende opene ooren,
 Als Paulus voortging: 'K ben een Jood als gy geboren,

*Paulus
 stelt zig,
 ter verde-
 diging
 zyns
 wandels;
 tegen de
 lasterin-
 gen der
 ontaarde
 Joden;*

*dat nieu-
 wen aan-
 dagt ver-
 wekt.*

En

*Hy begint
zyne rede
met het
verhaal
zynes
jeugs en
opvoeding.*

En in Cilicie, te Tarsus opgevoedt.

In deze zeeftadt heeft myn jonkheit wel gemoet

De vaderlyke wet, en onzer oudren zeden

Zig onderworpen, ver van oit daar af te treden.

Rabyn Gamaliël heeft my 't vernuft gewet:

Aan dezes (a) voetbank heb ik my ter neêr gezet,

En uit zyn lessen, 't geen de wet beval, gezogen,

Met zulk een yver, als gy hier staat voor myne oogen:

Ja ('k mag 't nu zeggen) noit zaagt gy een' yveraar

Zo groot, als ik my heb getoont in 't openbaar.

*Verhaalt
zyne ver-
volging op
de Chri-
stenen.*

Ik heb den weg, dien gy betreedt, zelf aangehangen,

En, wie 'er afweek, zelf gebonden en gevangen:

Geen oudt, of jong verschoont, maar wat in myne magt

Geraakte, schuldig te Jeruzalem gebragt.

De Hoogepriester, die het al voor zich ziet buigen,

En al de Joodse Raadt zyn hier van myn getuigen:

De Sanhedrin heeft zelf met last, en hoog bevel,

My naar Damascus afgevaardigt, bits, en fel,

Om alle, die ik vond naar Christus stemme luistren,

Met list te vangen, of in boejen voort te kluiſtren;

Gelyk weêrspannigen van Moses styl en wet,

Daar Galileä zich had tegen aangezê.

Aldus van hun gezag met zegelen, en brieven

Gestaaft, en ondersteunt, om Jesus oog te grieven,

Begeef ik my op reys, en met gevolg, te paard.

Maar luister; wat my voor Damascus wedervaart,

Juiſt als de zon, omtrent de middaglyn gerezen,

Den dag op 't helderste vertoonde aan yders wezen.

Een schielyk ligt omscheen met onverwagten glans

My, en den troep die my verzelde, uit 's hemels trans,

't Welk ons, gelyk bedwelmt deed deinzen heen en weder:

Waar

(a) Zittende de Leeraar op eene hoogere of verheevener plaatse, dan de leerling geplaatst beneden als aan zyne voeten.

Waar op een blixem uit de lugt my wierp ter neder,
 Gelyk een steen in 't zant, en 't paart aan myne zy,
 Gevolgt van eene stem, die niemant riep dan my,
 En, als een Godspraak, my toegraude gants verbolgen:

ô Saul! Saul! wagt u my dus te vervolgen.

't Is hart de verssenen in prikkelen te slaan.

Zie toe, wat gy begint, en wyk van deze baan.

In die verbaasftheit liet myn stem zich egter hooren:

Wie zyt gy Heer, dien ik bestaan hebt te verstoren?

Waar op Godts antwoord tot bescheid gaf, klaar, en net:

De trooft der Christenen, Jesus van Nazareth.

Sta op, en spoed u naar Damascus, daar Messias

U heeft geheiligt aan den doop van Ananias;

Op dat ik u gebruik voor 't blinde heidendom,

En gy, by hoog en laag, myn naam uitbreid' alom.

In deze ontroering van den grond weêr opgerezen,

En by de hant geleit, van die den weg my wezen,

Geraakte ik eindlyk te Damascus in de stad

By Ananias, van den Joden hoog geschat,

Als eenen vroomen, Gods getuigenissen waardig,

En, op des hemels last, en wet, altyt wilvaardig.

Voor dezen staande nog berooft van myn gezigt,

My door de vlam ontvoert van 't hemels blixemligt,

Sprak Ananias, door Godts geest met my bewogen;

Gebroeder Saul, zie den dag weer met uw oogen.

Gy hebt genade om hoog: en onzer vadren (a) Godt

Heeft uwe ziel bereid een hoog gezegent lot.

Gy zult de Heidenen voor Christus stem doen buigen,

En, van het geene u hier gebeurt is, zelf getuigen.

Hier op gedoopt, en door de oplegging zyner hant,

Aan 't heir der Christenen, gelyk een lit verpant,

*En wonderlyke
 bekeering
 op den
 weg naar
 Damas-
 cus.*

V

Wat

(a) Een spreekwyze onder de Joden, om hun dies te meer te verzagten of te gemoed te komen.

Wat stond my nader, als het hart hem op te dragen,
 Die 't ligt der zaligheid zo heerlyk my deed dagen,
 En myne ziel, hoe vuil van zonden, klaar, en rein
 Liet wassen in den vloet van Jesus heilfontein?
 Ik volgde 's Heilants stem, met yverig begeren,
 En loofde, in Christus, nu den Godt, en Heer der Heeren.
 Maar wat gebeurde my een korte poos hier na!
 Een wonder voor myn geest, en zonder wederga:
 Daar ik gereet stont om den tempel uit te treden,
 Naar ik de Godtheit had geoffert myn gebeden,
 En een verrukking al myn zinnen trok om hoog:
 Ik zag den Heilant zich vertoonen voor myn oog,

*Gesprek
 van den
 Kruisge-
 zant met
 Gode, door
 een nagt-
 gezigt;*

Die my genaderyk dus toesprak: Ga! ga henen!
 Verlaat Jeruzalem, daar 't ligt is uitgeschenen:
 Want, hoe gy arbeid, hoog of laag zoekt, hoeft voor hoeft,
 Of hier van my getuigt, gy zult niet zyn geloofd.
 Toen riep ik entlyk uit, hoe ook bedwelmt van zinnen:
 Genade Heer, men kent myn naam alom hier binnen.
 Geheel Jeruzalem weet, met wat onbescheit
 Ik uw geloovigen myn lagen heb geleit.
 Haar leden voelen nog het snerven van myn roeden,
 En boei, en kerker zyn getuigen van myn woeden.
 Want zelf toen Stefanus, uw Kruishelt, wiert gedood,
 Was ik onzalige op zyn uitvaart meê genoodt,
 De kleedren bergende (helaas! wie helpt my weenen?)
 Van die hem smoorden in een hagelbui van steenen:
 Die, voor zyn uitgang, Godt, door geen geweld vermant,
 In 't ligt aanschoude, en u, aan 's Vaders regte hant.
 Wie zal my hooren, hoe van 's hemelsgunst beschenen,
 Die weet, hoe blind ik daar de handen aan kwam leenen?

*die hem
 last geeft
 tot de
 Heidenen
 te gaan.*

Maar hy, die 't al gebiedt, en best de tyden kent,
 Van hem verordent, en ter zaligheid gewend,
 Herhaalde zyn bevel, op myne ootmoedigheden,
 En sprak: Zyt goedes moeds, en in uw lot te vreden:

'k Heb

'k Heb u verkoren als een wisse boetbazuin.
 Eerlang klink uit uw mont myn naam op frant, en duin:
 Waar gy den kruisweg baant aan alle werrelts enden,
 Waarom myn last u naar de Heidnen af zal zenden.

Dus verre was Godts Heldt gekomen met het woort:

Wanneer een luid geschreeuw in 't hondert wiert gehoort,
 Een luid geschreeuw, dat de vergadring bragt in roeren,
 En al de lugt ontfak met yffelyk rumoeren,
 Gelyk een onweer, in een pruilend wolkgedrang
 Te zaam geronnen, zig te ontlasten komt eerlang,
 De stormen uitbraakt in zoo velerhande buijen,
 Als of zich 't noorden liet aanhitsen op het zuijen,
 De velden met een zee van regen overftroomt,

*Oproer o-
 ver dit
 verhaal.*

Gelykenis:

't Geboomte ontwortelt, en ter neêrflaat ongetoomt:
 Terwyl de lantman zugt om 's onweêrs ongenade,
 Zyn zwaar verlies betreurt en onherhaalbre schade:
 Zoo stof de meenigte hier weder overent,
 Gelyk een toomloos paart, dat geenen breidel kent.
 Een woeste t'zamenhang van stemmen luid verheven
 Klont wyt en zyd: Men ruk dien valsaart uit het leven:
 Die 't Heidendom voor ons stelt, geen aanhoorens waard.
 Een andre kreet: Weg met dien booswigt van onze aard:
 Onwaard dat hem het ligt, na dezen, meer beschyne:
 Op dat zyn laster als de sneeuw voor 't vuur verdwyne.
 't Gewoel vermeerderde op dit yffelyk gerugt:

Des rees de stofwolk met hun kleedren (a) naar de lugt.
 Waarom de Veltheer last gaf 't razend volk te scheiden,
 En Paulus wederom het leger in te leiden,
 Om door een geesseling te krygen uit zyn hals,
 Waarom de menigte op hem uitspoog zoo veel gals,

*Paulus
 word uit
 der Joden
 handen
 gehouden,
 en weêr
 gevangen
 naar 't
 leger ge-
 bragt,*

V 2

En

(a) Dit waren in dien tyt teekenen van verwoedheit en razernyen. De Franssen, aan den Veltslag zullende gaan, werpen dus nog voor den aanvang des fryds met een gejuich de hoeden in de lugt.

en gevonn-
nist om ge-
geesselt te
worden,

En elk om 't zeerft , hem scheen te dingen naar het leven.

Dit eerloos vonnis , kort daar aan ook uitgegeven ,

Had aan den (a) geesselpaal hem 't lichaam nu ontdekt ,

En met de koorden reeds zyne armen uitgerekt ,

(Wie kan het kryggewelt , en zyne woede toomen ?)

Wanneer Godts afgezant (hoe ongewoon te schroomen

Voor 't geene , om Jesus naam , hem hier te lyden stont)

en vryge-
sprooken ,
om de eere
van zyn
Roomfch
borger-
fchap.

De banden flaken deed , waar meê 't geweld hem bond.

Hy fprak den Hopman aan met een bezadigt wezen :

Zyt gy gewettigt om een mensch , nog onverwezen ,

En daarenboven een Romein , dus aan een paal

Te mogen geeslen doen , zyn eere ten schandaal.

Twee regten , vaart gy voort , staat gy dus te overtreden ,

Van 't Roomfch borgerfchap nooit ongeftraft geleden.

Wyl 't eene , als 't andere voor myn onnoozelheit ,

Hier overrompelt , en myn eer , en onfchult pleit.

Deze aanspraak trof met vrees den Hopman over hondert.

Geen

(a) Aan een paal of kolom gebonden te geesselen , was naar het Roomfch ge-
bruik , zo wanneer het binnens huis of op de gemeene gerigtsplaats geschiedde.
Prudentius :

Atque columna

Annexus , tergum dedit , ut servile , flagellis.

dat is: En aan een kolom gebonden , heeft hy zynen rug , als van een slave , aan de riemen gegeven. Anderzints geschiedde dit ook op de frate staande , of voortgaande: regt anders als by de Joden plag te geschieden , die de geenen , die gegeesselt zouden worden , deden nederleggen , gelyk men kan afnemen uit de Wet , Deut. 25. v. 1. En het zal geschieden enz. , dat de Regter hem zal doen nederuellen , en hem doen slaan , enz. Het geesselen geschiedde ook by de Romeinen niet altyt even zwaar , maar wierden , meer of minder slagen gegeven , na de misdaad ligt of zwaar bevonden wierd: mede anders als by de Joden plag te geschieden , die een gezet getal slagen gaven , volgens de wet , Deut. 25. v. 3. Met veertig slagen zal hy hem doen slaan , hy zal 'er niet toedoen enz. Hoewel de Joden dit volgens de Vaderlyke overleveringe hebben bepaalt op negen en dertig , gelyk in hunnen Talmud , Maccoth. C. 3. § 10. te zien is; op welk gebruik Paulus ziet , 2 Cor. 11. v. 24 , daar hy zeit: Van de Joden heb ik veertig slagen , min een , vyfmaal ontfangen.

Geen voorpraak had hem oit zo schel in 't oor gedondert.
 Hy gaat, verlegen in het geen reeds was geschiet,
 Den Opperveltheer aan van 't volle krygsgebied,
 En toont, wat onheil stond uit dit geval te schroomen:
 Wyl Paulus zig beriep op 't burgerregt van Romen.
 De Maarschalk polssende de driften van 't gemeen,
 En ziende door den haat der bittere Joden heen,
 Byzonder toen Godts held hem klinken deed in de ooren,
 Hoe 't Roomsche burgerschap hem ook was aangeboren,
 En niet voor gelt gekogt, (waar door zyn adeldom
 Zelf dien van (a) Lifias in lof te boven klom)
 Deed hy, van vrees in 't hart getroffen, hem ontbinden,
 Wel trouw bewaren, en bezorgen voor 't verslinden
 Der Joodse woede, en haat: uit welkers moortgeschreeuw
 Zich 't brullen hooren liet van een verwoeden leeuw,
 En afgefasten wolf, verhit op mensenspieren,
 Wanneer de honger raast in de ombetembre dieren.

De heirvoogt, in den staat van Paulus nu geruft,
 Dog van zyn misbedryf geheel nog onbewuft,
 Waarom hy onverhoort van 't Jodendom gegrepen,
 En, op der Joden last, in banden was benepen,
 Daagt zonder uitstel heel den Joodsen Raad by een,
 Om te ondertasten wat hem op mogt zyn gestreên,
 In wien niets uitblonk, dat met schult hem kon bezwaren.
 De felle dag genaakt: men ziet den Raadt vergaren:
 Uit welkers oogen niet dan bittere haat, en nyt,
 En woede, en wraakzugt was te ontdekken vol van spyt.
 Stantvaste Paulus, in zyn ongeval geduldig,
 En, op des Heilants spoor, in alle het gene onschuldig,
 Dat hem de boosheit, van verwoede wraak gefart,
 In 't aanzigt smeet, om hem te trappen op het hart,

*De
 krygs-
 voogt doet
 den Jood-
 sen Raadt
 vergade-
 ren, om
 Paulus
 nader te
 hooren;*

*voor wien
 de A-
 postel ver-
 schynt.*

(a) Dus was de naam des Veldtheers; die zelf bekende het zyne voor geld gekogt te hebben, waar door hy minder edel dan Paulus was.

Tradt, van zyn wagt bewaart, den Raadt eerbiedig tegen,
En hief dus aan, zo dra hy had gehoor verkregen:

Zyne aanspraak tot den Raadt.
Gebroeders, hier alleen vergadert dezen dag,
Om 't noodeloos geheim van myn bekend gedrag,
Gedraagt zich iemant aan myn ongeveinsde reden,
Die zy bewust, dat ik, tot op den dag van heden,
Noit ander oogmerk heb gekozen voor myn lot,
Dan met een vry gemoed te wandelen voor Godt.
Heeft de opgeruide haat, en wangunst dit verdrotten,
Zy zullen vrugteloos de horens daar op stooten.

De Overpriester Ananias doet hem op den mond slaan.
Tot hier toe Paulus: als, op wetteloozen grond,
Hem de Overpriester stout deed kloppen op den mont.
Een daad, eer eigen aan een Regter zonder rede,
Dan Ananias, die zo waard een ampt bekleedde.

Zyn vloek tegen den zelven.
De Apostel, yverig om zulk een sneed bestaan,
En van den geest geraakt, sprak luid: Godt zal u slaan,
(a) Geveinsde! regt by een gewitten want geleden,
Onrein van binnen, en van buiten schoon bestreken.
Zit gy hier mede, om my te regten naar de wet?
Zoo heeft uw boosheit die geschantvlekt, en besmet.
Spant gy een vierschaar? dat geen wangunst haar verbafter!
En gy, braakt gy op Godts gezalften geen laster,
Antwoorde een stem hier op, uit andren, daar omtrent.
Waar op de Kruisgezant: dit was my onbekent. (b)
Dus is het pligtlyk daar verschooning af te zoeken:
Nadien de wet verbiedt onze ovrigheid te (c) vloeken.
Aldus van allen kant bevogten, en bestreên,
In een vergadring van geveinsde Phariseen,
En Sadduceen, die Godts opstanding stout verwerpen,
Vond hy het middel, om zyn' geest hier op te scherpen,

En

(a) Matth. 23. v. 27.

(b) Dit zeit Paulus wat spitsgewyze, om dat Ananias in zyn doen niets Opperpriesterlyks blyken liet.

(c) Exod. 22. v. 28.

A P O S T E L P A U L U S . V. *Boek.* 159

En zich te wapenen op elks gesmeden haat,
 Die niets te berde bragt, dan tot zyn hoon en smaet.
 Des hy zich onbeschroomt, en luider dan te voren,
 Nu voor de omstanders, en den Raadt aldus liet hooren :

*De Apo-
stel ber-
vat zyne
reden ;*

Aanzienelyke Raadt, indien men vraag, waarom
 Ik hier ter regt verschyn, geprest van zulk een drom
 Verwoede menschen, en ter wraakgezinde Joden ;
 Ik wort veroordeelt, om d'opstandinge der dooden.
 Steekt dit geloove, in my gevest, u naar de kroon ?

*en ver-
klaart zig
een Phari-
seer te
zyn,*

Zie hier een Fariseer, en Fariseers zoon,
 Gereedt, wie my hierom het leven tragt te ontrooven,
 Veel eer te sterven, dan daar af te zyn verschoven.
 Dit is 't gevoelen, daar de haat my om verstoet.
 Op deze hoope wagt ik 't leven uit de dood.

Moet ik daarom den haat der werrelt op my laden ?
 Geen dood kan my, waar uit het leven ryft, veel schaden.

*dat aan-
stonds
twist en
rweedragt
in den
Raad ver-
wekt ;*

Op die verklaring zat de Joodse Raad verftomt,
 Het woest geschreeuw verdween, hoe luide eerst uitgebromt.

De tweedragt stookte vuur tot twisten en krakkeelen,
 En aanstonds wierd de Raad gescheiden in twee deelen.

De Fariseuse, die hier Paulus zyde steef,
 En, tot 's Apostels eer, in dezen boven dreef,

Als die de opstanding roemde, een punt vast tegelooven,
 Dat van de Sadduceen geheelyk wierd verschoven,

Begeerde vryheit, en ontflaging van geweld,
 En Gods Apostel in zyn eere weêr herstelt,

Ver van zich in geschil met 's hemels mond te wikkelen.

Hy sla zyn hielen (was hun uitspraak) in de prikkelen
 Dien 't lust: wy stryden om een mensch niet tegen Godt,

*waar op
de Phari-
seer hem
vry spre-
ken,*

Of zyn verkoornen, nog hun hoog gezegent lot.

Heeft deze een Engel, Geest, of Godts gezant gesproken,
 Dat geeft geen rede om zulk een oproer te bestoken,

Daar zig van eenig kwaad geene oorzaak openbaart.

De Godsvrugt is geen straf, maar eer belooning waart.

In

In den verweerder is geen misdaad ons gebleken.

Dus laten wy 't geheim, dat hier mag agter steken.

*dat een
niewwen
opstant
maakt,
en 't ge-
rugt daar
af in 't le-
ger dryft.*

Het oproer groeide na dit zeggen meer en meer,
Om de verscheidenheit van yders wet en leer;
Daar elk de zyne dreef, van hoogmoed opgeblazen.
De lugt ontfteken van het bulderen en razen,
Het schreeuwen, stampen, en rumoeren overhoop,
Dat met een woest gedrang elk stuitte in zynen loop,
Verspreidde dit gerugt door 't gantse leger henen.

Gelykenis.

Niet anders vint de zon haar glanssen uitgeschenen,
Wanneer de donder, met een onverwagt geluit
Aanrollende, op de kruin van 't hoog bergte stuit,
Op scherpe rotzen breekt, en morzelt duin, en stranden,
De zee ten proy, en haar verslindende ingewanden.

*De Apo-
stel word
beschermt
en weêr
na 't leger
gebragt,*

Waar op de Veltheer, op 's Apostels regt bedagt,
Hem, van zyn wagt gedekt, weêr in het leger bragt,
Eer hy, de meenigte ten proye, raakte om 't leven,
Die van geen mindre drift dan moortzugt wierd gedreven.
Zoo bergt de Almagtige, wanneer 't zyn wil bestemt,
De zynen voor 't gevaar, aan welken oort vervremt.
Een oorlogsman, wien noit het minste ligt bestraalde
Van 't geen de onnoozelheit hier door 't geloof behaalde,
Behoud den Kruisgezant het leven in den nood,
Terwyl de bittere Jood niet schreeuwt, dan om zyn doot.

*en den
nagt
daar aan
van Godt
gesterkt,
door een
nagtege-
zigt;*

De nagt daar aan had nauw het dagligt zien vertrekken,
Om weêr het aardryk met een duisterheit te dekken,
Of Paulus, van Godts geest gesterkt met nieuwe kragt,
Zag 't licht, daar 't licht uitstraalde, in 't diepste van den nagt.
De Heilandt, op wiens wenk hier alles wort bewogen,
Tot zyne hulpe weêr gedaalt van 's hemels bogen,
Verscheen zyn' dienaar, met een hemels licht bestraalt,
Nog schooner dan de dag in 't geurig oosten praalt,
En moedigde Godts heldt, met onvermoeide schreden,
Op dezen voet, zyn naam ter eere, voort te treden,

En op het Heidens Rome, en 't bits Jeruzalem,
 Wat plaag hem tegenstont, te dondren met Gods stem:
 In die getuigenis voor geen geweld te bukken,
 Maar 't blinde Afgodendom de pennen uit te rukken,
 Den stok der wichlaars te verbryflen openbaar,
 En 't beelt van Jupiter te bonzen van 't altaar.

Hier meê verdween Godts geest, en Paulus, nog bewogen
 Van 't zielopwekkend licht, verscheenen voor zyn oogen,
 Zag, van die hemelspys met nieuwe kragt gevoed,
 In blydschap zonder maat, zyn rampen te gemoet.
 Die rezen ook, zo haast de dag weêr was gerezen,
 Den haat ten zoen, om dat Godts heldt bleef onverwezen.

*dat hem
 nieuwen
 moed
 geeft,
 en blyd-
 schap in
 zyn ty-
 den.*

Een dolle menigte van Joden, onverzaad
 In bloetdorft, en vol gal, om 't scheiden van den Raadt,
 Gloeide in een vuur van wraak, gelyk een Salamander,
 En tradt in vloekverbontgenootschap met elkander,
 Geen spys te nuttigen, nog drank, voor hunne hand
 Godts waardsten dienaar wreed geholpen had van kant.
 Verdoemde Lucifer blies hun dien raad in de ooren.
 De Apostel moest om 'hals: zyn dood was tog bezworen.
 De waarheithateren, in moetwil onbetoomt,
 Zyn hunne schelmery te ontdekken noit beschroomt:
 Dit help den Kruisgezant haast aan de regte kennis
 Van 't heilloos veertigtal, verbonden aan die schennis.
 Men leeft, om veiliger te komen tot die daad,
 Met de Overpriesteren, en Ouderlingen raad:
 Besluit (om de Overste geen agterdogt te wekken)
 De Apostel nog eens voor den Tempelraad te trekken,
 Om nader onderzoek kwanswys van zyne leer,
 Mits hem te dooden, eer hy toetrad tot deze eer.
 Men staaft het moortbesluit: de bloedraad is gespannen.
 De Vorst des afgronds baant het spoor voor zyn tierannen,
 En agt den Kruisheld reeds verflonden van 't geweld,
 Wanneer 't gesmeede feit Godts dienaar wort gemelt.

*Veertig
 Joden
 zweren
 met
 vervloe-
 kinge van
 zich zelfs,
 geen spys
 of drank
 te zullen
 nuttigen;
 voor zy
 den Apo-
 stel zullen
 hebben
 omge-
 bragt,*

De heldraak wet vergeefs zyn scherpen klauw, en tanden,
 Als Godts voorzienigheid de wraakzugt houd in banden,
 En 't albespieglend oog om onzen welstant waakt:
 Hoe vinnig 't martelvuur met toorts en fakkel blaakt.

De boosheit had, door drift vervoert, geen agt geslagen

*dat Godts
 Apostel
 door een
 kind ont-
 dekt wort;*

Op Paulus jongen Neef, getuige dezer lagen:

Die, schoon een Heidens kind, en daarom niet verdagt,

Aan zynen Oom nogtans die Christenboodschap bragt.

De Apostel neemt ze ook aan, om 't middel niet te weeren,
 Van Godt gezonden, dat zyn ongeval moest keeren.

*van hem
 naar den
 Veltheer
 gezonden,
 om het te
 openba-
 ren,*

Een Hopman, met den knaap gezonden hier van daan,

Spreekt dus, op zynen last, den Opperveldheer aan:

't Zal uw Doorlugtigheit gevallen deze uwe ooren

Te leenen, over iets dat noodig schynt te hooren.

Gevange Paulus, op uw last, door ons bewaart,

Heeft my dit kindt vertrouwt met een geheim bezwaart,

Om u te ontdekken iets dat voor my is verborgen.

*die deze
 vloekver-
 wanten
 de pas af-
 snyd,*

De Veltheer, yverig elks welstant te bezorgen,

Verstaat met aandacht dees verschrikkelyke maar,

Den nood van Paulus, en het dreigende gevaar:

Belooft den Jongeling te waken voor zyn leven,

En hem den volke, nog den Raad niet op te geven;

Op dat de moedwil van dit godloos vloekverbond

Zich zelf te barsten liep, en neêrstortte in zyn vond.

Hier meê, 't geheim van die bescherming hem bevolen,

Geeft hy den knaap verlot, om niet in 't stuk te dolen,

En keert den slag zo schelms den Kruisgezant bereid.

Twee Hopliên treden aan vol moed, en krygsbeleid,

Gevolgt, of 't nood deed, van vierhondert wakkre knegten,

Al ligt gewapende, gewoon te voet te vegten,

Met bus, en werpschigt, lans, en mikkenden Javlyn,

Gestyft van ruiters, om te veiliger te zyn,

En zadelbeesten, met hun lasten onverlegen,

Al leid de togt door steil gebergte, en diepe wegen.

Aan deze levert hy, op 't vallen van den nagt,
 Den Kruisgezant: op wien der Joden moortluft wagt,
 Om dus beveiligt hem na Cæsareen te brengen:
 Als die geen onheil wilde op een Romein gehengen;
 Waarom hy 't Hopmanschap der Joden dolle drift
 Afmaalde, en Felix zelf dus toezond in geschrift:

*en Paulus
 met een
 bende
 volks naar
 Cæsareen,
 tot den
 Stadhou-
 der Felix
 zend.*

De Krygsvoogt Lifias, in Sions dal gelegen,
 Wenst aan den magtigen Stadhouder Felix zegen:
 Daar die te Cæsareen in 's Keizers naam gebiedt,
 En allen moedwil voor zyn rykstaf buigen ziet.

*Brief van
 den Velt-
 heer aan
 Felix.*

Een Joodse bende, van een tuimelgeest gedreven,
 Die niet dan oproer blaast, stont dezen man na 't leven,
 In openbaar rumoer van hunne hand gevat,
 Maar tydig hunne woede ontweldigt in de stad.
 Een vloekverwantschap, dat die snoden had verbonden
 Geen spys te nutten, voor hy waar van hun verslonden,
 Heeft my doen omzien, als een zaak der moeite waard:
 Byzonder als hy zich had een Romein verklaart.
 Ik heb, elk te geval, den Joodfen Raad doen dagen,
 Om den beschuldigten in alles te ondervragen,
 Maar niets bevonden, dat met misdaad hem besmet.
 Een twiftzaak, naar ik merkte, afhanklyk van hun wet,
 Daar de verweerder zig, naar eisch, in heeft gekweten,
 Toen 't oproer stilde, en elk zyn regt wierd toegemeten.
 Aldus niets vindende, dat hem met schult bezwaart,
 Is hy, uit hun geweld, voor hooger regt bewaart,
 Hun aangekondigt, dat hy u word toegezonden,
 Voor welkers regtbank zy hem nu beklagen konden,
 Als buiten myne hand, en heel in uw bevel.
 Dit is al 't gevecht my daar af is bewust: Vaar wel.

Zie daar Godts Afgezant, die elks medogen wekte,
 Terwyl de nagt al de aard met dauw en schaduw dekte,
 Hier wederom op reis, beveiligt van zyn wagt,

*Paulus,
 met een
 bende
 volks op*

reis, komt te Antipatris, en woorts te Caſareen,
 En nog te (a) Antipatris voor 't wyken van de nagt;
 Den dag daar aan, van hier de (b) Ruitery bevolen,
 Zyn togt vervolgen, voor de Joden nog verholen,
 En, zonder hinderlage, eerlang te Caſareen.
 Stadhouder Felix, die 't bevel hier voerde alleen,
 Uit 's Veltheers brief, als 't geen hem mondling kwam te voren,
 Nu overtuigt, dat in Cilicie geboren,
 Hy Tarſus kende voor zyn wieg en bakermat,
 En dus het borgerregt van Rome zelf bezat,
 Sprak, met 's Apoftels leet, na 't ſcheen, geheel bewogen:
en wort van den Stedebouder heufſelyk ontſangen;
 't Verheugt my, dat ge hier den moetwil zyt ontvlogen.
 Men zal van 't ongelyk u hooren met elkaër,
 Als uwe aanklagers hier verſchynen openbaar.
 Herodes regthuis ſtrekke u zo lang ten verblyve,
 Op dat der Joden wrok niets tegen u bedryve.
 Zie daar, geregtigheit wel uit den klauw, en tant
 Van 't brullend ongediert, maar egter nog aan band,
 En voor den aanval bloot der Joodſe laſteringen,
 Alreede op weg, om op een nieuw hem te beſpringen;
die bedekzelyk den Apoftel te kennen geeft, dat zyn zaak door gelt wel te winnen was.
 Dog wel te ontwyken, waar zyn beurs voorzien van goud,
 Gelyk zyn geeft van Godts geheimen, hem betrouwt;
 Maar Godts Apoftel tragt zyn onſchult niet te kopen:
 Nog eenig nut, uit 't geen verleijend is, te hopen.
 Zyn rein geweten, ſchoon als marmer zonder vlek,
 Heeft, waar 't zich opent, zulk een (c) voorſpraak niet gebrek.
 Al ſtaat de vryheit veil voor klank van zilverlingen,
 Of goude ſchyven, die het heilig (d) regt verdringen,
 En,

(a) Dit was een ſtad tuſſchen Dioſpolis en Caſarea, omtrent 150 ſtadien wydt van Joppe.

(b) Trekkende het voetvolk hier weër te rug naar 't leger.

(c) Voorſpraak: *Auro loquente nihil pollet quevis oratio.*

(d) Uit geltzugt 't heilig regt te krenken, is van overleng voor een groote fout gehouden, en met een zwarte kool geſchraapt. Men leeft by Didacus Saavedra,

APOSTEL PAULUS. V. *Boek.* 165

En , 't geen gehanthaast dient, verschuiven in een hoek,
Daar 't aan een spyker hangt, de vierfchaar tot een vloek,
Wanneer zich 't Regters oog laat door dien glans verblinden:
Gelyk zich Felix was geneigt te laten vinden.

De wakkre Kruisheldt, hoe door fmaat ter neêrgetreên,
Verwagt geen uitkomst dan van Godt, en zyn gebeên.

Aldus gesterkt van zyn onwankelbaar vertrouwen,
Om tegen hel en dood Godts kerk zelf aan te bouwen,

En geene afgryfelykheên, daar in te fchroomen; zag
Na twee paar dagen, en nog een, den fellen dag,

Die met den Joodsen haat hem weder kwam bespringen,
Om, zo het doenlyk waar, hem Felix hand te ontwringen.

Een vond die hem wel haast zou zien ter neer gevelt,
Kwam hy in open lugt, maar eens in hun geweld.

Maar hoe (a) Tertullus vleit, in 't regtsgeding ervaren,
Om den gevangen dies te feller te bezwaren,

En met zyn fulpe tong, op Ananias raad,
Den Stedevoogt verheft, en listig ondergaat,

Een krans van lof hem vlegt; al zyn weldadigheden
Ten hemel heft, door hem getoont aan land, en Steden,

En zich bevlytigt, om, door die pluimftrykery,
Het hart des Regters te doen neigen aan zyn zy;

De groote Paulus, van Godts geest in moet gefteven,
Beschaamt dien voorspraak, van eenzydigheit gedreven,

En rukt het masker af van hun vermomden haat,

*De Joden
komen te
Cæsareen,*

*en tragten
hem listig
uit de be-
fcherming
van Felix
te krygen.*

X 3

Die

dia, (in zyne zinspreuken van staat) dat de Thebanen, om den aart van een regtschapsen Regter zinnebeeldig te vertoonen, de galeryen van hunne gerigtsbanken onderschraagden met beelden zonder handen. De reden die zy daar van gaven, was: zo zy toegesloten handen hadden, het had zyn beduiding van gierigheit; en indien zy open stonden, gereed om geschenken te ontfangen. Zulk soort van beelden heeft men naderhand geplaatst in de Roomsche Hooven, om daar mede te beduiden, dat men geen beter bewakers voor de Hoven kost vinden, als die, welke wel oogen hebben om op de bloemen en vrugten agt te geven, maar geen armen of handen om iets te beschadigen.

(a) Een loos Advocaat of voorspraak, Tertullus genaamt, die 't woort voerde, om Felix te misleiden, en tot overlevering van Paulus te overreden.

Die zyne onnoozelheit dus naar het leven staat.
 Verwate bloetdorft, die de deugt tragt te vertreden!
 Geen Woestenybarbaar, geen Tarter woest van zeden,
 Nog wat zyn woning heeft by 't wreed Hirkaans gebroet,
 En grimmend ongediert met mensenvlees gevoed,
 Kan zich onmenslyker aanstellen, als dees snooden,
 Een saamgeraapte hoop van opgeruide Joden,
 En Ouderlingen, aan dit vloekverbant gehegt;
 Dat, hoe vol onregt, hier nog schreeuwen durft om regt.
 De Godtheit hoort ze, die haar vloeken hier beneden,
 En 't ooge kwetsen, door 't verslinden van haar leden.
 Noem Veltheer Lisias, vervremt van uwe wet,
 Vry een geweldenaar, om 's Afgezants ontzet:
 Toen gy, onzalige, u te zamen had verbonden,
 Geen spys te nutten voor Godts leeraar was verslonden:
 Smelt al uw vonden, tot 's Apostels last in een:
 Noem hem der Joden pest, en 't hooft der Nazareen,
 Een oproermaker, tuk op valsse huichlaryen:
 Beschuldig hem, dat hy uw Tempel durft ontwyen,
 En wat de helste geeft u verder blaaze in 't oor:
 Stadthouder Felix gunt bezadigt elk gehoor:
 Dus zal de waarheit uit zyn mont haast triomferen,
 En al uw laster op uw hoofden weêr doen keeren,
 Van waar hy voortkwam met verdrayde, en valsse reên:
 Braveer den Redenaar van Rome, of Demostheen,
 In zyn bespraakte tong: de Apostel, schoon verfteken
 Van die sieraden, staat uw opzet haast te breken.

Doorlugte Felix, die myn onschult zult verstaan,
 (Dus vangt hy moedig voor 's Stadhouders regtbank aan)
 Een grooter vryheit perst myn' geest om toe te treden,
 Nu my verdediging vergunt wort op elks reden,
 Gerust op de eer van uw zo lang bestiert gezag,
 Niet onbewust van myn beschuidigers gedrag,
 Ten moetwil vaardig, en gereedt elk aan te klagen,

*De Apo-
stel ver-
antwoort
zig voor
Felix.*

Wie

Wie zich het net ontwart van hun gesmeede lagen.
't Is zes paar dagen, en niet langer ook geleên,
Dat my Jeruzalem den tempel zag betreên,
In stilte alleen, en ver van oproer te verwekken,
Of in de Sinagoge aan iemant iets te ontdekken,
Dat naar een nieuwe leere, of aanhang zwemen mogt:
Nog schelt men my voor een gevarelyk gedrogt,
Dat opstant wekt, waar door 'slands ruste wort verflonden,
En niemant dezer heeft my in de stad gevonden,
Met andre sprekende: nog in den tempel zelf,
Daar 't oproer weiden ging, door dak- en koorgewelf;
Gelyk een donkre Orkaan ten zeegolf uitgerezen.
Geen misdaad wort uit hun betigting my bewezen,
Daar yders laster, ons geworpen op het lyf,
Van zelf vervalt, gelyk hun eereeloos bedryf.
Een enkle zaak nogtans (wie deze ook maak te onvrede)
Wort willig, zo voor Godt, als mensch van my beleden:
Hier in bestaande: dat ik onzer vadren Godt
In eere houde, my gedrage aan zyn gebod,
In alles wat door Godts Profeten is beschreven;
Waar op de grondbouw rust van 't zaligende leven.
Men noeme dit een secte, of drift van Fariseen.
De goede en kwade agt ik de opstandinge gemeen.
Maar 't einde wil daar af den een ten hemel heffen,
Den andren met een plaag van eindloos onheil treffen.
Zy zelve wagten voor de vromen 't hoogst geluk,
En voor de boozen onvergankelyken druk,
Hoe zeer hun moetwil, om dat stuk, my durft vervolgen.
Maar hoe de schyndeugt my begrimme, of hoe verbolgen
Der Joden onverstant, of haat der Sadduceen,
My, op die hope, tragt op 't vry gemoed te treên:
'k Heb my onergerlyk, en anders noit gedragen:
Om met myn' wandel Godt, en menschen te behagen.
Nu kwam, naar eene reex van jaren, juist de dag,

*Belyd zyn
geloove
van de
opstanding
als zyn
eenigste
misdraad;*

Die op d'uitdeeling der aalmoessen my hier zag:
 Dat zy nu tuigen, die my hier meê bezig vonden,
 Of ik den Tempel heb ontreinigt, of gelchonden,
 Of oproer aangekweekt, door dezen dienst gezait,
 Het eenige aspunt daar hun Godtsdienst zelf op drayt?
 Geen van deze alle kan my ergens meê betigten,
 Die hun beschuldiging slegts op vermoeden stigten,
 Of ydel zeggen, hun gesteken in de hand.
 Een Joodse bende, hier uit Asie geland,
 Op welkers orde ik ben van Lisias gegrepen,
 Op welkers aanklagt ik my voor 't geregt zie slepen,
 Moest zich op deze plaats vertoonen tegens my,
 En 't schultboek openen, als klagende party:
 Waar af 't geheim, voor die hier staan, nog is verborgen.
 Waar zyn ze? of doet myn zaak hun geest voor onheil zorgen.
 Het sta me vry dan u te dagen in hun naam,
 Als oproerstigters, en bekladders myner faam,
 Voortplanters van geweld, en ongeregtigheden,
 En onkruitzajers, doof voor alle tugt en reden:
 Want al het eenige, waar over dit geweld,
 Aan my gepleegt, en zelf uw oordeel is gevelt,
 Is de enkle leere van 't verryzen van de doden,
 Met my beleden van de Fariseuse Joden.
 Een punt, waar op myn ziel zich ook geheel verlaat.
 Zie daar, de rede van den opgeruiden haat.
 Die my, op andren grondt, een misdaad kan betogen,
 Dat hy verschyne, en die opdiffe voor onze oogen.
 Verschoon me, zo myn rede uw heus gehoor vermoeit,
 Doorlugte Felix! zie, waarom ik ben geboeit.
 Dé Stedevoogt, met deze ontschuldiging bewogen,
 Als merkende, wat glimp de geblankette logen
 Tot Paulus nadeel had gesteven, prees den glans
 In de onbezwalkte deugt des allervroomsten mans,
 Die geen verdediging liet hooren buiten reden,

*en ver-
 zoekt zy-
 ne regte
 beschuldi-
 gers te
 mogen
 voor zich
 zien;
 maar die
 agterbly-
 vende,
 spreekt hy
 de gezon-
 denen
 aan.*

*Felix
 merkt de
 valste be-
 schuldigi-
 ng der
 Joden;*

Maar met zyn onschult list, en laster kon vertreden:

Waarom hy, met de zaak des Kruisgezants begaan,

Partyen scheidde, wel gehoord, dog onvoldaan:

Zyn uitvlugt leggende op der Overpriestren zeden,

En Joodse wetten, by zyn godsdienst niet geleden,

Van hunnen tempeldienst gevolglyk onbewuft.

De blindheit van de zaak houd hem 't gemoed ontrufst:

Waarom hy ook besluit geen vonnis uit te spreken,

Voor hem in yders zaak meer ligts zal zyn gebleken:

Hem op te dagen uit den mont van Lifias,

Wiens overkomst, zo hy zeide, op handen was.

Dus kreeg de Apostel, na deze uitterste verklaring,

Herodes wagtflot weêr, de lyfwagt ter bewaring

Gefchikt; maar egter met uitdrukkelijken last,

Van hem te geven 't geen een man van aanzien past:

Bezoek, nog zamenkomst van vrinden hem te ontzeggen,

Maar te vergunnen, wie 't ook poogde te weêrleggen.

*doet de
partyen
scheiden;*

*dog zon-
der von-
nis.*

*Paulus
weder in
zyn ge-
vangen;*

*dog wel
gehandelt.*

De dienaars van Godts kerke ontmoeten menigmaal

By de ongeloofigen dus eerlyker onthaal,

Als by de geen, die op Godts kennis zich beroemen,

En, buiten hun geloofs belydnis, yder doemen:

Een aanhang, (van den mont der waarheit zelf gewraakt)

Die Gode niet dan met de lippen slegts genaakt.

Herbergzaamheit in nood, en Christlyk mededogen,

Waar plaag of armoê drukt, behaagt Godts alziende oogen.

De reiziger, half dood, des roovers hand ontgaan,

Vont dus barmhertigheit in een (a) Samaritaan:

Daar Priester, en Levyt, om hulp misschien gebeden,

Met afgekeert gezicht bei zyn voorby getreden.

Eens anders onheil gaat den kerkling schaars aan 't hart.

ô Ongevoeligheit, die Jesus leden smart!

Wat zegen kan 't geloove ons uit zyn kragt doen hopen,

Y

Zo

(a) Luc. 10. v. 33.

Zo men de liefde laat verbannen, en verloopen?
 't Veel weten grypt het hart des Heilants niet, maar 't doen.
 Dat is de regte spyze, om heilgen op te voën.
 De Bethlehemmer Vorst is ons dus voorgetreden,
 En noemt hen zalig, die hem volgen op die schreden.

Maar laat ons wederom Godts waardsten Kruisgezant
 Bezoeken, op wiens geest, nog kerker hegt, nog schand.
 Stadhouder Felix, van zyn Gemalix bewogen,

*De Ge-
malinne
van Felix
begeert
Paulus
te hooren.*

Om Jesus leeraar eens te stellen voor haar oogen,
 Als zynde een Joodse spruit, weleer met hem gemeen,
 Ontbied, haar te geval, de Apostel van beneën.

(a) Drusilla hoort hem met geene onbesnedene ooren,
 Terwyl zyn rede schynt door lugt en wolk te boren,
 Als hy de Godtheit haar afmaalt op 's hemels troon,
 En 't eindloos leven, nu gewonnen door Godts zoon,
 Voor die het Kruisgeloove omhelzen hier beneden,
 En Christus zoeken op het voetspoor zyner leden.
 Zy luistren, beide van verwondering geraakt,
 Als Paulus door den geest, die eindloos in hem blaakt,
 Haar den Messias toont, in Christus neêrgekomen,
 Den regten Silo, en verlosser aller vromen,
 Die op 't eenvoudig harte alleen zyn oogen vest,
 Van alle valsheit wykt, en wat de hellsse pest,
 Door gelt- of staatzugt smeed in 's afgronds diepe kolken,
 De lugt besmettende door haar misleide volken.
 Hy maalt haar verder het toekomende oordeel af,
 De deugt ten zege, maar alle ondeugt tot een straf.
 Een woort dat Felix deed veranderen van wezen.
 Zo kan de boetbazuin den zondaar haast doen vreezen:
 Wen 't aangevogte, en van het kwaat bewust gemoed
 Een knaging wekt, door 't woordt des levens aangevoed.
 Maar wie aan 't aards gehegt zyn lust volgt, en vermaken,
 Voelt

(a) De vrouw van Felix.

Voelt van dat hemels vuur vergeefs de ziel hem blaken.
 De werrelting zou 't hof des levens niet versmaên,
 Indien 't hem mooglyk waar zyn hof hier af te staan:
 Hoe zeer Godts vinger aan de deur klopt van zyn harte,
 Geen balsam hegt op ongeneesselyke smarte:
 Waar by de wanhoop voert het opperste gebied:
 Gelyk de Apostel aan Stadhouders Felix ziet:
 Die, vreezende eerlang meer, als hem geviel, te hooren,
 Den leeraar oorlof gaf, en heen zond, als te voren,
 Schoon in bedenking van bekeering reeds gebragt.
 De geltzugt had op zyn gemoed te groote kragt.
 Die pest, zo zwaar van de aardsgezintheit hier te ontvlieden,
 Bewoog hem 't meest, om Gods Apostel dus te ontbieden,
 En dat bevel staag te vernieuwen, af en aan.
 Dit deed hem Paulus zeer gemeen ter sprake staan,
 Door 't woort van zyne leer verwonnen en gevangen,
 Tot hem de Tarser stuitte in zyn verkeert verlangen.
 Begeerlykheit tot het verganglyke blyft doof
 Voor alle Godspraak, en versteken van 't geloof.
 Die zal in eeuwigheit dat doelwit niet beschieten.
 Waar tegens quelling, ramp, vervolging, en verdrieten,
 De genen drukken, die de kroon der zaligheit
 Najagen, van de nyt hun voeten vrede ontzeit,
 Om dies te heerlyker om hoog te zegepralen,
 Wanneer vermeetele waan haar hoogmoet zal zien dalen,
 En de afgestrede ziel, na kwelling, ramp, en druk,
 Haar leet vergeten zal in 't opperste geluk.
 Gy Serafynen! die uit 's hemels hooge tranffen
 De Christenkerk bestraalt met Goddelyke glansfen,
 En juicht in 't kruisgeloove, op Paulus leer gegrondt,
 Waar 't ligt den dag ontsteekt met rozen in den mont:
 Gevlerkte wagen, voor den troon van 't zalig leven,
 In 't ongenaakbaar ligt, ter heerlykheit verheven!
 Begunstigt myne pen, Godts afgezant ten prys!

*Felix
voelt zich
ontroert
door de
leere des
Apostels,
en zend
hem weer
baan.*

*De staat-
zugt belet
hem zig
aan Paulus
over te
geven,
schoon in
zyn harte
de bekeering
gevoelende.*

*Aanroeping
der hemelse
Zanggodinnen,
de Engleken
en Serafynen
om hulpe,*

zen bevoor-
dering
van Paulus
leven.

Zo kryg myn toon, hoe laag, een hemelhelden wys:
Zo klinke uit dit gezang, gespannen op myn snaren,
Wat hem, na Felix, is met Festus wedervaren,
En verdre ontmoetingen, op eilanden, en zeën:
Hoe vol gevaar, van hem grootmoedig doorgestreên:
Tot hem de tempelpaap, gespist op lasterstukken,
Te Rome, onschuldig doet voor 't zwaart van Nero bukken.
Zo hef ik, van uw hulp gesterkt, dus weder aan.

Een helste
geest ver-
schrynt
Felix in
den
droom,

De zon had twee jaar lang haar dagreis afgedaan,
Sins Paulus aan de wagt van Felix was bevolen:
Wanneer een Hydra, slout uit 's afgronds donkre holen
Geborsten, dol van wraak, dien Regter blies in 't oor:
De tyt genaakt, die van 't Stadhouderschap u, voor
Den wakkren Festus, uw navolger zal verfteken.

die hem
inblaast
Paulus op
zyn ver-
trek niet
te ont-
staan.

Gy weet, hoe 't Jodendom zich tragt aan u te wreken,
Om zo veel overlast, roof, en geweldnary,
Gedurende den tyt van uwe heerschappy,
Aan hun gepleegt; wilt gy dien storm doen overwajen,
Gy kunt hun bittere wraak met dezen Paulus pajen,
Door hem te sluiten, op den dag van uw vertrek:
Schoon de (a) erfgewoonte roept uit haar bepaalt bestek,
Dat alle onschuldige gevange wort ontslagen,
Zo haaft den Stedevoogt de Ryksstaf wort ontdragen,
En 't Regters ampt van hem valt op een nieuwen Heer.
Hier mede stuit ge op u het reeds gewet geweer.
Dus laat den Kruisgezant, als gy verhuift, in banden:
Zo trekt gy veilig weêr naar Rome uit deze landen.

Hier meê verdween het spook in wind en ydle lugt:
En Felix, voor 't gedreigde al overlang bedugt,
Volvoerde ook cereeloos 't geen hem was ingeblazen.

Maar

(a) Het was de gewoonte, wanneer een oude Stadhouder uitgedient had, en een nieuwe in deszelfs plaats quam, de gevangenen op zyne inhuldiging te ontslaan: gelyk zulks nog te Rome in gebruik is, op het kroonen van een nieuwen Paus.

Maar och sluit Paulus vry: gy zult hem niet verbazen,
 Lafharte Felix, die de wet hier overtreedt:
 Al wekt dit ongelyk hem nieugeboren leet:
 Hy zal voor Feltus met dien zelve moed verschynen,
 Die 't hart zo menigwerf u krimpen deet in pynen,
 Wanneer ge van zyn woordt wierd op uw zeer geraakt:
 Geen ongelyk kan hem doen schroomen, waar 't genaakt,
 Die geen vervolging vrees, nog land, nog watertogten,
 Die Cerberussen boeit, en helffe nagtgedrogten,
 En zelf den yfren slaap verbreekt voor yders oog.
 Hy is 't die de banier van Juda heft om hoog,
 't Afgodisch Outer breekt, en 's wichlaars heiligdommen,
 En voor de kragt van zyn geloove elk doet verstommen.
 Niets kan hem wyken doen van 's meesters spoor en styl.
 Geen mensenslagter in het wrevele Brasyl,
 Geen Rykstiran, hoe wreed, kan hem 't gemoed vervaren,
 Of vrees verwekken: geen verslindende Barbaren,
 Geen woefte meiren, of gebergten wilt, en hoog,
 Die 't levenwekkend ligt alom heeft in zyn oog.
 Dat vry de helffe wrok haar magt doe zamen komen,
 Hy zal de kruisbanier opregten binnen Romen.
 Hoe hevig de offerpaap daar 't Christenheir bestookt,
 En markt, en straat van 't bloet der martelaren rookt.
 Het zaat van Jesus kerk, hoe fel ter neêr getreden,
 Wort dus niet uitgeroeit, nog 't bloeifsel afgesneden:
 Uit elken rank, die van zyn itam word afgeknot,
 Schiet fluks een nieuwe (a) scheut, en uit die scheut een lot,
 Bekwaam, om tot Godts eer, in wasdom voort te planten;
 De kruiskerk groeit in 't leed, gepleegt aan haar gezanten,

*Dus blyfe
 de Apostel
 tegens
 regt en
 reden, en
 oude erf-
 gewoonte
 gevangen.*

*Zyn on-
 verwin-
 nelyk ge-
 dult, en
 standvas-
 tigheid in
 't geloove.*

Y 3

En

(a) Met goede rede ziet men dikwils de gedrukte Waarheit en Deugt, (om een zinnebeeld van haren aard te vertoonen) met een soort van Oosterse of Jeruzalemse palm (waar van gezegt word, hoe dat zy ook word gedrukt, geen zwaarte magtig is te beletten, dat zy hare scheuten van ter zyden uit regt opschiet, en dus tegens de verdrukking het hoofd boven houd) afgebeeld.

En wort met hemels manne, en levend ooft gevoed,
En tart den aanval daar de hel en dood meê woed.

Maar 'k zie me nu te ver de kerkbazuin ontweken.

*Festus
komt te
Jeruzale-
m, daar
hem de
vyanden
van Pau-
lus ver-
welko-
men,*

Stadhouder Festus, nauw gelant in deze streken,
Ontdekt den haat terstont, op Paulus aangekant,
Zo dra Jeruzalem hem welkomt aan zyn strand.

De moortlust stak het hoofd, op 's Regters aankomst boven,

Gereed om Paulus van het leven te berooven,

Na 't zaamgesmeed verbond, indien hy raakte op weg.

Men trok de hoofden zaam, en sloeg nieuw overleg,

Om, waar het mooglyk, den gebieder te belezen,

Dat hem Jeruzalem ter regtbank wierd gewezen:

Waar toe geen logentaal, in walglyk hoofs gevlei,

Vergeten wierd, verzelt van klagte, en kerkgeschrei,

Door Overpriestren, en schynheilige Ouderlingen,

Om Paulus door dien list den Stedevoogt te ontwingen:

Dat ook gelukt ware, op 't gerugt van hun gemaakt:

*en te be-
lezen
tragten,
om Pau-
lus daar
te regt te
stellen;*

Zo Godt, die overal voor zyne dienaars waakt,

Het hart van Festus, reeds ten deelen ingenomen,

Niet had weêrhouden, om dien moetwil te betoomen.

De boosheit steunt vergeefs op magt van aards geweld,

Als ons het oog bewaakt, dat de afgront palen stelt.

Uw aangeklaagde zal te Cæsareen verblyven,

Sprak Festus; en aldaar, gehoord op zyn bedryven,

Zyn vonnis van den Raad ontfangen, daar wy staan.

Wie tot zyn last iets heeft, die volg ons derwaards aan.

*dat Festus
afslaat,
en hun
de regt-
bank te
Cæsareen
wysst,
daar zy
verschy-
nen,*

Wy zullen, eer de zon tienwerf op haren wagen

Den valen nagt zal voor den dageraad verjagen,

Uw vyand stellen voor den stoel te Cæsareen.

Zo sprak hy: en zo haast als deze dag verscheen,

Liet zich 't gespan, ten val van Paulus opgezworen,

Voor dezen regterstoel gelykerhand ook hooren.

Hier spoog de zwarte nyt verdigtfels zonder tal,

Vermengde drakespog, met gift, en groene gal,

En yverde om Godts heldt, zo kuis in zyn bedryven,
 Een vuile kladde, streep, of misdaad aan te wryven;
 Dog ongegront, en van zyn doen als onbewuft.
 Door hem verviel de kerk, en 's lands gemeene rust:
 Hy yverde verkeert, en tradt op Moses wetten,
 Wees de besnydnis af, en spande zyne netten
 Om 't volk te vangen, en te leiden naar zyn hand,
 Op een verbode leer, verspreit door al het land,
 En verdre stukken voortgebragt, maar niet bewezen:
 Waar door het oproer in den tempel was gerezen.
 Des Paulus (had het regt gestaen in 't Joods gewelt)
 Hier wis den laatsten dag zyn 's levens had getelt;
 Maar die stont onverzeert voor zulk een vals bezwaren,
 Gelyk een vaste rots voor 't klotsen van de baren,
 Wanneer een nagtstorm opgerezen, al 't gestarnt
 Verbleeken doet, en op de zeekust loeit, en barnt.
 Geen onbesproke deugt zal voor den laster beven.
 Zyn onschult pleit hem vry, in wandel, eer, en leven,
 Die met zyn leere noit den tempel heeft ontwydt,
 Veel min der Joden wet gedaagt tot twist of stryd:
 Waarom gezogt krakkeel deze onrust dorst bestoken.
 De mont des Keizers, ook van hem noit wederproken,
 Hoe ongeregtyg van den Jood hier meê belaft,
 Houd hem onschuldig, en aan geene schennis vast.
 Des Festus yverig, om zulk een vals beklagen,
 Dog eenigzints geneigt den Joden te behagen,
 Hem voorhoud, of 't hem lust te trekken hier van daan,
 En, om zyn vonnis, naar Jeruzalem te gaan.
 Maar Godts Apostel, wiens doordringende gepeinzen
 Door 't masker boorden van dit boos en listig veinzen,
 En wel bewuft, wat slag hem dreigde op dezen weg,
 Sprak moedig: dat men my geen uitspraak hier ontzeg:
 'k Ben voor den regterstoel des Keizers hier getrokken,
 En zal myn vonnis daar ook wagten onverschrokken:

*en den A-
 postel met
 leugenen
 beklad-
 den.*

*De Stad-
 houder,
 om de Jo-
 den wat
 te gevalte
 komen,
 vraagt
 den Apo-
 stel of hy
 te Jeru-
 zalem te
 regt wil
 staan,*

*dat Pau-
 lus wei-*

Eist gert,

Eist eenig feit van my 't verlies van 's levens ligt?
 Ik weiger niet de dood te treden in 't gezigt.
 Maar staan de Joden stom van schempen en verwyten,
 En zwigt de wolf, die 't schaap de keel tragt af te byten?
 Zo ken ik niemant, zo vermogend hier te land,
 Die my om lief of leet kan levren in hun hand;
 Gelyk zy wensfen van den moetwil aangedreven.
 Het past den Christen ook te waken voor zyn leven,
 Wanneer de noot hem dreigt met een verwaten troep:
 Waarom ik nogmaals op den Keizer my beroep.

*en zig op
den Kei-
zer be-
roept.*

*De Joden
vertrek-
ken,*

*en Festus
zegt Pau-
lus de
Keizerly-
ke regt-
bank toe.*

Hier zweeg d'Apostel, wien niets verders was van noden
 Tot overtuiging van de valsheit dezer Joden,
 Nu afgewezen, en gevonnist ter vertrek.

Waar op de Stedevoogt na onderling gesprek
 Met zynen Raadt zig tot besluit aldus liet hooren:

Hebt gy den regterstoel des Keizers u verkoren?
 Gy zult, op uwen eis, ook voor den Keizer gaan,
 En daar meê was het pleitkrakkeel tot hier gedaan.

De Joden dropen door, verstekten van hun pogen,
 En vloekten de uitspraak stil met neêrgeflagene oogen:
 Terwyl de Kruisheldt, van geen plagen afgemat,
 Op Festus hoog bevel weêr naar zyn kerker tradt,
 Om binnen dezen muur zyn vyanden te ontvlieden,
 Tot hem 't nieuwsgierig hof weêr boven stont te ontbieden:
 Gelyk het tytverdrijf der grooten, in 't gemeen
 Begeerig na wat nieuws, als hier te Cæsareen.

De Kruisheldt bleef niet lang in de eenzaamheit vergeten:
 Zyn nootlot eiste Godts geheimen uit te meten,
 Op de verdiensten van des Heilants nieuw verbond:
 En in dien pligt sloot boei, nog kerker hem den mont.
 De Vorst (a) Agrippa van het albeheersend Romen,

Hier

(a) Te weten, de zoon van Koning Agrippa, die Jacobus doen dooden, en Petrus doen vangen heeft: toen nog geen viervorst zynde.

Een korten tyt hier na te Cæsareen gekomen
 Met (a) Berenice, (nu berooft van Titus min)
 Zyn zuster, en met een zyn kabinetboelin,
 Was nauw in pragt en praal, naar Roomse plegtigheden
 Verwelkomt, en onthaalt, de hofzaal opgetreden,
 Om Festus zege, en heil te wenssen op den troon,
 Het regt verbeeldende der hooggeëerde kroon,
 Zyn hoofd eerlang, gelyk een viervorst ook beschoren,
 Of deze liet zich voor dien jongen Prins dus hooren:

*Koning
 Agrippa
 en Bere-
 nice ko-
 men te
 Cæsareen
 om Festus
 te begroe-
 ten.*

Myn voorzaat Felix, laatst uit dit gebied getreên,
 Heeft een gevangen ons gelaten hier beneên:
 Een man, doorlugte Prins, aan 't wraakvuur van de Joden
 Lang opgeoffert, en vergeten by de dooden;
 Waar hy tot nu toe niet beschermt van onze hand:
 Want heel Jeruzalem schynt op hem aangekant.
 Een zagt geweld kwam my daar onlangs af bespringen
 Van Hoogepriestren, en aanzienlyke Ouderlingen,
 Om dezen vogel, juist gevlogen in ons net,
 Te willen handelen naar hunne tugt, en wet.

*De Stad-
 houder
 doet dien
 Vorst een
 verhaal
 van de
 gevallen
 van Pau-
 lus, zynen
 gevangen.*

Z

Dat

- (a) Berenice, zuster van dezen Agrippa, voorheen eene der byzitten van Titus Vespasianus, namaals gehuwt aan haren oom Herodes den IV., Koning van Kaleis: van dezen weduw geworden, heeft zy met dezen broeder Agrippa in onegt geleefd; waar over zy van Juvenaal in zyn vi. schimpdigt niet weinig wort over den hekel gehaalt. Hoe het nu is by gekomen dat deze Berenice, vrouw, of byzit, Agrippa vergezelschapt heeft, gelyk ook de huisvrouw van Pilatus, in de overheerde lantschappen, (nadien 'er een oulings bestempelde wet lag, dat niemant, gezonden in het bestuur der overheerde lantschappen, vermogt zyne vrouw met zich te nemen; waarom ook by Seneca van Flaminius wort gezeyt; *Dit is Flaminius, die, gaan zullende naar de Provincie, zyn huisvrouw van de poort heeft weg gezonden.* En Suetonius, in het leven van Augustus, *De krygstugt heeft hy strengelyk onderhouden, zelfs heeft hy niemant van de bestierders van zyn Provincie, als bezwaarlyk, en in de wintermaanden, toegelaten zyn vrouw te bezoeken,*) daar over zyn veele bedenkingen gevallen; dog die worden gestuit, als men by Tacitus in zyn 3. boek, het 34. hoofd. leeft, dat Augustus dikwils in het westen en oosten gereift is, verzelt met Livia, en dus door zyn voorbeeld die strenge wet gekreukt; waar op ook Drusus, ten tyde van Tiberius, tegens het voorstel van Severus Cœcina zich beriep enz.; waar op die wet by stemmen is te niet gedaan.

Dat 's hem te levren aan zyn vyanden, den Joden.
 Deze eifch is hun ontzegt, en tevens aangeboden,
 Om hem te roepen voor het hof te Cæfareen:
 Gelyk gefchiet is, in een pleit weêrzyds gemeen:
 Daar ik hun toonde, dat, om iemant te believeen,
 Het Roomfe Borgerregt niet ftrafloos was te grieven,
 En de beschuldigde dus buiten hun geweld.
 Nog woelt men, dat hy haar mag zyn ter hand gefelt:
 Onaangezien hy voor ons regt zich heeft verdedigt,
 In alles waar hem 't Joodgefpán meê heeft beledigt,
 En zich van alle fchult, en misdaad vry gepleit.
 De zwaarste fchennis (naar ik merk) hem opgeleit,
 Ryft uit een nieuwe leer, van hunne wet verwezen,
 Die Paulus aanhangt, en verkondigt zonder vreezen:
 Dus is de naam van myn gevangen, hier bewaart.
 Zy momplen duifter van een hemels ryk op aard,
 Door eenen Jefus, lang van hun ter dood verwezen:
 Dien myn gevangen ftout beweert te zyn verzezen,
 En nog in 't leven; opgeklommen uit zyn graf,
 Naar hem het Jodendom aan 't kruis den doodfteek gaf.
 Zie daar, doorlugte Vorft, den gront van hun krakkeelen:
 Waar op de Joden graag den meefter zouden fpeelen.
 'k Heb 't vonnis myn gevange in vrye keur gezet.
 Maar hy, (miftrouwende den haat der Joodfe wet,
 Gebeten op zyn leere, en reed hem aan te fchenden,
 Om dat hy 't oog niet tragt, dan naar ons regt te wenden,
 Gelyk hy moedig op den Keizerlyken troon
 Zig heeft beroepen, zit nog onder myn geboôn,
 En hier bewaart, tot ons bevel hem zal ontdekken,
 Wanneer hy met een wagt naar Rome zal vertrekken,
 Om hem en zyne zaak Augustus aan te biên.

*Agrippa
 zwor be-
 geerig om*

't Zal ons gevallen dien gevangen ook te zien,
 Liet zich op dit verhaal de Prins Agrippa hooren.
 Waar op de Stadvoogt: Niets kan my zo zeer bekoren,

Door-

Doorlugte Koning, dan 't bereik van uw vermaak.
 Uw Majesteit bedien zich morgen van die zaak;
 Op dat ik, die niet kwaats ontmoet in zyn bedryven,
 Met eenen stof bekome, om over hem te schryven,
 Die my tot nog toe heeft ontbroken in dit werk.

Paulus te zien.

De naaste dag vertoonde ook Paulus in het perk,
 Het strydperk voor zyn eere, en opgeëifte leven,
 Zo dra hem vryheit om te nadren was gegeven.
 Hier stond de Apostel in het midden van een drang
 Toehoordren, niet gering, maar van stads eersten rang:
 Hoofdmannen, Regteren, en koop- en Edellieden,
 Van werreltse eer bestraalt, niet om hem 't hoofd te bieden,

Paulus verschynt voor Koning Agrippa, in eene aanzienelyke vergadering.

Maar om de orakelen, bestorven in zyn mont:
 Waar onder Berenice, in 's levens morgenstont,
 Gelyk een Themis, op den regterstoel gezeten,
 By haren Koning praalde, in schoonheit ongemeten,
 Omfchenen met een glans die heel de zaal ontfak,
 Gelyk het ligt der maan het hemels starredak:

Schoonheit van Berenice.

Of als de nugtre zon, wen zy de nagtgordynen
 Voor schittrend esmaroud, en vurende robynen,
 En diamantgestarnt doet wyken, waar zy fraalt,
 En over al het schoon der werrelt zegepraalt;
 Terwyl de Stedevoogt dus aanhief voor elks ooren:

Gelykenis

Doorlugte Vorst, met lof, ter heerschappy geboren,
 En vroeg den Scepter van Judea toegewydt!
 En gy, die nevens ons, hier tegenwoordig zyt,
 Geene uitgezondert! waar toe veel gespreks van nooden?
 Gy ziet den mens, my afgevordert van de Joden,
 Zo hier te Cæsareen, als in Jeruzalem,
 Van elk veroordeelt, met gemeene magt, en stem,
 Als een (dus schreeuwen ze) niet waardig meer te leven:
 My ondertussen (wat hem ook is angevreven)
 Is uit hun vyantschap nog niets gebleeken, dat
 Met eenig misbedryf, of oneer hem beklad:

Rede van den Stadhouder voor den Koning en de vergadering van Paulus;

Veel min, dat hem het regt ter doodstraf hoor te dagen:
 Dus had hy ligtelyk der boejen zich ontlagen,
 Zo dra zyn onschult bleek; maar wyl hy in dat pleit
 Zich op den Keizer zelf met veel vrymoedigheid .
 Beroepen heeft, heb ik besloten hem te zenden
 Met eene wagt, gesterkt van uitgeleze benden;
 Op dat de haat, die hem vervolgt, hier door verfterv',
 En hy zyn vryheit van Augustus zelf verwerv';
 Maar wyl ik over hem den Vorst niets weet te schryven,
 Staan wy een onderzoek op nieu van zyn bedryven
 Aan de vergadring toe: den Koning boven al:
 Op dat zig iets ontdekk' der penne ten geval.
 Want wat gevange zal 't geregtshof vergenoegen,
 By wien de zender geen beschuldiging kan voegen?
 Wie des iets heeft, dat hy zich hier nu openbaar',
 En namaals zwyge: ik wagt elks meening kort en klaar.

*die met
 eene stil-
 zwygent-
 heit be-
 antwoord
 wort; en
 Agrippa
 staat
 Paulus
 toe zich
 te verde-
 digen;*

*die hier op
 vrymoed-
 dig begint.*

Hier zweeg de Stedevoogt, en niemand liet zich hooren:
 Waar op Agrippa den verweerder kwam te voren:
 Wy staan u vryheit toe te spreken voor u zelf.
 Nu klonk geen woest geschreeuw door 't lugtig hofgewelf,
 Gelyk op de aankomst der Jeruzalemse Joden.
 Een diepe stilte scheen ter aandagt elk te nooden:
 Waar op de Apostel (wien noit ongedult verwon)
 Zyn hand uitstrekke, en voor den Koning dus begon:
 Een groot geluk agt ik my in den mont gevlogen,
 Nu my vergunt wort eens te spreken voor uwe oogen,
 Doorlugte Koning, die van overouden stam,
 Aan 't huis van Israël, en Vader Abraham
 Gehegt, de beste plaats zult geven aan myn reden:
 Want uwe majesteit, naar onzer vaders zeden
 (Die Mozes styl en orde omhelzen) opgevoed,
 Zal haast ontdekken waarom dus de boosheit woedt
 Op myne onnoozelheit, van alle hulp verfteken.
 Uw aanzien, Prins, zou my de lippen open breken:

Schoon ik voor deze zelf te zwygen was gezint,
 Wat hier de bittre Jood tot mynen last al vint.
 Want voor wat Regter kan men my geruster dagen,
 Dan voor Agrippa? die zich op der Joden vragen,
 Gewoonte, en zeden zo verstaat, als dat behoort,
 Hun kerkgeschillen kent, en wat elks yver spoort.
 Vergunt men my gedult, op 't geen me is aangewreven,
 Ik zal hun onbescheid afmalen naar het leven.

Onnoodig is 't hier van myn jeugt te vangen aan:
 Wyl die Jeruzalem nog moet voor oogen staan.
 Geen Joden, die my daar niet strekken voor getuigen,
 Hoe nederig ik my plag voor de wet te buigen:
 't Geen de opperuide haat nu te bedekken tragt,
 Om dat men enkel is op myn bederf bedagt.
 Maar welk een onbescheid my hier ook kom bespringen:
 Wat heiligfchendery men my tragte op te dringen:
 Myn eerste jonglingschap wryft elk daar in 't gezigt,
 Met wat bescheidenheit ik Moses wet en pligt
 Gevolgt heb, in myn leere en leven onbesproken.
 't Heeft aan geen onderwys van naam my ook ontbroken.
 Rabyu Gamaliël, van hun zo hoog geagt,
 Heeft my den Tempeldienst vertoont in zyne kragt,
 En ook gevestigd in 't geloof der Farisenen:
 By welke ik namaals als een ligt heb uitgeschenen,
 Den Overpriesteren en heel den Joodsen Raadt
 Ten vergenoeging, noit verdagt van eenig kwaat.
 Maar namaals hooger in bespiegeling gerezen,
 En eindelyk in 't geheim der wetten onderwezen,
 Den mont der waarheit uitgevloeit, verdigt nog vals,
 Stort my het oordeel van de Joden op den hals,
 Om de beloftenis, gedaan aan onze vaders
 Van 't eeuwig schynend licht, de heileeuw haast te nadren
 In den Messias, om de zonde uit 's Israels huis
 Met kragt te rukken, door zyn marteldood en kruis.

*Reede van
 Paulus.*

*Zyne op-
 voeding,*

*en leere
 onder Ga-
 maliël;*

*maar nu
 der Joden
 vyand ge-
 worden,
 om zyne
 bekeering.*

Op dit zoenoffer, dat den heldraak heeft verflonden,
 De slaaffe banden van den schaduwdiensl ontbonden,
 En ons den last verligt van Moses strenge wet,
 Steunt myn geloove, op liefde, en hope vast gezet:
 Om na myn sterven (dit 's myn uiterste vertrouwen)
 In 't onbenevelt ligt myn Heilant ook te aanschouwen:
 Den waren Christus uit zyn graf hier opgestaan;
 Die ons het leven heeft verworven langs die baan.

Zie daar, doorlugte Vorst, nu de oorzaak dezer banden,
 Waar in de woede my vervolgt met klauw, en tanden,
 En naar het leven staat in razend ongedult.
 Belofte en Profesfy zien haren tyt vervult
 In Koning Jesus, hier verstootten van de Joden:
 Die ik hun toon dat opgestaan is van de dooden:
 Een woort als bytend' loog op hun verettert zeer.
 Dat hun de ziel ontrufft op myn verbreide leer.
 Zes paar geslagten staan nog heden in verlangen,
 Om, na die hoope, eenmaal de zegekroon te ontfangen.
 'k Meen 't huis van Jacob, dat nog yvrig dag en nagt
 Hierom Godt eert en dient, en op die hope wagt:
 Die groote hoope, van myn vyanden vertreden:
 Die groote hoope alleen wekt deze oneenigheden,
 En scherpt de lastertong der Joden, snood en vals,
 Om my, gestrenge Vorst, te dingen naar den hals.
 Wie kent de boosheit niet uit haar vermetel pogen?
 Men styft den laster, vangt en spant my, om de logen
 Een glimp te geven: wie dog leeft zo onbedagt,
 Dat hy de opstanding hier, door Godt, onmooglyk agt?
 Op welkers oogwenk aard en hemel zich bewegen.
 Ik heb den Koning zelf in dat geloof niet tegen:
 Ja durf beweren voor het Vorstelyk gezag,
 Dat ook zyn huis hoopt op de komst van dezen dag:
 Dien grooten dag, zo klaar voorस्पelt van Godts Profeten,
 Heb ik in 't ligt gezet in glory ongemeten.

Een lugt van tongen, zo ik dat geheim verzwegg,
 Zou het verkondigen, waar 't ligt ter kim uitsteeg.
 Onmooglyk is de glans der zonne te bezwalken:
 Onmoogelyk, door list, Gods wondren te verschalken.
 Hier van heeft myn gemoed de klaarste proef gehad,
 Toen ik het Christendom ook op de hielen zat,
 En, door myn blintheit, my verplicht agtte al de leden
 Des Nazareners op het hart te moeten treden,
 Gelyk ik heb gedaan, op aller Joden stem.
 Van deze onmenslykheit waagt nog Jeruzalem,
 Daar ik Godts heiligen, toen afvallige in myne oogen,
 De uitwerking voelen deed van myn vermetel pogen:
 Daar myn verwate stem niet blies dan vier en moort,
 Waar slegts de naam alleen van Jesus wierd gehoort.
 Hoe graasde ik, als het hoofd dier woedende tierannen,
 Op de voortvlugtigen met vangen, en met spannen!
 Myn yver brandde, en blaakte op 's Overpriesters last,
 En schriftelyk bevel, myn woestheit toegepast.
 De pyn en banden, die Godts nieuwverkore leden
 Verminkten, wekten my de grootste vrolykheden:
 En hunne dood, waar die de Sanhedrin geviel,
 Gaf een genoegen, en vermaak aan myne ziel.
 De Sinagoge weet hoe ik hun heb gedwongen:
 Met wat vervolging, en geweld zy zyn besprongen:
 Niet in den omtrek van Jeruzalem alleen,
 Maar al de grensen door der buitenlandse steen.
 Geen Tyger scheen zo heet op moorden, en ontzielen,
 Geen afgepaste wolf op roven en vernielen,
 Als myn verwaten arm, in moetwil noit voldaan,
 Voor ik de onnoozelheit in boejen had doen slaan,
 En in den naren nagt des droeven kerkers zugten.
 Maar uit bedorven zaat scheidt God ook goede vrugten.
 Zyn alvoorzienigheit heeft dat aan my getoont:
 Terwyl de kruiskerke op het selste wiert gehoont.

*Paulus
 beklaagt
 zyne vo-
 rige blind-
 heit in het
 vervolgen
 der Chri-
 stenen.*

Want

Want naar Damascus met een bende op reis getogen,
 (Het schyn, doorlugte Vorst, niet duister in uw oogen)
 Viel uit den hemel, als een snelle blixemfchigt,
 Een straal van vuur en gloet, ons op het wreed gezigt:
 Een ligt, waar voor de zon haar luister scheen te dooven,
 En uit dat ligt een stem, gelyk een tong van boven,
 Myn wreetheit dreigende met dit verschriklyk woort,
 Wel klaar en duidlyk in 't Hebreuws van my gehoort:

*Oorzaak
 van zyne
 bekeering
 en Gods
 roeping.*

Verwate Saulus, op myn leden zo vervolgen,
 Hou op, ô Saulus my dus langer te vervolgen.
 't Is hart de hielen in de prikkelen te slaan.
 Zie toe, wien gy bestrydt, ik, hooger dan de maan,
 En alle starren in het eeuwig licht gezeten,
 Heb u een beter lot op aarde toegemeten,
 Als gy verdwaalde volgt, om de eer der Joodse wet.
 Sta op, en ken in my Jesus van Nazareth,
 In my, van u geplaagt in zyn verkore leden.
 'k Wil dat het ongeloof van u zal zyn bestreden,

*Nu ten
 Kruisge-
 zant ver-
 koren.*

Die voor myn tong zyt uitverkoren, als Godts tolk,
 Om 't blinde Heidendom, benevelt in de wolk
 Van zyne onwetenheit, met my te doen vereenen.
 Dus regt u op: want hier toe ben ik u verschenen.
 Gy zult getuige zyn van 't geene u hier geschiedt.
 'k Zal u van 't volk, dat my op aard voorheen verftiet,
 Verlossen, en myn naam uit uwen mont doen hooren,
 Zo ver de hemel gaart haar wettige, en verkoren.
 Gy zult de duifternis doen wyken voor het licht.
 Elk leeren, op wat wys Godts kerk moet zyn gestigt.
 De magt des Satans door het heilig woort vertreden,
 En ten genaverbond 't volk leiden door uw reden.
 Zo rys het kruisgeloof het zalig lam ten prys,
 Dat zyn verkoornen wagt in 't hemels Paradys.

Wie durf, ô Koning, aan een stem zyn ooren weigeren,
 Die hem het pad baant, om ten hemel op te steigen

Uit

Uit dit verderfelyk dal, dat eens staat te vergaan,
 Wanneer zich 't kerkhof van zyn dooden zal ontslaan,
 En 't menfelyk geflagt verfchynen voor Godts oordeel?
 Ik heb Godts roeping daar getrokken tot myn voordeel,
 De ftad Damafcus, en geheel Judea door,
 Elk een geroepen, en genoodigt ter gehoor:
 Jeruzalem voor al; maar, waar ik de bekeering
 Tot Godt verkondigt, of gekweekt heb, door myn leering,
 Of 't zaat van 't Godlyk woort verspreit van lant tot lant,
 'k Heb meerder Heidenen, dan Joden overmant,
 En aan het leizeel van geloove, en hoop gebonden;
 Den Chrifhelykften band, door hel nog dood verflonden,
 Waar in voor Godt en mens de liefde triomfeert.
 Dit toont de menigte des volks, door my bekeert.
 Om die verwinning, hier zo gloryryk verkregen,
 Heeft my het Jodendom, wangunftig van dien zegen,
 Met hart en ooren doof voor Godts orakelftem,
 Den tempel uitgejaagt, in 't hoog Jeruzalem,
 Om my, waar 't mooglyk, duste ftuiten in myn woorden,
 En voor een laftraar van het grauw te doen vermoorden.
 Maar Godt, voor welkers oog, en dienft ik henen ga,
 Zy de eere, dat ik tot op dezen dag befta,
 En klein en groot betuig de hulp, van hem verkregen,
 Die my verzekert op alle akelige wegen.
 Ook heb ik niets van het toekomende vermelt,
 Of 't is voor my van Godts herouten zelf voorfpeelt.
 Dus laat ik Moſes wet in eere, en ongefchonden,
 Dewyl myn leere ſtemt met der Profeten monden.
 Getuigen deze klaar in de gewyde blaën,
 Dat Chrifthus lyden moest, en uit den doode opftaan,
 Om ons als eerftling door zyn voorbeeld te bewyzen,
 Hoe 't mensdom uit het graf eerlang ſtond op te ryzen,
 De opftandinge des vlees te zetten in haar kragt;
 Wie toont my, dat ik wet of Godsdienft heb veragt?

*Roemt in
 't geloove
 de Heide-
 nen boven
 de Joden.*

*Bewys
 van de
 opftan-
 ding.*

Tot dus ver had Godts heldt de nyd op't hart getreden,
 Wanneer de Stadvoegt, als verbystert door zyn reden,
 En haar verborgentheên, zich ophefte uit zyn plaats,
 Hem toevertrouwt als hooft des Keizerlyken Raads,
 En uitbarste overluid, om 't geen hem deed verbazen:
 Uw groote taalkunde, en geleertheit doen u razen,
 Vernufte Paulus! te veel weten is niet vry,
 Naar uwe wysheit, hier vertoont, van razerny.
 De Godtgeleertheit, al te diep getreden binnen,
 Ontstelt den geest, en brengt verwarring in de zinnen.
 Dit doet ons dugten voor uw al te vlug verstand,
 Waar in gy met natuur hier strydt om de overhand.
 't Geheim van uwen geest is niet van ons te ontleden.
 Maar Paulus, doelende op 't hervatten van zyn reden,
 Gaf antwoord: Dat men my van geen verborge taal
 Verdenke, 'k leg myn zaak in uwe redens schaal,
 Gestrenge Festus, gy zult met den Vorst niets hooren,
 Dan 't geen de eenvoudigheid en waarheit brengt te voren.
 Van deze zaken is zyn Majesteit bewuft.
 Dit stelt, in 't geen ik hier verhandel, my geruft,
 En styft de vryheit (my vergunt) om uit te spreken.
 Nadien de Koning weet wat hier van is gebleken,
 Zo ver 't gerugt den naam van Christus heeft verbreid:
 Wiens wondren spreken, waar de zon haar stralen spreit,
 Als wisse tuigen, door geen wangeloof te krenken.
 Wat in 't verborgen is geschiet wekt nabedenken,
 En maakt zich menigwerf voor 't ligt der waarheit 't zoek.
 Maar Jesus wonderwerk steekt in geen donkren hoek.
 De waarheit toont hier af te ontelbare getuigen,
 Voor welke 't ongelooft der Joden spat in duigen.
 Doorlugte Agrippa, 't zy uw' dienaar toegestaan,
 Uw majesteit van dit geheim te spreken aan!
 Heeft niet de Koning zelf geloove aan Godts Profeten?
 Zyn hunne oraklen niet in waarheit ongemeten,

*Festus,
 verbaaft
 over de
 reden van
 Paulus,
 waant
 dat hy
 raast;*

*dat Pau-
 lus we-
 derlegt.*

En van Godts geest vervult in wysheit zonder maat?
 Is 't hun voorspelling niet, die op den Christus slaat,
 Het einde van de wet, en aller profesyen?
 Moeft hy het mensdom van de bloetschuld niet bevryen,
 En naar zyn heerlykheit door kruis en lyden gaan?
 Is ons die Heilant uit zyn graf niet opgestaan,
 Ten zoen des Vaders, hier gezogt van zyn verkorenen,
 Gelyk een zuivre roos in 't midden van de dorenen,
 Door niemants laster van zyn glory oit berooft?
 Geloofst de Vorst dat niet? ik weet dat hy 't geloofst,
 En draag 'er roemt op: want niets dat my min doet zorgen,
 Als dat van deze zaak hem iets zou zyn verborgen.
 De zonne toont haar ligt aan 's hemels blauwe tent
 Zo klaar niet, als dit ligt, daar Godt door wort gekent.
 De Koning, in zyn hart getroffen van die reden,
 En oogende op de kroon der hoogste zaligheden,
 Riep: Gy beweegt me (hoe van dezen aanhang schuw)
 De Christenheit byna te omhelzen, nevens u.
 Waar op de Apostel: Niet byna, grootmagtig Koning,
 Maar in 't geheel: Godts naam ter eere, en uwe kroning:
 Met alle deze, die ik wensse myns gelyk
 Te worden, in de hoop van Christus Koninkryk,
 En met my lotgemeen, behalven deze banden.
 Gaf dit de Almagtige, hoe zou elks yver branden
 In liefde tot Godts eer, die nu op de aarde zweeft,
 En aan 't verderflyke met hart en oogen kleeft:
 Niet te gelyken by der Christnen heil en zegen!
 Want geen geluk, hoe groot, kan hun geluk opwegen.
 Geen eerampt, gelt, of pragt, of Koninklyke staat,
 Die zo hoog als 't geluk van eenen Christen gaat.
 Een Christen in der daad, en niet door naam, te wezen,
 Is 't hoogste heil, dat voor den mens is opgerezen.
 Een opregt Christen heeft geen weerga van geluk.
 Een Christen streeft gerust door allen ramp en druk,

*Die den
Koning
met de
Profesyen
overruigt.*

*Agrippa
zich ge-
raakt voe-
lende,
neigt ter
bekeering.*

*Lof en
heil der
Christen-
heit.*

En is op 's meesters spoor verheugt in kruis en lyden,
Tot hem de kroon volgt van het eeuwige verblyden.

Vermogt myn bede, dat gy niet verhart, nog doof,

*De Apo-
stel besluit
zyn rede;*

Voor deze leere, tradt in dat gewenst geloof!

Ik kon op Godts altaar geen schooner offer branden.

De Algever schenk het u, dog buiten deze banden.

Zo haast de Apostel met dien wens zyn rede floot,

Rees Festus uit zyn stoel, gevreesd by klein en groot,

*waar op
Festus de
vergade-
ring
scheidt, en
Agrippa
den*

Om 't Vorstelyke paar naar 't hofbanket te leiden,

En de vergadring der toehoordren dus te scheiden:

Wanneer de Koning, 't hooft gebogen naar den Raad,

Zich hier op uitte: Schult, nog schyn van euveldaad

Komt ons in dezen mens (wie hem belaagt) te voren.

*Kruisheld
zyne reize
naar Rome
toezegt.*

Is zyn gevankenis uit misverstant geboren?

Die kon hier eindigen: en hy, van nu af aan

Van zyne boejen, en den kerker zich ontslaan.

Dat nu zich zelve stuit, en omwerpt 't zyner schade.

Want heeft hy (ligt bedugt voor iemants ongenade)

Zich zelf beroepen op het Keizerlyke regt,

Men moet gedogen, dat zyn zaak daar wort beslegt.

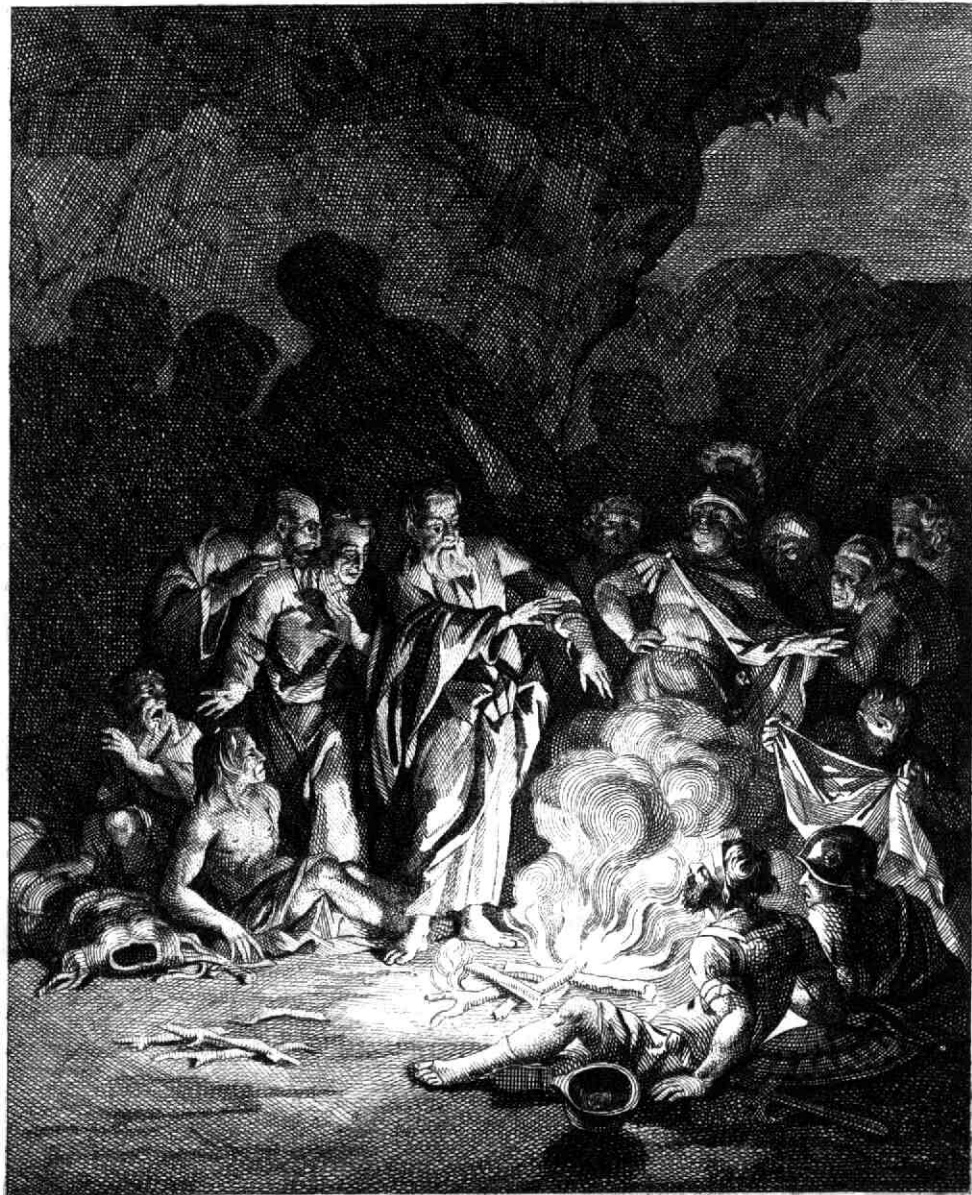
Einde van het vyfde Boek.

D E
 KRUISHELD,
 O F H E T
 L E V E N
 V A N D E N
 APOSTEL PAULUS.
 Z E S D E B O E K.

DE Hofftoet scheidde, van verwondring opgenomen:
 En Paulus, nu geruſt op zyn vertrek naar Romen,
 Begaf zig, van zyn wagt geleid, weér naar het ſlot,
 De plaats van zyn verblyf, en wensſelykſte lot:
 Als die niet zocht dan dus voor Jesus eer te ſtryden,
 En hem te volgen langs den weg van kruis en lyden,
 Te vinden in den prys der Chriſten martelkroon,
 Daar Kruisheld Stefanus meê praalde voor Godts troon:
 Wiens heldre ſtar hem ſcheen te wenken uit den hoogen:
 Waar hy 't uitspanſel ook beſchouwde met zyne oogen:
 Dat onbegryplyk ſtuk van grooten Goëls hand,
 Wiens enkle vinger zeen en ſtroomen overspant:
 Jehovaas maakſel, en het werkſtuk zyner vingeren,
 Op welkers ſchoonheit de Godtslievenden verſlingeren:

*De A-
 poſtel
 wort
 weér naar
 den kerker
 geleidt.*

*Zyne
verruk-
king van
zinnen ;*

Gelyk d'Apofteel, in verrukking, zyn gezigt
Liet weiden door den glans van 't ongenaakbaar licht,
Wanneer hy , opgevoert tot in den derden hemel,
Van de aarde ontbonden, en haar ydele gewemel,
De Godtheit pralen zag in 't diamanten flot,
En raamde uit dat gezigt zyn zaligmakend lot:
Als of een geest hem door Godts ryk voerde op en neder,
Of 't Englenheir hem droeg op zyn sneewitte veder ,
Daar Christenhelden , in het kruisperk afgestreeën ,
De martelkroonen voor de kroon der heerlykheên
Verwiflen, na den ftrydt, om laag van hun gewonnen.
Hy ziet ze blinken als noit ondergaande zonnen
In 't hemels bruiloftskleedt, dat van karbonkels barnt,
En goud, en diamant, en edeler gefarnt,
Als 't geen by heldren nagt zich toont aan 'shemels bogent,
En zee, en aarde licht, met onbenevelde oogen.
Voor dezen luifter duikt de glans van zon en maan,
En alle fтарren, die met haar ten reye gaan.
Wat snel vernuft om laag de zinnen weet te flypen,
Hier praalt het licht, met geen gedagten te begrypen.
In die befchouwing vint de Kruisgezant zyn lot,
De regte woning van den ongefchapen Godt.

*die hem
opvoert
tot in den
derden he-
mel.*

Wel aan: het luft ons, hem, van wat gevaar bevogten,
Daar heen te volgen, langs gevreesde watertogten,
En zeegevaren, flout en moedig uitgeftaan,
Hoe 't hevig onweêr brult op woeflen Oceaan,
En dondert over 't vlak, en worfelt met de golven,
En geeffelt maff en kiel, in pekêlschuim bedolven,
Tot daar zyn vaff geloof, door geen gevaar te doên,
Hem stelt te Rome, voor het regt van Neroos troon.

Hoe klaar ook de onfchult dan van Paulus was gebleken,
In al het geen de haat der Joden had befteken:
Nog mogt de bouwheer van Godts kerk zyn banden niet
Zien flaken, of een eind hier zien van zyn verdriet.

Hy

Hy zelf had zig (om zyn vervolgers hier te ontwyken)
 Op 't Keizerlyke regt beroepen, en zyn Ryken ;
 Des stond zyn Roomse reis nu ook op vasten voet ;
 En zyn verlangen trad dien dag reeds te gemoed.
 Gestreng Festsus, nu gereed hem te verzenden,
 Beveelt een' Hopman uit de Keizerlyke benden,
 Den Kruisheldt, van een troep gevangenen verzelt,
 Die Regtbank toegeschikt, ligt om gepleegt geweld,
 In moort, of diefstal, lant, of zeeverraderyen.
 Zo staat de onnoozelheit, omringt van snoo harpyen,
 Haar nydig lot ten doel: wen 't op haar is gemunt.
 Zo steekt de zuivre roos, beschaduw't van den punt
 Des scherpen dorens, 't hoeft in vollen luister boven,
 Wanneer een zoete Mey de beemden kleedt, en hoven.
 Heldt Aristarchus, met 's Apostels leet begaan,
 Vangt (als ons Lucas melt) dien zeetogt met hem aan.
 Die Christe-Macedoon, geraakt van heeten yver,
 Hem steeds voor de oogen in Godts Evangelischryver,
 En grootste reisgenoot van Jesus boertgezant,
 Treedt, met hun lotgemeen, de stad uit naar het strand.
 Hier legt de vlotte kiel te dobbren op de baren
 Voor Paulus Noachs Arke, om 't aardts geweld te ontvaren.
 Een schip van Adramite, op roer en zeil befaamt,
 En om zyn vlugheit naar die zeestad ligt genaamt ;
 Daar 't Afrikaanse frant, bespoelt van zoute golven,
 De zeegedrogten in het pekel ziet bedolven.
 De (a) Hooftman Julius, een man van heus gemoed,
 Schoon van het Christendom afkeerig, dryft den stoet
 Van zyn gevangenen de valreep af, beneden,
 Zo haast de Kruisgezant is binnen boort getreden.
 De kiel, van 't anker vry, kiest zee, en ruime lugt.
 De winden vallen in de zeilen met een zugt.

*Zyn ver-
 langen
 naar Ro-
 me.*

*Hy wort
 met een
 deel mis-
 dadigen
 afgevaar-
 digt.*

Gelykenis.

*Aristar-
 chus, een
 bekeerde
 Mace-
 doon, ver-
 zelt den
 Kruis-
 heldt.*

*Het schip
 steekt in
 zee.*

De

(a) Hooftman, Hopman, of Kapitein over een compagnie.

De doeken zwellen rond, en spannen touw en koorden.

Men hoort geen onweêr zich verheffen uit het noorden,

Of 't kielverdelgend zuide, of 't geen het weste voed,

Wanneer de zeeftorm raast en geesselt strand en vloed.

Zy, Ptolemais nu en Tirus langs gevaren,

Zien 't groote Sidon voor hunne oogen uit de baren,

De eer van Fenicie, om haar wydtberugte vaart

En welgelegentheit, in dat gewest vermaart.

Bescheidenheit van den Hopman Julius tegens Paulus. Beleefde Julius (schoon geen gevangen scheidde)

Schonk den Apostel hier het veilige geleide,

Om, voor zyn verdre reis, de zynen te gaan zien,

Julius tegens Paulus. En vry t'ontfangen 't geen de heusheit hem mogt biên,

Van vrenden, magen, bloedverwanten; of vertrouwden,

Om op den zeetogt zich te frisser te onderhouden,

Tot hem de tyt van hun vertrek weer riep naar boort.

Men spoeide zich, zo haast die dag verscheen, weêr voort.

Dog, om 't beletsel der gestage tegenwinden,

Waar door men wanhoopte om Italie te vinden,

Langs 't Eilant Ciprus, door zyn afgodin vermaart,

(Die zelf in 't Christenhart nog twist en onlust baart)

Met zyn afgodendom ter flinkerhant gebleven,

Om langs Cilicie ten westen op te streven,

Pamfilie voorby, gehegt aan 't vaste lant

Van Asie, en alhier aan hunne regterhand,

Tot dat ze, naar een tyt vergeefs te rug te dwalen,

Zy komen te Mira, en gaan daar te land; Te (a) Mira schip en vraagt neêrwierpen voor de palen,

Een stad in Licie, gelegen aan het strant

Der Asiaanse zee: daar elk wêer stapte aan lant.

daar ze in een ander schip worden gezet. De Hooftman, yvrig om de reis weêr voort te zetten,

Schoon 't barre najaar schein den voortgang te beletten,

Deed de gevangenen, op zynen last gedwee,

Hier overfchepen, in een schip tot zeilen reê.

Een

(a) Mira, anders Limura, waar heen dit schip met zyne lading geschikt was.

Een vaartuig, jongst de stad Alexandrie ontvaren,
 Lag voor zyn anker hier te ryden op de baren,
 Met koren ryk gelaèn, een' kostelyken schat,
 Dog min in waarde, als 't aan Godts Afgezanten had,
 Om met den eersten wint daar mede zee te kiezen,
 En geen gelegenheit van voorspoet te verliezen.
 Ja vaar gelukkig heen, stantvastte boetgezant,
 't Gezelschap ziet hoe reeds uw heilige yver brant,
 Om, heel den Tyber langs, de kruisbanier te planten;
 Maar wreefle tegenspoet zal zich hier tegen kanten,
 't Gedult u rekken, door gebrek van weër en wint,
 Tot dat ge u, sukklens moe, voor 't eilant Knidus vint,
 De steile Syrten myd, en blinde (a) zeealtaren,
 Of scherpe rotsen, zich verheffende uit de baren,
 En 't oude Krete u ziet laveeren langs zyn zoom:
 't Befaamde Krete, (welk een blinde Heidensdroom!)
 Dien tyt alom vermaart door Jupiters geboorte,
 Den grooten donderaar, die binnen 's hemels poorte
 Den fellen blixem zwayde, als aller goden Godt;
 Een eilant, oas bekend in Kandie, en zyn lot,
 Zig heffende uit het zout der Middellantsche baren.

*Hunne
 eerste spoet
 in 't
 voortva-
 ren.*

*Kreta,
 nu Kan-
 dia ge-
 noemt.*

De streek dus voortgezet, en 't vlek Salmone ontvaren,
 Regt onder Knidus, houd uw kiel geen langer zee,
 Maar valt Schoonhaven in, een welgelegen reë,
 Ter overwintering bekwaam, voor die, verlegen,
 Een haven zoeken, als het onweert allerwegen.
 Waar toe (b) Lazcä hier naby kan hulpe biën,

*Zy komme
 te Schoon-
 haven,
 daar zy
 dagen te
 zullen o-
 verwinte-
 ren;*

B b

Met

- (a) De Heidenen noemen aldus zommige zeerotsen.
 (b) Een stad aan de zuidzyde van Kreta, die met een dubbelen uithoek zuidwest en noordwest zeewaard instak, en dus een bekwame schuilplaats voor het baren van de zee, en veilige haven om te overwinteren had, *Schoonhaven* genoemd; thans *Boni Porto*, of *Goede haven*. En men twyffelt niet, of de stad *Goedereede* by ons heeft dien naam van wegen haren goeden ankergront en veilige haven bekomen.

*dat de
Schipper
weigert;*

Met die 'er ankren, van verversing te voorzien,
Terwyl het streng faisoen uitbuldert op de stroomen,
En sneeu- en hagelbui elk een de vaart doet schroomen,
Door onze gierigheid nu open 't ronde jaar,
En in gebruik, hoe vol van onheil en gevaar.

Maar Paulus, in natuurs geheim genoeg doorkropen,
Om niet te zien hoe ver de reistyt was verlopen,
Zo haast de Schipper 't volk belastte aan boort te gaan,
Ging, eer men 't anker ligte, aldus de hoofden aan:

*waar over
Paulus de
Bevelheb-
bers aan-
spreekt, en
grootte
zwarig-
heit voor-
spelt:*

Gebieders dezer kiel, bereid van hier te varen,
En dus ontydig u te geven op de baren,
Terwyl de winterstorm de zee en lugt ontstelt,
En 't onbekwaam faisoen niet dan veel onheil spelt,
Laat myn waarschuwing, is het mooglyk, u belezen!
Ons staat, steekt gy van hier, een droeve ramp te vreezen.
De reis zal zwanger gaan van bittren tegenspoet,
En niet min baren dan verlies van schip, en goet;
Op dat ik zwyge van u aller dierbaar leven.
Dat niemant my verdenke, als van een zugt gedreven
Tot kwade maren: of dat schrik, of schroom my jaag;
't Is uw behoudenis alleen daar ik om vraag.
Legt myne woorden in de schaal van uwe reden,
En overweegt, of schade, aan lyf en goet geleden,
U nutter zyn zal, dan aan deze vaste kust,
Tot uw behoudenis, en welstant uitgerust?
De tyt, hier reeds verspilt, is nu te ver verlopen,
Om zee te kiezen, en iets goets daar uit te hopen.
De (a) Vasten is voorby, die alle zeevaart slyt.

't Is

(a) Hier door wort door den Euangelist het faisoen betekent: want na der Joden Vasten- of Verzoendag, die op den tienden der zevende maant kwam, tusschen onze maanden September en October, wierden descheepen opgeleid, en de zeevaart te zorgelyk geagt, Hand. 27. v. 9. Zulks het ook oudtyts in gebruik gekomen was, dat men van den elfden der Slagmaand, tot den tienden van Lentemaant, geen zee bevaren dorst, uit vreeze voor de barre winterstormen enz. Zie W. Goerée Euangelise Aartbeschryving, p. 264.

APOSTEL PAULUS. VI. Boek. 195

't Is overwinterens, en geen vertrekens tyt.

De winden nemen aan in kragten, en vermogen.

Ik zie, geloof me, niet dan ongeyal voor oogen.

Maar Julius was voor 's Apostels rede doof,
En gaf den stuurman, en den schipper liefst geloof.

Waaghalzen, opgekweekt op weifelende baren,

En onbeschroomt gewoon te streven door gevaren,

Daar mast en steve kraakt, en de verbolge zee

De kiel bestormt, of slaat het galioen aan twee.

Dus ving de reis weêr aan, na yerder overwegen

Van scheeps- en bootsvolk, dat Schoonhaven ongelegen,

Om te overwintren, hield, inzonderheit, wanneer

Een onverwagt tempeest viel op die kust ter neêr.

Men moest te Fenix, waar het mooglyk, zien te landen,

Een stad ten zuide, wel voorzien van vaster stranden,

Bekwame haven, en gemakkelyke reê,

Wanneer de winterstorm geen kielen dult op zee.

Een labberkoeltjen uit den zuide in 't zeil gevlogen,

Scheen yders oogmerk te begunstigen, en pogen:

Byzonder toen het vlot, op zyn gewenst gety,

Het Eilant Kreta stoof met stillen stroom voorby,

En hun geen onweêr scheen te dreigen op de baren.

Maar wie is hier bewust wat hem zal wedervaren?

Het albespieglend oog, dat alle waten spant,

De stormen uitzent, en ook weder legt aan bant,

Wierp deze hoop wel haast in 't groots gemoet ter neder.

De wint sloeg om, en joeg het lant, op zyne veder

Matroos uit de oogen: 't scherp noordooste, zo gevreeft

In dezen tyt, ontstak de lugt met een tempeest:

Dat als een donkre Orkaan, ten nagtstorm uitgebroken,

De zee ten hemel dryft, al de oevers komt bestoken,

Met storm op storm, niet dan door blixemstraal verligt.

Een zwarte nagt rukte elk den dag uit het gezicht.

De winden sollen 't schip van boven en van onder.

*dat ver-
worpen
word ,*

*om de
stad of
zeehaven
Fenix te
bezeilen;*

*dat in het
eerst hope
gaf, uit
de teeke-
nen der
lugt.*

*De wint
staat om,
en zy
worden
van eenen
storm be-
loopen,*

De harten krimpen voor den klaterenden donder,
 Waar mede Euroclidon de gronden boven roert,
 En aangefchonden door de zee en lugt rumoert.
 De zon fchynt eeuwig van het morgenligt verfteken.
 De ftarrekunde mist haar lant- en waterftreken.
 De winden blazen door het loejend aartryk heen,
 En mengen water, lugt, en ftanden onder een.
 Het volk aan 't jammeren, toont niet dan misvertrouwen,
 En roept met luid gefchreeuw, op 't gonzen van de touwen,
 Den dooven hemel aan, als 't uiterfte ooggenblik,
 Dat alle zielen treft met doodangft, fchroom, en fchrik.
 Het fchip, van roer ontbloot, geeft alle hoop verloren.
 De ftoutfte zeeman agt zyn laafte uur hier geboren,
 En geeft het zugtend op: de dyning fleep het fchip,
 En dreigt het slag op slag te ftooten op een klip,
 Of, door den maalfroom, te verfmoren in de golven:
 Terwyl het rondom legt in pekelfchuim bedolven,
 En bak, en fchans niet dan van blakend onweêr barnt.
 Een bange nagt, berooft van maan, en hel gefarnt,
 Spreit, als een zwarte wolk, haar vlerken op de baren.
 Het onweêr loeit, en brult, en weet van geen bedaren.
 Men ftrykt de zeilen, reeds aan ftarden door den wint
 Gefcheurt; en yvert, als verbyftert, en ontzint,
 Om, waar het mogelyk, te ontdekken eenig baken.
 Een menigte, geneigt voor lyf en goed te waken,
 Zo lang het Godt geval, kwyt zich in hoogen noot,
 Met allen yver in 't ophalen van de boot;
 Men wort ze magtig ook met zugten en met ftenen.
 De ftormbui dryft de kiel, dan hier, dan ginder henen,
 Nu wel te regt op Godts genade, als zeeman zegt.
 Een tweede noot brengt touw en kabel op de plegt,
 En doet met allen man, eer 't pekelfchuim door 't koren,
 Het fchip van onderen met kabels onderfchoren.
 De fchrik des doods houd elk gereed in 't naar geval:

*en in den
 uiterften
 noot ge-
 bragt.*

*Zy dry-
 ven, van
 het on-
 weder ge-
 folt, op
 Godts ge-
 nade.*

*Het fchip
 wort on-
 der-
 fcheort,*

APOSTEL PAULUS. VI. Boek. 197

En Bootsman schreeuwt, waar iets ontbreekt, fluks Overal!
 In deze wanhoop, nu ten starren opgedreven,
 Dan weêr gedaalt, en als ten afgrond ingedreven,
 Daar blinde rots, en plaat heel ligt de kiel verrast;
 Riep ook het uiterste om verligting van scheeps last;
 Om door de zwaarte niet te zinken naar benede.
 Het koren raakte in zee: al 't scheepsgereetschap mede.
 En gy stantvaste, gy getrouwe Kruisgezant,
 Sloegt aan dien uitwerp, als de minste, meê de hant.
 Wie kan de liefde tot uw's naastens welstant teugelen?
 Waar die haar yver wekt, vliegt zy op snelle vleugelen,
 Ver boven het gestarnt, de zon in het gezigt,
 Daar al het duister wykt voor 't onbenevelt ligt:
 Zy blaakt ook eerlang hier, en droogt de schreiende oogen,
 Daar geene hoop meer schynt, door Goddelyk vermogen:
 Als zy behoudnis spelt, hoe zeer de storm rumoert,
 Aan zo veel zielen als de wanhoop hier vervoert.
 De zon schein uitgedient, en geene starren blonken:
 De wanhoop dreef op't schuim: elk schein de geest ontzonken,
 Zodanig, dat nog tyt nog lust hem overschoot,
 Om zich te sterken met een luttel spys, of broodt:
 Wanneer zich Paulus dus voor 't algemeen liet hooren:
 Te regt, ô mannen! had gy my geleent uwe ooren,
 Waart gy van Kreta niet gevaren op myn raadt;
 Maar daar gebleven: nu komt deze wens te laat.
 't Verlies van schip, en goed, nu vast, en niet te keeren,
 Terwyl de winden, stroom, en golven overheeren,
 En elk om 't zeerst, gelyk verwoed ten hemel slaan,
 Moet u zo zeer niet, als uw lyf ter harte gaan.
 Wie nu het woort gelooft, behoud met ons het leven.
 Zyt des goeds moets: want gy zyt alle my gegeven.
 Buigt uwe harten, naar het geene ik u vermaan.
 Geen dezer zielen zal, maar 't schip alleen, vergaan.
 De rede, die my zulk een heil u doet beloven,

*en de
scheeps
lading in
zee ge-
worpen,*

*tot wel-
ken ar-
beid zich
Paulus
den moe-
digsten,
en yve-
righsten
toont.*

*Paulus
spreekt de
zee- en
krygslied-
den aan,
over den
gemeenen
noot,*

*en beloofst
hun lyfs-
behoude-
nis, zo zy
hem ge-
looven, en
zyn raad
volgen.* Komt wel uit mynen mont, maar eerst gedaalt van boven.
 Een Engel Godts is my verschenen dezen nagt,
 Een afgezant van Godt, wien ik te dienen tragt,
 En wiens ik eigen ben. de schepper aller volken,
 Die zynen starrentroon heeft boven lugt en wolken,
 De onmeetelyke Godt, die met zyn hant alleen
 De zee dus steigren doet, en weder stelt te vreên;
 Die onbegryplyke voor uw verftompte zinnen,
 En grootste Godt, heeft my, zyn afgezant hier binnen
 Den omtrek van dit fchip gestelt in myn gezigt,
 Zo klaar, gelyk de zon op 't vrolyk middagligt.
 Hoe lieflyk vloeide 't woort van zyn gewyde lippen,
 Waar af ik my geen ftip, of letter liet ontslippen:
 Vrees niet (dus klonk zyn stem wel duidlyk in myn oor)
 Stantvaste Paulus, maar geef Godts bevel gehoor.
 Verban het schroomen voor het woeden dezer baren.
 Godt schenkt ze u alle, die met u dit fchip bevaren.
 Uw vast geloof heeft hen behouden voor 't geweld
 Des doods: gy moet voor 't regt des Keizers zyn gestelt,
 En 't zalig kruisgeloof opregten binnen Romén.
 Dat vry dees woefte zee met losgebroke toomen
 Dit fchip verniele, of doe aan spaanders stukken slaan:
 Gy zyt behouden met al die hier by u staan:
 Die anders waren aan den vloet ten roof gelaten.
 Dus strekt myn bede den matrozen en soldaten
 Een lyfsbehoudenis, gelyk het byzyn Loths
 Het zondig Sodom van de ontvlamde wrake Godts
 Verschoonde, tot hy zich daar had van daan begeben.
 Zyt ook gerust, en dus verzekert van uw leven.
 De mont der waarheit schenkt dees troost u, op myn woort:
 Dus geeft geloove aan 't geen gy door hem ziet en hoort.
 Maar om op dit geluk ook niet te stout te brallen,
*Hy voor-
zegt hun
aan een* Wy moeten eerlang aan een Eilant hier vervallen.
 Een eilant, my bewust, dog u nog onbekent.

APOSTEL PAULUS. VI. Boek. 199

Dan met die schipbreuk zal uw leet ook zyn ten end.

Hier zweeg de Apostel, en elk nam zyn woort ter harte:

Gelyk de balsem in een diepe wont de smarte

Te stillen weet, en pyn, en bittren weedom sust,

Scheen elk (voor 't uiterlyk misschien) hier op gerust.

Waar voert het ongeloof de deugt op 's werrelts stroomen

Niet heen? het ongeval treft vromen, en onvromen:

Gelyk het regent op dit tweederlei geslagt.

Vermetelheit, die zich voor geen gevaren wagt,

Als of de zeevaartkunde, in 't stormgeval ervaren,

Geen onweër had te ontzien op steigerende baren,

Tergt dus den hemel, als de reis slaagt naar haar zin,

Durft Godt verzoeken, en scheidt zelf daar glory in:

Ja dryft, (als was zyn hand in geen gevaar te vreezen)

„ Men sterft niet voor zyn tyt: of 't woort is vals gelezen,

„ 't Geen ons 't orakel heeft te duidlyk uitgeprent.

„ Geen leven, hoe gesolt, wykt voor het heeft zyn ent.

„ Wie tot het zwaart geschikt is, kan geen zee verfmoren.

Dus schreeuwt verkeert geloove, en tergt des hemels toren.

Het vond van ouds geloove aan 't Schevelinger strant,

Een zeedorp by den Haag, de stoel van Nederland;

Hoe daar een Visser, op zyn uiterste gelegen,

Een gryze zeeman, afgetobt in storm en regen,

Wien allerlei gevaar gewait was over 't hooft,

Zig had beklaagt, dat hy eenmaal, van moet berooft,

Terwyl zyn Prediker hem taste op 't vroom geweten,

Den waren Christenpligt te deerlyk had vergeten,

Door eens te zwigten voor Godts weër, en strengen wint.

Eenvoudigheit, die zich aan woort en letter bint,

En dus de schaduw kiest, hoe 't ligt staaf op te klaren,

Steekt menigwerf zig dus, uit onkunde, in gevaren,

En treedt de dood te moet: daar ze op een rietstaf leunt,

En zig, hoe fel gedreigt, geen ongeval bekreunt.

Dit leerde Paulus niet, die, hooger opgestegen

*Eilant te
zullen
verval-
len,*

*en sluit
hier mede
zyn geda-
ne rede.*

*Onbedag-
te stout-
heit der
zeelieden,
in het ge-
meen;*

*als Godt
verzoek-
kende.*

*Eenvou-
dig geloo-
ve van
eenen ster-
vender
Visscher.*

In Godts geheimen, ons geleid op vaster wegen;

Maar wyft de middlen, elk gegeven, aan de hand,

Wanneer de dood zig dient van waternoot, of brant.

Zyn voorzorg toonde dit in 't zeevolk te verspieden,

Gereedt, om met de boot het lekké fchip te ontvlieden,

Wanneer het krygsvolk dat verhinderde op zyn woort,

De touwen kapte, en hielt de vlugters binnen boort.

Dus omgefolt door meer dan hondert zeegevaren,

En den veertienden nagt nu dobbrende op de baren,

Gelyk een bal gekaatft van 't onmedogend weêr,

Nog woedende even fterk op 't Adriatifch meir,

Scheen eene nieuwe hoop den zeeman 't hart te wekken,

Als of zich eenig lant liet van zyn oog ontdekken:

Des raakt het dieplood, op elks yver, naar den gront,

Dat twintig vadem nats beneên de boorden vont,

En weinig tyts daar na maar vyftien op kon halen.

Dit wekte vreeze van te wyd uit zee te dwalen,

En hier of daar wel haaft te ftooten op het zant,

Of harde platen, meest re dugten onder 't lant:

Des moest men ondanks tot de laafte hoop besluiten,

Op twee paar ankers, nu met kragt geworpen buiten;

De laafte toevlugt, daar het alles wil vergaan.

Elk zugtte, en bad, dat tog de dag mogt breken aan

Met eenig ligt, zo lang verborgen voor hun oogén,

Als of het fterredak, ten hemel afgetogen,

't Heelal gefloten had in eindeloozen nagt.

Maar als de laafte hoop vast op deze uitkomst wagt,

Vermaant de Apofteel hier de fterkfte, door een fterker,

En nu in veler oog alreede een wonderwerker,

Het afgematte volk, verbleekt, en afgevaft,

Schoon 't yslyk zeegedruis nog even vierig baft,

Zig 't hart te fterken, en met fpyzen te verkwikken,

Om dies te minder, voor't geen nakend was, te fchrikken,

En zich te moediger te fchikken naar het lot,

De Apofteel belet de ter vlugt gereede matroozen het fchip te verlaten.

De laafte ankers, als de uiterfte hoop, worden uitgeworpen.

De ftoorm verheft zich dag aan dag, en vergroot het gevaar.

Hier niet te ontvlugten , maar hun opgeleit van Godt.
 'k Zie heden , sprak hy , den veertienden dag geboren ,
 Dat niemant naar den Kok geneigt heeft oog of ooren ,
 Als of het lighaam met geen spys moest zyn gevoed ,
 En onderhouden , meest van noode in tegenpoet.

*Paulus
 egter
 moedigt
 het volk ,
 en ver-
 maant het
 tot eten ;*

Schept moed , en laat ons dus ons zelve niet verliezen
 In de algemeene vrees , maar 't heilzaamste verkiezen.
 Aanvaart het broodt , op de behoudnis , u belooft.
 Want niemant zal een hair verliezen van zyn hoofd.
 Wy zyn hier af van Godt verzekert : dit 's het teeken.

En na dit zeggen , ving hy aan het broodt te breken :
 Na eerst den Schepper , die het alles kleed , en voed ,
 Gedankt te hebben met een nederig gemoed :

*waar met
 hy voor-
 gaat ;*

Om door zyn voorbeeld hier den Heidenen te leeren ,
 Dat niemant kan bestaan dan door den Heer der Heeren ,
 In Israël bekent als aller Goden Godt ,
 Hun nog genadig in dit wederwaardig lot.

Zyn voorbeeld wekte elk een te luistren naar zyn raden ,
 En zee- en krygsman zag de Apostel zich verzaden ,
 Alle ongeval getrooft , en op Godts wil geruft ,
 In 't geen nog volgen moest aan de Maltezer kust.

*'t geen
 het volk
 een hart
 onder den
 riem
 steekt.*

Elk schein nu stoutter , en byna zyn leet vergeten.
 Nu ving de maalyt aan , en groot en klein aan 't eten ,
 Van spyze , en moed gesterkt : schoon man , en muis in noodt
 Nog even lydig schein te worst'len met de doodt.

De dag brak eindlyk door , in 't ooste , op Godts genade ,
 En zag , hoe soljer , en matroos zig vast verzade ,
 Door 't woort gesterkt ; waar op elk 't hoofd weêr boven stak ;
 Hoe zeer het stormgewelt nog bulderde over 't vlak ,
 En dray- en (a) wervelwint , en kaak zyn vinnen roerde ,
 En uit het noorden brulde , en al het meir beroerde.

*De lugt
 aan 't
 breeken ,
 begint op
 te heide-
 ren , en
 kant te
 vertoo-
 nen.*

C c

Het

(a) Draywinden , wervelwinden , hozen , kaken , traverzen en diergelyke , zyn doodlyke tekenen.

*Men doet een twee-
de uit-
werp van
lading, en
scheeps ge-
reetschap,* Het schip, van lading nog te zwaar, moest weêr verligt;
 Terwyl men 't lant, zo lang gezogt, kreeg in 't gezigt;
 Een inham, naar het leek, aan onbekenden oever,
 Om zyne droogten, dies te zorglyker, en droever:
 Indien men 't waagde, met de kiel hier los op aan
 Te zetten, en aldus het stormgewelt te ontgaan.
 Dat moest 'er egter door; 't mogt bulderen, en kraken,
 Of schuren, dat de golf opstooft aan 's hemels daken.
*en zet het
schip op
strand,* De noot breekt wet, wanneer de storm blyft even straf.
 Men geeft het roer zyn loop, kapt de ankertouwen af,
 En zet het, met het razeil naar den wint gespannen,
 Vlak op den oever aan: men wint met kragt van mannen
 Een (a) zantplaat, wederzyds van 't bruisfend nat bespoelt:
*aan de
kust van
Malta:* De laatste schipbreuk daar zo lang op was gedoelt.
 Hier zette zig de kiel, gedwongen om te stranden,
 Van barre zee gejaagt, zo vast in diepe zanden,
 Gelyk een steile rôt, opryzende uit den vloet,
*waar op
het agter-
schip van
't gewelt
der baren
gestoopt
wort.* Waar op het zeegeklots met felle slagen woedt:
 De dollen baren tergt op zynen vasten wortel.
 Het agterschip slaat door het zeegewelt te mortel,
 En Maltaas oever schynt een doodelyke reê.
 Het dondert slag op slag, en weêrligt over zee.
 De noortse kaak neemt aan in scheuren en verflinden,
 Beproeft zyn kragt op mars- en braamzeil, fok en blinden,
 Vermorzelt mast en steng, en reeds geknakten spriet,
 Gelyk de zomerbui het zwak, en jeugd'g riet.
 Gebroke riemen, steng, en touwerk, door het rukken
 Der winden, wyd, en zyd, in ongelyke stukken
 Van een gereten, ziet men dryven op den stroom.
 De dyning sleept ze weg: de zee brult zonder toom,
 Op 's hemels voorbeschik, in woede los gelaten.

De

(a) Dat noemen zommige een middelharnas, waar na het Zeeuse dorp *Middelbarnas*, anders *Menbeersse*, zynen naam zou hebben.

A P O S T E L P A U L U S . VI. *Boek. 203*

De wanhoop neemt weêr plaats in 't wezen der foldaten:
 En 't stont geschapen, dat Godts waardste Kruisgezant
 De wreede moortzugt hier zou vallen in de hant,
 Daar 't raadloos krygers rot, van razerny gedreven,
 De krygsgevangens wouw berooven van het leven,
 Eer zy 't ontzwormen, voor het Roomse regt bedugt:
 Wyl elk gelant, zich vry zou maken, door de vlugt.
 Wie red den Kruisheldt in deze uiterste gevaren?
 Hier dreigt een dolle zee met tomelooze baren:
 Daar steekt de moortpook, van den moetwil aangefart,
 Hem, de behoudnis van hun allen, naar het hart.
 Wie kan de wanhoop, als ze aan 't woeden slaat, betoomen?
 Wie beter, dan de hant die stormen stilt, en stroomen?
 Het albespieglend oog, gewoon hem ga te slaan,
 Doet Hopman Julius dien voorslag tegen gaan,
 En Godts Apostel, nu zyn uiterste vertrouwen,
 Voor zulk een ongeval in veiligheid behouwen,
 Met al de zynen, hem van Gode toegestaan.
 Wie hem op zyde heeft kan dood nog onheil schaên.
 Met dezen schilt gedekt trok Koning David henen,
 Op zo veel duizenden, als tegen hem verschenen,
 In 't bloedig oorlogsvelt, en won de zegekroon,
 Wanneer de haat hem stont naar leven, ryk, en troon.
 Heel Sodom waar aldus gespaart, en noit verslonden,
 Was daar een tiental van regtvaardigen gevonden.
 Een norffe Laban krygt Godts zegen op het hoofd,
 Om de eer van Jacob, noit van die gena berooft.
 Gelukkig zyn ze, die met vromen gaan te rade.
 Dus komt de Apostel den gevangenen te stade,
 En 't zee- en krygsvolk, wis bedolven in den vloed,
 Had zyn gezeged hoofd die bende niet behoed.
 Twee hondert zeventig, en zes gezonde zielen,
 Aldus door hem alleen behouden voor 't vernielen
 Der onverzade zee, geraken hier te lant,

*Paulus in
 gevaar
 door de
 wanhoop
 des krygs-
 volks;*

*dat van
 Hopman
 Julius ge-
 weert
 wort.*

Men be- Zo best natuur en konst de zwemmers helpt aan strandt.
 geeft zig Een deel behoud het lyf op half vernielde masten:
 bypartyen Een meenigte tragt zig van 't zeegevaar te ontlasten,
 te water; Op planken, ribben, hout, en vaatwerk groot en kleen,
 die alle En dryft, op Paulus woort, en zyn beloften heen.
 behouden worden, Een verdre bende ontzweemt de toomellooze baren,
 terwyl Op geene riemen, dan zyn armen, afgevaaren:
 het schip Terwyl zich 't wrak van 't schip vast welt in 't diepe zant,
 vergaart. En komt gelukkig met al de ovrige te lant;
 Een haven, niet bewoont van Godts geliefde scharen;
 Maar ongeloovige, en onkundige (a) Barbaren:
 Medogende egter, en naby den Christenpligt,
 't Geen den schipbreukeling in zyne ramp verligt.
 Die zyn verlossing vint in dees behoude haven.
 Daar menige anderen, in 't pekelschuim begraven,
 Den watermonsters zyn gelaten tot een buit,
 En Lukas het verhaal dier schipbreuk hier besluit.
 Einde der Het Eiland Malta, door zyn Fransse Ridderorden,
 schipbreuk volgens De Christewerrelt door voor lang vermaart geworden,
 volgens Lukaz. Door zyn triomfen, op de Turksse maan behaalt,
 In Godts erfvyand, die op Christus kruisdood smaalt,
 En 't heilloos offer stookt op Mekkaas vloekaltaren:
 Dit, (b) Melite genoemd, in de Afrikaanse baren

Ge-

- (a) Barbaren, woefte en ongeregelde menschen; met welken naam de oude Grieken alle buitenvolken plegen te benoemen; even gelyk wy hendaags de volkeren van beide de Indiën, en die van Guine, Angola, en Brasiliën te gelyk Wilden noemen, S de Bray, in de Architectura Moderna; dat J. Brant toestemt, zeggende in zyn predicatie over Hand. XXVIII., *Zoo noemt Paulus de Maltesen, naar het gemeen gebruik, waar door die geen, die nog Grieken of Romeinen waren, alzins Barbaren wierden geheeten.* 't Is buiten twiſt, dat die van Maltha overblyffelen van de Carthagers of Feniciers zyn geweest.
- (b) Dit eiland, in de Afrikaanse zee, tusschen Sicilië en 't eigentyke Afrika gelegen, heeft van outs onder het gebied van den Koning van Tunis gestaan; na verloop van tydt is het door Keizer Karel den V. aan de Ridders van den H. Johannes van Jeruzalem geschonken, na dat ze Rhodus hadden verloren, om dus Sicilië te gereeder voor de aanvallen der Turken te beschermen; nu inzonderheit zeer berucht.

Gelegen, was de have, aan yder nu bekend,
 Daar deze zeetogt zo vol rampen liep ten end.
 Men zegt, en 't wort alom voor waarheit aangenomen,
 Dat Malta, moedig op dien troep hier aangekomen,
 Zyn glory, zins dien tyt, verspreit heeft over de aard,
 Gelyk een zeevorstin, door wonderen vermaart,
 Den Tarfer heldt ten roem, aan deze kust gelaten:
 Wiens levenswandel, afgeschetst op mart en straten,
 Den Reiziger een plaats vertoont, aldaar befaamt,
 Nog Paulus Aankomst tot op heden toe genaamt.

*Malta,
 door Paulus
 aankomst en
 verblyf
 aldaar,
 vermaart
 geworden.*

Hier kwam de Kruisgezant, den muil des doods ontvloden,
 Doorwatert, styf, en kout, niet op een bed van zoden,
 Waar meê de zomer praalt by 't vrolyk bloemtapyt,
 Maar op het barre strant in 't guurste van den tyt,
 Wanneer het noorden loeit op zynen onweêrhoren,
 En sneeuw- en hageljagt den zeeman stuift om de ooren,
 Van dit barbaarse volk nogtans naar eis onthaalt,
 Met alle de ovrige, uit den storm hier aangedwaalt.
 Geen hulp, geen vrintschap, die den troep niet wert bewezen,
 Van deze, Feniciers van afkomst, nu Maltezen:
 Schoon van elkanderen vervremt in zede, en taal,
 En onmedogend, op des Reizigers verhaal.
 De noothulp kwam op strant den zwemmer heufllyk tegen,
 Die, aangelant, flux wiert verborgen voor den regen,
 En 't byten van de kouw, die 't hoeft nog boven stak,
 Tot dat men ze alle zag behouden onder 't dak.

*Beleest
 onthaal
 van deze
 Maltesers
 aan Paulus
 en alle de
 zynen be-
 wezen.*

Gastvryheit scheen haar liefde, en vrintschap hier te kweken:
 De houtmyt raakt te vuur, en wort aan brant gesteken:
 Daar de schipbreukeling, doorwintert, en doorwayt,
 Zig byvoegt; nu geruft: hoe 't buiten onweêr krayt,
 Zyn lyf, en plunje droogt, als van de dootd verzezen,
 In kragten aangroeit, en allengs zyn eerste wezen
 Hervat, door 't koestrend vuur, dat alle leven wekt,
 De vogten uitdryft, en de dampen naar zig trekt.

*Herberg-
zaam te
wezen,
past een
opregt
Christen.*

Wie zou van Christenen meer heusheit kunnen wagten?
De Godtsdienst vliegt het hoogste op deze liefdeschagten.
Herbergzaamheit in noot wekt zegen zonder ent.
Dus zyn zelfs Engelen gehuisvest onbekent.
Ja 't blinde Heidendom, aan bygeloof gebonden,
Heeft zelf, hoe onverligt, hier Godsvrugt ingevonden,
(Een gróntsteen aan 't gebouw van Jesus liefdekerk)
En deze deugt Jupyn geoffert boven 't zwerk:
Gelyk Ovidius, nog levende op de tongen
Der heldendigtren, ons die deugt heeft voorgezongen
In zyne fabelen, en vormherschepplingdigt,
Daar hy Filemon met zyn Baucis voert in 't ligt:
By welk getrouwe paar twee (a) Goden zig vergaften,
In 't eenzaam wout, daar hun noit Reizigers verrastten,
En de arme hut, als zy, bouvallig door den tyt,
Een kerk wiert; om die deugt aan Jupiter gewyd.

*Paulus
wort van
een adder
gebeten.*

*Vals ver-
moeden
der Hei-
denen
hierom op
zyn per-
soon;*

Maar laat ons weder naar den Kruisgezant ons keeren:
Uit wiens stantvast geloove een yder staat te leeren,
Dat hem noit onheil deert, die Godt in 't harte draagt,
Schoon 't ongemeten rond van ramp en onheil waagt.
De Heiden wil hierom nog buigen voor zyn voeten.
Daar vat de Apostel, om het vuur wat aan te boeten,
Een rysbos van den vloer tot voetzel van den brant.
Een adder schiet 'er uit, en vat hem by de hant,
Met zyn vergiften bek van blauw fenyn gezwollen.
't Gezelschap schrikt, en slaat van vreeze schier aan 't hollen:
Terwyl het boos serpent om zynen arm zig krult,
En hem by 't heidendom verdagt maakt buiten schult,
Als of de Kruisheldt (wat kan bygeloof niet smeden?)
De dood op 't ruißend meir ontgaan was tegen reden,
Gelyk een roover, of bedekte moordenaar,

De

(a) Jupiter en Mercurius.

A P O S T E L P A U L U S. VI. Boek. 207

De straf ontdoken; maar nu voor het (a) wraakaltaar
 Van 's hemels gramfchap hier gefelt, op hem verbolgen.
 Des elk verlangde, wat hier uit terftont zou volgen.
 Maar Paulus min, dan zy, bedugt voor zulk een straf,
 Schudde in 't opvlammend vier het bytend ondiër af,
 Geen letfel toonende, al fcheen hem de hand reeds open
 Gebeten, en 't vergif zyn bloet nu doorgekropen,
 't Geen hem het lichaam moft doen zwellen meer en meer,
 En, als een yeege voor hun voeten ftorten neer.
 Verbaaftheit trof, toen dit niet volgde, de Maltezen:
 En Paulus, van elks waan, als godloos eerst verwezen,
 Wiert op dit wonderwerk (ò wiffelvallig lot!)
 Van 't bygeloof terftont herfchappen in een Godt,
 Of halve Godt, gelyk men Herkules hier eerde,
 Wiens outer Malta toen godsdienftiglyk ftoffeerde.
 Zo wispelturig toont, op 't minfte wonderzigt,
 De blinde Heiden zig voorbarig in den pligt
 Van Godtsdienft, fcheppende zig heele, of halve goden,
 Naar hem de nootdwang tuigt dat hy ze heeft van nooden.
 En 't bygeloovig brein, op geen gevolg bedagt,
 Aanbid dus ligt, dat korts te voren was veragt,
 Of werpt, door haat en nyt getrokken van de reden,
 Moet-

*waar op
 de Apoftel
 de flang
 van zyne
 hand af-
 fchudde,
 zonder
 daar af
 letfel te
 krygen;*

*dat groote
 verbaafst-
 heit ver-
 wekt, en
 Paulus
 voor eenen
 Godt doet
 aanzien.*

(a) Alle menfchen, hoe vervremt van zeden, ontbloomt van borgerwetten en By-
 befchriften, komen volgens het ingefchappen redenlicht daar in overeen, dat
 zy hunne doeningen verdeelen in goede, en kwade, uit welken hoofde zy
 de daden met onderscheid, of deugdelyk, of zondig noemen. Niemand moet
 twyffelen of deze kundigheit fpruit uit de Godtkunde, alle menfchen zonder
 onderscheid ingeplant; waarom zy zich zelven daar omtrent ook verzekert
 houden in de verwagtinge van loon of straf. Dit blykt in de Malthezers, die,
 zo haalt zy zien hoe Paulus van een adder besprongen wort, befluiten dat hy
 een booswigt is, die de wrake Godts niet langer toelaten wil dat leewe.
 Maar hoe zulke, door Godts woort onderwezen, hebben geleert uit an-
 dere oogen zien; en hoe 'er geen befluit uit der menfchen geluk of ongeluk
 te maken is, naardien dat het zelve ons leert, dat de vroomfte op deze wer-
 relt dikwils de grootfte elende, tegenheden en ongelukken bejegenen, leer-
 aart ons de Heer J. Brant verftandig in zyne predicatie over Hand. xxviii.
 v. 1, 2, 3, 4, 5, 6, enz.

Moetwillig overhoop, 't geen eerst was aangebeden.
Gelyk te Lystre: daar Godts waardste Kruisgezant
Wiert uitgeworpen, eerst gedragen op de hand.

't Gerugt van dit geval was straks in yders ooren.
Geen nieuws dat zig zo snel, als zulk een nieuws laat hooren,
Waar uit het weetziek volk zig wonderen belooft.

*De Gouverneur
Publius,
door het
nieuw gerugt
verwonders,
doet den
Apostel en
den zynen
veel eer
aan;*

De Lantvoogt Publius, of Maltaas Opperhoofst,
Van 't wonderteecken hem berigt, gelyk verflagen,
Liet naar den Tarfer, en al zyn gezelschap vragen,
Gelyk genegen voor de Joden, en de wet
Van Moses, op den pligt der liefde vast gezet.
Een lanthoef daar omstreeks, tot zyn vermaak gelegen,
Wiert Godts Apostel aangeboden zeer genegen,
Met al de zynen, om, na 't uitgestaan gevaar,
Daar ter verlustiging te komen by elkaer;
En zig met meer gemak van 't onheil te herstellen,
Op zee geleden, en zig nergens in te kwellen.

*geeft hem
vry on-
derhoud
en wo-
ning.*

Gy hebt, ô Publius, geen kwade keur gedaan.
Uit zulk een weldaad kan u niet dan heil ontstaan,
En uwe vrintschap kan geen hooger eer besteigeren,
Dan, door Godts afgezant geen laaffenis te weigeren;
Maar mildlyk toe te staan in 't nypen van den noot.
Gy hebt een zielenarts ontfangen in uw schoot.
En uwe woning, die hem troost, na zo veel plagen,
Als hem de wreetheit heeft te lant, en zee doen dragen,
Is Jesus kerk gelyk: zo lang de Apostel daar
Zal herberg vinden, na het uitgestaan gevaar.
Die heilzon zal uw huis drie dagen lang beschynen;
Maar, als die om zyn, van uw lanthoef weêr verdwynen:
Niet zonder vrugt nogtans, maar met een zegen na
Te laten, buiten hope, en zonder wederga.
Uw Vader, van de koorts, en rooden loop bestreden,
Twee kwalen, magtig om de sterkste in 't graf te treden,
Wort, hoe gemartelt van het vinnig koorts geweld,

In zyne vorige gezontheit weêr herstelt,
 Zo dra de Apostel met de oplegging zyner handen
 Dien ouden zegent, en verlost van pyn, en banden,
 Zyn huisgezin ten troost, dat langen tyt voorheen
 De hope was van 's mans genezing afgesneên,
 Maar Godlyke artzeny gaat mensenkunst te boven.
 Men zag den Tarfer Godt voor zyn genade loven,
 In 't wonderteken, hier den Heidenen getoont,
 Daar nimmer Christeziel voor dezen had gewoont.
 Het beelt van Hercules, en zyn berookte altaren
 Aan 't schudden, leden last, op 't ryzen dezer maren.
 De faam verbreidde door al 't omgelegene lant
 Het heerlyk wonder, en vermaartste liefdepant,
 Uit liefde, en zugt, aan de gebreklyken geboden:
 Een magt, hun noit zo klaar gebleken in de goden;
 Wanneer 't de noot vereifte, of ramp, of ongeval,
 Den dooven hemel riep om hulp met luid geschal.
 Een groote meenigte van kranken dus genezen,
 Vertoonde Melite toen in een ander wezen,
 Dan 't geen, waar meê van ouds de eilander was gewoon
 Te dansen voor de kerk van zyn geschape goôn.
 Het was iets groots voor deze onkundige Barbaren,
 Dat zig Godts vinger hier zo klaar wist te openbaren,
 In een geneesheer, die, uit enkle liefdepligt,
 Den dooven ooren gaf, en blinden het gezigt.
 Ja 't scheen geschapen, dat men binnen Maltaas wallen
 't Afgodendom eerlang zou van zyn troon zien vallen,
 En 't zalig kruisgeloof door Paulus daar geplant,
 Waar hy niet afgeschikt voor 't Italiaanse strant,
 Om zelf de kruisbanier voor 't Kapitoel te planten,
 En tegen 't ongeloof zich met dien schild te kanten,
 Het Heidens Priesterschap, beluist op Christenmoort,
 De pan te kneuzen met den hamer van Gods woort.
 De tyt van zyn vertrek hier toe staat nu te dagen.

*Paulus
 geneest des
 Bevelhebbers
 Vader
 van de
 koorts en
 rooden
 loop;*

*dat hem
 groot ontzag
 verwekt, niet
 zonder
 veragting
 voor de
 beelden
 der Heidense
 goden.*

Meer andere zieleken worden door Paulus voor zyn vertrek nog genezen ; die de reis weer aanneemt ,

De eilander , van zyn troost verfteken , valt aan 't klagen
 En jammeren : hy kan de weldaën , reis op reis
 Van hem genoten , niet vergelden naar den eifch :
 Waar voor een menigte van zieken , nu genezen ,
 Hem eerde met ontzag als van de dood verzezen.
 Dus fcheit hy eindelyk van de Afrikaanfche kufft ,
 Van elk met dankbaarheid behoorlyk uitgerufft .

Drie maanden had Godts helt hier van zyn reis verloren :
 Wanneer de Ram op nieuws , met zyn vergulden hooren ,
 Het hek der zoete lente alom weer open fiet ,
 't Geheugen doodde van 't geleden zeeverdriet ,
 En lokte in stiller lugt de kieleu op de baren .

en van hier weer in zee fteekt ,

Wy zien den Kruisgezant dus weder afgevaren ,
 In een voorname hulk met zyn gezin gefcheept ,
 En nu met betre hope uit Malta weggefleept :
 Een vaartuig , om op zee de stormriool te myen ,
 Hier overwintert , en van 't Grieks Alexandryen ,
 Ter zee , of koopvaardy gelukkig uitgerufft ,
 En met zyn laft gefchikt naar de Italiaanfche kufft .

met een fchip, Caftor en Pollux genaamt .

De fnelle winden , in zyn oog , Godts vlugge boden ,
 Om hem te voeren daar zyn aankomft was van nooden ,
 Verwekten voorspoet in het opgefpannen zeil .
 De blinde Heiden , die aan waan en droom zyn heil
 Verbonden houdt , en zyn befcherming hoopt te vinden
 By huis- en zeegoën , waar de noot dreigt met verflinden ,
 Had zyn behoudenis , in 't vinnig zeegewelt ,
 Hier op de afbeeltsels van twee Goden vafteftelt ,
 (a) Kaffor en Pollux , naar hun waan vergode zonen

Van

(a) 't Is bekend dat de meefte der oude Griekfche fchryvers de aanteikening der gebeurde zaken zodanig met verdichtfelen (dat in dien fabeltyt de mode was , of voor fieraat geagt wiert) hebben verbyftert , dat het hiftorifche met zo veele byverzinfelen bezwagtelt , bezwarelyk te ontwinden is . Dus moeten wy naar dees Tweelingbroeders Caftor en Pollux in het duiflere zoeken . Bedenkelyk is 't , dat deze Caftor en Pollux , zonen van den Koning Tindarus , eenige roemrugtige daden hebben verrigt , waar door zy , om de agting die men voor hun hadde , op-

APOSTEL PAULUS. VI. *Boek.* 211

Van Lede, en Jupiter, om in 't gestarnt te wonen:
 Waarom het schip naar dat paar broedren was genaamt,
 Om hun bescherming by den zeeman toen befaamt.

Zy krygen, spoedig van den wint, en vloet gedragen,
 Het Siciliaanse strant, en vinden zig drie dagen
 Te Siracuse aan lant, van geene ramp bestreên,
 Een haven opgehaalt uit klaren marmersteen,
 En welgelegen reê voor allen aankomst veilig:
 Het oogmerk slaagde aldus van Godts vermaarden heilig
 Naar wens: men liep voor wint langs dezen oever heen.
 Hier nadert Regium, van de Italiaanse steên
 Hun de eerste voor het oog: van waar regt streeks gehouden,
 Op 't vet Kampanje, zy Puzzolo flux beschouden,
 De laatste stad, waar meê de zeetogt was volbragt,
 En 't schip verblyven moest, om 't lossen van zyn vragt.

*De reizis
 voor spoedig.*

Hier ging de blytschap aan, na afgepynd verlangen:
 Hier wiert de Kruisgezant verwelkomt, en ontfangen

*De Apo-
 stel treedt
 te land,*

D d 2

Van

opgeblazen geworden, hunne geboorte hooger hebben willen opvyzelen; en verdigt, of laten verdigten, dat zy van Jupiter uit Leda geboren waren. Even gelyk Alexander zynen Macedonischen Vader Philippus loochende, en zig noemen liet den zoon van Jupiter Hammon; of dat de Cefaloniers, wonderbarelyk door hun beleid en dapperheit verlost, hun ter eere pronkbeelden en Tempelen gestigt hebben, en voor de verlossinge Godlyke eere bewezen. Immers dit is te besluiten uit het gene Pausanias van dezelve verhaalt, name-lyk dat ze 40 jaren na den slag tusschen Ida en Lyncius van de Cefaloniers tot Goden gemaakt zyn, en hunne opgerigte beelden en Tempelen eere bewezen wiert, enz.; 't welk ook van Boccatius, Apollodorus, en Hyginus bevestigd wort. Maar hoe het by gekomen is, dat zy onder de starren geplaatst zyn, daar toe is alleen deze duif-tere en fabelagtige vertelling ons uit Diodorus Siculus nagebleven: *Dat Castor en Pollux beide te sloop voeren neffens andere reizigers, dat een zware storm opstont, die elk de hoop van leven benam, dat Orpheus een belofte heeft gedaan aan de Samothraciers, daar op waren op de voorhoofden van Castor en Pollux twee starren gevallen, en de zee wiert aanstonds gestilt, enz.* De gemelde Diod. Siculus ge-ruigt de beloofde vaten in den Tempel te Samothracie gezien te hebben. Op den rug van den penning die vertoont wort in de Teutsche Academie van Johann. van Sandrart ziet men twee offervaten met deze Griekse letteren: ΛΑΣΙ. En 't schynt of dit muntstuk met deze offervaten bestempelt is, om de gedagtenisse van de belofte, zo even gemelt, tegens het geweld der tyden te bewaren.

*en wort
van de
broederen
verwel-
komt.*

Van 't ongeveinst gelaat der blyde broederschap,
Tot Romes regterstoel den allereersten trap.
Een zoete, en stille rust, na zo veel bittere vlagen,
Houd de afgematte hier een week van zeven dagen,
Godts wonderwerk ten prys, in Jesus naam byeen:
Waar na de dag van hun vertrek verheugt verscheen.
De gryze Tyber schein met opgezwolle stroomen,
Op 't nadren van Gods heldt, zig spoejende naar Romen,
Hoe schigtig in zyn vloet (op 't voorbeeld der Jordaan
Voor Christus aankomst) aan zyn oevers stil te staan:
Gelyk een voorspook van de aanstaande martelplagen,
Den kruisbelyders, om 't geloove, aldaar te dragen,
Met zo veel ramp als ooit de wreedheit heeft bedagt.

*Onmens-
selyke
martel-
plagen
door Ne-
ro, om
de Chri-
stenen te
mishande-
len.*

Hier wort de Christen in de leeuwe- of beerevagt
Genait, ten proje van de losgelaten honden,
Schuimbekkende, en verwoed op 't ondieer aangeschonden:
Gelyk de ruige huid het beesten oog misleit,
En hun verscheuren doet op Neroos grimmigheid,
Wiens moortziek oog, beluft op kruiffen, galgen, staken,
By 't jammerlyk geschrei der stervenden, in 't blaken
Der martelvuuren, zig een schets maakt van de hel,
Den Christen toegeleit op 't Keizerlyk bevel.
Geen moort, geen diefstal, hoe verfoeilyk uitgekreten,
Geen boevestuk dat niet den Christnen wiert geweten:
Geen oproer, geen verraat, tot stad- of lantbederf
Gesmeed; waarom zy niet gestraft zyn menigwerf.

*Het in
brant ste-
ken van
Rome legt
Nero op
de Chri-
stenen ;*

Gelyk hun Nero wist by elk verdagt te maken:
Toen hy de pektoorts had gesteken in de daken
Van Romes heerlyke Paleizen, om den brant
Van 't oude Troje eens te bezien in eigen stant:
Waar meê dit Ryksgedrogt zyn godlooze oogen streelde,
Den ondergang dier (a) stad op zyne snaren speelde,

En

(a) Neroos moetwil krom zo hoog, dat hy, beluft om een levendig vertoonfel
van

En zig verlustigde in dat deerlyk nagtgezigt,
 Als een Ulisses, in de vlam, door hem gestigt.
 Maar hoe de moortzugt woed, of de outerwolven gapen
 Naar Christenbloet, in 't oog verdagt der Tempelpapen,
 En vezelscheiders; nog treedt Godts Apostel toe,
 Wat voorbeelt hem ook dreigt met 's dwinglands yfre roc.
 De liefde, tot Godts eer en marteldood, dryft boven.
 Het goud van zyn geloof, geloutert in den oven
 Van zyn verdrukking, staat op al te vasten voet,
 Om zig te ontzetten voor het adderengebriet,
 Waar meê de helhont baste, op 't kruisgeloof gebeten.
 Zyn leere brak, waar hy verscheen, de helse keten,
 Waar meê de Priesterschap, op Afgod Febus mont,
 Het blinde heidendom aan zyne orakels bond,
 En 't bygeloovig volk trok naar Jupyns altaren,
 Ten outerdienst geleit door valste wigchelaren
 En offervinders, vast aan droom en yden waan.
 'k Zie Junoos tempel dus haast onbewierookt staan,
 De Kruiskerk, waar zy ryft, den prys der wysheit stryken,
 En Numa, Trismegist, en Cekrops voor haar wyken:
 Het eeuwig vuur gebluft, en Vestaas lamp gedooft,
 Waar uit de waan zig heil of onheil blint beloof.

dat Paulus niet eens afschrikt.

De Christenliefde, een maagt, in 's hemels hooge koren
 Bekent, daar nimmer twist of onlust wort geboren,
 Met haar gewyden stoet ten starren afgedaalt,

De hoofdeugden verschy- nen den Apostelen

D d 3

Waar

van den brant van Troje te zien, dus Rome op verscheide plaatsen aan brant liet steken; terwyl hy op het plat van den toren van Mecenas, in Tonceelge- waat, zingende en spelende de vaarzen van Virgilius, zig in die vlam ver- maakte. Zie Suetonius, Tacitus, Dio, enz.: waar op A. Bogaart, in S. Schynvoets muntkabinet, aldus zich laat hooren:

*De trotsse Nero, die uit Romes hooftegebouw
 Den brant van Ilium by nagt beoogen wouw,
 Zong, wyl die felle vlam zyn oogen kon behagen,
 Virgyls gezangen, der Trojaansche nederlagen.*

*de zynen,
en moedi-
gen hun
aan Godts
kerk te
bouwen.*

Waar onder Vreë met Godt, en menschen zegepraalt,
Verscheen den broederen in 't albeheersend Romen:
Zo dra de Apostel in die lantstreek wiert vernomen.
Barmhertigheid tradt voor haar godlyk aanschyn heen.
Herbergzaamheit in noot, gedoft in lange kleën,
Met arme Onnozelheit, bemint in 't hof hier boven,
Verzelt van Liefde Godts, om laag alom verschoven.
Hoofddeugden, rein van harte, in alle ootmoedigheid,
Omringden de Godin, die 't pad der deugden leit,
En holpen 't vuur van liefde in yders hart aan 't blaken.
De Apostel zag hier door de zynen haast genaken,
Die, door zyn brieven lang, en menigwerf gestigt,
Hem tegentraden, als het nieuw opvlammend ligt,
Dat, door geen bloet gebluft, het Kapitoel beschynt,
En 't Heidens bygeloof met kragt zou doen verdwynen.

Noit was de Kruisgezant vernoegder ingehaalt,
Dan hier, na zulken weg, als hy had omgedwaalt,
In zyn verlangen, om 't gezigt van 't magtig Romen.
Van vreugt ontroert zag hy zig eerst verwellekomen,
Aan de beroemde stadt, naar Appius genaamt,
En om haar straatweg toen in Latium befaamt.
Een tweede troep, beluft hem op dat spoor te ontmoeten,
Kwam vrolyk aan de drie Tabernen hem begroeten:
Tot dat hy eindelyk de stadt in de oogen tradt,
En al 't gezelschap, dat hy wenste, by zig had.

*Paulus
komt bin-
nen Rome.*

Zie daar Godts helt hier meê getreden binnen Romen,
Godt dankende, dat hy tot hier toe buiten schroomen,
Voor pyn en banden, was door zyn gena geleit.
Hy dankt de broederen in liefde en vriendlykheit,
Voor zo veel heusheit, als hem reede was bewezen,
Met een vermaning van zyn banden niet te vreezen,
Waar meê de krygsknegt hem gevangen voerde in stadt.

Zaagt gy, ô Rome, op al uw bouwpragt, weelde, en schat,
Zo moedig, nu eens om naar hem, die uwe muuren

Hier

APOSTEL PAULUS. VI. Boek. 215

Hier binnen treedt: geen tyt zou uw geluk verduren:
 Gy kreegt een zaligheid, en zegen zonder end:
 En Jesus kerk bleef van uw' bloetdorft ongeschent.
 Gy egter noopt ons aan den Kruisheldt weêr te volgen.
 Wy treden dan regt door, hoe bitter, en verbolgen,
 't Gefronste voorhoofd, en benevelde gezigt
 Des opperwichlaars grimt, op Godts ontfteken ligt,
 Dat zyne goôn ontdekt, en hun verkeerde gangen.

De hooftman Julius, lang moe van zyn gevangen,
 Stelt den gekluisterden aan Burrus nu ter hand,
 Die hier om Romes muur zyn benden had geplant,
 En 't opgebragte volk ontfing in zyn bewaring.
 De Kruisgezant, alleen gelooft op zyn verklaring
 En woort van eer, mogt vry de stads poort binnen treên,
 Zig neêrflaan waar 't hem luffte, in 't aanzien van 't gemeen:
 Mits aan een krygsknegt ter bewaringe bevolen,
 Om in de wyze van regtspleging niet te dolen.

Zie daar, d'Apostel zet in Rome zynen voet,
 De groote hoofstads, met een onbezweken moet,
 En haakt reeds weder naar de zamenkomst der Joden,
 Om hier te toonen waar Godts kerk hem had van nooden.
 Hy krygt de (a) Sinagoge op zynen wens byeen,
 Verhaalt de menigte zyn lot te Cæsareen,
 En de mishandling te Jeruzalem geleden,
 Daar Priester en Levyt hem zocht op 't hart te treden,
 En 't ongetoomde grauw schond op zyn lessen aan,
 Tot hem de Veltheer greep, en deed in boejen slaan,
 En den Romeinen stelde in handen, dus gebonden;
 Schoon van de wet noit was de minste stip geschonden
 Door zyn gedrag; of van de Vaderlyke zeên,
 Gewoonte, of tempeldienst van hem was overtreên.
 Hy melt hun vorder, die vast luitren na zyn reden,
 Hoe 't krygsregt, vergenoegt op 't geen van hem beleden,
 En na scherp onderzoek, tot zynen laste liep,

(a) Of de leden der zelve.

De gevangenen in handen van eenen anderen Bevelhebber.

Paulus alleen wort op zyn woort gelooft, en woning vergunt.

Hy belegt eene vergadering, verhaalt zyne ongevallen,

Hem

216 HET LEVEN VAN DEN

Hem graag ontslagen had, gelyk de waarheit riep,
 Ten zynen voordeel, wou men regt en wetten volgen;
 Maar dat gesmeede haat, te bitter en verbolgen
 Op 't geen 't geloovig hart uit zynen mont genoot,
 Met duizent stemmen had geroepen om zyn dood,
 En 't Jodendom tot zulk een razerny gedreven,
 Dat men bedektelyk vast toeleidde op zyn leven.

*en beroep
 op den
 Keizer;*

De rede om welke hy, bedugt voor loos verraat,
 Zig op den Keizer had beroepen in dien staat:
 Wyl hem noit andere den geest had kunnen wekken,
 Om zig den broedren, of hun waard gezigt te onttrekken.

Ziet daar afzettelen, (vervolgt hy) uit den stam
 En 't vrygemaakte huis van Vader Abraham,
 Nu de oorzaak, waarom my nog deze boejen knellen,
 Als of 't een misdaat was Godts eer in 't ligt te stellen,

*spreekt de
 Sinagoge
 in 't ge-
 meen over
 zyne leere,*

En naar belofte, en der Profeten gulden mont,
 De zuivre waarheit dood getreden op den gront,
 Door 't heilloos kerkgedrogt, aan erfleer, wet, en zeden
 Gebonden, weêr om hoog te voeren van beneden.

Die leer der waarheit, by de Joden zo verdagt,
 Op Godts bevel, door my de werrelt om gebragt,
 En, op Jeruzalems hertnekkig tegenstreven,
 Den blinde Heidenen ten zielenpys gegeven,
 Behelst de hoop alleen op 't leven na de doot.

De opstandinge des vlees uit 's aartryks diepen schoot,
 Door Christus lyden, voor het mensdom hier gestorven,
 Gants Israël ten troost, by Godt om hoog verworven.

*als de ee-
 nigste oor-
 zaak zy-
 ner ban-
 den;*

De Sadduceeu, die zich het meest hier tegen kant,
 Verbant met kragt en list die leere uit stadt en lant,
 En toont aan alle, die aan deze waarheit hangen,
 Waarom ge my nog met dees keten ziet omvangen.

*dat de Jo-
 den ver-
 wondert,*

De Joodse Broederschap, van 't oproer onbewuft,
 Dat Godts Apostel had gevoert aan deze kust,
 En dus geboeit gebragt in 't kruisvervolgend Romen,

Betuigde eenparig, van verwondring opgenomen,
 Dat noit iets kwaats, waar door zyn naam mogt zyn bevekt,
 Uit gants Judea hun gemelt was, of ontdekt.
 Dog, wyl hy zelve, op dat geloofspunt, zig den Joden
 Ter onderwyzinge nu hier had aangeboden,
 Dat elk wouw hooren, hoe dit stuk wiert vast gemaakt,
 By hen een sekte, van verstandigen gewraakt.

*die hunne
 onbewust-
 heit betui-
 gen van
 zyne za-
 ken; eg-
 ter begeer-
 rig hem
 te hooren.*

De dag wort vastgesteld, waar op men zou vergaren.
 Zyn woning wort een kerk van zaamgedronge scharen,
 En hy, de leeraar, uit wiens onvervalsten mont
 Godts licht zyn stralen schoot op't oud, en nieuw verbond,
 En elk de heilzon toonde, in glory ongemeten,
 Zo wel uit Moses als de latere Profeten,
 Gewisse tuigen van het Koninkryke Godts,
 Op 't levenwekkend woort, een onverwrikbre rots,
 Nu opgedaagt, na zulk een uitgerekt verlangen.
 Hy toont, hoe Moses wet, met schaduwen omhangen,
 Als een vergeten nagt, geweken is voor 't licht
 Van 't nieuw verbond, dat elk nu straalt in het gezigt,
 En 't bloedig offer stuit, als walglyk voor Godts oogen.
 Jehova, van wiens troon het eenig alvermogen
 Afdalende is, houd met het offer zig voldaan
 Van den Messias, ons in Christus opgestaan,
 Den weg, de waarheit, en het eindelooze leven,
 Voor die hem volgen, en zyn woort niet wederstreven.
 Hy zwygt hun niet; hoe deze Koning van 't Heelal,
 Niet in een pragtig hof, maar nederigen stal,
 In 't arme Bethlehem den zynen is geboren;
 Maar melt zyn lyden en de kruisdood, hem beschoren:
 Om na zyn sterven weêr verheerlykt op te staan,
 En door dien bittren weg ten leven in te gaan;
 Gelyk geschiet is ter verlossing aller vromen:
 Om welker liefde Godt in 't vlees is neêrgekomen,
 Door 's Vaders woort geteelt op 't roepen van den noot,

*Paulus
 leeraar
 Joden,
 ten zynen
 huize ver-
 gadert;*

*toont den
 waren
 Messias in
 de geboorte
 van Chri-
 stus, des-
 zelfs ly-
 den,
 dood, en
 opstan-
 ding.*

218 HET LEVEN VAN DEN

En ons geboren uit den maagdelyken schoot;
 Wel arm, maar zaliger dan de aldergrootste Koning.
 Dat tuig het starredak, de schaduw van zyn woning,
 Met duizenderlei soort van ligten ryk bezaayt,
 En hemelvuren, waar de zon om de aarde draayt,
 En uit haar glansfen toont Godts albespieglende oogen.

Zoekt uwen Koning niet in 't werreltse vermogen,
 Ô Joden! daar men 't mes van 't bloedig offer wet,
 Of de oorlogshoren dreunt; of daar de moorttrompet,
 Den armen lantman perst met jammeren, en zugten,
 Door struik, en doornenbos het krysgeweer te ontvlugten!
 De Koning van 't Heelal, het oogmerk onzer beê,
 Woont in het hoog Paleis der eindelooze vreê:
 Gelyk in 't hart, van die naar liefde, en vrede wensfen,
 Zyn kerk zig toont, hoe ongeagt van aartse mensfen.

't Geloovig hart
 is J-esus
 kerke.

In deze uitbreiding liet de wakkre Kruisgezant
 Zig daaglyks hooren, tot verwondring van al 't lant:
 Het zy Apollo steeg in 't oost op zynen wagen,
 Of zig in 't westen zag in Thetis schoot gedragen:
 Gelyk het Heidens brein verdigtte, als de Oceaan,
 De vader aller zeen, de zon zag ondergaan:

Eenige
 vallen
 hem toe,

En 't stont geschapen, dat hier 't woort zou triomferen,
 En tot het kruisgeloof haast duizenden bekeeren,
 Nadien 't geboogzaam hart zo vierig Godt beleed,
 Als het verstokte week, dat stug hier tegen streedt,
 En de eensgezintheit brak, om tweedragt te bestoken.
 Een Hydra van vergif, ten afgrond uitgebroken,
 Daar helse Lucifer, uit zynen zwarten stoel,
 Het onuitbluslyk vuur boet van den zwavelpoel,
 Blies den toehoorderen het ongeloof in de ooren;
 Zo haast de Apostel zig in 't enkele woort liet hooren,
 Van Jesaias tot den Vaderen gezegt:

en eenige
 tegen.

En hier ter sneede voor de Joden bloot gelegd:
 „ Gaat henen tot dit volk, bezwaarlyk te overwinnen!

APOSTEL PAULUS. VI. *Boek.* 219

- „ Gy zult ze vinden dik van harte, en wulps van zinnen.
- „ Zy zullen ziende zien, maar 't nut niet merken aan :
- „ Wel hooren met het oor, maar niets daar van verstaan.
- „ Zy sluiten voor Godts stem hun onbesnedene ooren.
- „ En hun geslotene oog komt noit iets goeds te voren.
- „ Op dat de schrift in haar verkeertheit wort vervult,
- „ Wiens boosheit Godts gena durft tergen, en gedult.
- „ Die nimmermeer in zyn geheimen onderwezen,
- „ In hun verettert zeer verstinken ongenezen.

Den Heidnen is het woort der zaligheid gepreekt,
 ô Romers! ziet in wat verlies ge u zelven steekt.
 Zy hooren 't woort des heils uit der Apostlen monden,
 Gelyk uit de onze, hun van Gode toegezonden,
 En zien alreeds het licht dat alle leven wekt,
 Terwyl de korst des vlees uwe oogen nog bedekt.

Meer was 'er niet van doen om tweespalt te verwekken,
 En 't bitse Jodendom tot nydigheit te trekken,
 Als de eer aan 't heidendom getoont, te wyd verdwaalt
 Van 't licht, daar Isrel, in hun oog, door zeegepraalt,
 Alleen Godt eigen, en geen dienaars van de goden
 Uit hout en steen, den schrik der Godverkore Joden.
 Men zag ze, van dit woort getreden op den teen,
 Hier twistend scheiden: daar zig mengen onder een:
 't Gezelschap sloopen: dan eens schieelyk weêr vergaren:
 Gelyk een zwemmend hout, op weiffelende baren,
 Nu heen en weder dryft, of slingerit op en neêr:
 Naar het de zeegolf solt by woest, of vreedzaam weêr,
 En 't meir zig streelen laat, of roeren van de winden.
 De Apostel egter liet zig elk ten oirbaar vinden,
 Met zo veel yver, als het Goddelyk bevel
 Van hem vereiste, en de eer van Vorst Emanuel,
 Den Bethlehemmer, hem zo menigmaal verschenen:
 Het zy de zwarte nagt dreef voor zyn aanzigt henen,
 Of 't ruime lugtgewelf zig opende aan Godts heldt,

Paulus dreigt den verkeerden van herten, en toont de bekeering der Heidenen ;

dat groote nyt en verwarring verwekt. Gelykenis.

Om hem te waapnen voor alle ondermaans geweld,
 Waar meê de marteldood hem volgde, als op de hielen!

Hy afgezonden, ter behoudnis van de zielen,
 Aan Godt verlooft, ontving met alle vriendlykheit
 En liefde, jong en oudt, als schatten hem bereid,

*Paulus
 egter zet
 zyne leere
 met yver
 voort.* Om yders harten in de liefde te volmaken,
 Waar van hy zynen geest oneindig voelde blaken,
 Als van een Pinxtervuur op der Apostlen hooft,
 Door geene barre zee van tiranny gedooft.

Dus preekt hy Jesus onverhindert in zyn leering,
 En legt den grondbouw van der Heidenen bekeering
 In 't oog des Priesterdoms, veel harder dan een rots,
 Meet elk de gaven uit van 't Koninkryke Godts,
 Met veel vrymoedigheid, ten troost van zyn gemeente,
 Zig reeds verheugende in der heiligen gebeente,
 Gemorzelt door het zwaart, of yslyk martelvier,
 Om 't heil te erlangen van Godts eeuwigen laurier,
 Den triomferenden, in 't kruisperk afgevogten,
 Van Jesus eigen hant om 't zalig hooft gevlogten:

*Lof des
 Apostels*, Doorlugte Kruisgezant, hoe straalt in Godts gezigt
 Uw yver voor zyn naam, die voor geen plagen zwigt!
 Gy, nu te vrede in deze uw nieuwgehuurde woning,
 Agt Romes heerlykheit een ydele vertooning
 Van zotte pragt en praal, daar 't alziende oog voor gruwet,
 Wanneer gy de afgoôn in het heilloos aanzigt spuwt.
 Laat vry den Christenbeul uw vast geloof bestryen,
*en besluit
 van dit
 boek.* Gy zult de marteldood op Jesus voetspoor lyen.
 Godts kerk is op het bloet der Christenen gebouwt:
 Door 't bloet begon zy, en door 't bloet wiert zy dus oudt.
 Haar aanwas rees door bloet in ongeval en vreezen:
 En in het martelbloet zal ook haar einde wezen.
 Gy, op dien voet, geruſt in 't hemelse besluit,
 Kent des geen wanklen, nog uw yver wort gestuit.

D E
 KRUISHELD,
 O F H E T
 L E V E N
 V A N D E N
 APOSTEL PAULUS.
 Z E V E N D E B O E K.

DE zon kwam schooner noit ten zeevloet uitgestegen,
 Om 't kwynend aartryk op te heemlen allerwegen,
 En hof- en torentrans met eenen zoom van goud
 Te hulden, daar zy praat in levend esmaroud,
 Of kroont de dageraat met eene mei van rozen;
 Als toen de Kruisgezant, ten Veltheer uitgekozen
 Van 's hemels majesteit, het onbenevelt ligt
 Des Evangelis voerde oudt Rome in het gezigt;
 Verharde zielen kneedde, en 't ongelooft hervormde,
 Of met de kruisbanier het Kapitoel bestormde,
 Dat zig ontzette voor den galm van 's hemels woort,
 Als voor een donder, aan den Tyber noit gehoort.
 Godts Veltheer yvert, in zyn arbeit onbezweken:
 Gelyk een boetbazuin, door lant- en waterstrekken,

*Paulus
 vaars in
 zyn leer-
 aars ampt
 voort, en
 verligt
 Rome.*

J. H. Schreyer del.

Met dubblen galm gehoord , de zee en lugt ontzet ,
 En elk doet fiddren voor den klank van Godts trompet.
 Romeinen worden hier bekeerde Ninivyten :
 De Christenheit groeit aan , door geen geweld te slyten ,
 En blinkt gelyk de zon aan 's hemels hoogen trans ,
 In 't aanzien van de nyt , met onbezwalkten glans ,
 Door geene donkre wolk van Tiranny te dooven.
 De martelkroon (hoe de afgront brult en woed) staat boven.
 De bittere kruisweg , hoe vol jammer , smaak , en hoon ,
 Schrikt geene volgers af van Godts gekruisten zoon.
 De kragt van Paulus groeit , als op een nieuw herboren ,
 Nu 't hem vergunt is zich van Rome te doen hooren ,
 Zyn uiterste oogmerk , op 't bevel van 's hemels mont.
 Hier straalt Godts glory uit het ligt van 't nieuw verbont ,
 Dat ryzende , uit het bloet van Jesus martelhelden ,
 Die voor dit heiligdom zig in de bresse stelden ,
 De zielen aansteekt met een vlam van hemels vuur ,
 Niet uit te bluffen door de zwakheit van natuur ,
 Waaromme vlees en geest hier eindloos oorlog voeren.
 Wat schrik de harten of de zinnen mag ontroeren ,
 Op 't vinnig steken van de martelmoorttrompet ,
 Het kruisgeloof wort door geen hel of dood verplet ,
 Maar houd het hoofd om hoog , hoe bloedig aangegrepen .
 Daar 't vlees te zwak valt , wort het van den geest geslepen :
 Die Godts geboden volgt gewillig , kuis , en stil ,
 En in verdrukking groeit , als kruipende kamil .
 Dit breekt den scheimuur van besnede , en onbesneden .
 Dit toomt het Heidendom in zyne dardelheden :
 Al zyn de kerkers van gevangenen gepropt ,
 De stankriolen vol van Christenbloet getlopt ,
 Waar uit een galm van lof , in zang , komt opgerezen ,
 Ter eere van Godts naam , en 't onbegryplyk wezen ,
 Dat alle starren dooft , en zon , en zilvre maan ,
 Voor 't eindloos ligt , daar 't ligt uit straalt , ziet ondergaan ,
En

*Kragt
des geloofs.*

En mart, en straten staag op Jesus leden woeden,
 Met worgen, branden, slaan, en geesselen met roeden,
 Vol kwetzende angelen; de waarheit vrees geen straf,
 Maar keert op haren schilt alle aardse stormen af.
 Haar tempelmuur laat zig wel eens om verre rukken;
 Maar zy, hoe fel gedrukt, zich nimmer onderdrukken:
 Geen wortel die zo diep in 's aardryks navel schiet,
 Als 't kruisgeloof, waar zy haar takken groejen ziet,
 Uit hare afzettelen tot uitgebreide boomen.
 Geen Nero kan den gloet, of heeten yver toomen,
 Haar ingeblazen, door den adem van Godts geest,
 De voorsmaak van de vreugt op 't hemels bruiloftsfeest:
 Daar 't onbesmette lam zyn heilige uitverkorenen
 Gaart, als de rozen uit de distelen en dorenen:
 Gelyk de kerkgezant, in Jesus wyngaart hier
 Gezonden, galg, nog radt ontziet, nog vlamvend vier,
 Waar meê de wreetheit woed in moortzugt uitgelaten.
 Het martelvuur verligt by donkren nagt de straten,
 En toont de kruiffen, en de staken opgereg,et,
 Voor al wie 't ongelooft den outerdienst ontzegt,
 En op 's Apostels leer Godts stem volgt onverdroten.
 Wie melt het bloet, dat hier onschuldig wort vergoten?
 Wie telt de fakkelen en koorden wyd en zyd,
 Te werk gestelt in zulk een bittren zielenstryd,
 En foltertuirgen, daar de wraak meê schynt te dartelen,
 Wanneer de Rykstieran de Christenen doet martelen,
 Of Vestaas offerpaap, zo razend, als verblind,
 Den Kruisgenoot aan 't zeel van 't Christenoffer bint,
 Ten zoen van Jupiters, of Mavors vloekaltaren?
 Myn penne diende in 't bloet gedoopt der martelaren,
 Zou zy de onmenslykheên afmalen, daar Godts kerk
 Door aangeleit is, en verheven boven 't zwerk.
 Barbaren perste dat de tranen zelf uit de oogen:
 Geen Heiden die zig niet tot deernis voelt bewogen,

Als zig de boosheit dient van leeuwe- en wolvetant,
 Of 't heilloos outervier van Christenoffer brant.
 't Wort tyt den Kruishelt aan zyn woning te gaan vinden,
 Messias hooftherout weêr aan myn zang te binden,
 Daar hy by Heidenen en Joden triomfeert,
 En zelf een meenigte van Neroos hof bekeert,
 Schoon zyn gevangen, en nog vast aan zyne banden.
 Philippis ziet met schrik het ongeval voor handen,
 Dat Gods Apostel dreigt met uitgetrokken zwaart;
 Zo dra zyn schryven elk zyn hegtis openbaart.
 Koloffus beeft, en agt alreeds hem omgekomen,
 Wanneer de tyding wat veragtert binnen Romen.
 En Ephesus, door hem zo dik gesterkt met moet,
 Agt met Filemon, van zyn hemelspys gevoed,
 Den Kruisgezant alreê ten starren ingevaren,
 Zo dik de Faam gewaagt van Neroos moortaltaren,
 En hoffchavotten, waar op 't bloedig outer smookt,
 Als 't hellsê moortgedrogt in Romes kerker spookt.
 Maar hoe die Christenpest ook vlamt op Jesus leden,
 De stryd hem opgeleit, is nog niet uitgestreden,
 Zyn loop in 't kruisperk, hoe wanhopig uitgestaan,
 Zal zig niet krimpen, dan aan 't ende zyner baan.

*Vree-
 ze van
 die van
 Philippis,
 Coloffus,
 Ephesus,
 en andere
 voor Pau-
 lus, op
 het hooren
 van zyne
 komste te
 Rome.*

Men zegt, en 't wort heel ligt voor waarheit uitgemeten,
 Dat Godts Apostel, van het kerkgedrogt verbeten,
 't Geen nog in zonnestad, en 't oosten zeegepraalt,
 Aan Neroos vinnig zwaart de bloetschult heeft betaalt,
 Naar hy te Rome zig twee jaren nu onthouden,
 En zo voor vyanden, als vriden, en vertrouden,
 Het Evangeli had verkondigt tot Godts eer:
 Om dat zyn (a) reisgenoot, deelagtig aan die leer,
 En met hem lotgemeen, in 't sukken op de baren,
 En wat hem verder op zyn togt is wedervaren,

Zyn

(a) Lukas.

Zyn zuivre veder, die geen weêrspraak lydt, hier stuit,
En Paulus leven en bedryf aldus besluit.

Wy gunnen yder zyn gevoelen te beweeran.

Maar ziet hem Krete na dien tyt te rugge keeren,

De Christenkerk ten trooft, en (a) Titus van Godts heldt

Tot Biffchop dezer plaats gelukkig aangestelt,

Het zelve (b) jaar waar in de Bloethont, aan het woeden,

De kruisbelyders floeg met zyn gevreesde roeden,

Toen de eerste en heetste der vervolgingen ving aan;

Wy volgen veiliger die gladgeleide baan,

Uit latre brieven, den (c) Hebreën van hem gezonden :

Zo dra Timotheus, van 's kerkers bant ontbonden,

't Bewys hier af aan Godts vervolgte leden bragt,

En Paulus eigen hant vertoonde in hare kragt.

Wyft zyne pen ons dus zyn verder wedervaren,

Zo hegten we aan die twee voor 't minst nog drie paar jaren,

Van zyne omwandeling, de werrelt door gedaan,

Eer hem de wreetheit deed in scherper boejen slaan,

Als die van gyzeling, in zyn gehuurde woning.

De Aartswichlaar stofte noit op deze wraakvertooning,

Door hem besteken in 't onmensfelyke hart

Des Rykstierans, verheugt in aller Christnen smart,

Voor dat deze ommekring der jaren was verloopen,

Het doelwit van zyn wens, en zugten, en lang hopen,

Om met de martelkroon, op aller Englen stem,

Zyn Heilant te gaan zien in 't nieuw Jeruzalem,

Daar nu de Aartsvaders, en Profeten 't kruislam eeren,

Met alle die om laag op 't kruisfpoor triomferen.

Dus komen ons Godts twee vermaartste Apostels voor,

In lyden onversaagt, op 's meesters heilig fpoor,

F. f.

Stant-

(a) Titus 1. v. 15.

(b) Het tiende van Neroos regeering.

(c) Heb. 13. v. 23.

Stantvastig tot aan 't end, en nimmer ongeduldig:

*Petrus ge-
kruist, en
Paulus
onthalt.*

Heldt (a) Peter met zyn kruis: en Paulus, hoe onschuldig,
Voor Neroos regtbank lang voorheenen vry verklaart,
Met zyn gewenste dood aan 't uitgetogen zwaart;
Gelyk zyn (b) schryven luit: „ Ik zie den tyt genaken,

„ Die my, gedoemt, tot een drankoffer staat te maken.

„ De blyde dag van myn ontbinding is naby,

*Zyne ver-
noeging in
zyn won-
nis tot
Gods eer.*

„ Om my te redden uit deze aartse slaverny.

„ Ik heb, tot Jesus cer, den goeden strydt gestreden,

„ Myn loop geloopt, trouw volhart in de gebeden,

„ 't Geloof behouden, en de kroon der zaligheid

„ Veroverd, door Godts hant, den zynen weggeleit.

„ De dood kan 't lichaam, maar myn vast geloof niet krenken.

„ Gelukkig, die hier na myn uitvaart aan zal denken.

„ Wie 't graf der zaligen betreurt, verkeert van zin,

„ Kent hun geluk niet: zulk een sterven baart gewin:

„ Geen schade, onnozelen aan 't vergankelyk geleden,

„ Te slegt van waarde, om met iets hemels te bekleeden.

„ De ziel alleen, dat onwaardereylyk kleinood,

„ Laat de aarde aan de aarde, en overwint aldus de dood,

„ Ten prys en glory van zo veele bloegetuigen,

„ Als

- (a) De meeste kerkelyke schryvers komen daar in overeen, dat Petrus te gelyk met Paulus op eenen tyt als martelaren van het kruisgeloof zoude gestorven zyn; de eerste aan een kruis, opzyn verzoek met het hoofd naar de aarde gehangen; de laatste door de byl of zwaart. Waar toe ook W. Goeree in zyne Evangelische Aartbeschr. p. 290. stemt. Niet duister schynt het ons toe, dat die twee groote Evangelisherouten op eenen tyt te gelyk te Rome onder Nero gedoot zyn, uit den Brief van PETRUS aan JULIANUS, daaraldus, volgens het rym van G. Bidlo, gelezen wort:

Groot EUNUS onzen vrient, en goatgeliefden broeder;

'k Beveel u, en de kerk, aan d'eeuwige Albehoeder;

Schryf aan Capernaum, dat d'aarde, op dezen dag,

My, en den Kruisgezant der Heidenen steruen zag.

- (b) Zie Paulus 2. Brief aan Timotheus, welke is een van de laatste, dien hy van Rome geschreeven heeft, cap. 4. v. 6, en 7. enz.

A P O S T E L P A U L U S . VII. *Boek.* 227

„ Als hier voor't vinnig zwaart my zullen 't hoeft zien buigen,
 „ En dus verhuizen gaan uit 's lichaams brooze tent,
 „ Geroepen tot dit kruis, het end van alle ellend.
 „ De Rykstieran mag zig in onzen bloetstroom baden:
 „ Dat gloejend purper zal ons schooner praalgewaden,
 „ Ver boven 't sterfelyk oog, doen weven tot een kleedt,
 „ Dan de Offerpaap versiert, als hy ten outer treedt,
 „ Den wierook smooken doet voor zyn gedroomde goden,
 „ Of payt met Christenbloet zyn stinkende Pagoden.
 „ Een kleedt van witte zyde, in 's hemels hoogsten trans,
 „ Zal ons vereeuwigen met goddelyken glans:
 „ Daar 't nieuw Jeruzalem, Godts stad, op goude straten,
 „ Den Kruisgenoot ontfangt, in blytschap uitgelaten,
 „ Die geene woede stuit, nog strenge martelstraf:
 „ Een eer, die Godt noit dan aan zyn verkoornen gaf.

Dus triomfeert Godts heldt, van Jesus eer gedreven,
 In zyne schriften, die alle eeuwen overleven,
 De orakels van Godts kerk; en wyft de tyden aan,
 Waar in hem Nero doet in strenger kerker gaan,
 Als die twee jaren slegts gestrekt had ter bewaring
 Van zyn persoon; met een der Christenen vergaring,
 Door (a) Onesiphorus met liefde en zugt gezogt,
 En nauw gevonden, om den haat van 't kerkgedrogt,
 Dat hem voor 't halsgeregt aangrimde in zyne leden,
 Als een die stadts gewoonte, en Numaas oude zeden
 Verbasterde, en verwierp; en Amptheer, en soldaat
 Berooverde, en belas tot krenking van den staat;
 Het eeuwig vuur bespote, en Jupiters altaren
 Van een gevolg getyft van snoode lasteraren,
 En muitelingen, afgeregt op smaat en hoon,
 Om Cæsars Majesteit te steken naar de kroon:
 Waar voor men schreeuwde, dat geen Christen wilde buigen :

(a) 2. Timot. i. v. 17.

*Laster
der offer-
papen te-
gens den
Godt der
Christe-
nen.*

Gelyk de Aartswichlaar toonde uit duizende getuigen,
Door hem geërgert, in den dienst, Jupyn gewyd,
En de eer van Vader Mars, nu stout gedaagt ten stryd
Voor een gekruisten Godt, onmagtig hier beneden,
En van een dwazen hoop navolgers aangebeden,
Niet schroomende alle ontzag te treden met de voet;
Als of een doornekroon Apolloos lauwerhoet
Misverwen konde, in zyne onmetelyke glanssen;
Gelyk de kruiskerk blaft, waar in zy zich verschanffen,
En schuilen: als het regt, van Themis onderschraagt,
Die wederspannigen voor 's Keizers vierfchaar daagt.

Zo klonk de lastermont om Paulus te vernielen,
En in zyn ondergang al 't Christenheir te ontzielen:
Naar hy zig de eerstemaal, van 's hemels hulp bestraalt,
Gezien had uit den muil des fellen leeuws gehaalt:
Dat 's van zyn hegtenis, en ketenen ontslagen,
De Christenheit ten schimp gelyk een slaaf gedragen;
Maar nu in dieper hol, daar slang en padde kroop,
Gedompelt, en in 't end, dus buiten alle hoop.

*Paulus
op zynen
hals ge-
vangen.*

Hoe heerlyk staat de trouw, en dienst aan hem bewezen,
Door Onesiphorus, ten hemel opgerezen!

*Lof van
Onesipho-
rus.*

Daar hy, dien vroomen, van 't geloof noit afgedwaalt,
In zyne brieven aan Timotheus afmaalt,
En Godts genadekroon hem toewenst onverdroten,
Voor hulp en bystant, in alle ongeval genoten:
Toen die getrouwe gelt nog lyfsgevaar ontzag,
Maar Godts Apostel zocht in zyn benauden dag.
Heel averegts als zy, die hier geen dienst betragten,
Dan voor de zulke, uit wien vergelding staat te wagten,
Op aller Heidnen spoor: wier vuile regel luid:
Men werpe om winst, en niet om scha, den angel uit.
Eens anders ongeval raakt niemants koude kleeren.
Ook is 't gevaarlyk met gevang'nen te verkeerren,
Wier leven in de hant des strengen regters staat.

Geveinsde vriendschap schrikt voor dees lofwaarde daad,
 Daar dees gezegende (wyl 't andre laten glippen)
 De snoode ondankbaarheid meê klopt op mont en lippen,
 En 's hemels afgezant met zyn gezigt verkwikt,
 Zyn ketens kuft, en wat hem noodig is beschikt.
 't Zy Efesus hem ziet de heidenen bekeeren,
 Of 't wreevle Rome ontzegt het Jodendom te leeren.
 Opregte vriendschap vond noit vaster toeverlaat,
 Dan Onesiphorus, waar 't op een stryden gaat
 Met Christenplagers, en zieldwingers, die verbolgen
 Het staal opvatten, om Godts kudde te vervolgen.

Het gruwelyk gedrogt van dubbelhartigheid
 Wort dus aan bant gelegd, daar noot geen vrintschap scheid.
 Laat vry heel (a) Asie in het nieuw geloof bezwyken,
 Hermogenes, en ook Phigellus hem ontwyken:
 Wie kruis en lyden vreesd, maakt zig voor onheil schuil.
 Maar Onesiphorus staat als een vaste zuil,
 En wagt de stormen af, en dreigende gevaren,
 Gelyk een rots in zee 't geweld der woeste baren.
 Gewyde bant, die dus twee Christezielen bint,
 En uw 's gelyk zo schaars beneên de starren yint!
 Gewelt nog tiranny verbreekt u hier op aarde:
 Gy leeft onscheidlyk, en ver boven alle waarde!
 Een vrint agt zynen vrint, die hem aan 't hart legt, meer *Lof der*
 Dan 's aardryks dierbaar gout, en alle werreltse eer. *ware*
 Geen staat, geen Mogentheên, nog Krefus ryke schatten, *vrint-*
 Of wat de weelde kan in haren arm omvatten, *schap.*
 Bewegen hem, om af te wyken van een goet,
 Dat niet dan ware rust schenkt aan 't opregt gemoed.
 De mens wort voor zich zelf alleen hier niet geboren;
 Maar om zyn evenmens in alles te onderschoren,
 Waar zulks de noot vereist: en wie hier tegen druift,

(a) 2 Timot. 1. v. 15, 16.

Leeft als een lichaam daar de ziel uit is verhuift.

Godt boven al, en naaft denzelfen trouwe vrenden,
Een deugt, die voor die liefde om hoog haar loon zal vinden.

'k Rep hier van (*a*) Pilades, nog van (*b*) Orestes niet,
Twee vrenden, waardig afgeteekent in 't verschiet:

Nog van (*c*) Amfion, die, om (*d*) Zethus te gelyken,
Zyn zoetgesnaarde harp deed voor den Jagtprys ftryken,

Om zynen vrient, op zulk een oeffening beluft,
Niet te weêrftaan, maar op te volgen in zyn ruft;

Nog van 't getrouwe paar de werrelt door geprezen,
Toen de een voor de ander bad te mogen zyn verwezen,

Heldt (*e*) Damon (*f*) Phintias wou vryen voor de doot,
En Phintias zyn vrint befchermen in dien noot.

Heel Griekenlant heeft dat volmondig uitgekreten.

'k Roem Onesiphorus van hooger geest bezeten,
Die zyn meêdogend hart aan geene vrientschap bint,

Dan die, waar door de ziel het eindloos leven wint:

Wanneer haar loot of ftaal van 't lichaam komt te fcheiden:
Niet te begrypen van den onverligten Heiden.

De Christenliefde fchoeit om laag op hooger leeft,
Dan die het vlees verpligt: haar doen is enkel geest,

Tot 's Hemels eer gerigt: een hope en vast vertrouwen,
Van Godt in 't eeuwig licht, door deze deugt te aanschouwen.

ô Driemaal zalige! die zulk een prys behaalt,

En door uw hulpe om hoog by Paulus zegepraalt!

Wiens dankbre ziel u heeft bedauwt met eenen zegen,
Te groot, om met een kroon van goudt hier op te wegen.

De ondankbaarheit byte op haar lippen nu voortaan,

Waar zy genoten deugt of weldaen durft verftaên.

De ondankbaarheit, die peft der zielen dezer aarde,

Het

(*a*) Pilades, (*b*) Orestes, (*c*) Amfion, (*d*) Zethus, (*e*) Damon, (*f*) Phintias, zyn namen van menfchen, in de oude Historien vermaart door hunne uitftekende trouw en vrintfchap; even als David en Jonathan in de heilige bladen uit dien hoofde bekend zyn.

APOSTEL PAULUS. VII. *Boek.* 231

Het haatlykste gedrogt, dat de afgront immer baarde,
 Naar trotsé Lucifer geworpen was ter neêr,
 En door die snoode vlek gestort uit 's hemels eer,
 Schynt nog den hemel aan te schenden, dol van toren,
 Waar't voorbeeld van Godts helt den nazaat klinkt in de oren,
 Wen hy die deugt opvolgt, wiens lof alle eeuwen tart,
 En die vermeetele met haar glory treedt op 't hart.
 Die deugt maakt hier vooral den sterveling ontsterfelyk:
 Een roos die eeuwig bloeit, volmaakt, en onbederfelyk:
 Een star aan 's hemels trans, (wat hier ook onder gaat)
 Die onbenevelt ligt, in eenen vasten staat.

Godts kerkorakel, in den loop van 't Evangeli,
 Noit afgemat, maar staag opluikende als een leli,
 Die haar verheven kruin ten starrenhemel heft,
 Al 't lagere gewas in hoogheit overtreft,
 Dat in het bloemprieel komt uit zyn bol geschoten,
 Gelyk de fiere tulp met schoonheit overgoten,
 Of de onbevleete roos der bloemen Koningin,
 Trekt nu, van Rome wars, het oudt Italie in,
 Om geen gewest van 't ligt der waarheit te verfteken,
 Maar dat te schynen doen in alle wereltstreken,
 Gelyk de zon Godts heldt licht met haar stralen voor.
 Zyn donderstem, die lang den Heiden, en den Moor,
 (Als in een onweêr los geborsten uit de wolken)
 Verbaast had, en met schrik zo velerhande volken
 Voor 't hoofd geslagen, en bekeert had slag op slag,
 Gelyk hem (a) Augustyn afbeeldt in zynen dag,
 Wou zig, na zo veel zeên en landen door te boren,
 Ten prys des kruisbaniers in Spanje ook laten hooren,
 Om de afgodistery te treden met de voet.

Hartnekkig Spanje! nu zo wel van Christenbloet,

Als

*Paulus
 te Rome
 lang ge-
 leeraart
 hebbende,
 trekt die-
 per in I-
 talie.*

(a) Laat ons groote donderflagen hooren, geborsten uit een wolke: die wolke is Paulus, zyn woorden de donderflagen, die ons doen beven.

en voort
naar
Spanje.

Als in dien tyt bevlekt; gy had den prys gedragen
Van 't kruisgeloof, Godts eer, en opperfte behagen:
Had snoo gewetensdwang, die Christezielen doemt,
En ydel bygeloof, die dwaasheit niet geroemt,
Om met den beeldendienst Godts heiligen te pajen,
En met geleent sieraat zyn wetboek te overkrajen,
U voor gepredikt naar de les van 't nieuw verbont,
Uit Paulus yver, en zyn onvervalsten mont.

Schetse
van den
heidensfen
beelden-
dienst, on-
der de
Roomfen.

Ga heen: beschuldig nu den Heiden vol van logen:
Die, blinder als een mol, des Hemels alvermogen
Stelt in de hant van een geschapenen Jupyn;
Gy volgt die blintheit op, schoon in een andren schyn,
Van 't waar geloof alleen, door bygeloof verbastert:
Dat toont uw kerkfieraat, in 't Heidendom gelastert,
De sloop van beelden, die op uwe altaren staan,
En, schoon op andren naam, dezelve plaats beslaan,
Die voortyts Jupiter, Mars, of Apol ter eere,
De krygsgodin Bellone, of haar gevreesde speere,
Waar 't heilloos oorlog woedt, op 't brullen van de Nyt,
De dartle Venus, of Diane was gewyd.

Wat baat het de Afgodn te verwerpen van de altaren,
Den heldraak, op die wyze, in 't schubbig schilt te varen,
En Afgod Janus in zyne yzere oorlogspoort
De pan te kneuzen met den hamer van Godts woort,
Wanneer men om gewin blyft aan de smetten hangen,
Die van den kruisweg, langs deze averegtsfe gangen,
Ons met het Heidendom doen dwalen op een spoor?
Vervloekte geltzugt drong dit snood bedrog eerst door.
De vrekke klooster cel, stout op de magt der heiligen,
Stont geene zielen toe, voor 't vagevuur te veiligen,
Dan die, geharnast met een wapenschilt van gelt,
De vlam afkeerden, daar de Papenbeurs af zwelt.
De Monnikskappen zyn voorbidders der godloozen.
Voor gelt (wat Christeziel moet niet van schaamte blozen)

Sluit

Sluit een gemytert hoofd den hemel op en toe.
 Zo sterft de onnoozelheit geruft, en wel te moe.
 De kerkvoogt luistert, waar de goude schyven klappen,
 Om tempel, heiligdom, altaar, en Priesterfchappen,
 Gebeden, staf, en kroon te wisselen voor gelt:
 Want zelf de zaligheid heeft Rome op prys gestelt.

Maar welk een zanggeest schynt my hier in 't oor te byten:
 Laat de Iber varen met zyn Priestren en Levyten:
 Nu, in de Monnikskap, en 't Jesuiten kleedt,
 Vermomt te vinden, boos, arglistig, trots, en wreedt;
 Waar iemant weigert aan te nemen, dat zy dryven:
 't Past u den Kerkgezant, en zyn bedryf te schryven.
 Wel aan, wy volgen, waar Godts helt zig henen wendt,
 Al 't aards versmaat, en niet zoekt dan een zalig end.

Epheze, nu weêrom des boetgezants verlangen,
 Verheugt, hem hier van daan in Asie te ontfangen:
 Epheze, hoe gevreesst om haar gepleegt geweld,
 Volgt de ordre van myn digt, den Tarfer opgestelt,
 En zyne zegepalm by Jesus kruisbanieren.
 De liefde tot de zyne is waardig hier te vieren,
 Die weêr de Ephesers troost, hun nieuwe kerken stigt,
 En, buiten yders hoop, verheugt met zyn gezigt:
 Hun voor de laatstemaal, op zynen togt naar Romen
 Vergunt; niet om van daar weêrom hier langs te komen,
 Maar als gescheiden op het eeuwige vaar wel.

*Epheze
 verblyd op
 Paulus
 aankomst.*

Op dezen nieuwen togt weêr yvrende even snel,
 Ziet hy Kolossus, noit voorheen van hem betreden;
 Maar door zyn brieven, liefde, en vierige gebeden,
 Zo ver gevordert in de ware kennis Godts,
 Dat elk voor 's Heilants naam stant hield, gelyk een rots,
 Die 't zeegedruis afkaatst der toemeloze baren,
 Waar ramp of onheil rees op 't Christelyk vergaren,
 Den Kruisgenoot te Rome op zynen hals verboôn.
 Dit vlegte een paerel aan 's Apostels ryke kroon.

*Zyn ver-
 trek van
 daar naar
 Kolossus,
 en vernoe-
 ging over
 het getal
 der be-
 keerden
 aldaar.*

234 HET LEVEN VAN DEN

Dit sterkte zynen geeft met gadeloozer vreugde,
 Als immer Keizers kroon een heersziek hart verheugde.
 De zielenwinning zet den yvraar wicken by,
 En voert hem, waar hy streeft, op een gewenst gety.

Hier dus voldaan, laat hy de kerke zynen zegen,
 En zoekt Korinthe, hem vooral aan 't hart gelegen:
 Korinthe zynen wens, en hem veel meerder waard,
 Dan al het Joodse lant, van 's hemels liefde ontaart,
 En ter vervolging reede, op 's Heilants naam gebeten.
 Hier lag zyn hart: hier was de rykdom Godts gezeten,
 In Christus leden, nu bevestigt in 't geloof,
 En door zyn onderwys voor 't Heidens outer doof.
 Dat'tuig zyn roem, op hun bekeering dik gedragen,
 In zo veel lettren, als van hunnen lof gewagen:

Gelyk geroepenen tot de gemeenschap Godts,
 En zynes zoons, hun troost, hun vryburg, sterkte, en rots.
 Hy straft en tugtigt wat verwildert is van leven,
 En staaft de zedeleer, zo vaak hun aangeschreven,
 Waar in de Orakels zig ontdekken van Godts wet,
 Den Christen leereling milddadig opgezet.

Myn ziele, zegt hy, zal Godts wil zig onderwerpen,
 Om de gehoorzaamheit en liefde elk in te scherpen,
 Zyn wil strekke ons een wet in hemel en op aard,
 Om die te volgen, wat ons hier ook wedervaart;
 Gelyk ik my bereide om zynen naam te sterven,
 Die, op dat spoor, ons heeft het leven doen verwerven.
 Een vreugde, noit van oor gehoord, of oog gezien.
 Een leven vol van vreugt, waar voor alle eeuwen vliên.
 Een blydschap, grooter als om laag is te verwagten,
 Noit opgeklommen in de menslyke gedagten.

Dus treedt hy voort, wat plaats zyn voeten vrede ontzegt,
 Baant elk den weg, en maakt des Heeren paden regt.
 Daar 't hoeft dus voorgaat, wort het van de mindre leden.
 Gewilliger gevolgt, in 't kruispoor op te treden,

Hoe

*Hy komt
 te Korinte
 by zyne
 geliefde
 ledema-
 nn;*

*die hem
 verheu-
 gen.*

*Zyne leere
 aldaar
 hervat,
 en voor-
 gang.*

Hoe vol van dorenen: het ongeveinst geloof:
 Blykt aan de vrugten die het geeft: het gout is doof,
 En zonder glans, eer 't is geloutert door de vlammen.
 Wat nut geeft ons een boom, die onder vrugtbre stammen
 Haar plaats heeft, schoon zy met haar loof het oog behaagt,
 Als zy geen vrugten, maar slechts enkle bladen draagt?
 De Godtbeminnende werkt alles hier ten goede.
 Dus nam de Apostel, wie hem volgde, in zyne hoede:
 Den hemel dankende voor zyn gezegent lot,
 Dat in Korinte zo veel ontugt had geknot,
 En de afgodistery zo groot een prooi ontdragen:
 Nu zyn geheiligde uit verlichter oogen zagen,
 Als toen de wellust, weelde, en schendende agterklap,
 Met helste gierigheid, en vuile dronkenschap,
 De boosheit styfde in haare aanwassende gebreken.
 Waar kon de Kruisheldt met meer lof het hoofd opsteken,
 Dan hier, daar, alle soort van zonden nu gedoodt,
 Het Paradysooft daalde uit 's hemels vrugtbren schoot,
 Gelyk een hemels mann' gedauwt op Godts getuigen?
 't Geloof, door geen geweld te krenken of te buigen,
 Wrogt dus zich zelve een schilt, en hield onwrikbaar stant,
 Van welk een fellen sryt des vlees ook aangerant.
 Men zegt het sterven nu veel liever, om het leven,
 Dan reukeloos zig van Godts Veltheer te begeven,
 En zig te werpen in de kaken van de dood.
 Gelukkige! die 't woort dus sterkt als hemels broodt,
 Dat eeuwig spyft en voed! wanneer op 't Evangelii
 De ziel haar aas zoekt, als de Bye op roos en leli,
 En leeft de bloemen van belofte en profesy,
 Kleinodiën, om hoog, onschatbaar in waardy:
 Voor welke williglyk nu de bekeerde scheyen
 Van 't schyngoed, hier gewoon de zielen te verleyen:
 Eer hun de heilzon was in Paulus opgestaan,
 De leistar van Godts geest, op 's hemels regte baan:

*Het geloof
 van Paulus
 blykt
 uit zyne
 werken;*

*daar hy
 te Korinte
 velen
 door be-
 keers.*

236 HET LEVEN VAN DEN

Waar hy voor 't Godtlyk woort slegts ooren wift te vinden;
Die 's Heilants naam uitbreidde op alle vier de winden.

*Zyn
komt te
Troas,* Nu lokt hem Troas uit, om verder voort te gaan,
Daar hy het kerkbestier laat op (a) Erastus staan,
Zyn ampt- en reisgenoot, befaamt op 's Heeren wegen,
En hier gelaten na 't ontfangen zyner zegen.

*en van
daar te
Melite;* Van waar hem Melite verwelkomt aan zyn strant,
Verheugt in de eere van den grootsten Boetgezant,
Na zo veel wensens, en verlangens op te wagten,
Wiens wonderwerk hier elk nog speelde in de gedagten,
Op 't snorren van de faam, die zynen lof verzelt,
En Jesus naamtrompet, op de intrê van Godts helt.

Wat Christenluisfer van de nyt oit is verbeteret;
Wat pronkgevaarte van de vratige eeuw gesleten;
Waar op de aloutheit, door 't geheugen laat en vroeg,
Zig de vergetelheit onthefte, of glory droeg;
De tyt zal, hoe gezwint in alles af te jagen,

*daar zyn
naam
eeuwig le-
ven zal.* Den naam van Paulus den Maltezer noit ontdragen:
Wiens heilige aankomst, hier met luisfer uitgeprent,

's Mans groote daden toont op eeuwig parkement,
En zynen roem verbreed op alle zeën, en stranden,
Waar 't Heidens kerkgedrogt zyn glory aan durf randen,
't Hartnekkig Jodendom den tant zet in zyn naam,
Of eenig adderengebroid spuwe op zyn faam.

Zyn star om hoog bestraalt uit 's hemels heldre tranffen,
Gelyk zyn woort, de kerk met goddelyke glansfen:
En strekt het Christen oog, naar 's Heilants wil gerigt,
Op 's werrelts Oceaen, een onbenevelt ligt:

Een vaste baak, om op haar stralen aan te houwen,
En met dien Palinuur gelukkig zee te bouwen,
Die alle stranden kent, ondiepte, rots, en plaat,
Waar op de barning bruiſt, en 't zienschip vergaet,

Dat

(a) 2 Timot. I. v. 20.

Dat geene gronden peilt op onbekende baren,
 Maar onervaren zig laat wentlen in gevaren,
 En sollen, ongeagt de stormen, heen en weêr,
 Die 't hart doen krimpen op het ongestuime meir.
 De groote Paulus kent den rykdom van Godts stranden,
 De regte haven, om in 's hemels erf te landen,
 Het hof des vredes, voor geen gunst of gaven veil,
 Der Christ'nen toevlugt, hier verdrukt, het eeuwig heil:
 Van trotsen Lucifer, om zyn vermetel pogen,
 Toen doller hovaardy hem stiet uit 's hemels bogen,
 Verloren, en begrimt met yffelyk gezigt:
 Waar zyn verdoemde nagt moet wyken voor dit ligt.

Maar 't wort ook tyt om hier van daan weêr voort te varen.

De snelle faam vervult al 't lant met nieuwe maren,
 En blaast aan deze streek met volle kaken uit,
 Hoe de vervolging, na lang woeden weêr gestuit,
 Het hart des Rykstierans gebragt heeft aan 't bedaren.
 Die hoop van vrede, nu de kerke reeds twee jaren
 Bescheenen, lokte weêr Godts Veltheer hier van daan:
 Daar hy Trophimus (hoe met 's mans verdriet begaan)
 Moet agterlaten; ziek en magtloos hier gebleven;
 Om zig ten tweedemaal naar Rome te begeven,
 En nu den Tyber te doen stroomen van zyn bloet.
 Stantvaste Martelaar, gy stapt uw dood te moet!
 De Rykswolf, niet bedugt zyn eerelooze handen
 Te verwen in het bloet van 's Moeders ingewanden,
 En noit geneigt, dan zede en tugt het hoofd te biên,
 Zal geen verdediger van Jesus leere ontzien,
 Hier uitgebannen, en te haatlyk in zyne oogen.
 Zou die geweldenaar, van menslyk mededogen
 Ontaart, die Vestaas kerk ontheiligt, en haar stoet,
 Die lust in 't plengen schept van zuiver maagdebloet,
 De Nonnen aanschent in het oog van zyne goden,
 En haar verkragten durft; die wetten en geboden

*De A-
 postel
 trekt weêr
 naar Ro-
 me.*

Met voeten treedt, en, in zyn ontugt onverzaat,
 In allerhande soort van gruwlen zig misgaat;
 Die Godt, nog godtdienst eert, en heul zoekt by de vloeken
 Van Stix en Acheron, en duizent toverboeken;
 Die zonder vrees, (daar al het Priesterdom voor gruw) ¹
 Als een Salmoneus, zelf Jupyn in 't aanzigt spuwt,
 In zyne woede door geen heiligdom te temmen,
 Al zag hy Rome zelf in bloet en tranen zwemmen;
 Zou die gewetensbeul, ontaart van regt en eer,
 Het bloet der Christenen van zyn gevloekt geweer
 Verschoonen? dat waar zig te misselyk bedrogen.
 Dan gy, op 's Heeren weg, geen Keizerlyk vermogen,
 Of eenig aarts geweld, dat slegts het ligchaam dood,
 Ontziende, vreesst nog boey, nog martelstraf, hoe groot,
 Maar hem alleenig, die, na dit verganklyk sterven,
 En ziel en lichaam in de helle kan bederven.
 Dus houd uw vast geloove in blakende yver stant,
 Hoe zeer de wreetheit haar gebreide netten spant,
 Om 't weêrloos Christenheir bloetdorstig te vernielen,
 Opgroejende in den val van zo veel duizent zielen,
 Als hier door vuur en zwaart, en kruis, en galg, en radt
 Ontzielt zyn om 't geloove, op dit onveilig padt.
 Gy, in verlangen om uw eind te zien genaken,
 En 't onbegryplyk zoet van 't hemels mann' te smaken,
 Uw eenig oogmerk, ver van eenige aartse lust,
 Treedt weêr de stad in, die op zeven bergen rust,
 En laat in 't openbaar, voor alle opmerkende ooren,
 Godts donderstem in 't woort van 't Evangeli hooren;
 Braveert den Tempelpaap, en zyner goden magt,
 Door u ontzenuwt, en berooft van hulpe en kragt.
 Dit wil een meenigte van 't ongeloof bekeeren,
 De Apostel over hel en doodt doen triomferen,
 De Aartswichelaar, die vast van wraakzugt zwanger gaat,
 En Vestaas Nonnekoor doen hollen over straat,

Zyne
 komt al-
 daar,

en vry-
 moedige
 leere;

Verspreid

APOSTEL PAULUS. VII. *Boek.* 239

Om Jesus leeraar, van wiens stem alle oorden wagen,
 Voor 't Keizerlyke regt zo vinnig aan te klagen,
 Dat alle hoop hem zy benomen, om zig weêr
 Van deze bloetschult vry te pleiten, als wel eer,
 Toen hy, op 't razend meir het stormgewelt ontkomen,
 Zyn banden flaken zag in 't kruisverdelgend Romem,
 En zig, den haat ten spyt, op vryen voet gestelt.

*zelf in het
gezicht der
Wiche-
laars en
Offerpa-
pen;*

Wat ging 'er een gety van oproer en geweld,
 Zo dra de Priesterschap met haar gevolg, den drempel
 Van 't heilig Kapitoel, Jupyns vergoden Tempel,
 Kwam opgetreden; en de Aartswichlaar, hoog van moet,
 Den roem van Tarsus zag omcingelt van een stoet

Bekeerde Heidenen, van allerhande staten,
 En tweederleye sex, gekerstende soldaten,
 En hoftrouwanten, voor zyn koorgezangen doof,
 En reede, op 's meesters spoor, te sterven om 't geloof!
 Hy brult, en blixemt, staat veruft, verplet, bedrogen,
 En twyffelt of hy 't ziet, en vraagt het aan zyne oogen.

*dat veele
zielen
wint, en
de Prieste-
ren aan
het hollen
helpt.*

Ten lesten valt hy in verwoeden laster uit,
 En wenst den Kruisgezant aan Cerberus ten buit,
 Met alle die hem in die tooverleere volgen,
 En heel den hemel op hun afval zien verbolgen.

*Vloek der
offerpapen
regen Paul-
lus.*

Die al de plagen hun wil zenden op het hoofd,
 Het godendom ten zoen, hier van zyn eer berooft.
 Dog, wyl die wraak vertraagt, gaat hy zyn noothulp zoeken
 Aan Stix en Acheron, en daagt de helle vloeken
 Uit haar verdoemden nagt, naar boven, van beneên;
 Maar deze blyven doof, en magteloos met een,
 Om zulk een stamboom, als hier tot Godtseer wil groejen,
 Wat list de hel ook komt te smeden, uit te roejen.

De vloeken sidderen, en krimpen in hun hol,
 Zo dik hun de Offerpaap bezweert, verwoed en dol;
 Gelyk een bosleeuwin, berooft van hare jongen,
 Met yffelyk geloei komt uit haar hol gesprongen,

Gelykenis.

Een

Een naar gekryt alom doet ryzen naar de lugt,
 Het wout verbaaft, en al het wilt dryft op de vlugt,
 Dat zelf den leeuw ontzet, dien schrik van alle dieren:
 Zo ving de kryg weêr aan op Jesus kruisbanieren.

*De zon
 van Pau-
 lus staat
 hier onder
 te gaan;*

De Tarfer, aangeklaagt in woede, snoodt, en vals,
 Als had hy Cæfar zelf gedongen naar den hals,
 Moest nu, bespot, veragt ten kerker ingedreven,
 De boejen dragen, aan dootschuldigen gegeven,
 In een spelonk, berooft van starren, zon, en maan,
 De glory van zyn naam in ramp zien ondergaan,
 En in vergeten nagt haar luister laten dooven.

*maar
 breekt,
 hoe bene-
 welt, door
 de muren
 der nagt-
 spelonk
 uit.*

Maar hoe men haar vertreedt, haar glans dryft egter boven,
 En volgt de zonne, die, wat wolk haar aanschynt dekt,
 Haar stralen, waar zy schynt, in glans houd onbevlekt,
 En breekt door donkren mist, en zwarte nevels henen.
 Het ondoorgrondlyk licht, waar 't stuit, noit uitgeschenen,
 Breekt door de daken des benauden kerkers uit,
 En 't eeuwig woort wint velt, hoe naau men 't ook besluit.
 Geen nevel van geweld kan dees triomf beletten,
 Nog 't onuitbluslyk licht van 't Evangeli smetten;
 Al straalt de gulde zon in stinkpoel, en moeras,
 Dat vuil besmet haar min, dan 't oog het spiegelglas.

Gelykenis.

Zo stroomt een klare beek, den rook en damp ontdoken,
 Waar mede een vlamvend vuur haar boorden komt bestoken,
 En houd zig helder, fris, en zuiver, als 't kristal,
 't Gebergte affchietende in een steilen waterval,
 Waar af, met zagt gedruis, de zilvre droppen klatren,
 Die 't lant bevogtigen, op 't storten dezer watren,
 Langs 't geurig velttapyt, daar levenwekker speelt,
 Die hier de onnoosle vreugt des gouden tyts verbeelt,
 Als hy in 't lommer duikt der lachende bosschaadjen,
 En hofwaranden, ryk gesiert met boompluimaadjen,
 Den gloet afwyzende der steile zomerzon,
 Daar 't vee de klavers scheert aan eene koele bron.

APOSTEL PAULUS. VII. Boek. 241.

Kruishelden, die om hoog de schitterende zalen
 Betreedt, gunt ons 's mans eer aldus in top te halen;
 Die, hoe verdonkert hy in 's kerkers graf versmoort,
 Met zynen yver nog door lugt en wolken boort,
 Een oogst van zielen gaart, schoon van den dag verfteken.
 Zo 't kerkorakel zweeg, de daken zouden spreken,
 En stomme muuren, hoe verzekert altemaal
 Met yfre deuren, slot, en grendels van metaal.
 Wiert hem door deze een toom, als in den mont gewrongen,
 Hy zag ze, op zyne beê, veranderen in tongen,
 Die 's Heilants eere, in 't afgemartelt Christendom,
 Uitgalmen zouden; maar geen kerker maakt hem stom.
 Is't hem door deze ontzegt, langs burgwal, mart, en straten,
 Het woort te leeren? hy bekeert de hoffoldaten,
 Sipier, en knegt, en wat op Neroos streng gebod,
 In stilte luisterscherp, de wagt houd voor het slot.
 Een zienlyk wonder, dat geene oogen hier bedriegen,
 Geen oor misleiden, of de geest in slaap kan wiegen;
 Waar af het snel gerugt, volmondig uitgebreit,
 De groote daden roemt van 's hemels majesteit,
 In haren Kruisgezant de werrelt door gebleken,
 't Zy hem de Joodse haat kwam naar het harte steken,
 Of woeste Heiden zocht te helpen aan een kant.
 Noit wiert de Afgodery zeeghafter aangerant,
 En 't heilloos offervier verwezen van de altaren,
 Dan nu de krygsknegt zig gekerstent dorst verklaren,
 En Jesus naam beleedt, ook voor den Roomsén Raadt,
 Onaangezien de straf op zulk een euveldaadt.
 Zy durven Cæsar 't lyf, maar Godt hun zielen zweeren,
 Den Godt der Christenen; Jupyn den rug toekeeren,
 Als Christehelden past, waar op de kerke steunt,
 Die zig geen Tirannye of moort-ellenden kreunt.

Aanroeping aan de triomfeerende Kruishelden.

Hy bekeert zyn Sipier, en hem bewakende soldaten;

die zig voor den Roomsén Raadt Christenen verklaren.

De koorpaap, op dit werk, van razerny bezeten,
 't Geen van de schelle faam luitkeels wiert uitgekreten,

242 HET LEVEN VAN DEN

En hoorende overdwers, hoe Moor, en Arabier,
 Hoe Griek en Heiden boog voor deze kruisbanier,
 De werrelt door geplant, zo wyd de Heidens dolen,
 De zeedeles ten plaag van zo veel gryze scholen,
 Als 't wys Athene kweekte, en andre alom bekend,
 Holp, met zyn aanhang, kerk-, en hofraat overent.
 Dit zyn ze, riep hy, die den goôn hun wierook weigeren,
 En zig vermeten haast op Cæsars troon te steigeren,
 Door magt van nieuwe goôn arglistig ingevoert:
 Een kanker, die het hart van Romes staat beroert,
 Onze oude Tempels dreigt, en Numaas wet en zeden.
 Dient nog dit boevenschuim van zwaart of strop verbeden,
 Of 't lyf verzengend vuur, zo staan wy haast ten spot,
 Met koor en outer, voor dit Galileese rot,
 Op vonden afgerigt, en Joodse wichlaryen,
 Dat zo veel plagen wekt, en goden durft bestryen.
 De godtpraak roept den Vorst te lang tot deze straf.
 Men veeg die pest, door bloet, van onze altaren af,
 En stroje de as^h van hun vermorzelde gebeente
 Door de ope lugt, ten zoen der hollende gemeente.
 Grootvader Numa heeft de dootstraf hem gezet,
 Die Romes godtsdienst schent, en zyn gestaafde wet.

*Oproer
 door de
 Offerpa-
 pen ver-
 wekt:*

*dat Pau-
 lus boe-
 jen ver-
 zwaart.*

*De bekee-
 ring van
 Tekla ver-
 dubbelt
 zyn opge-
 dronge
 schult.*

Een tweede schult, eer dit gerugt raakte aan 't bedaren,
 Deed ook de boejen van den Kerkgezant verzwaren:
 Toen uit Ikonie te Rome kennis kwam:
 Hoe (a) Tekla, eene maagt uit Keizerlyken stam,
 Door 's Tarfers onderwys in 't kruisgeloof herboren,
 Met een gevolg van staat, dien godsdienst had verkoren,
 En zig verfstout, in 't oog van Febus ryzend ligt,
 Het beelt van Jupiter te spuwen in 't gezigt,

En

(a) Deze, eene edele jonkvrouw in Keizer Neroos tyt, vond middel om met Paulus te Ikonium in den kerker in gesprek te komen, van wien zy onderwezen, en bekeert; en hierom wreedelyk vervolgt wiert. Zie hoe zy beschreven wort, by Vondel in de Maagdebrieven, pag. 67.

En de eer van Vader Mars in zynen schilt te varen.
 Dees jonge Kruisheldin, van gryze Wichelaren
 Geperst, om 't wicrookvat te zwajen voor de goôn,
 Verwierp 't afgodendom, om de eer der martelkroon,
 Die haar van 's hemels tinne alreede straalde in de oogen.
 Deze ongehuwde, met 's Apostels leet bewogen,
 Wanneer Ikonie hem in zyn kerker had,
 Versmaadde werreltse eer, en Koninklyken schat,
 Voor 't levenwekkend woort, ontfangen van zyn lippen.
 Geen graantje liet zy van dit manne zich ontslippen,
 Maar gaarde in haren geest dien zuivren hemelval,
 Waar in zy 't wezen vond des Scheppers van 't Heelal,
 Haar troost en toevlugt, voor zo veel gedroomde goden.
 Zy sloeg het huwen af, hoe staatryk aangeboden,
 Verspilde pragt en schat, en goudt, en diamant,
 Gesnoerde paarlen, bagg', en borst- en halskarkant,
 En wat haar de overvloed geschonken had te voren,
 Alleen om Paulus in zyn lessen te gaan hooren.
 Haar goude sleutel drong door staal en yzer heen,
 Hoe naau de kerker ook bewaakt wiert; zy verscheen
 Den Kruisgezant, in 't diepst des moorthols weggescholen.
 Geen vuur van smookend hout, of barrenende kolen,
 Ontzette haar; toen zy, betrapt op deze daad,
 Gevangen weggeleit, haar Vorstelyk sieraat
 Stont af te leggen voor de bloedige offerbanden,
 Waar in zy was gedoemt voor Jesus eer te branden,
 Den waardsten Bruidegom, haar zielenwens, en lust.
 Een sterke regen, daar de vlam door wiert gebluft,
 Eer die haar kleederen gezengt had, of beschadigt,
 Vertoonde klaar, hoe zy om hoog was bogenadigt,
 En sterkte de stantvaste, om vry, en onbelaên,
 In 't bloedig dierenperk de straf ook uit te staan;
 Waar in zy, als een schaap ter slagbank heen gezonden,
 Dezelve hulpe, als aan den brantstaak heeft gevonden,

*Wonder-
lyke ver-
lossing de-
zer maagt
op Paulus
voorbee.*

244 H E T L E V E N V A N D E N

Door hem, die op haar beê, de dieren leide aan bant.
 Drie leeuwen laat men los: maar zy houd moedig ftant:
 Belonkt ze van ter zyde: en winnende onder 't bidden;
 Gaat vrolyk om haar heen: of ftelt zig in het midden
 Van 't fcheurzieke gebroed, dat van geen brullen weet,
 Nog ftartaat, nog manen krult, maar om haar henen treedt,
 Haar likt, en kwispelftartaat, als met haar jeugt bewogen.
 Zy ziet de leeuwen aan met meer dan menfhyke oogen,
 En durft, door haar geloof, van geen en fchrik vermant,
 Den roffen hals en rug hun ftreelen met de hant;
 Als was (a) Androklyus lot nog kortf ontdekt te voren,
 En dus gevonnift, hare onnozelheit befchoren.
 Maar dit vermeerdert flegts het brullen van de nyd.
 De wreetheit fchelt haar met dit wonderwerk niet kwyt.
 Zy, vlammente op haar doot, waant eenmaal haar te vangen.
 Een feller ftrydt ftartaat haar met ftieren, en met flangen
 Nog af te wagt en, eer dit fchrikkelyk geval,
 Haar uit de klauwen van de dood verloff en zal,
 Die hier het fchoufpel ftrekt van duizent ftrydige oogen,
 Geneigt tot hare ftarf, of met haar jeugt bewogen.
 Maar wat haar wort gewenft of niet, zy triumfeert.
 En 't lyk dat zy den ftier zyn brullen heeft verleert:
 De flang 't fenyn ontrukkt door kragt van haar gebeden.
 Zo kan opregt geloof ferpent en draak vertreden,
 't Gebergte wyken doen, en over ftroom en gaan;
 Gelyk de waarmont leert in Godts gewyde blaên,
 En zy uit Paulus les te vaf had ingezogen,
 Om niet te ftenuen op de hant van 't Alvermogen,
 Die meir en ftroom en ftuit, en vuur en vlammen bluft,
 Gelyk 't haar Tekla te behouden had geluft.

De

(a) Een ftaaf uit Dacie, die zynen Heer ontvlugt, en gevangen te Romen in het beeftperk gekent wert van eenen leeuw, wiens poot hy, zig in de bofchen verbergende, weleer genezen had. Van deze Hiftorie gewaagt Gellius in het 5. Boek. Anderen noemen hem *Androdus*.

A P O S T E L P A U L U S . VII. *Boek.* 245

De dulle Priesterschap, vermoeit haar meer te vergen,
Die staag, van Godt verloft, haar woede schein te tergen,
Mag knarsetanden, of haar elders randen aan:
Een Engel wyft haar na Seleusie te gaan:
Op dat haar kuiffè ziel, in liefde, en hoop gesteven,
Geruft haar eind daar vinde, in 't eindeloze leven.

*Tekla,
door Gods
bulp van
de mariel-
plagen
verloft,
trekt na
Seleusie.*

Terwyl de Tempelier dees wrange vrugten plukt,
Legt Paulus in het diepft des kerkers onderdrukt,
En, om dit snel gerugt, heel Rome doorgekropen,
In zyne banden meer dan immer buiten hopen;
Maar hy, getrooft in de verzwaring van zyn druk,
Stelt in dit ongeval zyn opperste geluk:
Zig zelve sterkende in die vrolyke gedagten,
Dat hy nu zeker zyn ontbinding had te wagten,
Zo lang van hem gewenft; en de allerschoonste wyk
Voor een ftantvaste ziel, zig zelve alom gelyk.
Holp, onder 't Heidendom van zugt tot eer gedreven,
Zig (a) Kleombrotus ongeduldig uit dit leven,
En 's werrelts ydlen last, het mensdom opgeleit,
Om door dit middel, aan de ware onsterfelykheit,
Uit Platoos les geschept, te schigtiger te deelen?
Hoe veel meer regt heeft Godts Apostel, onder velen,
Hier na te wensfen, die naar deze glory staan,
Die met zyn uitgang Godts beveelen ziet voldaan,
En zyne ziel verhoogt het strytperk uitgedragen,
Gemartelt en gefolt, door lant- en waterplagen,
De kruistriomf ten prys, in 's hemels ruimen schoot,
Daar 't eindloos leven ryft uit eene korte doodt,
Den Christenhelden van alle eeuwigheit beschoren.

*De Apo-
postel ver-
langt
naar zy-
ne ont-
binding.*

H h 3

Hy

(a) Deze, een jongeling van Ambracie, geen reden hebbende om des levens zat te zyn, worp zich van een hoogen muur af, om aan de dood te geraken, na dat hy het boek van Plato over d'onsterfelykheit gelezen hadde. Cicero spreekt hier van in zyn Tusculaanfche vraagstukken, ook Ovidius in zyn gedigt tegen Ibis.

Hy agt aan 't lichaam niets, min aan zyn eer, verloren,
 Hoe bits de haat hem spelt, op 't eereeloos schavot,
 Het eind te zullen zien van zyn gezegent lot:
 Gelyk hy, van den geest gesterkt, dat plag te noemen,
 En op die zege, zo gewenst, verheugt te roemen.
 Ga heen, en kryt de dood, die alle elenden sluit,
 Weêrom voor 't schriklykste van alle dingen uit:
 ô Aristoteles, van ydlen geest gedreven!
 De groote Paulus wagt uit haar het hoogste leven,
 Niet te begrypen van uw dwalende geslagt,
 Dat niet dan schaduw ziet in altyt duistren nagt.

Hoe lagt de Aartswichelaar, noit zat van mensespieren,
 Nu hy de aanvoerder ziet van Judaas leeuwsbanieren,
 Door Romes vloek gedaagt, voor zyn gevreesden stoel!
 De aloutheit waagt van een (a) Poppea, Neroos boel,
 Een geile, en dartele, van dollen togten dronken,
 En afgeregt om 't hart des Keizers zo te ontvonken,
 En te verslaven aan haar ongebonde min,
 Dat zelf de Rykstieran haar eerde als Keizerin,
 Octavia verftiet, en, om haar lust te boeten,
 Het hoofd van zyn Vorstin liet brengen aan haar voeten,
 Van deze schantvlek stout beguichelt, en bespot.
 Deze afgodsdienstige, in het end geraakt van Godt,

Door

- (a) Poppea Sabina, de dogter van Titus Ollius en Sabina Poppea, die, hy ge-
 duurende zyn huwlyk en t'zamenwoningén met Octavia, de dogter van Kei-
 zer Klandius, en Valeria Messalina, tot zyn byzit hield, welker geil min-
 nevuur Nero zoodanig wist te bestoken, dat hy haar, twaalf dagen naar hy
 Octavia, onder voorwendfel van onvrugtbaar te zyn, had verftoten, en naar
 Kampanje verbannen had, trouwde: alwaar zy naderhant, door aanhizing
 van Poppea, is onthalt; die het hoofd voor haar liet brengen, zo om het te
 bespotten, als om haren wraaklust te boeten. Zie Tacitus, Dio, enz. Waar op
 A. Bogaart in zyn berymde Muntkabinet aldus, Octavia toefprekende, zeit:

*Die geile hoer, van weelde en dollen togten aronken,
 Zal zich vermaken, als u Nero heeft berooft
 Van bloedt en leven, met uw afgesneden hoofte.*

APOSTEL PAULUS. VII. Boek. 247

Door 't zaligmakend woort uit Paulus mont te hooren,
 Laat zig, tot Christus leer te omhelzen, ook bekoren,
 Verzwaart de boejen des Apostels zonder schult,
 En tergt, door deze daad, des Rykstierans gedult.
 Dit hemels werk kon hof- nog tempelraadt belessen.
 Dat wil den afgodist, gelyk een donder treffen,
 En 't hart van Nero, reeds van wraakzugt aangefart,
 In woede opvlammen doen, tot aller Christnen smart.
 Gelyk hem Juvenaal komt in het hair gevlogen,
 Daar hy zyn gruwelen ontdekt voor yders oogten,
 Den Christen waarschouwt voor de haat van (a) Tigellyn,
 Een heilloos moortgedrogt in menschelyken schyn,
 Aan 's Digtters hekelpen de stof gewoon te schaffen:
 Waar deze hofpeest in onmenschelyke straffen
 Zig dol te buiten ging; en, door zyn hellschen raadt,
 Voor eerste uitvoerder wiert gehouden van al 't kwaat.

Bekeering
 van Pop-
 pea.

Hoe wil 't den Kruisgezant vergaan op deez' bekeering!
 De dolle Nero, die voor toovery zyn leering
 Hoort uitgekreten, eischt Poppea van zyn hant,
 In haar gewoon gedrag, en buiten dit verstant:
 't Geen alle werreltse eer en pragt haar doet verzaken,
 Om als een Magdalen haar Schepper te genaken,
 Godts hart te breken met haar tranen en gebeën,
 Gelyk zy 't hof ontvlood, en 's Keizers min met een:
 Wil hy, by weigering, zig zelf geen schoufspel maken,
 En in een wassen kleet zig levendig doen blaken,
 Of aan een paal zyn lyf, ten prooi van rave, en gier,
 Ten besten geven, of ter woede van den stier.

Nero eist
 van Paw-
 lus Poppea
 weér in
 haar vorig
 verstant
 aan 't
 hof te
 brengen;
 met be-
 dreiging
 van gruw-
 welyke
 straffen,
 op zyn
 weigering;

Maar Paulus, hoe bedreigt van 's Keizers ongenade,

Sprak

- (a) Kom Tigellyn te na: zo speet men u aan staken
 Tot sakkelen: gelyk zy staande slaan te blaken:
 Die met gestrekte keel vast rooken in den brant,
 En-trokken eene sleuf van bloet, en nat, door 't zant.

Sprak onverzeert: Uw eifch, ô Vorft, komt hier te fpade:
 Sabine, óp hooger merk, van Godts gena gekroont,
 Wort door geen dwinglandy weêr aan uw hof getroont.
 Haar eerft befmette ziel, nu zuiver, en gewaffen
 In Christus dierbaar bloet, die kostelyke plassen,
 En door 't geloove alreê ver boven 't fterfelyk oog
 Geheven, wraakt uw hof met al zyn luftvertoog;
 Een fchim, een fchaduw, by het geen haar ftaat te ontmoeten,
 Als zy 't geftarrente zal onder hare voeten,
 De zon, beneden haar, zien op, en onder gaan,
 En, waar de maan opkomt, haar ftarre boven ftaan,
 Door geene marteldood, in haren glans te dooven.
 Met haren geest betreedt zy reeds het hof hier boven,
 Van 't Englenheir geleit in heerelyker glans,
 Als die, waar mede uw pragt de reijen leit ten dans,
 Om Venus te offeren in hare wulpfe weelde:
 Die zelf uw godendom ('t luid yfelyk) noit verveelde,
 Maar uit den hemel lokte, om 't menffelyk geflagt
 Te onteeren, tot Godts eer op aarde voortgebragt.
 Gelyk gy 't maagdenbloet ontwyd, uw ftaf bevolen;
 Veel eer geneigt op 't fpoor der dartle goôn te dolen,
 't Bloet der regtvaardigen te drinken hier op aard,
 En hun te ftraffen, door wiens zorg het wort gefpaart,
 Dan 't zaligmakend woort te drinken met uwe ooren.
 Gelyk Poppea, niet gezint u meer te hooren,
 Maar met de nieuwbekeerde in alle ootmoedigheit
 Haar lot te wagten, van den hemel haar bereit.
 Zy hooren eerlang, om de ftraf, uw hoofd befchoren,
 't Gerugt van uwen val vervullen yders ooren:
 Wanpeer een doodangft u zal grypen by de keel,
 Met de geheugenis van Romes moorttonneel:
 Waar af de wroeging u wil zitten op de hielen,
 't Geplengde bloet ten zoen van zo veel Christen zielen,
 Als door uw wreetheit hier (dat ligt ook my gebeurt)

*die het
den Ryks-
tieran e3-
ter af-
ftaat,*

*zyne gru-
weldaden
hem in 't
aanzigt
fmyt,*

A P O S T E L P A U L U S . VII. *Boek.* 249

Gebrant, geworgt zyn, of in 't dierenperk verscheurt,
 Aan 't kruis genagelt, of ten proy van kray, en raven,
 De huid van 't lyf gevilt, of levendig begraven;
 Op dat uw bloetdorft tog zou woeden zonder toom.
 Zie toe, gehate Vorst: de byl legt aan den boom.

*en zynen
 nakenden
 val voor-
 zegt.*

Meer was 'er niet van noodde, om een, van haat gez wollen,
 En bloetdorft opgehitst, te helpen aan het hollen.

*Nero
 stuijft op in
 verwoet-
 heit,*

Zyn wreetheit stooft weêr op, als een opvlammend vier.

Hy brulde, en blixemde op Sabines kruislaurier,

En donderde over 't hoofd der hemelse gezanten,

Als raad, en voorspraak van de Christenkerkverwanten,
 Die de afgodistery vertraden met den voet.

Zyn doller vuist, nog klam van Kruishelt Peters bloet,

Den Bethsâider, aan het heilloos hout gestorven,

En met bebloeden dolk de hartaar afgekorven,

Verstiet, oploopende om 't verlies van zyne boel,

In dollen overmoet den leeraar van zyn stoel,

Om in den diepen kuil des kerkers hem te worgen,

Of wel te sparen voor den eerstgeboren morgen,

Tot voetsel van de vlam, daar 't kruisvier blaakt, en brant,

Of op nog wreder wys te helpen aan een kant.

En nu had eene van de zwaarste martelplagen

Den grooten Paulus wis het levens licht ont dragen:

Waar hy van 't borgerregt van Rome niet bewaart,

En dus, tot Neroos spyt, verwezen tot het zwaart;

Om door een slag zyn hoofd van 't lichaam af te scheiden.

Dat hoofd, den blinden Jood, en onverligten Heiden,

Een straal, een vuurbaak naar de haven van Godts ryk,

De toevlugt der gemeente, en aller vromen wyk.

Zie daar de Apostel weêr in 's kerkers hol gesteken,

Zyn vonnis kussen, in zyn lyden onbezweken,

Tot dat zyn uurglas afgeloopen, hier beneên,

En de aangevange strydt van hem zal zyn volstreên,

Zyn einde schryven aan zyn waarde leerelingen:

*die door
 zyne brie-
 ven zyn
 nakend
 einde alom
 bekend
 maalt.*

250 HET LEVEN VAN DEN

Om dus, op 's meesters spoor ten hemel in te dringen:
 Het kruis te omhelzen; schoon gevangen buiten schult,
 En dus in 's Heilants naam te lyden met gedult.
 De bittere kruisweg, hoe vol distelen en dorenen,
 Baart niet dan rozen voor Jehovaas uitverkorenen,
 Ontsprongen uit de beek van Jesus heilig bloet,
 Gestremt, en aangegroeit tot eenen rozenhoet,
 Die met haar purper dooft de gloejenste robynen,
 En de ugtenroos verbleekt, waar 't dagligt kom te schynen.

Nu loopt de tyding van zyn lyden weêr te post.
 Geen oog ziet hem weêr uit den leeuwenmuil verloft,
 Die, van zyn scherpen klauw nu feller aangegrepen,
 Drukt Ephesus, en houd Korinte om 't hart benepen:
 Gelyk de Apostelschaar, van zyne hulp berooft,
 In diepen rouw zit, als gedompelt over 't hoofd.
 Timotheus, gewoon het woort met hem te ontvouwen,
 En Lukas, in dien noot zyn uiterste vertrouwen,
 Daar andere, beschroomt voor 't martelmoortgeweer,
 Den Kruisheldt, noit verbluft in 't voorstaan van Godtseer,
 Op 't ende van den stryd lafhartig gaan begeven,
 Verkondigen alom van zyn volftandig leven
 Het nakend einde, door zyn brieven, wyd en zyd
 Gezonden, elk ten troost, in dezen fellen stryd.
 Philemon, Titus, en zyn verdere amptgenoten,
 Zien nu zyn wisse dood, uit Neroos wrok, besloten.
 Laëdiceas nieuwbekeerde Christenschaar,
 Betreurt zyn banden, nu de werrelt openbaar.
 Terwyl de Kerkgezant, zyn kruis getrooft, en lyden,
 Haar aanmaant, op dien voet, voor Jesus eer te stryden,
 Den Kolossensen, hem, om hun bekeering, lief,
 Ook deel te geven aan den inhoud van zyn brief,
 En niet te struiklen in 't geloof, hun opgedragen,
 Maar dat te houden zelf in 't heetst der martelplagen,
 En ongeschonden te bewaren in hun hart.

*Droef-
heit der
Apostelen,
en verdere
Christe-
nen, over
Paulus.*

*Zyn
schryven
aan die
van Laë-
dicea.*

A P O S T E L P A U L U S. VII. *Boek. 251*

Volstandige! wie hier ook deel in uwe smart,
 De moederflagter, hoe vernoegt u te zien lyden,
 Durft, in zyn hart geraakt, die zeege u nog benyden:
 Daar gy de doodt uitdaagt, geruft, en wel gezint,
 Zyn doller hoop braveert, en stervende verwint.
 Myn Zangheldin, verflauwt, steekt hier het hoofd weêr boven.

De zon, haar glans gewoon voor de avontstar te doven,
 Zonk hare stralen in het grondelooze meir.

Een donkre nagt viel met een zugt op 't aartryk neêr,
 Om Paulus in zyn moet, en yver op te wekken,
 En Neroos geest een plaag en knaging te verstreken,
 Het hels gebroed ten proy, dat, van Godts hant gevelt,
 Nog onverzoenlyk woed met lagen en geweld.

De geest van Simon, een berugten tooverketter,
 Op 's Bethsaïders beê, de heup hier eens te pletter
 Gevallen, toen die snoode, in 't aanzien van 't gemeen,
 Zig 't vliegen door de lugt vermeten dorst alleen,
 Om 't Evangelisch licht, door tooverkunst te dooven,
 Kwam uit den zwarten stoel des afgronts opgestoven,
 Om 't hart des Rykstierans te leiden naar zyn hant,
 En sprak hem, daar hy sliep, dus aan, op 't ledekant:

*De geest
 van Si-
 mon den
 Tooveraar
 wet Ne-
 roos
 wraak-
 zugt.*

Gy moet den Tarser flux van 's levenslicht berooven,
 Wilt gy de zon van uw geluk niet uit zien dooven,
 Uw ondergang, waar op het kruisgenootschap doelt,
 Niet doen verhaasten, uitgewerkt, eer gy 't gevoelt.
 Een nieuwe Koning dreigt uw hoog gereze staten,
 Van 't Galilees gebroet, gepredikt langs de straten,
 Dat jong, en oud, en klein, en groot te zamen spant,
 Om u den scepter loos te wringen uit de hant.

Zy groejen in getal, en aanzien, en vermogen,
 Door nieuwigheden, groot, en wonder in elks oogen:
 En Paulus uw gevange, alhier genoemd Gods helt,
 Is standaarddrager van dit opgeraapt geweld.

Zy zweren de ondergang van uw berookte altaren,

En tempels: vreezen Mars niet in het schilt te varen,
Apol, Minerve, nog den dondergod Jupyn.

Zelf uw Aartswichlaar zwigt voor hun gezayt fenyn,

Waar 't opgesteke kruis, hun uiterste vertrouwen,

Uw tempels ledig maakt, en zy hun kerken bouwen.

Waak op, en houw dit nest van 't heilig kapitoel.

Verdelg den Tarfer en zyn zaamgerotte school,

Wilt gy uw ryk niet zien het onderst boven keeren,

En over Rome dit uitvaagzel triomferen.

Wat is een hant vol bloet? of hebt gy moet gebrek?

Ik zal het vinnig zwaart hem jagen door den nek,

Uw hoogheit wreeken, reeds ten halven neêrgetreden.

Waak op: 't is reeds te lang met uitgestrekte leden

De zagte pluim gedrukt. De noot is by der hant.

Hier meê verdween-het spook van 's Vorsten ledekant,

Naar 't hem een adder vol vergif had toegeschoten,

En door dien helssen raat dus Paulus dood besloten,

Den Keizer toegebromt in een benauwden droom:

Die schiet, gelyk gejaagt van wanhoop, schrik, en schroom,

Ten bed uit, ziet rondom, met half ontlokene oogen,

Wat nagtgespens hem dus ontstelt heeft, of bedrogen,

Dat als een schaduw dryft op lugt, en nevels heen.

Hy daagt, van wraak geport, zyn lyfwagt op de been,

Beveelt den Tarfer, eer de list hem kom verrassen,

Flux op te halen, en de halsstraf toe te passen,

Wiens aanhang, als een worm, hem 't ingewant doorknaagt.

De Apostel, voor het ligt gebragt, treedt onverfaagt

Naar zyn gewenste dood, van geenen schrik gedreven,

Maar als verlangend' naar de kroon van 't andre leven,

De waardste, en heerlykste verhuizing hier op aard:

Voor die de almachtige heeft tot deze eer bewaart.

Hy sterft gerust, en heeft aan 't leven niets verloren,

Die uit zyn vast geloof zig eerlang ziet herboren,

In heerlyker staat verrezzen uit zyn doot,

*Nero ver-
baast ten
bed uit-
stuwende,
beveelt
Paulus te
dooden;*

*die onver-
faagt zyn
vonnis
wagt,*

APOSTEL PAULUS. VII. *Boek. 253*

Gelyk een nieuwe bloem uit 's aartryks milden schoot.

Aan zulk een uitvaart is geen naam van dood te geven ;

Maar van verhuizing uit het eene in 't andre leven ,

Dat van geen sterven weet in 's werrelts tranendal ,

Gebrek nog ziekens kent , of eenig ongeval.

Hy , die onsterfelyk was , heeft zig ter dood begeven ,

Op dat de sterveling in eeuwigheit zôu lœven :

Gelyk de Kerkgezant de doodt in de oogen treedt ,

En haar zyn armen reikt , hoe gruwelyk , en wreedt.

Wie twyffelt , of Godts helt , van 't ligt hier nog verfteken ,

Heeft zig getroost met dus in cenzaamheit te spreken ?

Wat heb ik , overal , en nergens vast gehuift ,

Niet al eilanden , zeen , en stroomen doorgekruift !

Wat steile bergen , tot Godts eer , niet overklommen ,

Wat watren van verderf niet door zyn hant ontzwommen !

Wat spitsse heuvels , bos , en gapenden woestyn

Niet doorgetreên , om , waar de geest my riep , te zyn ,

Schoon ik van koude kromp , of hitte schier versmagtte ,

Eer beek , of koele bron myn dorst leste , en verzagtte !

Niets was my heuglyker , dan 't Evangelisch ligt

Den Heiden , dom en blind , te houden voor 't gezigt ,

En dus het leven te verwekken in de dooden ,

Te ontzalig dik ontvloôn van de verstokte Joden ,

Op welker hart de korst der schaduwdienst nog legt.

Dit weet ge , alziende Godt , gehoorzaamt van uw knegt ,

Die noit iet uitgewrogt heeft , dan door uw vermogen :

Want waar myn leere sprak , gaaft gy den blinden oogen.

Nu zie 'k myn ent : vaart wel ô eilanden , en zeën ,

ô Beken , bronnen , en rivieren groot en kleen !

Gy breede wateren , en zoute , en zoete stroomen ,

Gewoon den Oceaan , uw oorsprong , op te komen ,

Waar hy den aardbol kust , en met zyn arm omvat ,

Om in zyn boezem u te ontlasten van uw nat !

Geen zeegevaren meer myn yver zullen tergen ,

Geen spitse heuvels, geen hoogsteigerende bergen,
 Eenzame bossen, nog woestynen, doods en naar,
 Verborgte wegen, noit doorkruist, dan vol gevaar,
 Nog donkre holen, tot Gods eere doorgetogen,
 Godts veegen Kerkgezant weêrhouden in zyn pogen;
 Wiens stryd nu afgestreên, wiens hope op Godt gebouwt,
 Nog Wolf, nog Tyger vreeft, in 't akelige wout:
 Min kerkgedrogten, die het zwakke brein vervaren,
 Met Moloch, Astaroth, of Dagon's vloekaltaren:
 Wier gruwzaame offersmook, en heilloos outerligt,
 Den grammen hemel tergt, en spuwt in 't aangezigt.
 Der Christnen heilzon licht myn geest met hare stralen
 Alreede voor. ik zie de poort van 's hemels zalen
 Voor my geopent; Godt in 't ongenaakbaar ligt
 Zyn dienaar wenken, die zyn kerk hier heeft gestigt.
 Waar mart de wreetheit met myn levens schip te sloopen?
 Myn stryd is uitgestreên, myn kamprol afgeloopen,
 De kroon des levens, Godts verkorenen bereid,
 Verwagt myn hoofd: wel hem die dus van de aarde scheid.

De Apostel schein dus niet om laag meer te verkeerren,
 Maar, als ontbonden, reeds om hoog te triomferen
 In 't ongenaakbaar ligt, dat alle starren dooft,
 En hem vergelding voor zyn arbeid hier beloofte.
 De glans eens Engels blonk den martelaar uit d'oogen,
 Hy volgt den hoffoldaat, geruft, en onbewogen
 Van 't schreijen, en misbaar, dat hem verzelde alom.
 De Christenbeul staat voor zyn blakende yver stom,
 Daar hy op 't ende nog de zynen tragt te leeren,
 Met zulk een moet, of hem geen onheil stont te deren,
 Tot men te Gutte, in 't end aan 't Salvis water kwam,
 Daar hy, zyn lot getrooft, gelyk een offerlam
 Den heuvel opklom, in den geest van Godt herschappen,
 En wel te moede, om hier geruft in hem te ontslapen,
 Den gever van zyn lot: zo heft hy hart en oog,

*en aē
 doods ge-
 ruft onder
 de oogez
 treedt.*

APOSTEL PAULUS. VII. Boek. 255

Terwyl hy nederknielt, voor 't laatste naar om hoog,
 En bid: ô Heilant! hebt ge my by Godt verbeden,
 Zie neder, na myn doot, op uw verdrukte leden!
 Myn stryd is afgestreên: ik ben de werrelt moe.

*Zyn uit-
 vaart,*

De wreetheit slaat op 't end van deze woorden toe,
 En scheid het hooft van 't lyf, de ziel, door de ope wonde
 Gevlogen, en aldus van 's lichaams band ontbonde,
 Zoekt haren oorsprong in den Schepper van 't Heelal,
 En laat het lyf aan 't graf, waar in het rusten zal,
 Onaangeraakt, zo lang de nagt des doods zal duren;
 Terwyl zy boven 't zwerk, en alle hemelvuren,
 Verheven aanzit, daar Gods disch het al verheugt,
 En lyf, en ziel vereent, zal deelen in die vreugt.

*door een
 onthoof-
 ding.*

Zo stortte, door een slag, die hemelhooge Ceder
 Van 't geestlyk Libanon, na zo veel stryds, ter neder;
 Na zo veel stormen, op den woesten Oceaen,
 En wouden, en woestyn te hebben uitgestaan.
 Zo wort die breede boom (beneden welkers lommer
 Heel Asie zig zelf vermaakte, vry van kommer,
 En hare zielen spys genoot) door 's hemels hant,
 Van de oude Tyberstroom in 't Parady's verplant:
 Niet, om daar vrugten van geregtigheit te dragen;
 Maar glory zonder end, Godts uiterste behagen.
 De zon bezweem van schrik, op 't zinken van dat ligt.
 Een halve werrelt van zyn wyzen mont gestigt,
 Die Vorsten, Prinzen, en Stadhouders kon verbazen,
 Schokte op haar as, zo dra dit ligt wierd uitgeblazen.
 Het aardryk dronk het bloet dat uit zyn wonde liep,
 En zag met schrik hoe dat in rozen zig herschiep,
 Om zyn navolgers met een eeuwig heil te kroonen,
 Hier strydende, op dat spoor, als Godts verkore zonen,
 Het lam ten prys, op zulk een wyze voorgegaan.
 Nu preekt die mont Godts lof niet meer, dan in de blaen
 Van zyne brieven, daar geregtigen op azen.

*Paulus
 lof na dit
 volstan-
 dig stry-
 den.*

gig 618

256 HET LEVEN VAN DEN

Die tong, waar af de Christenbyen honig lazen,
 Die van zyn lippen droop, en 't blinde Heidendom
 Bekeerde, legt, helaas! nu sprakeloos, en stom,
 Met zyne hant die zo veel zielen wist te roeren,
 Waar zy tot 's Heilants eer de penne plag te voeren,
 Die zo veel wondren deed, bekent en onbekent,
 En 't Evangeli plantte aan 's werrelts ander end.
 Die voeten, die zo veele en wytberugte steden,
 En zeen, en landen, zyn zeeghaftig doorgetreden,
 Om 't heil van 't nieuw verbond te stellen naakt en bloot,
 Zien wy op 't eereeloos schavot hier kout, en doodt.
 Zyn uitgeschene zon beneden 's aartryks kimmén:
 Maar niet, dan om in glans te schooner op te klimmen:
 Gelyk het moederligt, dat 's avonds uitgestraalt,
 Met de eerste dageraat te schooner zeegepraalt:
 Zo zien wy hem, verhoogt ten starren ingevaren,
 Na een voleinde loop van meer dan dertig jaren,
 Den prys erlangen, van de Aartsregter hem beloofst,
 Als Jesus hooftherout, en aller Christnen hooft,
 In zynen yver tot Godts eer niet te bepalen.

Besluit
van dit
Boek.

Hier zou myn Zangheldin op nieuw weér adem halen,
 Wiert zy, ten einde streeks, niet in haar vaart gestuit,
 Daar Paulus triomfeert alle eeuwen in en

U I T.

De goetgunstige Lezer gelieve de goetheit te hebben van de drukfeilen en mispellingen, door het afwezen van den Dichter (die, buiten deze stad wonende, de proefbladen zelf niet heeft kunnen nalezen) hier en daar ingeslopen, of over 't hooft gezien, naar eigen oordeel te verbeteren. Byzonder daar hy voor het woort yver *iever*, voor werreltsdeel *werelddeel*, voor zegepraal *zeegepraal*, voor vrede *vreedde*, voor vreezen *vreezen*, voor hooren *horen*, voor duizenden *duizendenden*, voor trotsen *trotsfen*, en dergelyke mispellingen en letterfouten meer, vint.

144